JAVIER SIERRA

CINA SECRETĂ

Nu veți mai privi niciodată la fel „Cina cea de taină" a lui Leonardo da Vinci

PARALELA 45

JAVIER SIERRA

CINA SECRETĂ

bestseller

Editor: Călin Vlasie

Redactor: Ciprian Jeler
Tehnoredactor: Cristina Mihart
Coperta colecției: Andrei Mănescu
Prepress: Viorel Mihart

Ilustrația copertei: Leonardo da Vinci – *Cina cea de taină* (1495 – 1497)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SIERRA, JAVIER
Cina secretă / Javier Sierra ; trad.: Angelica Lambru. - Pitești : Paralela, 45, 2006
ISBN (10) 973-697-687-4 ; ISBN (13) 978-973-697-687-2

I. Lambru, Angelica (trad.)

821.134.2-31=135

La cina secreta, Javier Sierra

Copyright © Javier Sierra 2004
Copyright © Editura Paralela 45, 2006, pentru prezenta traducere

javier sierra

cina secretă

traducere din limba spaniolă de Angelica Lambru

PARALELA 45

Evei,
care a luminat calea
acestui navigator, oferindu-i
mereu sanctuarul său

1. Tribună
2. Refectoriu
3. *Cina cea de taină*, Leonardo da Vinci

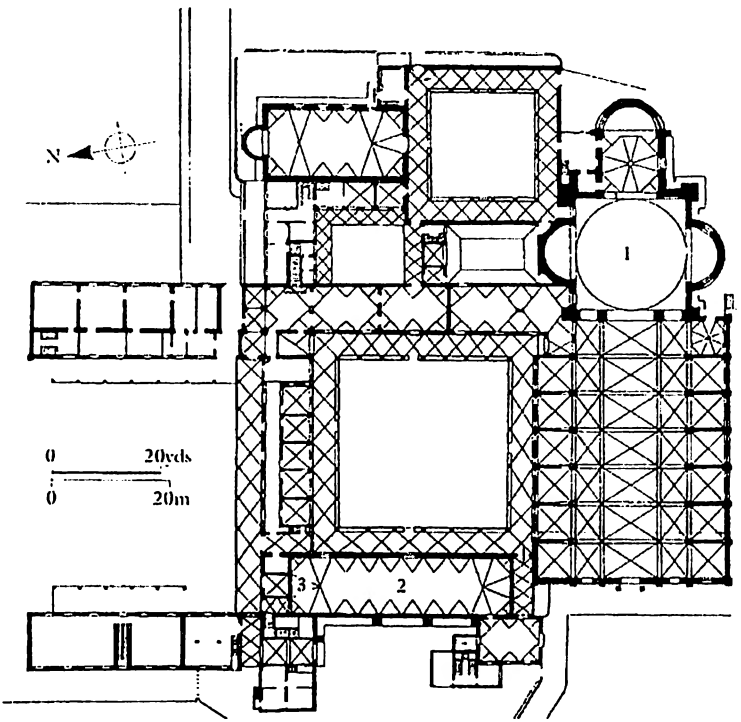

Planul Mănăstirii și al Bisericii „Santa Maria delle Grazie", în prezent. Milano.

Exordium

În Evul Mediu și Renaștere, Europa încă mai conserva intactă capacitatea de a înțelege simboluri și imagini ancestrale. Popoarele sale știau când și cum să interpreteze un capitel, o particularitate a unui tablou sau un semn al drumului, cu toate că puțini erau cei care învățaseră să citească și să scrie.

La apariția raționalismului, acea putere de interpretare s-a pierdut și, o dată cu ea, o bună parte din bogăția lăsată moștenire de predecesori.

Această carte culege multe dintre acele simboluri, așa cum au fost ele concepute. Încearcă, de asemenea, să ne restituie capacitatea de a le înțelege și de a ne bucura de înțelepciunea lor nemăsurată.

1

Nu-mi amintesc ghicitoare mai încurcată și mai periculoasă decât aceea pe care a trebuit s-o rezolv în preajma Anului Nou 1497, în timp ce Statele pontificale observau cum Ducatul lui Ludovic Maurul se cutremura de durere.

Lumea era, pe atunci, un loc ostil, schimbător, un infern de nisipuri mișcătoare în care cincisprezece secole de cultură amenințau să se prăbușească sub avalanșa noilor idei importate din Orient. Deodată, Grecia lui Platon, Egiptul Cleopatrei sau extravagațele Chinei, explorată de Marco Polo, meritau mai multe aplauze decât propria noastră istorie biblică.

Au fost zile grele pentru creștinătate. Aveam un Papă simoniac – un diavol spaniol care își cumpărase cu nerușinare mitra la ultimul conclav –, niște prinți subjugați de frumusețea păgânătății și o mare de turci înarmați până în dinți, așteptând ocazia nimerită ca să invadeze Mediterana occidentală și să ne convertească pe toți la Islam. Se putea spune că niciodată nu ne fusese credința atât de lipsită de apărare în cei aproape o mie cinci sute de ani de istorie.

Și acolo se afla acest rob al lui Dumnezeu care vă scrie. Epuizând un secol de schimbări, o epocă în care lumea își întindea zilnic frontierele și ne cerea un efort de adaptare fără precedent. Era ca și cum, cu fiecare zi care trecea, Pământul se mărea tot mai mult, obligându-ne la o permanentă actualizare a cunoștințelor geografice. Noi, clericii,

intuiam deja că nu vom pridid să predicăm într-o lume locuită de milioane de suflete care nu auziseră niciodată vorbindu-se de Christos. Cei mai sceptici proroceau o perioadă de haos iminent, care ar fi adus cu sine sosirea în Europa a unei noi hoarde de păgâni.

Cu toate acestea, au fost ani exaltați. Ani pe care-i contemplu cu o oarecare nostalgie, la bătrânețe, din exilul ce-mi erodează puțin câte puțin sănătatea și amintirile. Mâinile aproape nu mă mai ajută, văzul mi-a slăbit, soarele orbitor al Egiptului îmi tulbură mintea și doar în ceasurile de dinainte de ivirea zorilor sunt în stare să-mi ordonez gândurile și să meditez la ce fel de soartă m-a adus până aici. O soartă căreia nici Platon, nici Alexandru al VI-lea, nici păgânii nu îi sunt străini.

Dar nu voi anticipa asupra evenimentelor.

E destul să spun că acum, la sfârșit, sunt singur. Dintre secretarii pe care i-am avut odată, n-a mai rămas nici unul, iar astăzi, doar Abdul, un tânăr care nu vorbește limba mea și care mă crede un vraci excentric venit să moară pe pământurile lui, mă ajută la nevoile cele mai primare. Mă chinuiesc, izolat în acest vechi mormânt săpat în piatră, înconjurat de praf și nisip, amenințat de scorpioni și aproape olog de ambele picioare. În fiecare zi, credinciosul Abdul îmi urcă până la acest cubiculum o azimă și ceva din prisosul casei lui. El este precum corbul care i-a dus în cioc, timp de șaizeci de ani, o jumătate de uncie de pâine lui Pavel Pustnicul, mort cu mai bine de o sută de ani în urmă, chiar pe aceste meleaguri. Abdul, spre deosebire de acea pasăre de bun augur, surâde când mi-o aduce, fără să știe ce să mai facă. E destul. Pentru cineva care a păcătuit cât am făcut-o eu, orice atenție se transformă într-o recompensă neașteptată de la Creator.

Totuși, pe lângă singurătate, mila de mine însumi a reușit să-mi surpe sufletul. Mă doare că Abdul nu va ști niciodată ce m-a adus în sătucul lui. N-aș putea să-i explic prin semne. Nici nu va citi aceste rânduri și chiar în cazul,

puțin probabil, în care le va găsi după moartea mea și le va vinde vreunui negustor de cămile, mă îndoiesc că vor folosi la altceva decât la întețirea vreunui foc în recile nopți din deșert. Aici nimeni nu înțelege latina sau vreo limbă romanică. Și ori de câte ori Abdul mă găsește în fața acestor scrieri, ridică din umeri, surprins, știind că pierde ceva important.

Gândul acesta mă canonește zi de zi. Certitudinea ascunsă că nici un creștin nu va ajunge vreodată să citească aceste pagini îmi tulbură luciditatea și îmi umple ochii de lacrimi. Când voi termina cu scrisul, voi cere să fie îngropate la un loc cu resturile mele, sperând ca Îngerul Morții să-și amintească să le culeagă și să le ducă dinaintea Tatălui Etern, la judecata sufletului meu. Istoria este tristă: marile secretele nu ies niciodată la lumină. Al meu va reuși, oare? Mă îndoiesc.

Aici, în peșterile numite Yabal al-Tarif, la câțiva pași de marele Nil, care binecuvântează cu apele sale deșertul neprimitor, îl rog pe Dumnezeu doar să-mi dea răgazul suficient ca să-mi pot justifica, în scris, faptele. Mă aflu atât de departe de privilegiile pe care le-am avut odată la Roma, încât, chiar dacă noul Papă m-ar ierta, știu că n-aș fi în stare să mă întorc în țarcul Domnului. N-aș îndura să nu mai aud lamentațiile îndepărtate ale muezinilor, din minaretele lor, iar dorul de acest pământ care m-a primit cu atâta generozitate mi-ar chinui zilele de pe urmă.

Mă consolez ordonând faptele după cum s-au întâmplat. Pe unele le-am suferit pe propria-mi piele. Pe altele, în schimb, le-am aflat la multă vreme după ce s-au petrecut. Totuși, puse cap la cap, vă vor da, presupus cititor, o idee despre importanța enigmei care mi-a tulburat existența.

Nu. Nu mai pot să-i întorc spatele destinului. Iar acum, că am meditat la tot ce mi-au văzut ochii, mă simt obligat să povestesc... chiar dacă nimănui nu-i va fi de folos.

2

Această ghicitoare își are obârșia în noaptea de 2 ianuarie 1497, departe, foarte departe de Egipt. Iarna aceea de acum patruzeci de ani a fost cea mai rece din câte amintesc cronicile. Ninsese din belșug și toată Lombardia era acoperită de o groasă mantie albă. Mănăstirile „San Ambrosio", „San Lorenzo" și „San Eustorgio", chiar și turlele catedralei, dispăruseră sub zăpadă. Doar căruțele cu lemne se mișcau pe străzi, în timp ce jumătate din Milano dormita, înfășurat într-o liniște care părea să dureze de secole.

S-a întâmplat cam pe la ora unsprezece din cea de-a doua zi a anului. Un urlet de femeie, sfâșietor, a rupt pacea înghețată a castelului nobililor Sforza. Țipătul a fost urmat de un hohot de plâns și de lamentațiile bocitoarelor din palat. Ultima răsuflare a serenisimei Beatrice d'Este, o tânără în floarea vârstei, frumoasa soție a ducelui de Milano, distrusese pentru totdeauna visurile de glorie ale regatului. Ducesa muri cu ochii larg deschiși. Furioasă. Blestemând pe Christos și pe toți sfinții pentru că o luau atât de repede lângă ei și agățându-se cu toate puterile de înspăimântatul său duhovnic.

Da. Cu siguranță, atunci a început totul.

Aveam patruzeci și cinci de ani când am citit, pentru întâia oară, raportul despre ceea ce se petrecuse în ziua aceea. O poveste cutremurătoare: După cum se obișnuia, Betania o solicitase, în secret, capelanului curții Maurului, iar acesta,

fără să piardă nici măcar o zi, o trimisese la Roma cu toată repeziciunea.

Auzul și văzul Statelor pontificale funcționau în acest fel. Erau mai rapide și mai competente decât ale oricărei alte țări. Chiar cu mult înainte de a ajunge vestea oficială a morții prințesei la biroul diplomatic al Sfântului Părinte, frații noștri aveau deja în puterea lor toate amănuntele.

Pe atunci, răspunderea mea în interiorul complexei structuri a Betaniei era de adjunct al maestrului general al Ordinului Sfântului Dominic. Organizația noastră supraviețuia între marginile înguste ale confidențialității. Într-o epocă marcată de intrigile curtenilor, otrăviri și trădări de familie, Biserica avea nevoie de un serviciu de informații care să-i permită să știe pe unde calcă. Eram un ordin secret, supus numai Papei și maestrului general al dominicanilor. De aceea, puțini auziseră vreodată vorbindu-se despre noi. Ne ascundeam sub mantia încăpătoare a Secretariatului de Cifruri al Statelor pontificale, un organism neutru, secundar, cu o slabă prezență publică și cu atribuții foarte limitate. Totuși, în spatele ușilor, funcționam ca o *congregatio* de secrete. Un fel de comisie permanentă pentru studiul treburilor cârmuirii, ce i-ar fi putut permite Sfântului Părinte să anticipeze mișcările numeroșilor săi dușmani. Orice știre, indiferent cât de neînsemnată, care ar fi putut afecta organizarea Bisericii trecea de îndată prin mâinile noastre, fiind cântărită și trimisă autorităților cuvenite. Aceasta era singura noastră misiune.

În acest context, a ajuns la mine raportul despre moartea adversarei noastre, donna Beatrice d'Este. Încă mai pot vedea fețele fraților călugări sărbătorind vestea. Nesăbuiții! Credeau că natura ne scutise de efortul de a trebui s-o omorâm. Atât de primitivă le era judecata! Înțelegeau doar de eșafod, de pedeapsa Sfântului Oficiu ori de călăul tocmit. Dar nu era și cazul meu. Spre deosebire de ei, eu nu eram atât de sigur că dispariția ducesei de Milano însemna sfârșitul

lungului lanț de nereguli, conspirații și amenințări împotriva credinței care părea să se ascundă la curtea Maurului și care îngrijora de câteva luni rețeaua noastră de informații.

De fapt, era de ajuns să-i fie menționat numele în vreunul dintre capitolele generale ale Betaniei, pentru ca zvonurile să pună stăpânire pe restul adunării. Toți o cunoșteau. Toți aflaseră despre faptele-i puțin creștine, dar nimeni nu îndrăznise vreodată s-o denunțe. Atât de mare era teama pe care donna Beatrice o trezea la Roma, încât nici măcar raportul primit de la capelanul ducelui (credincios abate al mănăstirii noastre, „Santa Maria delle Grazie") nu protesta împotriva isprăvilor ei necreștinești. Fratele Vicenzo Bandello, reputat teolog și înțelept conducător al dominicanilor milanezi, se mulțumi să ne descrie ceea ce se întâmplase, ținându-se deoparte de chestiunile politice care l-ar fi putut compromite.

Nimeni în Roma nu i-a reproșat această prudență.

După cum relata raportul semnat de abatele Bandello, totul fusese în regulă până în ajunul tragediei. Cu puțin înainte, tânăra Beatrice avusese tot ce-și putea dori: un soț puternic, o vitalitate năvalnică și un bebeluș gata să se nască și să perpetueze nobilul nume al tatălui. Beată de fericire, își petrecuse ultima seară dansând din sală în sală, jucându-se, în palatul Rochetta, cu preferata sa doamnă de companie. Ducesa trăia departe de grijile oricărei mame de pe domeniile sale. Nici măcar nu ar fi alăptat bebelușul, ca să nu-și strice sânii mici și delicați; o doică aleasă cu grijă s-ar fi îngrijit de creșterea micuțului, l-ar fi învățat să meargă, să mănânce și s-ar fi sculat cu noaptea în cap ca să-l trezească și să-l spele cu apă și prosoape calde. Amândoi – bebelușul și doica – aveau să locuiască în Rochetta, într-o încăpere pe care Beatrice o aranjase cu atenție. Pentru ea, maternitatea era un joc neașteptat și benefic, lipsit de responsabilități și neliniști.

Chiar acolo însă, în micul paradis pe care îl pregătise pentru urmașul său, o ajunse nenorocirea. După spusele

fratelui Vicenzo, înainte de noaptea Sfântului Vasile, donna Beatrice căzu leșinată peste unul dintre pătuțurile încăperii. Când s-a trezit, îi era deja rău. Avea amețeli, iar stomacul i se chinuia să se golească în icniri lungi și sterile. Fără să se știe de ce suferea, vărsăturile au fost curând urmate de puternice contracții ale pântecelui, rău prevestitoare. Fiul Maurului se hotărâse să vină mai repede pe lume, fără ca nimeni să fi prevăzut această împrejurare. Pentru întâia oară, Beatrice se sperie.

În acea zi, doctorii întârziară prea mult în drum spre palat. Moașa trebui să fie căutată în afara orașului, iar când, în sfârșit, se aflară cu toții lângă prințesă, era prea târziu. Cordonul ombilical care-l hrănea pe viitorul Leon Maria Sforza se înfășurase în jurul căpșorului delicat al copilului. Puțin câte puțin, cu precizia unui laț, i-a strâns micuțul gât până la asfixie. Beatrice și-ai dat, de îndată, seama că ceva nu mergea bine. Fiul ei, care cu o secundă mai înainte împingea cu putere ca să iasă din măruntaiele sale, se oprise brusc. La început se agitase cu violență, iar mai apoi, ca și cum efortul l-ar fi ofilit, și-a dat încet sufletul. Realizând ce se întâmplă, doctorii o tăiară pe mamă dintr-o parte într-alta, în timp ce ea se zbătea de durere și de disperare, strângând între dinți o batistă înmuiată în oțet. A fost zadarnic. Disperați, au dat doar peste un bebeluș învinețit și mort, cu ochișorii transparenți, deja sticloși, spânzurat în pântecele matern.

Astfel, distrusă de durere, fără răgazul de a accepta greaua întorsătură a sorții, Beatrice însăși hotărî să se stingă, câteva ore mai târziu.

În raportul său, abatele Bandello spunea că ajunsese la timp ca să o vadă agonizând. Însângerată, cu intestinele la vedere și cufundată într-o duhoare insuportabilă, delira de durere, cerând cu țipete să se spovedească și să se împărtășească. Dar, spre norocul fratelui nostru, Beatrice d'Este muri înainte de a primi sfintele taine...

Spun bine: spre norocul lui.

Ducesa avea doar douăzeci de ani când a părăsit lumea noastră. Betania știa că dusese o viață păcătoasă. De pe vremea lui Inocențiu al VIII-lea, chiar eu avusesem ocazia să studiez și să clasific multe documente referitoare la faptele ei. Cei o mie de ochi ai Secretariatului de Cifruri al Statelor pontificale știau foarte bine ce fel de persoană fusese fiica ducelui de Ferrara. Chiar acolo, înăuntru, la reședința noastră generală de pe muntele Aventino, puteam să ne lăudăm cu faptul că nici un document important apărut la curțile europene nu era străin instituției noastre. În Casa Adevărului, zeci de cititori cercetau zilnic scrieri în toate limbile, unele încifrate cu vicleșugurile cele mai neprevăzute. Noi le descifram, le clasificam după priorități și le clasam. Chiar dacă nu pe toate. Cele referitoare la Beatrice d'Este ocupau de mult un loc de frunte în îndeletnicirile noastre și erau adunate într-o încăpere la care doar puțini aveam acces. Documente grăitoare arătau, fără nici o umbră de îndoială, o Beatrice posedată de demonul ocultismului. Și, ceea ce era și mai grav, multe se refereau la ea ca la cea mai de seamă susținătoare a artelor magice de la curtea Maurului. Fiind vorba despre un teritoriu cunoscut pentru tolerarea tradițională a ereziilor celor mai sinistre, datele acelea ar fi trebuit să fie luate mult mai în serios. Dar nimeni n-a făcut-o la timp.

Dominicanii din Milano – printre ei părintele Bandello – avuseseră de mai multe ori la îndemână dovezi referitoare la faptul că atât donna Beatrice, cât și sora ei, Isabella din Mantua, colecționau amulete și idoli păgâni, că amândouă dovedeau o veneratie exagerată față de prezicerile astrologilor și șarlatanilor de tot felul. Dar ei nu făcuseră niciodată nimic. Influențele acelora se dovediseră atât de nefaste, încât biata Beatrice își trăi zilele de pe urmă convinsă că Sfânta noastră Mamă Biserică se va stinge curând. De multe ori zicea că întreaga curie va fi târâtă la Judecata de Apoi, iar acolo, între îngeri, sfinți și oameni fără păcate, Părintele Etern ne va condamna pe toți, fără milă.

Nimeni nu cunoștea mai bine ca mine faptele ducesei de Milano. Citind rapoartele despre ea, am învățat cât de sibilinice pot fi femeile și am descoperit cât de mult schimbase donna Beatrice obiceiurile și scopurile puternicului său soț în doar patru ani de căsnicie.

Personalitatea ei ajunsese să mă fascineze. Credulă, dăruită lecturilor profane și sedusă de toate ideile exotice care circulau pe domeniile sale, unica ei obsesie era să transforme orașul Milano în continuatorul fostei splendori a familiei Medici, din Florența.

Cred că acesta a fost motivul pentru care am intrat în alertă. Cu toate că Biserica reușise să surpe, puțin câte puțin, pilaștrii acelei puternice familii, subminând sprijinul pe care îl dăduseră gânditorilor și artiștilor amici ai heterodoxiei, Vaticanul nu era pregătit să se confrunte cu o răbufnire a acelor idei, în marele Milano de nord. Orașele familiei de Medici, amintirea Academiei create de Cosimo cel Bătrân ca să scoată la lumină înțelepciunea grecilor antici ori protejarea exagerată a arhitecților, pictorilor și sculptorilor fecundaseră imaginația fertilă a prințesei Beatrice, la fel ca și pe a mea. Numai că ea făcuse din toate acestea ideile călăuzitoare ale credinței sale, molipsindu-l și pe duce cu fascinația ei înveninată.

De când Alexandru al VI-lea ajunsese pe tronul lui Petru, în 1492, le tot trimisesem mesaje superiorilor mei ierarhici, ca să-i previn în legătură cu ce s-ar fi putut întâmpla. Nu m-a ascultat nimeni. Orașul Milano, atât de aproape de granița cu Franța și cu o politică împământenită de nesupunere față de Roma, era candidatul perfect pentru camuflarea unei fracturi importante în sânul Bisericii. Nici Betania nu m-a crezut. Iar Papa, călduț cu ereticii – la doar un an după ce-și pusese tiara, ceruse deja iertare unui cabalist precum Pico della Mirandola pentru urmărire –, se făcuse că nu-mi aude avertismentele.

— Acest fra Augustin Leyre, obișnuiau să spună despre mine frații de la Secretariatul de Cifruri, dă prea multă atenție mesajelor Prevestitorului. Va sfârși la fel de nebun ca el.

3

Prevestitorul.

Piesa care lipsește din întocmirea acestei cimilituri.

Prezența lui merită o explicație. În afara avertismentelor mele către Sfântul Părinte și către cele mai înalte instanțe ale ordinului dominican despre calea rătăcită pe care o apucase ducatul de Milano, mai exista un izvor de date care îmi confirma temerile. Era un martor anonim, bine informat, ce trimitea în fiecare săptămână Casei noastre a Adevărului scrisori foarte amănunțite, denunțând punerea în mișcare a unei gigantice operațiuni magice pe pământurile Maurului.

Scrisorile sale au început să sosească în toamna anului 1496, cu patru luni înainte de moartea doamnei Beatrice. Erau îndreptate către sediul ordinului, la Roma (Mănăstirea „Santa Maria sopra Minerva"), unde se citeau și se păstrau de parcă ar fi fost opera unui biet diavol, obsedat de presupusele abateri doctrinare ale casei Sforza. Și nu-i învinuiesc. Trăiam timpuri ale nebuniei, iar scrisorile unui vizionar în plus sau în minus nu-i preocupau pe superiorii noștri.

Sau aproape pe toți.

Arhivarul Casei noastre a fost cel care mi-a vorbit despre scrierile acestui nou profet, în ultima ședință generală a Betaniei.

— Ar trebui să le citiți, a spus el. De cum le-am văzut, m-am gândit la domnia voastră.

— Într-adevăr?

Îmi amintesc ochii de bufniță ai arhivarului, clipind de emoție.

— E curios: le-a scris cineva cu aceleași temeri ca ale domniei voastre, părinte Leyre. Un profet apocaliptic, cult, foarte priceput la gramatică, cum n-a mai văzut creștinătatea de pe timpurile lui fra Tanchelmo de Amberes.

— Fra Tanchelmo?

— Oh... Un bătrân nebun din secolul al XII-lea, care denunțase convertirea Bisericii într-un bordel și-i acuza pe preoți că trăiau într-un concubinaj permanent. Prevestitorul nostru nu merge atât de departe, cu toate că, din tonul scrisorilor, nu cred că va întârzia mult să o facă.

Arhivarul, gârbovit și plângăreț, adăugă încă ceva:

— Știți ce-l face altfel decât alți nebuni?

Am dat din cap.

— Că pare mai bine informat decât noi toți. Prevestitorul ăsta e un maniac al preciziei. Știe totul!

Acel călugăr neputincios avea dreptate. Sulurile sale de hârtie gălbuie și fină, scrise cu o caligrafie impecabilă și strânse într-o casetă de lemn cu eticheta de *riservatto*, se refereau cu obsedantă insistență la un plan secret pentru convertirea orașului Milano într-o nouă Atenă. Cam așa ceva bănuiam și eu, mai demult. Maurul, la fel ca cei din familia Medici înaintea lui, se număra printre acei conducători superstițioși care credeau că anticii posedau cunoștințe mult mai avansate despre lume decât noi. Concepția sa nu era nouă. Conform ei, înainte ca Dumnezeu să pedepsească lumea cu Diluviul, umanitatea se bucurase de o Vârstă de Aur prosperă, pe care primii florentini și acum ducele de Milano doreau s-o restaureze cu orice preț. Ca să-și atingă scopul, n-ar ezita să lase deoparte Biblia și prejudecățile Bisericii, știut fiind faptul că pe timpurile gloriei dumnezeiești nu se crease încă nici o instituție care s-o reprezinte.

Dar mai era încă ceva: scrisorile se încăpățânau să insiste că piatra unghiulară a acelui proiect tocmai era așezată, chiar sub nasul nostru. Dacă cele spuse de Prevestitor erau adevărate, viclenia Maurului nu cunoștea margini. Planul său de a-și converti feuda în capitala renașterii filosofiei și științei anticilor avea să se sprijine pe o coloană descumpănitoare: nici mai mult, nici mai puțin decât mănăstirea noastră din Milano.

Prevestitorul reușise să mă surprindă. Oricine ar fi fost omul care se ascundea în spatele acestor revelații, le împinsese mai departe decât aș fi îndrăznit eu vreodată. Așa cum mă avertizase arhivarul, părea să aibă ochi peste tot. Nu numai în Milano, ci și în propria noastră Romă, căci unele dintre ultimele sale scrisori începeau cu formula *Augur dixit*, care ne mirase. Cu ce fel de confident aveam de-a face? Cine, dacă nu cineva bine camuflat în curie, putea ști cum îi spuneau scribii din Betania?

Nici unul dintre noi n-am aflat despre cine era vorba.

Pe atunci, mănăstirea la care se referea în mesajele lui, „Santa Maria delle Grazie", se afla în construcție. Ducele de Milano îi numise pe cei mai buni arhitecți ai momentului pentru a o ridica: lui Bramante îi încredințase tribuna bisericii, iar lui Cristofor Solar, interioarele. Nu se zgârcise la bani și angajase cei mai valoroși artiști pentru decorarea fiecăruia dintre ziduri. Dorea să ne convertească templul în mausoleul familiei sale, locul de odihnă eternă, care i-ar fi păstrat neștearsă amintirea, veac de veac.

Totuși, ceea ce pentru dominicani era un privilegiu, pentru autorul scrisorilor se dovedea un blestem îngrozitor. Prevestea mari suferințe, dacă Papa sau slujitorii săi nu opreau proiectul, și prorocea o epocă neagră, fatală pentru întreaga Italie. Expeditorul necunoscut al acelor mesaje își câștigase într-adevăr, pe merit, porecla de Piază Rea. Viziunea sa despre creștinătate nu putea fi mai nefastă.

4

Nimeni nu-l luase în seamă pe acel demon anonim, până în dimineața în care sosi cea de-a cincisprezecea misivă.

În acea zi, fra Giovanni Gozzoli, secretarul meu din Betania, dădu buzna în *scriptorium*, cu gesturi teatrale. Flutura în mâini un nou mesaj al Prevestitorului și, fără să dea atenție privirilor pline de reproș ale călugărilor care studiau acolo, își îndreptă pașii spre pupitrul meu:

— Fra Augustin, trebuie să vedeți asta! Trebuie s-o citiți imediat!

Niciodată nu-l văzusem pe fra Giovanni atât de tulburat. Tânărul călugăr îmi trecu noua scrisoare pe dinaintea ochilor și, cu voce foarte tulburată, susură:

— E incredibil, părinte. In-cre-di-bil.

— Ce e incredibil, frate?

Gozzoli trase aer în piept:

— Scrisoarea. Această scrisoare... Prevestitorul... Maestrul Torriani mi-a cerut s-o citiți imediat.

— Maestrul?

Milostivul Gioacchino Torriani, al treizeci și cincilea succesor al Sfântului Dominic de Guzman pe pământ și conducătorul suprem al ordinului nostru nu luase niciodată în serios acele anonime. Le expediase cu indiferență, iar în anumite ocazii, chiar mă dojenise pentru că le acordam timp. De ce-și schimbase purtarea? De ce-mi trimitea acea nouă scrisoare, cu rugămintea de a o cerceta fără preget?

— Prevestitorul...

Gozzoli își înghiți saliva.

— Da?

— Prevestitorul a descoperit în ce constă planul.

— Planul?

Mâna lui fra Giovanni susținea încă mesajul. Tremura de efort. Scrisoarea, un sul scris pe trei sferturi, cu sigiliul de ceară roșie rupt, alunecă ușurel pe măsuța mea.

— Planul Maurului, șopti secretarul meu, ca și cum s-ar fi eliberat de o povară. Nu înțelegeți, fra Augustin? Explică ce vrea, de fapt, să facă în „Santa Maria delle Grazie". Vrea să facă magie!

— Magie?

Nu-mi reveneam din nedumerire.

— Citiți-o!

M-am cufundat în lectură, chiar acolo. Nu încăpea nici o îndoială: scrisoarea fusese redactată de aceeași mână ca și cele anterioare; formulele de început și caligrafia îl dădeau de gol pe autor.

— Citiți-o, frate! insistă el.

Curând am priceput ce era cu această insistență. Prevestitorul dezvăluia din nou ceva ce nimeni nu se aștepta să audă. Se întorcea cu șaizeci de ani în urmă, pe timpurile Papei Eugen al IV-lea, când patriarhul Florenței, Cosimo de Medici, numit cel Bătrân, hotărâse să finanțeze un conciliu care ar fi putut să schimbe pentru totdeauna calea creștinătății. Era o poveste veche. După cât se pare, Cosimo mijlocise o întâlnire eșuată între solii diplomatice opuse, ce durase mai mulți ani și prin care spera să reușească unirea Bisericii Orientale cu cea Romană. Turcii amenințau atunci să-și extindă influența asupra Mediteranei și trebuiau opriți cu orice preț. Bătrânului bancher i se năzărise ideea neobișnuită de a-i uni pe toți creștinii sub un singur sceptru și de a ține piept dușmanului comun, cu puterea credinței. Dar planul său eșuase.

Sau nu.

Prevestitorul revela în acel mesaj existența unui program secret, în spatele conciliului. Un obiectiv camuflat, ale cărui efecte se simțeau încă la Milano după șaizeci de ani. După el, în afara discuțiilor politice ale epocii, Cosimo de Medici își cheltuise o bună parte din timp mijlocind, cu soliile venite din Grecia și Constantinopol, cumpărarea de incunabule vechi, instrumente optice, chiar și manuscrise crezute dispărute, atribuite lui Platon sau Aristotel. Trimisese să fie traduse toate, fără excepție, și învățase din ele lucruri surprinzătoare. Astfel, descoperise că în Atena credeau deja în nemurirea sufletului și știau că cerurile sunt răspunzătoare pentru tot ce se petrece pe Pământ. Să ne înțelegem bine: atenienii nu credeau în Dumnezeu, ci în influența corpurilor celeste. După acele tratate demne de dispreț, astrele influențau materia datorită unei "călduri spirituale", asemănătoare celei care leagă sufletul de corp, la ființele umane. Aristotel tratase subiectul după învățăturile cronicilor din Vârsta de Aur, iar Cosimo rămăsese fermecat de lecțiile sale.

Din câte spunea Prevestitorul, bătrânul bancher înființase o Academie, după modelul celor antice, doar ca să-i învețe pe artiști toate aceste taine. Din vina acelor lecturi, era convins că plăsmuirea operelor de artă era o știință exactă. O operă, construită după anumite cifruri subtile, ar acționa ca un reflex al forțelor cosmice și ar putea fi folosită în scopul protecției sau distrugerii celui care ar stăpâni-o.*

— Ei? V-ați dat seama, deja, fra Augustin? mă trezi din buimăceală întrebarea lui Gozzoli. Prevestitorul spune că arta poate fi folosită drept armă!

---

* Cei care cunoscuseră aceste secrete înaintea lui Cosimo cel Bătrân au fost constructorii catedralelor gotice, care primiseră informația din Orient, cu mult înainte ca ea să fie exportată la Florența. Într-un roman anterior, *Porțile templiere* (Martinez Roca, 2000), explic cum s-a produs acel schimb de înțelepciune ancestrală (*n.a.*).

Într-adevăr, în următorul fragment, scrisoarea vorbea despre forța geometriei. Numărul, armonia și sunetul erau elemente ce se puteau aplica unei opere de artă ca să iradieze influențe benefice în jur. Pitagora, unul dintre apărătorii Vârstei de Aur, de care fusese orbit Cosimo de Medici, spunea că „singurii zei dovediți sunt numerele". Prevestitorul îi blestema pe toți.

— O armă, am șoptit. O armă pe care Maurul vrea să o ascundă în „Santa Maria delle Grazie".

— Exact! se împăună Gozzoli. Chiar asta spune. Nu-i de necrezut?

Începeam să înțeleg interesul brusc al maestrului Torriani. Cu ani în urmă, neprețuitul nostru superior general condamnase lucrările pictorului Sandro Botticelli din pricina unui motiv asemănător. Îl acuzase de a se fi folosit de imagini inspirate din culturile păgâne pentru ilustrarea unor opere ale Bisericii. Denunțul său mai ascundea însă ceva. Mulțumită informatorilor din Betania, Torriani aflase că Botticelli, în Villa di Castello care aparținea familiei Medici, reprezentase sosirea primăverii folosind o tehnică „magică". Nimfele care dansau în tablou fuseseră așezate ca piesele unui gigantic talisman. Mai târziu, Torriani a aflat că Lorenzo di Pierfrancesco, patronul lui Botticelli, îi ceruse un talisman împotriva bătrâneții. Tabloul era remediul magic cerut. În realitate, cuprindea un întreg tratat împotriva trecerii timpului, care includea jumătate din divinitățile Olimpului dansând împotriva înaintării lui Cronos. Și pretindeau să treacă drept credincioasă o operă ca asta, propunând-o ca podoabă unei capele florentine!

Maestrul nostru general descoperise la vreme infamia. Cheia i-o dăduse una dintre nimfele *Primăverii*, Chloris, pictată cu un mănunchi de iederă ieșindu-i din gură. Era simbolul neîndoielnic al „limbajului verde" al alchimiștilor, acei căutători ai eternei tinereți, îmbătați de idei bastarde, pe care Sfântul Oficiu îi urmărea peste tot pe unde răsăreau. Cu

toate că în Betania nu reușiserăm niciodată să descifrăm amănuntele acestui limbaj tainic, bănuiala a fost de ajuns pentru ca tabloul să nu fie niciodată expus într-o biserică.

Dar acum, dacă Prevestitorul avea dreptate, povestea aceasta amenința să se repete la Milano.

— Spuneți-mi, frate Giovanni, știți de ce maestrul Torriani îmi cere să cercetez acest mesaj?

Secretarul meu, care se așezase deja la pupitrul de alături și își alunga plictiseala răsfoind un ceaslov ilustrat de curând, mă privi cu o expresie mirată:

— Cum? N-ați ajuns la sfârșitul scrisorii?

Mi-am aplecat din nou privirea peste ea. În ultimul paragraf, Prevestitorul vorbea despre moartea Beatricei d'Este și despre cât de mult ar grăbi acest fapt îndeplinirea planului magic al Maurului.

— Nu văd nimic ciudat, dragă Giovannino, am replicat.

— Nu vă miră că citează moartea ducesei în termeni atât de expliciți?

— Și de ce ar trebui să mă mire?

Părintele Gozzoli bufni:

— Pentru că Prevestitorul a datat și a trimis această scrisoare pe 30 decembrie. Cu două zile înainte de nașterea nereușită a doamnei Beatrice.

5

— Îmi jurați, deci, că ați ascuns un secret în acest zid?

Marco d'Oggiono se scărpina în bărbie, perplex, în timp ce arunca o altă privire picturii murale. Leonardo da Vinci se amuza cu acele jocuri. Când se afla în toane bune, și în ziua aceea era, cu greu îl puteai descoperi în el pe faimosul pictor, inventatorul, meșterul de instrumente muzicale și inginerul preferat al Maurului, aplaudat de jumătate din Italia. În acea dimineață rece, maestrul avea o privire de strengar. Chiar dacă îi tulburase pe călugări, se folosise de liniștea încordată care domnea în Milano, după moartea prințesei, ca să-și examineze opera din sala de mese a fraților dominicani. Stătea acolo sus, satisfăcut, între apostoli, cățărat pe o schelă de șase metri înălțime și sărind din scândură în scândură ca un băietan.

— Sigur că există un secret! țipă. Râsul său molipsitor răsuna sub bolțile goale din „Santa Maria delle Grazie".

— Nu trebuie decât să-mi priviți cu atenție opera și să țineți seama de numere. Numărați! Numărați! râse.

— Dar, maestre...

— E în regulă, dădu Leonardo din cap, condescendent, lungind ultima silabă în semn de protest. Văd că îmi va fi greu să te învăț. De ce nu iei Biblia de acolo, de jos, de lângă cutia cu pensule, ca să citești capitolul al treisprezecelea din Ioan, începând cu versetul douăzeci și unu? Poate așa o să te dumirești.

Marco, unul dintre tinerii și chipeșii discipoli ai toscanului, alergă în căutarea cărții sfinte. O luă de pe analogul așezat în colț, lângă ușă, și o cântări. Avea, probabil, mai multe livre. Marco răsfoi cu dificultate acel exemplar tipărit la Veneția, legat în piele neagră și lucrat în aramă, până când Evanghelia după Ioan se deschise în fața sa. Era o ediție frumoasă, cu gravuri florale la începutul paginii încărcate de litere gotice mari și negre.

— „Isus, zicând acestea, începu el să recite, S-a tulburat cu duhul și a mărturisit și a zis: «Adevărat, adevărat zic vouă că unul dintre voi mă va vinde». Deci ucenicii se uitau unii la alții, nepricepând despre cine se vorbește. Iar unul dintre ucenicii Lui, pe care-l iubea Isus, era rezemat la pieptul lui Iisus. Deci Simon Petru i-a făcut semn acestuia și i-a zis: «Întreabă cine este cel despre care se vorbește»".

— Gata! Ajunge! tună Leonardo de pe schelă. Acum uită-te aici și spune-mi: încă nu-mi înțelegi secretul?

Ucenicul dădu din cap că nu. Marco știa că maestrul avea deja pregătit vreun truc.

— Maestre Leonardo, îi spuse pe un ton de reproș sincer, știu că lucrați la acest pasaj evanghelic. Nu-mi descoperiți nimic nou trimițându-mă să citesc Biblia. Ce vreau eu este să știu adevărul.

— Adevărul? Ce adevăr, Marco?

— Prin oraș se zvonește că întârziați terminarea acestei opere pentru că doriți să ascundeți ceva important în ea. Ați respins tehnica de frescă, în favoarea uneia mai noi și mai lente. De ce? Să vă spun eu: pentru că astfel vă puteți gândi mai bine la ceea ce vreți să transmiteți.

Leonardo nici nu clipi.

— Vă cunosc înclinația către mistere, maestre, vreau și eu, la rându-mi, să le aflu pe toate...! Trei ani lângă domnia voastră, pregătind amestecuri și ajutându-vă cu schițe și cartoane, cred că ar trebui să-mi dea un oarecare avantaj asupra celor de afară, nu?

— Bine, bine, dar cine spune toate astea, aș putea să știu?

— Cine, maestre? Toți! Până și călugării din această sfântă casă îi opresc deseori pe ucenicii voștri și-i iscodesc!

— Și ce comentează, Marco? tună el din nou, de sus, din ce în ce mai amuzat.

— Ba că cei Doisprezece ai voștri nu sunt adevărate portrete ale apostolilor, cum i-ar picta fra Filippo Lippi sau Crivelli, ba că reflectă cele douăsprezece constelații ale zodiacului, ba că ați ascuns în gesturile mâinilor lor notele uneia dintre partiturile domniei voastre, dedicate Maurului... Spun de toate, maestre.

— Și tu?

— Eu?

— Da, da, tu. Încă un zâmbet îi lumină din nou chipul lui Leonardo. Având-mă atât de aproape, lucrând zi de zi într-o sală atât de magnifică, la ce concluzie ai ajuns?

Marco ridică privirea spre peretele la care toscanul făcea anumite retușuri, cu o pensulă foarte fină. Zidul de nord cuprindea reprezentarea celei mai extraordinare Cine Pascale pe care o văzuse vreodată. Acolo se afla Isus, în carne și oase, chiar în centrul compoziției. Avea privirea molatică și brațele întinse, ca și cum ar fi cercetat cu coada ochiului reacțiile discipolilor Săi la ceea ce tocmai le spusese. Lângă El stătea Ioan, cel iubit, care îl asculta pe Petru murmurând. Dacă și-ar ascuți simțurile, ar putea aproape să-i vadă mișcându-și buzele. Erau atât de reali!

Dar Ioan nu-și sprijinea umărul de maestru, cum spunea Evanghelia. Dădea chiar impresia că nu o făcuse niciodată. De cealaltă parte a lui Christos, Filip, uriașul, stătea în picioare, strângându-și mâinile la piept. Părea să-l întrebe pe Mesia: „Oare sunt eu trădătorul, Doamne?" Sau Iacob cel Mare, care scotea pieptul înainte ca un oștean, jurând credință veșnică. „Nimeni nu-ți va face rău atâta vreme cât eu voi fi pe aproape", se împăuna.

— Ei bine, Marco? Încă n-ai spus nimic.

— Nu știu, maestre... ezită. Opera aceasta a domniei voastre are ceva ce mă zăpăcește. Este atât de, atât de...

— Atât de...?

— Atât de apropiată, atât de umană, încât mă lasă fără cuvinte.

— Bine! aplaudă Leonardo, ștergându-și mâinile cu șorțul. Vezi? Fără să vrei, deja ești mai aproape de secretul meu.

— Nu vă înțeleg, maestre.

— Poate că nu vei putea niciodată, surâse Leonardo. Dar ascultă ce-ți voi spune: totul în natură tăinuiește un mister. Păsările ne ascund secretul zborului, apa ține bine la păstrare explicația forței sale... Iar dacă am reușit să facem ca pictura să fie un reflex al naturii, n-ar fi nedrept să nu includem în ea aceeași putere de a organiza informația? Ori de câte ori admiri o pictură, amintește-ți că pătrunzi în cea mai sublimă dintre arte. Să nu rămâi la suprafață: pătrunde în scenă, mișcă-te printre elementele ei, descoperă unghiuri inedite, adulmecă în spatele ei... și astfel vei ajunge la adevărata semnificație. Dar te previn: e nevoie de curaj pentru asta. Nu de puține ori, ceea ce aflăm într-o pictură murală, ca aceasta, e foarte departe de ceea ce ne așteptam să găsim. Să nu zici că nu ți-am spus.

6

Fra Giovanni îndeplini fără ezitare cea de-a doua parte a misiunii pe care i-o încredințase maestrul general.

După conversația noastră, în care-mi arătase ultima scrisoare a Prevestitorului, reveni la reședința Ordinului, părăsind Betania înainte de răsăritul soarelui. Torriani îi ordonase să se întoarcă și să-l informeze despre reacția mea. Voia, mai ales, să știe ce părere aveam despre zvonurile cu privire la gravele anomalii din lucrările de amenajare a Capelei „Santa Maria delle Grazie". Secretarul trebuia să-i transmită mesajul meu, scurt și clar: dacă, în sfârșit, erau luate în serios vechile mele temeri și li se adăugau ca probabile revelațiile Prevestitorului, trebuia căutat personajul la Milano și aflat din sursă directă până unde mergeau proiectele secrete pe care le avea ducele pentru acea mănăstire.

— În special, am insistat pe lângă fra Giovanni, va trebui să examinăm lucrările lui Leonardo da Vinci. În Betania se cunoaște deja pasiunea sa de a ascunde idei neortodoxe în opere cu aparență religioasă. Leonardo a muncit mulți ani la Florența, a ținut legătura cu urmașii lui Cosimo cel Bătrân și, dintre toți artiștii care lucrează la „Santa Maria", el ar fi cel mai potrivit să facă parte din planurile Maurului.

Gozzoli adăugă la raportul său către maestrul Torriani adânca mea preocupare: insistam să fie cercetată moartea doamnei Beatrice. Prezicerea atât de precisă a Prevestitorului

sugera existența vreunui sinistru plan ascuns, poate pus la cale de ducele Ludovic sau de perfizii săi asesori, ca să instaureze o republică păgână în inima Italiei. Cu toate că nu avea prea mult sens ca ducele să pună la cale asasinarea soției și a fiului său nenăscut, gândirea adepților științelor oculte o apuca deseori pe căi neprevăzute. Nu era prima oară când auzeam vorbindu-se despre necesitatea sacrificării unei persoane importante înainte de începerea unei mari opere. Anticii, acești barbari ai Vârstei de Aur, făcuseră de multe ori astfel de sacrificii.

Presupun că hotărârea mea l-a încurajat pe Torriani.

Maestrul general i-a anunțat fratelui Gozzoli intențiile sale și, în dimineața următoare, cu bruma căzând încă peste Roma, își părăsi locuința din Mănăstirea „Santa Maria sopra Minerva" hotărât să reteze răul de la rădăcină.

Înfruntând drumurile ninse către Cetatea Eternă, Torriani urcă până la reședința Betaniei călare pe catâr și ceru să stea de vorbă cu mine, cât mai repede cu putință. Încă nu știu ce termeni a folosit fratele Gozzoli ca să-l informeze despre ideile mele, dar era evident că îl impresionase. Nu-l văzusem niciodată astfel pe maestrul nostru: două pungi învinețite îi cădeau grele pe sub privirea cenușie, stingând-o; spatele părea că i se surpase sub greutatea unei responsabilități ca de plumb, devorându-i puțin câte puțin caracterul vesel și aplecându-i umerii din ce în ce mai molatici. Torriani, mentor, ghid și vechi prieten, sorbea ce-i mai rămăsese din viață cu urmele decepției săpate pe chip. Cu toate acestea, din strălucirea ochilor săi se percepea iminența unui subiect urgent.

— Puteți să-l ajutați pe un biet rob al lui Dumnezeu, ud și bolnav? spuse el de îndată ce mă văzu în atriumul Betaniei.

Aș minți dacă aș spune că nu m-a surprins să-l găsesc acolo atât de devreme. Urcase singur până la cazemata noastră, cu o pătură peste sutană și sandalele acoperite cu mai

multe piei de iepure. Dacă superiorul Ordinului Sfântului Dominic părăsea astfel reședința noastră și străbătea Roma, pe vreme rea, pentru a se întâlni cu cel care răspundea de serviciul său de informații, chestiunea trebuia să fie foarte gravă. Cu toate că fața sa sumbră mă invita să intru cât mai repede în subiect, n-am îndrăznit să-l întreb nimic. Am așteptat să-și scoată hainele și să termine cupa de vin cald pe care i-o oferisem. Am urcat apoi în mica mea mansardă, o încăpere întunecată, plină de cutii și manuscrise, de unde se vedea întreaga Romă. Nici nu se închise bine ușa, că părintele Torriani îmi confirmă temerile:

— Sigur că am venit din cauza nenorocitelor ăstora de scrisori! protestă, ridicând din sprâncenele albe. Iar domnia voastră mă întrebați cine cred că este autorul? Tocmai domnia voastră, părinte Leyre?

Torriani respiră adânc. Firea sa slăbită lupta să se încălzească, în timp ce vinul îl întărea puțin câte puțin. Afară viforniță se întețea deasupra văii.

— Părerea mea, continuă el, este că omul nostru trebuie să fie cineva de la curtea ducelui sau, dacă nu, vreun frate din noua Mănăstire „Santa Maria delle Grazie". E vorba despre o persoană care ne cunoaște bine obiceiurile și care știe cui îi adresează scrisorile. Și totuși...

— Totuși?

— Să vedeți, părinte Leyre: de când am citit scrisoarea pe care v-am trimis-o ieri, abia am putut dormi. Afară există cineva care ne previne asupra unei grave trădări împotriva Bisericii. Problema e foarte serioasă, mai ales dacă, după cum mă tem, informatorul nostru provine din comunitatea de la „Santa Maria"...

— Credeți că Prevestitorul este un dominican, părinte?

— Sunt aproape sigur. Cineva din interior, martor al înaintării Maurului, care nu îndrăznește să-l denunțe de teama represaliilor.

— Presupun că ați cercetat deja viețile acelor călugări, în căutarea candidatului domniei voastre. Greșesc?

Torriani zâmbi satisfăcut:

— Pe toate. Fără excepție. Majoritatea provin din bune familii lombarde. Sunt credincioși Maurului și Bisericii, oameni puțin înclinați către fantezii sau conspirații. Buni dominicani, într-un cuvânt. Nu pot să-mi imaginez cine poate fi Prevestitorul.

— În cazul în care este vreunul dintre ei.

— Desigur.

— Permiteți-mi să vă amintesc, maestre Torriani, că Lombardia a fost întotdeauna un pământ al ereziilor...

Generalul Ordinului, înfrigurat, își stăpâni un strănut înainte să răspundă:

— Asta s-a întâmplat cu mult timp în urmă, părinte. Demult. De mai bine de două sute de ani, nu a mai rămas, în zonă nici urmă din erezia catară. E adevărat că blestemații aceia care l-au inspirat pe iubitul nostru sfânt Dominic la constituirea Sfântei Inchiziții s-au refugiat acolo după cruciada albigenzilor,* însă au murit cu toții înainte să poată molipsi pe cineva cu ideile lor.

— Și totuși, se poate ca blasfemia să fi pătruns în gândirea milanezilor. Altfel, de ce ar fi aceștia atât de toleranți față de ideile eretice? Ar accepta oare ducele credințele păgâne dacă el însuși n-ar fi crescut într-un mediu predispus la ele? Și de ce, am urmat, ar trebui să se ascundă un dominican leal Romei în spatele unor mesaje nesemnate dacă nu din cauza propriei implicații în erezia pe care o denunță acum?

---

* În 1208, Papa Inocențiu al III-lea a ordonat anihilarea ereziei catare, înființând o forță militară pentru exterminarea ereticilor din Languedoc-ul francez. Chiar dacă se știe că, în 1244, ultimii eretici dispăruseră deja, la Montségur, mulți istorici avertizează asupra faptului că familii întregi de „oameni buni" s-au refugiat în Lombardia, în apropierea actualului Milano, unde au trăit mult timp, feriți de urmărirea Romei și perseverând în credința lor originară.

— Scorneli, părinte Leyre! Prevestitorul nu este un catar. Mai degrabă, opusul său: se îngrijește de menținerea dreptei credințe cu mai multă înverșunare decât însuși inchizitorul general de la Carcassonne.

— În dimineața aceasta, înainte de sosirea domniei voastre, am recitit toate scrisorile individului. Iar Prevestitorul are un obiectiv clar, încă de la prima misivă: vrea să trimitem pe cineva care să oprească planurile Maurului la „Santa Maria delle Grazie". Ca și cum tot ceea ce ar face ducele în restul orașului, piețele, canalele pentru navigația interioară, ecluzele, nu l-ar interesa... Aceasta vine în sprijinul ipotezei domniei voastre.

Torriani aprobă mulțumit.

— Dar, maestre, l-am contrazis, înainte de a acționa ar trebui să vedem dacă nu cumva cererea lui nu ascunde vreo capcană.

— Cum? Ați vrea să-l lăsăm singur pe Prevestitor, în ciuda dovezilor pe care ni le-a oferit? Chiar domnia voastră denunțați de câtva timp devierile religioase ale fostei soții a Maurului!

— Tocmai. Această familie este vicleană. Nu va fi ușor să găsim argumente împotriva ei. Vreau să spun că trebuie să fim foarte prudenți, pentru a nu face vreun pas greșit.

— Nu, părinte, nici vorbă de așa ceva. Acest om, fie el cine-o fi, ne cere ajutorul și nu putem să i-l refuzăm mult timp. În plus, știți că prin cardinalul Ascanio, fratele ducelui, am verificat până și cel mai mic detaliu din rapoartele sale. Și credeți-mă: toate sunt exacte.

— „Exacte", am repetat, în timp ce încercam să-mi limpezesc ideile. Știți? Cred că ce mă surprinde cel mai mult în treaba aceasta este schimbarea atitudinii domniei voastre, maestre Torriani.

— Nu mi-o puteți reproșa, protestă el. Am clasat scrisorile Prevestitorului atâta timp cât n-am avut dovezi solide care să le sprijine. Dacă nu le-aș fi crezut, le-aș fi distrus, nu vi se pare?

— Atunci, maestre, dacă informatorul nostru are dreptate, dacă într-adevăr este un dominican îngrijorat de viitorul noii sale mănăstiri, de ce credeți că-și ascunde identitatea atunci când vă scrie?

Fratele Gioacchino ridică din umeri, răspunzându-mi cu o expresie intrigată:

— Bine-ar fi să știu de ce, părinte Leyre. Îmi dă de gândit. Cu cât petrec mai mult timp fără răspunsuri, cu atât mă incomodează mai tare chestiunea aceasta. Avem multe fronturi deschise acum, iar a provoca încă o rană în sânul Bisericii înseamnă a-i produce o vărsare de sânge fără leac. De aceea, a sosit timpul să acționăm. Nu ne putem permite să se repete la Milano ceea ce s-a întâmplat la Florența. Ar fi un dezastru!

„Încă o rană". Ezitam să deschid discuția, dar tăcerea lui Torriani nu mi-a dat de ales:

— Presupun că vă referiți la părintele Savonarola...

— La cine altcineva? Bătrânul trase aer în piept înainte să continue. Sfântului Părinte i s-a sfârșit răbdarea și se gândește să-l excomunice. Predicile sale împotriva opulenței Papei cresc în agresivitate; culmea, profețiile sale despre sfârșitul casei de Medici s-au împlinit, iar acum, urmat de o mulțime de adepți, anunță mari pedepse cerești împotriva Statelor pontificale. Zice că Roma trebuie să sufere ca să-și spele păcatele; și se bucură pentru asta, blestematul. Și știți ce-i mai rău? Că are din ce în ce mai mulți discipoli. Dacă, printr-o întâmplare, ducele de Milano s-ar alătura acestei idei a decăderii, nimeni n-ar mai putea să oprească compromiterea reputației noastre...

M-am închinat, confuz, dinaintea funestului tablou schițat de maestrul general.

Pe atunci, Girolamo Savonarola era marea problemă a lui Torriani. O știa Roma întreagă. Toată lumea vorbea despre el. Cititor insistent al Apocalipsei, acest dominican cu verb strălucitor și mare putere de seducție tocmai instaurase o republică teocratică la Florența, ca să umple golul lăsat de

fuga familiei de Medici. Din noua sa strană, predica împotriva exceselor lui Alexandru al VI-lea. Savonarola era un nebun sau, poate mai rău, un temerar. Nu asculta chemările la ordine primite de la superiorii săi și ignora în mod deliberat legislația canonică. Acele *Dictatus Papae*, care din secolul al XI-lea scuteau Pontiful și curia de posibilitatea oricărei greșeali, nu-l interesau și, înfruntând chiar sentința a nouăsprezecea ("Nimeni nu-l poate judeca pe papă"), striga din altar că trebuia să fie oprit, în numele lui Dumnezeu.

Maestrul nostru general era disperat. Nu numai că nu fusese în stare să stăvilească setea de grandoare a acelui exaltat, dar atitudinea lui Savonarola compromitea întregul ordin dinaintea Sfinției Sale. Revoltatul, orgolios ca Samson în fața filistenilor, respinsese pălăria de cardinal pe care i-o oferiseră ca să-i reducă la tăcere criticile și refuzase chiar să-și părăsească tribuna din mănăstirea florentină „San Marco", motivând că avea de îndeplinit o misiune divină mai importantă,. Acesta și nu altul era motivul pentru care părintele Torriani nu dorea să fie pusă la îndoială credința predicatorilor dominicani de la Milano. Dacă Prevestitorul ar fi dominican și ar avea dreptate, avertizând despre planurile păgâne ale Maurului în noua noastră Casă din oraș, Ordinul ar fi pus din nou sub semnul îndoielii.

— Am luat o hotărâre, frate, declară maestrul general foarte serios, după ce medită un moment. Trebuie să alungăm orice umbră de bănuială din lucrările de la „Santa Maria delle Grazie", apelând la forța Sfântului Oficiu, dacă va fi necesar.

— *Pater*! Nu vă gândiți cumva să-l judecați pe ducele de Milano? am întrebat alarmat.

— Doar dacă este necesar. Știți deja că nimic nu le place mai mult principilor seculari decât să descopere slăbiciunile Bisericii și să le folosească împotriva noastră. Încă un scandal precum cel al lui Savonarola și Casa noastră ar fi compromisă dinaintea Statelor pontificale. Înțelegeți?

— Și cum vă gândiți, dacă pot întreba, să ajungeți până la Prevestitor, să-i verificați afirmațiile și să strângeți informațiile trebuitoare judecății fără să-i treziți bănuielile?

— Am reflectat mult la asta, dragul meu părinte Augustin, adulmecă el enigmatic. Știți mai bine decât mine că dacă l-am trimite înainte de vreme pe unul dintre inchizitorii noștri tribunalul din Milano ar pune prea multe întrebări și s-ar risipi discreția cerută de caz. Iar dacă există un complot atât de îndrăzneț, toate probele vor fi ascunse cu viclenie de către complicii Maurului.

— Și atunci?

Torriani deschise ușa mansardei și coborî scările până la poarta cea mare de la intrare, fără să răspundă. Ieși în grajd și-și căută catârul, dând de înțeles că acea întrunire urgentă a luat sfârșit. Afară viforniță continua să se întețească.

— Spuneți-mi, ce vă gândiți să faceți? am repetat.

— Maurul a anunțat că peste zece zile se vor desfășura funeraliile oficiale pentru ducesă, răspunse el în sfârșit. La Milano vor sosi solii de peste tot și atunci ne va fi ușor să ne infiltrăm în „Santa Maria" pentru cercetările corespunzătoare și găsirea Prevestitorului. Totuși, adăugă el, nu putem să trimitem un credincios oarecare. Trebuie să fie cineva cu gândirea formată, care să cunoască legile, ereziile și codurile secrete. Misiunea sa va fi să-l întâlnească pe Prevestitor, să confirme rând pe rând toate acuzațiile sale și să oprească erezia. Și trebuie să fie cineva din această Casă. Din Betania.

Maestrul aruncă o privire încruntată drumușorului pe care era gata să o apuce. Cu puțin noroc, i-ar trebui o oră ca să-l parcurgă și, dacă nu alunecă din șa pe vreun ghețuș, ar ajunge acasă la căldura prânzului.

— Omul de care avem nevoie, spuse el ca și cum ar fi anunțat ceva important, sunteți domnia voastră, părinte Leyre. Nimeni n-ar rezolva mai bine această problemă.

— Eu? am zis perplex. Îmi pronunțase numele cu o delectare morbidă, în timp ce scotocea după ceva la oblâncul

șeii. Dar domnia voastră știți că aici am de lucru, am obligații...

— Nici una ca aceasta!

Și scoțând un vraf gros de hârtii, legate cu sigiliul său personal, mi le întinse cu un ultim ordin:

— Veți pleca îndată spre Milano. Chiar astăzi, dacă se poate. Și cu acestea, spuse privind teancul de documente pe care le țineam deja în mâini îl veți identifica pe informatorul nostru, veți afla cât adevăr se ascunde în acest nou pericol și veți încerca să-i aflați leacul.

Maestrul îmi arătă primul pergament din pachet. În el, cu caractere mari, scrise cu cerneală roșie, se putea citi ghicitoarea ce conținea semnătura informatorului nostru. O văzusem de multe ori, încheia fiecare dintre scrisorile Prevestitorului, dar până atunci nu-i dădusem atenție.

Vederea începu să mi se încețoșeze, coborând deasupra acelor șapte rânduri. Am simțit că deveniseră grija mea de căpătâi.

Spuneau:

Oculos èjus dinumera inumera, èjus
sed noli voltum àdspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.

*Veritas**

---

* Din limba latină: „Numără-i ochii, dar nu-i privi chipul./Cifra numelui meu/o vei găsi în coasta sa./Să contemplăm și să dăm altora/rezultatul contemplației noastre./Adevăr ".

7

Bineînțeles că m-am supus. Ce altceva puteam să fac?

Am ajuns la Milano după noaptea de Bobotează. În acea dimineață de sâmbătă, zăpada mă orbea cu strălucirea ei, iar aerul curat îmi răcea, fără milă, măruntaiele. Ca să ajung la destinație, a trebuit să călăresc aproape fără oprire timp de trei zile, dormind câte trei sau patru ore în hanuri mizerabile, înțepenit și ud, în miezul celei mai crunte ierni pe care mi-o puteam aminti. Dar nimic nu mai conta. Milano, capitala Lombardiei, cuibul intrigilor de curte și al disputelor teritoriale cu Franța și comitatele vecine, despre care citisem atâtea, se întindea la picioarele mele.

Peisajul era impresionant. Orașul familiei Sforza, cel mai mare din sudul Alpilor, se desfășura pe un teritoriu de două ori mai întins decât Roma; opt porți mari flancau un zid de nepătruns care înconjura orașul construit după un plan circular. Văzut din cer, avea, probabil, forma unui scut gigantic. Totuși, nu apărarea lui m-a impresionat, ci faptul că era un burg nou, curat, care transmitea o intensă senzație de ordine. Cetățenii nu urinau la fiecare colț ca la Roma, iar prostituatele nu-i asaltau pe trecători oferindu-se. Aici, fiecare colț, fiecare casă, fiecare edificiu public păreau gândite cu un scop suprem. Chiar și orgolioasa lui catedrală, cu aspect firav și scheletic, opusă în întregime coloșilor masivi din sudul Italiei, își vărsa influențele binefăcătoare asupra

văii. Văzut de pe dealuri, Milano părea ultimul colț din lume în care puteau prinde rădăcini dezordinea și păcatul.

Cu puțin înainte de a ajunge la Porta Ticinese, cel mai nobil acces la această urbe, un negustător amabil se oferi să mă însoțească până la Turnul Filarete, intrarea principală în fortăreața Maurului. Situat la unul dintre capetele scutului urban, castelul Sforza părea o replică în miniatură a zidurilor cetății. Negustorul a râs când mi-a văzut expresia mirată. Mi-a spus că era tăbăcar din Cremona, un bun catolic ce m-ar însoți cu plăcere până în interiorul fortăreței în schimbul unei binecuvântări pentru el și familia sa. Am acceptat târgul.

Omul cel săritor mă lăsă în fața castelului ducelui, chiar la ora a treia a amiezii. Era un loc mult mai impunător decât mă așteptasem. Flamuri cu teribilul blazon al familiei Sforza – un fel de șarpe uriaș devorând un biet nenorocit – cădeau de pe creneluri. Benzi albastre fluturau în vânt, în timp ce o jumătate de duzină de coșuri enorme, înfipte undeva în fortăreață, scoteau mari fuioare de fum negru și gros. Intrarea Filarete era un amenințător grilaj cu țepi și două obloane de bronz țintuite, răsucite. O păzeau nu mai puțin de cincisprezece oameni, împungând cu lăncile sacii de cereale pe care căruțașii voiau să le descarce aproape de bucătărie.

Unul dintre acei soldați îmi arătă drumul. O dată pătruns în fortăreață, a trebuit să mă îndrept către capătul de vest al turnului și să întreb de zona de primire a vizitelor și despre „biroul de doliu" care fusese amenajat pentru întâmpinarea soliilor ce vor sosi la funeraliile pentru donna Beatrice. Binefăcătorul meu din Cremona mă prevenise deja că întregul oraș se va opri când va veni clipa. De fapt, nici la ora aceea nu se vedea prea multă mișcare. M-a surprins faptul că secretarul Maurului, un curtezan subțirel cu un chip fără expresie, a venit de îndată să mă întâmpine. Și-a cerut scuze pentru că nu-l putea conduce pe acest slujitor al lui Dumnezeu până la domnul său. Chiar și așa, îmi cercetă

sceptic scrisoarea de prezentare, verifică autenticitatea sigiliului papal și mi-o înapoie cu un gest dezolat.

— Îmi pare rău, părinte Leyre, se scuză Marchesino Stanga, căci așa se numea secretarul. Trebuie să înțelegeți că stăpânul meu nu primește pe nimeni de la moartea soției sale. Presupun că vă dați seama de momentele grele prin care trecem și de nevoia ducelui de a fi singur.

— Desigur, am aprobat cu prefăcută politețe.

— Totuși, adăugă el, când va trece doliul, îl voi înștiința despre prezența domniei voastre în oraș.

Mi-ar fi plăcut să pot privi în ochii Maurului și să deduc, ca în atâtea interogatorii la care am asistat, dacă ascundeau sau nu sinistrele umbre ale ereziei sau crimei. Dar acel funcționar, cu pieptar de catifea și pălărie stacojie garnisită cu blănuri, care-mi vorbea cu aere de meschină superioritate, era hotărât să mă împiedice:

— Nici măcar nu vă putem găzdui, după cum ne este obiceiul el, spuse sec. Castelul este închis și nu primim oaspeți. Vă cer, părinte, să vă rugați pentru sufletul ducesei și să vă întoarceți după funeralii. Atunci vă vom trata după cum meritați.

— *Requiescat in pace,* am murmurat închinându-mă. Așa voi face. Mă voi ruga și pentru domnia voastră.

Am avut o senzație ciudată. Fără posibilitatea de a mă instala aproape de duce și de familia sa, dând greș în planul de a hoinări în voie prin castel, primele mele cercetări se năruiau. Trebuia să obțin un adăpost discret, care să-mi garanteze o anumită atmosferă de studiu. Cu documentele lui Torriani arzându-mi traista, voi avea nevoie de calm, de trei feluri calde de mâncare pe zi și de o bună doză de noroc pentru a reuși să descifrez secretul. Nu era prudent ca un călugăr să caute adăpost între mireni, astfel că în curând opțiunile mele se reduseră la două: ori mă duceam să locuiesc la veterana mănăstire de la San Eustorgio, ori la cea nouă de la Santa Maria delle Grazie, unde posibilitatea de a mă întâlni cu

Prevestitorul îmi exalta imaginația. Mai târziu, cu un acoperiș deasupra capului, aveam timp să mă cufund în cifrul pe care maestrul Torriani mi-l dăduse în Betania.

Recunosc că Divina Providență a făcut o treabă exemplară. San Eustorgio se dovedi curând cea mai proastă dintre variante. Situată foarte aproape de catedrală, în apropierea pieței de mărfuri, era mereu plină de curioși care n-ar fi întârziat să se întrebe ce fel de treabă îl reținea acolo pe un inchizitor roman. Cu toate că poziția ei mi-ar fi dat o anumită perspectivă asupra treburilor Prevestitorului, scutindu-mă de riscul de a mă întâlni față în față cu el fără să-l cunosc, știam de asemenea că îmi oferea mai multe inconveniente decât avantaje.

În ceea ce privește alternativa de la Santa Maria delle Grazie, în afară de a fi constituit presupusul refugiu al obiectivului meu, mai prezenta doar un mic, dar ușor de rezolvat inconvenient: acolo urmau să se oficieze slujbele populare pentru donna Beatrice. Biserica sa, pe care Bramante o reformase de curând, era gata să devină centrul tuturor privirilor.

În schimb, „Santa Maria" dispunea de tot ce aveam nevoie. Biblioteca bogată, situată la al doilea etaj al unor edificii care dădeau spre așa-numita Galerie a Morților, păstra opere din Suetoniu, Filostrat, Plotin, Xenofon și chiar câteva dintre cărțile lui Cosimo cel Bătrân. Era aproape de fortăreața ducelui și nu prea departe de Porta Vercellina. Se bucura de o bucătărie excelentă, un cuptor grozav pentru cocături, fântână, grădină, croitorie și spital. Și toate acele avantaje păleau dinaintea unuia singur: dacă maestrul Torriani nu se înșela, poate că Prevestitorul mi se va prezenta pe coridoare, fără să mai fie nevoie să rezolv nici o ghicitoare.

Am fost naiv.

Cu excepția acestui aspect concret, Providența și-a făcut bine treaba: în „Santa Maria" mai era o singură chilie liberă, care mi-a fost încredințată de îndată. Era o cămăruță de trei pași pe doi, o tăblie de scânduri, fără saltea, și o masă

mică, pusă sub o biată ferestruică ce dădea în strada Magenta. Călugării nu m-au iscodit. Mi-au cercetat acreditările cu privirea neîncrezătoare a secretarului Stanga, dar s-au liniștit după ce i-am asigurat că venisem în casa lor doar în căutare de pace pentru spiritul meu frământat. „Până și un inchizitor are nevoie de reculegere", le-am explicat. Și m-au înțeles.

Mi-au pus doar o condiție. Paracliserul, un călugăr cu ochi bulbucați și accent ciudat, mă avertiză cu severitate:

— Niciodată să nu intrați fără învoire în refectoriu. Maestrul Leonardo nu vrea să fie întrerupt de nimeni, iar abatele dorește să-i facă în toate pe plac. M-ați înțeles?

Am consimțit.

8

Prima vizită am făcut-o la biblioteca din „Santa Maria". Simțeam o mare curiozitate. Era așezată deasupra polemicului și a acum micșoratului refectoriu pe care Prevestitorul îl transformase în focarul tuturor răutăților. Se afla într-o încăpere amplă, cu ferestre dreptunghiulare, traversată de o duzină de mici mese de lectură și cu un pupitru mare, pentru bibliotecar. Chiar în spatele acestuia, după o ușă groasă, cu lacăt, se păstrau cărțile. Cel mai mult mi-a atras atenția sistemul de încălzire: un cazan așezat la etajul inferior transmitea vapori de apă unor conducte de aramă care încălzeau pardoseala.

— Nu-i pentru cititori, se grăbi să-mi explice călugărul bibliotecar văzându-mă adulmecând cu interes acel dispozitiv ingenios. E pentru cărți. Păstrăm cărți mult prea valoroase pentru a lăsa frigul să ni le distrugă.

Cred că părintele Alessandro, paznic și administrator al acelei săli, a fost primul călugăr care nu m-a privit cu suspiciune, ci cu o curiozitate obraznică. Lung și osos, cu piele albă și gesturi fine, părea încântat să vadă un chip nou pe domeniile sale.

— Nu vine lume multă pe-aici, admise el. Și cu atât mai puțin de la Roma!

— Ah... Știți deja că sunt romană?

— Veștile zboară, părinte. „Santa Maria" este o obște mică încă. Nu cred că la ora aceasta există cineva printre noi

care să nu fi aflat despre sosirea unui inchizitor sub acoperișul nostru.

Călugărul îmi făcu cu ochiul, complice.

— Nu mă aflu aici în misiune oficială, am mințit. M-au adus treburi personale.

— Și ce contează! Inchizitorii sunt oameni cărturari, înclinați către studiu. Iar aici, aproape toți călugării întâmpină greutăți la scris sau la citit. Dacă veți rămâne un timp printre noi, cred că ne vom ține o bună companie.

Alessandro mi s-a părut simpatic. Avea aproape cincizeci de ani, etala fără complexe un nas încovoiat și cea mai pronunțată bărbie pe care o văzusem vreodată. Mărul lui Adam lupta să-i iasă din gât. Avea pe masă niște lentile groase, cu care, pesemne, mărea literele cărților, iar mânecile sutanei sale etalau pete întinse de cerneală. Nu m-am arătat de îndată sincer față de el – de fapt, încercam să nu-l privesc prea mult, ca să nu mă hipnotizeze chipul acela rău întocmit –, dar admit totuși că un curent de afecțiune sinceră circulă imediat între noi. El a fost cel care a insistat să se ocupe de mine pe toată perioada ședерii la mănăstire. S-a oferit să-mi arate toate ascunzișurile acelui loc minunat, în care totul părea nou, și mi-a promis că-mi va veghea liniștea, pentru ca eu să mă pot concentra.

— Dacă exemplul domniei voastre s-ar răspândi și ar veni mai mulți călugări în casa noastră pentru studiu, se plânse el ca și cum n-ar fi putut să-și țină gura, am putea să ne convertim repede într-un Studiu General*, ca cele din Roma, și cine știe, poate chiar într-o Universitate...

— Nu vin călugări să studieze aici?

— Foarte puțini, dacă ne gândim la tot ce le-ar putea oferi locul acesta. Chiar dacă vi se pare modestă, biblioteca noastră adăpostește una dintre cele mai importante colecții de texte vechi din Ducat.

---

* Centre de învățământ dominicane în care se țineau cursuri de teologie sau celebrele *Trivium* (gramatică, retorică și dialectică) și *Quadrivium* (aritmetică, geometrie, astronomie și muzică).

— Ah, da?

— Să mă iertați dacă păcătuiesc prin lipsă de modestie, dar muncesc de multă vreme aici. Poate că unui roman cult, ca domnia voastră, i se pare un lucru neînsemnat alături de Biblioteca Vaticană, dar credeți-mă când vă spun că strângem aici texte pe care nici bibliotecarii Papei nu și le imaginează...

— Atunci, am spus politicos, va fi un privilegiu să le pot consulta.

Fra Alessandro își înclină capul, ca și cum ar fi acceptat elogiul, în timp ce își răvășea hârtiile căutând ceva important.

— Înainte aș avea nevoie de o mică favoare, râse el printre dinți. De fapt, mi-ați căzut din cer. Pentru cineva ca domnia voastră, versat în descifrarea mesajelor pentru Secretariatul de Cifruri, o ghicitoare ca aceasta ar fi o nimica toată.

Dominicanul îmi întinse o bucățică de hârtie cu ceva mâzgălit pe dos. Era un desen simplu. Un portativ grosolan, întrerupt de o notă fără legătură („za") și de un cârlig. Arăta cam așa:

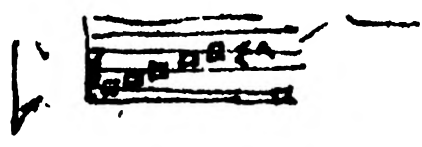

— Ei?, întrebă el nerăbdător. O înțelegeți? De trei zile tot încerc degeaba.

— Și ce se presupune că trebuie să găsiți aici?

— O frază în limba romanică.

Am privit cu atenție ghicitoarea, fără să ajung să-i intuiesc semnificația. Era evident că secretul stătea în acel „za", care nu avea ce să caute acolo. Elementele exterioare dădeau întotdeauna rezolvarea, însă cârligul? Am ordonat în minte acele elemente începând cu lectura portativului și am surâs amuzat.

— Este o frază, într-adevăr, am spus într-un sfârșit. Și foarte ușoară.

— Ușoară?

— Ajunge să știți să citiți, frate Alessandro. Să vedeți: dacă plecați de la traducerea cârligului în romanică, adică „amo", restul desenului capătă sens de îndată.

— Nu înțeleg.

— E simplu. Citiți „amo" și apoi notele.

Călugărul, cu îndoială, își trecu degetele peste desen:

— „L'amo... re... mi... fa... sol... la... za... re... *L'amore mi fa sollazare*!*"..., săltă el. Acest Leonardo este un hoțoman! O să vadă el când îl voi găsi! Să se joace cu notele muzicale... *Maledetto*.

— Leonardo?

Numai pronunțarea acelui nume m-a readus la realitate. Mă îndreptasem către bibliotecă, în căutare de refugiu pentru descifrarea enigmei Prevestitorului. Un cifru care, dacă nu greșeam, era foarte legat de Leonardo, de refectoriul interzis și de opera pe care el o executa.

— Ah! exclamă bibliotecarul, încă în euforia descoperirii. Încă nu-l cunoașteți?

Am dat din cap că nu.

— Este un alt iubitor de ghicitori. Pe noi, călugării din „Santa Maria", ne provoacă în fiecare săptămână cu câte una. Aceasta a fost dintre cele mai grele...

— Leonardo da Vinci?

— Cine, dacă nu el?

— Am crezut..., am spus ezitând, că nu vorbea prea mult cu călugării.

— Doar când lucrează. Dar cum locuiește aici, aproape, trece des să-și supravegheze opera și glumește cu noi prin mănăstire. Îl încântă sensurile duble, echivoce, ne face să râdem cu găselnițele lui.

„Sensurile duble."

---

* „Amorul îmi produce plăcere".

Departe de a mă amuza, faptul acela mă neliniști. Mă aflam acolo ca să descifrez un mesaj ce-i înșelase pe toți specialiștii din Betania. Un text cu totul diferit de fraza aceea șugubeață deghizată de Leonardo într-un portativ. De rezolvarea lui depindeau mai multe probleme de stat. Cum puteam pierde timpul cu trăncăneala aceea fără importanță?

— Cel puțin, am spus tăios, prietenul vostru Leonardo și cu mine avem ceva în comun: ne place să lucrăm în singurătate. Mi-ați putea lăsa un pupitru și să vă îngrijiți ca nimeni să nu mă deranjeze?

Fratele Alessandro înțelese de îndată că nu-i ceream o favoare. Își șterse surâsul victorios de pe fața ascuțită și consimți ascultător.

— Rămâneți aici. Nimeni nu vă va întrerupe studiul.

În acea după-amiază, bibliotecarul se ținu de cuvânt. Orele petrecute în fața celor șapte versuri încredințate de maestrul Torriani, în Betania, au fost unele dintre cele mai singuratice ceasuri trăite la Milano. Înțelegeam că munca aceea le cerea, ca nici o altă activitate cu care mă confruntasem înainte. Am citit din nou:

Oculos ejus dinumera inumera,
sed noli voltum adspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.

Veritas

Totul avea să fie meritul răbdării.

Așa cum învățasem în atelierele din Betania, am aplicat acelui galimatias tehnicile admirabilului părinte Leon Battista Alberti. Pe părintele Alberti l-ar fi încântat provocarea mea: nu trebuia numai să descifrez un mesaj ascuns într-un text obișnuit, ci și să fiu condus, probabil, de acesta la o

operă de artă ce ascundea un mister deosebit. El fusese primul înțelept care scrisese despre perspectivă, era un iubitor de artă, poet, filozof, compusese un cântec funebru pentru câinele său și proiectase *fontanna* da Trevi din Roma. Admirabilul nostru doctor, pe care Dumnezeu l-a luat prea devreme în ceruri, spunea că, pentru a rezolva orice enigmă, indiferent de soiul sau originea ei, trebuia să mergi de la evidență spre latență. Aceasta însemna să separi întâi sensul prim, acel „za", ca să-i cauți apoi sensul ocult. Și enunțase o altă lege utilă: enigmele se rezolvă întotdeauna fără grabă, acordând atenție celor mai mici amănunte și lăsându-le să se sedimenteze în memorie.

În acest caz, evidența dovedea că versurile încifrau un nume. Torriani era sigur, iar eu, pe măsură ce le citeam, de asemenea. Amândoi credeam că Prevestitorul dăduse această pistă sperând ca Secretariatul de Cifruri să o dezlege și să poată lua legătura cu el, astfel că trebuia să existe un procedeu de lectură clar. Desigur, dacă anonimul nostru confident era atât de precaut pe cât părea, numai ochii unui bun observator l-ar putea identifica.

Altceva mi-a atras atenția la acel galimatias: numărul șapte. Numerele sunt de obicei importante în soiul acesta de enigme. Poemul era format din șapte rânduri. Metrica stranie, neregulată, trebuia să însemne ceva. Ceva precum cârligul lui Leonardo. Iar dacă acest „ceva" reprezenta identitatea pe care o căutam, textul avertiza că s-ar ajunge la ea numărând ochii cuiva care nu putea fi privit în față. Paradoxul mă dezarma totuși. Cum se puteau număra ochii cuiva fără să-i privești chipul?

Ghicitoarea nu se lăsa descifrată. Ce voia să indice misterioasa aluzie la ochi? Poate ceva asemănător celor șapte ochi ai lui Iahve, descriși de profetul Zaharia*, sau celor șapte coarne și șapte ochi ai mielului decapitat din Apocalipsă**? Și

---

* *Zaharia*, 4, 10.
** *Apocalipsa*, 5, 6.

dacă ar fi așa, ce fel de nume s-ar putea ascunde în spatele unui număr? Fraza centrală este limpede: „Cifra numelui meu o vei afla în coasta sa". Cifra? Ce cifră? Poate un șapte? Ar putea să se refere la un numeral, al șaptelea? Precum antipapa Clemente al VII-lea din Avignon, de exemplu? N-am întârziat să renunț la acea ipoteză. Era puțin probabil ca scribul nostru anonim să fie demn de vreun număr adăugat numelui său. Dar atunci ce? Mai mult: cum trebuia să interpretez strania eroare descoperită în al șaptelea vers? De ce în loc de *invenies* codificatorul de mesaje scrisese *rinvenies*?

Ciudățeniile se strângeau grămadă.

Prima mea zi de lucru în Santa Maria mi-a adus doar o certitudine: ultimele două fraze ale semnăturii erau, cu siguranță, formulele unui dominican. Instinctul nu l-a înșelat pe Torriani. *Contemplari et contemplata aliis tradere* era o frază celebră a Sfântului Toma, aflată în *Suma teologica* și acceptată ca una dintre maximele cele mai cunoscute ale Ordinului nostru. Dorea să spună: „contemplați și dați altora rezultatul contemplației voastre". Cealaltă, „Veritas", „Adevăr", pe lângă că era o altă deviză dominicană destul de comună, se afla, de obicei, pe blazoanele noastre. E adevărat că niciodată nu văzusem ambele fraze împreună, dar citite de la cap la coadă păreau a spune că pentru a ajunge la adevăr se cuvine să stai treaz. Cel puțin era un sfat bun. Părintele Alberti l-ar fi aplaudat.

Dar cele două propoziții anterioare? Ce fel de nume sau de mesaj ascundeau?

9

— Ați auzit vorbindu-se despre noul oaspete al Mănăstirii „Santa Maria"?

Leonardo obișnuia să folosească sfârșitul zilei ca să-și privească *Cina cea de taină*. Soarele asfințitului transforma figurile așezate la masă, mai întâi în umbre roșcate, iar apoi, în profiluri întunecate, sinistre. Deseori, sosea la mănăstire doar ca să-și contemple opera preferată și să se elibereze de celelalte treburi zilnice. Ducele îl presa să termine colosala statuie ecvestră în onoarea lui Francesco Sforza, un monument ce-l obseda în timpul zilei; totuși, până și Maurul era conștient că adevărata pasiune a lui Leonardo se afla în refectoriul din „Santa Maria". Cei aproape cinci pe nouă metri de pictură în ulei reprezentau opera cea mai mare pe care o începuse vreodată. Numai Dumnezeu știa când o va termina, dar acest amănunt îl interesa prea puțin pe geniu. Contempla atât de pătruns peisajul magic, încât Marco d'Oggiono, cel mai curios dintre ucenicii toscanului, trebui să repete din nou întrebarea.

— Chiar n-ați auzit de el?

Maestrul, distrat, făcu semn că nu. Marco îl găsi așezat pe o ladă de lemn, în mijlocul refectoriului, cu pletele ninse răsfirate, după cum îi era obiceiul, la terminarea lucrului.

— Nu..., șovăi el. E cineva interesant, *caro*?

— Este inchizitor, maestre.

— O meserie teribilă, atunci.

— Treaba e că și el pare interesat de secretele domniei voastre.

Leonardo își abătu privirea de la *Cenacolo** și căută privirea albastră a discipolului său. Avea chipul grav, ca și cum apropierea unui membru al Sfântului Oficiu ar fi trezit vreo tainică teamă în sufletul lui.

— Secretele mele? Iar întrebi de ele, Marco? Toate se află aici. Ți-am spus ieri. La vedere. De mult am învățat că dacă dorești să ascunzi ceva de prostia omenească cel mai bun loc este acela în care toată lumea îl poate vedea. Înțelegi asta, nu-i așa?

Marco dădu din cap, fără să fie prea convins. Buna dispoziție pe care maestrul o etalase ieri se risipise azi pe de-a-ntregul.

— M-am gândit mult la ce mi-ați spus, maestre. Și cred că am mai înțeles ceva din acest loc.

— Într-adevăr?

— În ciuda faptului că lucrați într-un loc sfințit și sub supravegherea slujitorilor Domnului, în *Cina* domniei voastre nu ați dorit să pictați prima slujbă a lui Christos, nu-i așa?

Sprâncenele blonde și dese ale maestrului s-au ridicat uimite. Marco d'Oggiono continuă:

— Nu vă prefaceți surprins. Isus nu ține pâinea sfințită în mână, nu instaurează euharistia, iar discipolii lui nici nu beau, nici nu mănâncă. Nici măcar nu primesc binecuvântarea.

— I-auzi, exclamă el. Continuă. Ești pe drumul bun.

— Ce nu înțeleg, maestre, este de ce ați pictat nodul acesta ușor de desfăcut în capătul mesei. Vinul și pâinea figurează în Scripturi; peștele, cu toate că nu-l citează nici o evanghelie, pot să-l înțeleg ca pe un simbol al lui Christos

---

* Termen colocvial prin care este cunoscută la Milano, *Cina cea de taină*.

însuși. Dar cine-a vorbit vreodată de vreun nod în acoperământul banchetului pascal?

Leonardo întinse mâna spre d'Oggiono, chemându-l lângă sine.

— Văd că ai încercat să pătrunzi în interiorul picturii. Asta-i bine.

— Și cu toate astea, sunt încă departe de secretul domniei voastre, nu-i așa?

— N-ar trebui să te preocupe ținta, Marco, ci doar parcurgerea drumului.

Marco deschise ochii uimit.

— M-ați ascultat, maestre? Nu vă îngrijorează că un inchizitor a sosit la mănăstire și cutreieră, întrebând de *Cina* voastră?

— Nu.

— Nu? Și gata?

— Ce vrei să-ți spun? Am lucruri mai importante de care să mă ocup. Cum să termin această *Cină* și... secretul ei. Leonardo își frecă barba cu un gest amuzat, înainte de a continua. Știi, Marco? Când în sfârșit vei descoperi secretul pe care-l pictez și vei putea să-l citești pentru întâia oară, nu-l vei mai putea ignora niciodată. Și-ai să te întrebi cum ai putut să fii atât de orb. Acestea și nu altele sunt secretele cel mai bine păstrate. Cele care se află sub nasul nostru și nu suntem în stare să le vedem.

— Și cum voi învăța să vă citesc opera, maestre?

— Urmând exemplul marilor oameni ai timpului. Ca Toscanelli, geograful, care și-a terminat deja de proiectat enigma sub ochii întregii Florențe.

Învățăcelul nu auzise niciodată vorbindu-se despre acest vechi cunoscut al lui Leonardo. În Florența îl numeau Fizicianul. Chiar dacă, de ani buni, își câștiga existența cu hărțile sale, înainte fusese medic și cititor pasionat al scrierilor lui Marco Polo.

— Dar tu nu știi nimic despre toate astea, scutură Leonardo din cap. Ca să nu mă mai învinuiești că nu te învăț

să citești un secret, astăzi îți voi vorbi despre cel pe care l-a lăsat Toscanelli în catedrala din Florența.

— Adevărat? își ascuți Marco auzul.

— Când te vei întoarce acolo, să nu scapi din vedere cupola enormă pe care Filippo Brunelleschi a construit-o pentru Dom. Plimbă-te liniștit pe sub ea și fii atent la micul orificiu din una dintre laturi. În zilele de Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Ioan Evanghelistul, în iunie și în decembrie, soarele prânzului traversează acest orificiu aflat la mai bine de optzeci de metri înălțime și luminează o linie de marmură pe care prietenul meu Toscanelli a așezat-o cu grijă în pardoseală.

— Și cu ce scop, stăpâne?

— Nu înțelegi? E un calendar. Solstițiile marcate acolo arată începutul iernii și al verii. Iulius Cezar a fost primul care și-a dat seama de asta și primul care a fixat durata unui an la trei sute șaizeci de zile și un sfert. El a inventat anul bisect.* Și totul mulțumită observării felului în care înainta soarele pe o linie ca aceea. Toscanelli, deci, s-a hotărât să-i dedice acea invenție. Știi cum?

Marco ridică din umeri.

— Așezând la capătul meridianului său de marmură, în ordinea aceasta neobișnuită, semnele Capricornului, Scorpionului și Berbecului.

— Și ce-au de-a face semnele zodiacului cu omagierea lui Cezar, maestre?

Lenardo surâse.

— Chiar în asta constă secretul. Dacă iei primele două litere ale numelui fiecăruia dintre aceste trei semne și le respecți ordinea astfel: ca-es-ar, vei avea numele ascuns pe care-l căutam.

— Ca-es-ar... Limpede ca apa! E perfect!

— Este.

---

* În 1582, pe timpul papei Grigore al XIII-lea, calendarul roman a suferit o drastică schimbare ce a făcut cu putință apariția actualului calendar gregorian.

— Ceva asemănător ați ascuns în *Cenacolo*, maestre?

— Cam așa. Dar mă îndoiesc că inchizitorul de care ți-e atât de frică îl va descoperi vreodată.

— Dar...

— Desigur, îl întrerupse Leonardo, nodul este unul dintre multele semne care o însoțesc pe Maria Magdalena. Zilele astea am să-ți explic.

10

Cred că adormisem peste pupitru.

Când fra Alessandro mă scutură, cam pe la trei dimineața, după utrenii, o înțepeneală dureroasă îmi cuprinsese tot corpul.

— Părinte, părinte! îmi suflă bibliotecarul. Vă simțiți bine?

I-oi fi răspuns ceva, căci, printre zgâlțâituri, bibliotecarul spuse ceva care mă trezi brusc:

— Vorbeați în somn! râse el, ca și cum încă ar fi făcut haz de neputința mea de a rezolva enigme. Fra Matteo, nepotul starețului, v-a auzit bâlbâind nu știu ce fraze ciudate în latinește și a venit după mine, la biserică. Credea că sunteți posedat!

Alessandro mă privea, amuzat și preocupat în același timp, mișcându-și nasul încovoiat cu care părea că mă amenință.

— E în regulă, m-am scuzat căscând.

— Părinte, lucrați deja de mult. Abia ați luat ceva în gură de când ați sosit și prea puțin vă e de folos sprijinul meu. Sunteți sigur că nu vă pot ajuta?

— Nu. Nu e nevoie, credeți-mă. Neîndemânarea bibliotecarului la hieroglifa cu cârligul nu prevedea un mare ajutor.

— Și ce însemna *Oculos ejus dinumera*? Ați repetat mereu această expresie.

— Spuneam asta?

Am îngălbenit.

— Da. Și nu mai știu ce despre un loc numit Betania. Visați deseori pasaje din Biblie, pe Lazăr cel înviat și-așa ceva? Pentru că Lazăr era din Betania, nu?

Am zâmbit. Ingenuitatea lui fra Alessandro părea fără margini.

— Mă îndoiesc că ați înțelege, frate.

— Încercați, spuse el legănându-se caraghios în ritmul vorbirii. Călugărul se afla la o palmă de mine, păzindu-mă cu interes crescând, cu acel nod enorm urcându-i și coborându-i prin gât. Până la urmă, eu sunt intelectualul acestei mănăstiri...

I-am promis că-i voi satisface curiozitatea dacă-mi va face rost de ceva de mâncare. Tocmai îmi dădusem seama că nici nu mersesem la cină în prima mea noapte la Mănăstirea „Santa Maria". Stomacul mi se zbătea sub sutană. Amabil, bibliotecarul m-a condus până la bucătărie și a obținut pentru mine niște resturi din cina anterioară.

— Este *panzanella*, părinte, îmi explică, întinzându-mi un castron călduț încă ce-mi încălzi mâinile înghețate.

— *Panzanella*?

— Mâncați. Supă de castraveți, roșii, ceapă și pâine. Vă va prinde bine...

Acel amestec gros și aromat alunecă precum untul până în măruntaiele mele. În plină noapte, la lumina slabă a unei lumânări, am devorat, de asemenea, ce mai rămăsese dintr-o pastă de aluat franțuzesc întărit, pe care o numeau *torroni*, precum și vreo două smochine uscate. Apoi, cu stomacul plin, reflexele începură a-mi răspunde din nou.

— Nu mâncați, fra Alessandro?

— O, nu, surâse lunganul. Postul nu mi-o permite. Ajunez de dinainte de venirea voastră în această casă.

— Înțeleg.

Adevărul este că nu am dat importanță acestui fapt.

„Așa că am adormit, amintindu-mi primele versuri din semnătura Prevestitorului?", mi-am reproșat. Nu era de mirare. În timp ce-i mulțumeam lui fra Alessandro pentru solicitudine și lăudam faima meritată a bucătăriei sale, mi-am amintit că în Betania avusesem deja ocazia să verific, iar acele cuvinte nu proveneau din nici un citat evanghelic. În realitate, nu corespundeau nici unui text din Platon sau altui clasic cunoscut și cu atât mai puțin făceau parte din epistolele Sfinților Părinți ai Bisericii sau din legile dreptului canonic. Acele șapte rânduri nu se supuneau celor mai elementare coduri folosite de cardinali, episcopi și abați, care încifrau aproape toate comunicările către Statele pontificale, de teamă să nu fie spionați. Frazele erau rareori lizibile: treceau din latina colocvială într-un jargon de consoane și numere, datorită unor grile de substituție foarte elaborate, sculptate în bronz de Leon Batista Alberti, pe care îl admiram mult. În general, grilele erau formate dintr-o serie de rotițe suprapuse, la marginile cărora se așezau literele alfabetului. Cu iscusință și cu minime instrucțiuni, literele roții exterioare se substituiau cu cele de pe roata inferioară, încifrând astfel orice mesaj.

Toată această precauție avea o logică: pentru curie, coșmarul de a se vedea descoperită de nobilii pe care îi ura sau de curtenii împotriva cărora conspira se însutise într-un timp foarte scurt și ne transformase într-o unealtă de nelipsit a administrației Bisericii. Dar cum să-i explic bunului Alessandro toate acestea? Cum să-i mărturisesc faptul că cifrul care mă frământa depășea toate metodele de cifrare cunoscute și că din cauza asta mă obseda?

Nu. *Oculos ejus dinumera* nu era unul dintre acele mesaje pe care cineva să le poată explica pur și simplu unui neinițiat în codurile secrete.

— Pot să vă întreb la ce vă gândiți, părinte Leyre? Încep să cred că nu-mi acordați nici o atenție.

Fra Alessandro mă trase de sutană ca să mă conducă din nou prin întunecoasele coridoare ale mănăstirii, până în zona dormitoarelor.

— Acum că ați mâncat, spuse el părintește, fără să i se șteargă de pe chip grimasa aceea ironică cu care mă trata încă de când ne întâlniserăm, cel mai bine ar fi să vă odihniți până la citirea psalmilor. Înainte să se lumineze, voi veni să vă trezesc și-o să-mi explicați cu ce vă ocupați. De acord?

Am acceptat fără chef.

La ora aceea, chilia era înghețată și numai ideea de a mă dezbrăca și a mă băga într-un pat umed și tare mă speria mai mult decât veghea. I-am cerut bibliotecarului să aprindă lumânarea care se odihnea pe măsuța mea și am convenit să ne vedem și să ne plimbăm în zori prin sala spitalului, ca să lămurim anumite lucruri. Nu pentru că m-ar fi sedus ideea de a împărtăși altcuiva amănunte din munca mea. Drept dovadă stătea faptul că nici măcar nu-i prezentasem încă respectele mele starețului din „Santa Maria", însă ceva îmi spunea că fratele Alessandro, în ciuda nepriceperii sale în a dezlega enigme, îmi va fi de folos în toată acea încurcătură.

Îmbrăcat, m-am lungit pe pat și m-am acoperit cu singura pătură pe care o aveam. Acolo, contemplând un tavan de bârne spoite cu var, am revăzut din nou problema versurilor codificate. Aveam senzația că trecusem cu vederea vreun amănunt. Vreun „za" absurd, însă esențial. Și așa, cu ochii cât farfuriile, am recapitulat tot ce știam despre originea frazelor. Dacă nu mă înșelam în aprecierile mele și dacă zorii nu-mi trăgeau pe sfoară inteligența, era destul de clar că numele informatorului nostru anonim – sau cel puțin cifra lui – se ascundea în primele două versuri.

Era un joc ciudat. După cum se întâmplă cu anumiți termeni ebraici, unele cuvinte au, pe lângă semnificație, și un determinant care le completează sensul. Cele două devize dominicane arătau, deci, că omul nostru era un predicator. De asta eram aproape sigur. Dar frazele precedente:

Numără-i ochii,
dar nu-i privi chipul.
Cifra numelui meu
o vei găsi în coasta sa.

Ochi, chip, cifră, nume, coastă...

În penumbră, cu mintea epuizată, mi-am dat seama. Poate era vorba de altă fundătură, dar, dintr-o dată, nu mi s-a mai părut atât de absurdă ideea cu cifra numelui. Mi-am amintit că evreii numeau *gematria* disciplina care dădea fiecărei litere din alfabet o valoare numerică. Ioan, în Apocalipsă, o folosise cu mare măiestrie atunci când îl poftise pe „cel care are deșteptăciune să calculeze numărul Bestiei, căci este numărul unui om, iar acest număr este 666". Acel 666 corespundea, e adevărat, celui mai crud dintre bărbații timpului său, Nero, ale cărui litere adunate dădeau îngrozitoarea cifră triplă. Și dacă Prevestitorul era un evreu convertit? Și dacă, temându-se de represalii, își ascunsese identitatea tocmai datorită acestui amănunt din viața sa? Câți călugări din „Santa Maria" știau că Sfântul Ioan fusese inițiat în *gematria* și-l indicase pe Nero în cartea sa fără a-și pune viața în pericol?

Făcuse oare Prevestitorul la fel?

Înainte de a adormi, înfierbântat, am trecut acea idee în alfabetul latin. Considerând că A (*aleph*-ul evreiesc) corespunde lui 1, B (*beth*) lui 2 și tot așa în mod succesiv, nu era greu să transformi în cifre orice cuvânt. Era de ajuns să aduni între ele numerele obținute pentru ca rezultatul să indice valoarea numerică definitivă a termenului ales. Cifra. Evreii, de exemplu, calculaseră că numele complet și secret al lui Iahve însemna 72, iar cabaliștii, magii numerelor ebraice, complicaseră mai mult lucrurile, căutând cele 72 de numere ale lui Dumnezeu. În Betania râdeam de multe ori de asta.

În cazul nostru, din nefericire, problema era mai obscură, căci nu cunoșteam valoarea numerică a numelui autorului...

dacă ar fi avut vreunul. Doar dacă, respectând cu sfințenie instrucțiunile versurilor sale, l-am putea întâlni în coasta cuiva, al cărui chip nu-l puteam privi.

Și cu această enigmă demnă de un sfinx, m-am lăsat legănat de somn.

11

Puțin înainte de psalmi, fra Alessandro sosi punctual în chilia mea surâzător și fericit ca un novice abia intrat în mănăstire. Se gândea, probabil, că nu în fiecare zi un doctor venit de la Roma îi împărtășește o enigmă importantă și era hotărât să-și savureze ziua de glorie. Totuși, îmi dădu impresia că voia să o facă puțin câte puțin, ca și cum s-ar fi temut că „revelația" s-ar fi putut termina brusc și l-ar lăsa nesatisfăcut. Din această cauză, nu știu dacă din politețe sau ca să prelungească mai mult plăcerea de a mă avea în mâinile lui, călugărașul consideră că dimineața constituia un moment prielnic confesiunii; e adevărat, după ce mă va fi prezentat restului comunității.

Ceasul din cupola Bramante a bătut de cinci chiar când bibliotecarul mă conducea, prin întuneric și cu dificultate, spre biserică. Templul, așezat în extremitatea opusă față de chilii, foarte aproape de bibliotecă și de refectoriu, consta într-un naos dreptunghiular, de dimensiuni modeste. Avea o boltă semicirculară, susținută de coloane de granit smulse din vreun mausoleu roman, și era acoperit de jos până sus de fresce cu motive geometrice, roți dispuse radial și sori. Ansamblul părea prea încărcat, după mine.

Am ajuns cu întârziere. Strânși în fața altarului mare, frații din „Santa Maria" rosteau tedeum-ul sub lumina slabă a două enorme candelabre. Era frig și aburul împrăștiat de călugări le învăluia chipurile ca o ceață groasă și misterioasă.

Eu și Alessandro ne-am sprijinit de unul dintre pilaștrii templului și îi observam de la distanță.

— Acela din colț, murmură bibliotecarul arătându-mi un călugăr slab ca un țâr, cu ochi migdalați și păr alb, ondulat, este starețul Vicenzo Bandello. Așa cum îl vedeți, e un învățat între învățați. Luptă de ani mulți împotriva franciscanilor și a ideii lor despre zămislirea fără de păcat a Fecioarei... Totuși, mulți cred că nu va câștiga.

— A studiat teologia?

— Desigur, aprobă el ferm. La dreapta, băiatul brunet cu gâtul lung este nepotul lui, Matteo.

— Da, l-am văzut.

— Toți cred că va fi cândva un scriitor renumit. Iar puțin mai încolo se află frații Andrea, Giuseppe, Lucca și Jacopo. Nu sunt numai frați în sens metaforic; sunt născuți de aceeași mamă.

Am privit acele chipuri pe rând, încercând să le învăț numele.

— Mi-ați spus că sunt puțini cei care citesc și scriu cursiv, nu-i așa? am întrebat.

Fratele Alessandro nu și-a dat seama de intenția ascunsă a întrebării mele. Dacă ar fi fost în stare să-mi răspundă cu precizie, mi-ar fi permis să renunț dintr-o singură lovitură la mai mulți suspecți. Profilul Prevestitorului corespundea unui bărbat cult, instruit în mai multe discipline și bine situat la curtea ducelui. Ajuns aici, credeam că probabilitatea de eșuare a eforturilor mele de a sparge cifrul era ridicată – încă mă durea stângăcia proverbială cu care examinasem ghicitoarea muzicală a lui Leonardo –, iar dacă totul se ducea de râpă, nu-mi rămânea altceva decât să-l găsesc pe autor pe calea deducției. Sau a norocului.

Bibliotecarul trecu cu privirea peste adunare, încercând să-și reamintească priceperea lor în ale alfabetului:

— Să vedem..., spuse el: fratele Guglielmo, bucătarul, citește și recită poezii. Benedetto, chiorul, a fost mulți ani

copist. Bunul călugăr și-a pierdut ochiul, încercând să scape dintr-un asalt al mănăstirii sale anterioare, la Castelnuovo, în timp ce proteja o copie a unei cărți de rugăciuni. De-atunci, stă mereu îmbufnat. Cârtește la toate și nimic din ce facem pentru el nu-l mulțumește.

— Iar băiatul?

— Matteo, v-am spus, scrie precum îngerii. Are doar doisprezece ani, dar este un tânăr deștept și foarte curios... Și, lăsați-mă să văd ..., ezită bibliotecarul din nou. Adriano, Esteban, Nicola și Jorge au învățat să citească de la mine. Iar Andrea și Giuseppe, de asemenea.

În câteva secunde, lista candidaților se umpluse. Trebuia să adopt altă strategie.

— Și spuneți-mi, cine este călugărul arătos, acela înalt și puternic, de la stânga? am întrebat curios.

— Ah! Este Mauro Sforza, groparul. Mereu se ascunde pe după vreun frate, ca și cum i-ar fi teamă să nu fie recunoscut.

— Sforza?

— Păi... Este un văr îndepărtat al Maurului. Cu câtva timp în urmă, ducele ne-a cerut favoarea de a-l primi în mănăstire și de a ne purta cu el ca și cu un călugăr. Nu vorbește niciodată. Teama pe care i-o vedeți îl însoțește totdeauna și gurile rele spun că-i din cauza celor petrecute cu unchiul său matern, Gian Galeazzo.

— Gian Galeazzo? am sărit. Vreți să spuneți Gian Galeazzo Sforza?

— Da, da. Ducele legitim de Milano, mort acum trei ani. Cel pe care l-a otrăvit Maurul ca să obțină tronul. Bietul fra Mauro era cel care-l îngrijea pe Gian Galeazzo înainte de fi trimis aici. Nu încape îndoială că el a fost cel ce i-a servit licoarea de lapte cald, vin, bere și arsenic care i-a ars stomacul și l-a omorât în trei zile.

— El l-a omorât?

— Să spunem că a fost folosit ca să comită crima. Dar asta, suflă el printre dinți, satisfăcut că mă poate surprinde, este secret de spovedanie; mă înțelegeți.

L-am privit pe Mauro Sforza pe ascuns, fiindu-mi milă de bietul lui destin. Să părăsească cu forța viața de la palat și să o schimbe pe alta în care nu avea decât o sutană de lână aspră, un rând de schimburi și două perechi de sandale, trebuia să fi fost o încercare grea pentru băiat.

— Și scrie?

Alessandro nu-mi răspunse. M-a împins către adunare, nu numai ca să participăm la rugăciuni, ci și ca să ne bucurăm de căldura grupului. Abatele înclină capul în semn de salut, îndată ce mă văzu, și își continuă rugăciunile. Acestea s-au prelungit până când cea dintâi rază de soare a străbătut rozeta de cărămidă și vitraliu care se deschidea deasupra porții principale. Nu pot spune că sosirea mea a provocat senzație în rândul adunării, pentru că, în afara starețului, cu profil de vultur și înfățișare trează, mă îndoiesc că vreun alt călugăr mă observase. Am observat însă că părintele Bandello l-a atins cu un gest pe atentul meu ghid, care, stânjenit, și-a îndreptat pașii în altă direcție.

Mai mult, după ce starețul i-a binecuvântat din altar pe toți cei prezenți, fra Alessandro m-a grăbit să ne desprindem de grup și să-l urmez spre spital.

La ora aceea, puținii bolnavi care rămâneau peste noapte dormeau încă, dându-i curții de cărămidă roșie o înfățișare mohorâtă.

— Ieri ați spus că îl cunoașteți bine pe maestrul Leonardo..., am spus.

Eram sigur că pauza pe care mi-o acordase înainte de a mă săgeta cu întrebările era pe terminate.

— Și cine nu-l cunoaște aici? Omul acesta este un miracol. Un miracol straniu, o creatură unică a lui Dumnezeu.

— Straniu?

— Păi, să zicem că are obiceiuri anarhice. Niciodată nu știi dacă vine sau pleacă, dacă vrea să picteze în refectoriu sau dorește doar să mediteze în fața operei lui și să caute noi erori în tencuială ori greșeli în trăsăturile personajelor. Stă toată ziua cu acele *taccuini** în mână, notând totul.

— Meticulos...

— Nu, nu. Este dezordonat și imprevizibil, însă manifestă o curiozitate fără saț. Pe când lucra în refectoriu, crea tot felul de nebunii ca să îmbunătățească viața mănăstirii: lopeți automate pentru desțelenirea grădinii, conducte de apă până la chilii, porumbare care se curăță singure...

— Ceea ce pictează reprezintă Cina cea de taină, nu-i așa? l-am întrerupt.

Bibliotecarul înaintă până la magnificul inel de granit ce împodobea centrul galeriei și mă privi ca pe o ființă ciudată:

— Încă nu ați văzut-o, nu? surâse, ca și cum ar fi știut răspunsul. De parcă aproape s-ar fi milostivit de condiția mea. Ceea ce maestrul Leonardo termină în refectoriu nu este o Cină de taină, părinte Augustin; este *Cina cea de taină*. Veți înțelege când o veți avea în fața ochilor.

— Atunci este o ființă stranie, dar virtuoasă.

— Să vedeți, mă corectă el. Când Leonardo a sosit în această casă, acum trei ani, și a început pregătirile pentru *Cenacolo*, starețul n-avea încredere în el. Așa că, în calitate de păstrător al arhivelor din „Santa Maria" și de responsabil al viitorului nostru *scriptorium*, m-a pus să scriu la Florența, ca să aflu dacă toscanul era un artist de încredere, dacă-și respecta termenii de predare și-și perfecționa opera sau era unul dintre căutătorii de averi care lasă totul pe jumătate neterminat și cu care trebuie să te judeci ca să-și isprăvească treaba.

— Dar, dacă nu greșesc, venea recomandat chiar de duce.

---

* Mici carnete de notițe.

— E adevărat. Deși pentru starețul nostru asta nu însemna o garanție suficientă...

— E în regulă, continuați. Ce-ați descoperit? Era precis sau haotic?

— Amândouă!

Am făcut semn că nu pricep.

— Amândouă?

— Nu v-am spus că e ciudat? Ca pictor este, fără îndoială, cel mai grozav care-a existat vreodată, dar și cel mai rebel, în același timp. Îi ia foarte mult să termine o operă. Și ce-i mai rău, nu dă doi bani pe indicațiile binefăcătorilor săi. Întotdeauna pictează ce vrea.

— Nu se poate.

— Ba da, părinte. Călugării de la Mănăstirea „San Donato a Scopeto", din apropiere de Florența, i-au comandat acum cincisprezece ani un tablou despre Nașterea Domnului... care încă nu este terminat! Și știți ce-i mai rău? Că Leonardo a alterat scena până la limite insuportabile. În loc să picteze închinarea păstorilor în fața pruncului Isus, maestrul a început un tablou pe care l-a numit *Adorația Magilor** și l-a umplut de personaje ciudate, de cai și de oameni cu gesturi stranii către cer, care nu sunt descriși în Evanghelii.

Mi-am stăpânit un fior.

— Sunteți sigur?

— Nu mint niciodată, sări el. Însă trebuie să știți că asta nu-i nimic.

Nimic? Dacă ceea ce insinua fra Alessandro era adevărat, temerile Prevestitorului erau prea mici: acel diavol din Vinci ajunsese la Milano lăsând în urma lui grave antecedente de manipulare a operelor de artă. Unele dintre frazele lapidare citite în scrisorile anonime începeau să-mi răsune în minte ca tunetele care anunță furtuna. L-am lăsat să continue:

---

* Astăzi în Galeriile Uffizi, din Florența *(n. ed.)*.

— Aceea nu era o adorație oarecare. Nu avea nici măcar o stea din Betleem. Nu vi se pare ciudat?

— Și domniei voastre ce îi spune asta?

— Mie? Obrajii săi ca marmura luară culoarea piersicii. Îl făcea să roșească faptul că un om cult, venit de la Roma, îi cerea cu vădit interes opinia sa sinceră. La drept vorbind, nu știu ce să cred. Leonardo, v-am mai spus, este o creatură extraordinară. Nu mă mir că a atras atenția Inchiziției...

— Inchiziția?

Altă împunsătură mi-a săgetat stomacul. În scurtul răstimp de când ne cunoscusem, fra Alessandro își perfecționase însușirea înnăscută de a mă surprinde. Sau poate devenisem eu mai susceptibil? Menționarea Sfântului Oficiu mă făcu să mă simt vinovat. Cum de nu mă gândisem înainte? Cum de nu-mi trecuse prin minte să consult arhivele generale din *Sacra Congregazione*, înainte de a călători la Milano?

— Lăsați-mă să vă povestesc, spuse el cu entuziasm, ca și cum l-ar fi încântat să-și caute în memorie astfel de lucruri. După ce a lăsat neterminată *Adorația Magilor*, Leonardo s-a mutat la Milano și a fost angajat de Confreria Sfintei Fecioare, știți, franciscanii care ocupă San Francesco il Grande și cu care starețul nostru se află mereu în conflict. Și acolo, toscanul a avut din nou aceleași probleme ca la Florența.

— Din nou?

— Desigur. Meser Leonardo trebuia să creeze un triptic pentru capela Confreriei, împreună cu frații Ambrogio și Evangelista de'Predis. Toți trei au încasat o arvună de două sute de scuzi și fiecare s-a ocupat de o parte din iconostas. Toscanul și-a asumat tabloul central. Trebuia să picteze Fecioara înconjurată de profeți, în timp ce lateralele ar fi arătat un cor de îngeri cântând.

— Nu mai continuați: nu și-a terminat niciodată opera...

— Ba, dimpotrivă. De data asta, meser Leonardo și-a isprăvit partea, dar nu a predat ce i se ceruse. În tabloul său nu se vedeau profeți pe nicăieri. În schimb, a înfățișat un portret al Sfintei Fecioare într-o peșteră, împreună cu pruncul Isus și Sfântul Ioan.* Îndrăznețul i-a asigurat pe călugări că reprezentase întâlnirea dintre cei doi copii în timp ce Isus și familia sa fugeau în Egipt. Dar nici aceasta nu apare în nici o Evanghelie!

— Și desigur l-au denunțat Sfintei Inchiziții.

— Da, dar nu pentru ceea ce credeți. Maurul a intervenit ca să oprească procesul și l-a scăpat de la o condamnare sigură.

Am ezitat să continuu cu întrebările. Până la urmă, el dorea să-l pun la curent cu ghicitorile mele. Dar trebuia să recunosc că explicațiile lui mă intrigau:

— Atunci, care a fost denunțul înaintat către Inchiziție?

— Că Leonardo se inspirase din *Apocalipsis Nova* ca să-și picteze opera.

— N-am auzit niciodată vorbindu-se de o asemenea carte.

— Este vorba despre un text eretic, scris de un vechi prieten de-al său, un franciscan minorit pe nume João Mendes da Silva, cunoscut și ca Amadeo de Portugal, mort la Milano în același an în care Leonardo și-a terminat opera. Acest Amadeo a publicat un memoriu în care insinua că Fecioara și Sfântul Ioan erau adevărații eroi ai Noului Testament, nu Christos.

Apocalipsis Nova. Am reținut acel nume ca să-l adaug unui eventual proces de erezie împotriva lui Leonardo.

— Și cum și-au dat seama călugării de legătura dintre *Apocalipsis Nova* și pictura lui Leonardo?

Bibliotecarul surâse:

---

* *La Vergine delle Rocce*, astăzi la Luvru *(n. ed.)*

— Bătea la ochi. Tabloul o reprezenta pe Fecioară împreună cu pruncul și îngerul Uriel, lângă Ioan Botezătorul. În condiții normale, Isus ar fi trebuit să apară binecuvântându-l pe vărul său Ioan, dar în tabloul lui se întâmpla tocmai pe dos! Iar Fecioara, în loc să-și îmbrățișeze pruncul, își întindea brațele protectoare peste Botezător. Înțelegeți? Leonardo îl pictase pe Ioan nu numai recunoscut de Sfânta Fecioară, ci binecuvântându-l chiar pe Christos, demonstrându-și astfel superioritatea asupra lui Mesia.

L-am felicitat călduros pe fra Alessandro.

— Sunteți un observator foarte fin, am spus. Ați iluminat mintea acestui rob al Domnului. Vă sunt îndatorat, frate.

— Dacă mă întrebați, eu vă voi răspunde. Este un jurământ pe care-l respect întotdeauna.

— Ca și postul?

— Da, ca postul.

— Vă admir, frate, cu adevărat.

Bibliotecarul se umflă în pene ca un păun și în timp ce lumina înlătura umbrele galeriei, dezvăluind reliefurile și ornamentele ascunse, îndrăzni în sfârșit să rupă provocatoarea, presupun, așteptare pe care și-o impusese:

— Atunci, îmi veți permite să vă ajut la ghicitorile domniei voastre?

12

În clipa aceea n-am știut ce să-i răspund.

În afară de fra Alessandro, vorbeam destul de des cu nepotul starețului, Matteo. Era încă un copil, dar mai deștept și mai curios decât cei de vârsta lui. Poate tocmai de asta, tânărul Matteo nu putuse rezista tentației de a se apropia de mine și de a mă întreba ce fel de viață duceam la Roma. Marea Romă.

Nu știu cum își imagina palatele pontificale și nesfârșitele străzi cu biserici și mănăstiri, dar, în schimbul descrierilor mele generoase, mi-a făcut unele confidențe care m-au făcut să mă îndoiesc de bunele intenții ale bibliotecarului.

Râzând, mi-a povestit care era singurul lucru în stare să-l scoată din sărite pe unchiul său, starețul.

— Și care este? am întrebat mirat.

— Să-i găsească pe fra Alessandro și pe Leonardo cu mânecile suflecate, tăind salată în bucătăria lui fra Guglielmo.

— Leonardo coboară la bucătărie?

Surpriza m-a lăsat interzis.

— Cum? Nu face altceva! Când unchiul meu vrea să-l găsească, știe că aceea este ascunzătoarea sa preferată. Ar fi în stare să nu înmoaie pensula mai multe zile, dar îi e cu neputință să nu ne viziteze. Petrece ore întregi în preajma cuptoarelor. Nu știați că Leonardo a avut o tavernă la Florența, în care el era bucătarul?

— Nu.

— El mi-a povestit. Se numea „Emblema celor Trei Broaște ale lui Sandro și Leonardo".

— E adevărat?

— Desigur! Mi-a explicat că a deschis-o cu un prieten, pictor de asemenea, Sandro Botticelli.

— Și ce s-a întâmplat?

— Nimic! Clienților nu le plăceau mâncărurile sale cu legume, hamsiile înfășurate în varză fragedă sau ceva din castraveciori și frunze de salată tăiate în formă de broască.

— Și aici face la fel?

— Păi, zâmbi Matteo, unchiul meu nu-l lasă. De când a ajuns la mănăstire, cel mai mult îi place să facă experimente pe socoteala cămării noastre. Spune că se află în căutarea meniului pentru *Cina cea de taină*. Că mâncarea ce trebuie să stea pe masa aceea este la fel de importantă ca și portretele apostolilor... Neobrăzatul își aduce de câteva săptămâni ucenicii și prietenii să mănânce, la o masă mare pe care a cerut-o în refectoriu, în timp ce golește pivnițele mănăstirii.*

— Și fra Alessandro îl ajută?

---

* Există dovezi istorice despre această practică a lui Leonardo. O scrisoare a lui fra Vicenzo Bandello către Ludovic Maurul, scrisă în Săptamăna Patimilor 1496, spune: „Domnul meu, a trecut mai bine de un an de când mi l-ați trimis pe maestrul Leonardo ca să îndeplinească acea sarcină și în tot acest timp n-a lăsat nici o urmă pe peretele nostru. În perioada aceasta, domnul meu, pivnițele mănăstirii au suferit o mare scădere și acum sunt aproape secate de tot, căci maestrul Leonardo insistă să fie gustate toate vinurile, până-l va găsi pe cel potrivit operei sale de căpătâi. Nu va admite altul. Și în tot acest timp, călugărilor mei le este foame, căci maestrul Leonardo dispune după propriul plac de bucătăria noastră zi și noapte, pregătind ceea ce el afirmă a fi mâncărurile necesare mesei sale. Niciodată nu e mulțumit, iar apoi, de două ori pe zi, își cheamă ucenicii și servitorii ca să mănânce din ele toate. Domnul meu, vă rog să-l grăbiți pe maestrul Leonardo să-și termine opera, pentru că prezența lui și a însoțitorilor săi amenință să ne lase săraci" (*n.a*).

— Fra Alessandro? repetă. Se află printre cei așezați la masă! Leonardo spune că folosește momentul ca să studieze siluetele și cum va picta ceea ce ei mănâncă, dar nimeni nu l-a văzut făcând altceva decât să ne dea gata proviziile!

Matteo râse amuzat.

— Adevărul este, adăugă el, că unchiul meu i-a scris de mai multe ori ducelui, protestând pentru abuzurile toscanului, dar ducele nici nu l-a băgat în seamă. Dacă o ține tot așa, Leonardo va sfârși prin a ne lăsa fără recoltă.

13

Zilele de vineri, 13, n-au fost niciodată pe placul milanezilor. Mai predispuși superstițiilor franțuzești decât alți latini, ceasurile în care se contopeau a cincea zi a săptămânii și locul funest ocupat de Iuda la Cina cea de taină le aminteau efemeride nefaste. Nu mai departe decât la 13 octombrie 1307, într-o zi de vineri, templierii fuseseră capturați în Franța, din ordinul lui Filip cel Frumos. Au fost acuzați atunci că s-au lepădat de Christos, că au scuipat crucifixul, că au schimbat săruturi obscene în locuri de cult și că au adorat un idol ciudat, numit Bafomet. Dizgrația în care au căzut cavalerii pelerinelor albe a fost atât de mare, încât, din acel moment, toate zilele de vineri, 13, au fost considerate de rău augur.

A treisprezecea zi a lunii ianuarie 1497 nu putea rămâne mai prejos.

La prânz, o mică gloată se adunase la porțile Mănăstirii „Santa Maria". Cei mai mulți își închiseseră mai înainte prăvăliile cu mătăsuri, parfumuri sau lână, din Piața Verzaro, aflată în spatele catedralei, pentru ca nu cumva să scape momentul. Păreau nerăbdători. Vestea care-i adusese acolo era surprinzător de precisă: înainte de apusul soarelui, roaba lui Dumnezeu Veronica da Binasco își va dărui sufletul Domnului. Chiar ea o prezisese, cu aceeași siguranță pe care o arborase înainte de prevestirea atâtor nenorociri. Primită de prinți și papi, considerată de mulți o sfântă în viață, ultima

ei ispravă consta în faptul că fusese dată afară din palatul Maurului, doar în urmă cu două luni. Gurile rele spuneau că ceruse să fie primită de donna Beatrice d'Este ca să-i anunțe fatalul destin și că aceasta, ieșită din minți, ordonase să fie închisă pentru totdeauna în mănăstire.

Marco d'Oggiono, discipolul favorit al maestrului Leonardo, o cunoștea bine. Îl văzuse pe toscan vorbind deseori cu ea. Lui Leonardo îi plăcea să discute cu măicuța despre straniile ei vedenii despre Fecioară. Nu numai că nota tot ce-i spunea, dar îl surprinsese deseori schițând detalii ale chipului ei îngeresc, ale gesturilor delicate și ale purtării ei îndoliate, pe care mai apoi încerca să le treacă pe pânze. Din nefericire, dacă maica Veronica nu greșea, confidențele aveau să se termine în acea vineri. Fără să mănânce, Marco îl târî pe toscan până la patul de moarte al credincioasei, conștient că nu le rămăsese prea mult timp.

— Vă sunt recunoscător că v-ați hotărât să veniți. Maica Veronica va fi mulțumită să vă vadă pentru ultima oară, i-a șoptit maestrului ucenicul.

Leonardo, impresionat de mirosul de tămâie și mir din acea chilie micuță, contemplă cu admirație chipul alb ca marmura al sfintei. Săraca, abia putea să deschidă ochii.

— Nu cred că pot face nimic pentru ea, spuse el.

— Știu, maestre. Ea a insistat să vă vadă.

— Ea?

Leonardo și-a înclinat capul până aproape de buzele muribundei. Tremura de câtva timp, ca și cum ar fi murmurat o rugăciune abia auzită. Starețul de la „Santa Maria", care o miruise deja pe maica Veronica și înșira mătăniile lângă ea, l-a lăsat pe vizitator să se apropie mai mult.

— Încă pictați gemeni în operele voastre?

Maestrul fu surprins. Călugărița îl recunoscuse fără să fi deschis măcar ochii.

— Pictez ceea ce știu, măicuță.

— Ah, Leonardo! bolborosi. Să nu credeți că nu am aflat cine sunteți. O știu foarte bine. Cu toate că, ajunsă la acest moment al vieții mele, nu merită să mai lupt cu domnia voastră.

Maica Veronica vorbea încet, pe un ton imperceptibil, pe care toscanul îl înțelegea cu greu.

— Am văzut iconostasul din Biserica „San Francesco", *ma*donna voastră.

— Și v-a plăcut?

— Fecioara, da. Sunteți un artist cu mare har. Dar gemenii, nu... Spuneți-mi, i-ați corectat?

— Da, măicuță. După cum mi-au cerut frații franciscani.

— Aveți faimă de încăpățânat, Leonardo. Azi mi-au spus că ați pictat din nou gemeni în refectoriul dominicanilor. E adevărat?

Leonardo se îndreptă, interzis.

— Ați văzut *Cenacolo*-ul, măicuță?

— Nu. Dar munca domniei voastre este foarte discutată. Ar fi trebuit s-o știți.

— V-am mai spus, maică Veronica: pictez doar ceea ce cunosc foarte bine.

— Atunci de ce insistați să includeți gemeni în operele domniei voastre pentru biserică?

— Pentru că au existat. Andrei și Simon au fost frați. Au spus-o Sfântul Augustin și alți mari teologi. Pe Apostolul Iacob îl confundau deseori cu Isus, din cauza marii asemănări dintre ei. Eu n-am inventat nimic din toate acestea. Este scris.

Călugărița nu mai șopti.

— Ah, Leonardo! țipă. Să nu cădeți în aceeași greșeală ca la San Francesco! Misiunea unui pictor nu este să-l tulbure pe credincios, ci să-i arate cu limpezime personajele care i-au fost încredințate.

— Greșeală? Leonardo ridică tonul fără să vrea. Marco, preotul și cele două maici care o îngrijeau pe muribundă, se întoarseră către el. Ce greșeală?

— Haideți, maestre! mormăi călugărița, pe moarte. Nu v-au acuzat oare că i-ați confundat pe sfântul Ioan cu Isus? Nu cumva i-ați pictat ca pe două picături de apă? Nu aveau același păr creț, aceiași obrăjori și aproape același gest? Nu conducea opera domniei voastre către o perversă confuzie între Ioan și Christos?

— Aceasta nu se va întâmpla, măicuță. Nu în *Cenacolo*.

— Dar mi s-a spus că deja l-ați pictat pe Iacob cu aproape același chip ca al lui Isus!

Toți au auzit protestul maicii Veronica. Marco, visând încă să-i demonstreze maestrului că era în stare să descifreze secretele operei, deveni atent.

— Nu pot fi confundați, replică Leonardo. Isus este axul noii mele opere. Este un „A" în centrul picturii. Un alfa enorm. Originea întregii mele compoziții.

D'Oggiono își mângâie bărbia, pe gânduri. Cum de nu-și dăduse seama mai înainte? Dacă-și amintea bine *Cina cea de taină*, Isus, într-adevăr, părea un „A" enorm, în majusculă.

— Un „A"? coborî vocea maica Veronica. O mira. Și se poate ști ce-ați scris, de data aceasta, în opera domniei voastre, Leonardo?

— Nimic din ceea ce nu pot citi adevărații credincioși.

— Majoritatea bunilor creștini nu știu să citească, maestre.

— De asta pictez pentru ei.

— Și acest fapt v-a dat dreptul să vă includeți între cei doisprezece?

— Îl reprezint pe cel mai umil dintre ucenici, soră, pe Iuda Tadeul, aproape la capătul mesei, la fel cum omega vine în coada lui alfa.

— Omega? Domnia voastră?... Fiți atent, maestre. Sunteți foarte pretențios și mândria v-ar putea pierde sufletul.

— Este o profeție? întrebă ironic.

— Nu râdeți de această bătrână și fiți cu luare-aminte la ce-am să vă spun. Domnul mi-a trimis o premoniție clară a tot ceea ce va veni. Trebuie să știți, Leonardo, că nu numai eu îmi voi dărui sufletul Tatălui Ceresc, spuse ea. Unii dintre cei pe care-i numiți adevărați credincioși mă vor însoți la Judecată. Și tare mă tem că nu-și vor câștiga mila Preaînaltului.

Marco d'Oggiono, impresionat, o văzu pe maica Veronica răsuflând greu, după efort.

— Domniei voastre, în schimb, încă vă mai rămâne viață pentru a vă căi și a vă salva sufletul.

14

Niciodată nu-i voi putea mulțumi destul fratelui Alessandro pentru cât m-a ajutat în cele două zile care au urmat plimbării noastre. În afară de el și de tânărul Matteo, care venea din când în când la bibliotecă și-și vâra nasul în treburile călugărului ursuz, venit din orașul pontifical, abia mai schimbam vreun cuvânt cu cineva. Pe ceilalți călugări îi vedeam numai la ora mesei, în refectoriul improvizat pe care-l amenajaseră lângă cel numit Claustro Grande și, uneori, la biserică, în momentele de rugăciune. Dar și într-un loc și în celălalt domnea legea tăcerii și nu era ușor să intri în vorbă cu vreunul dintre ei.

În bibliotecă, dimpotrivă, totul se schimba. Fra Alessandro își pierdea rigiditatea arătată între ai săi și dădea drumul limbii sale atât de strâns ținute în frâu în alte momente ale vieții monahale. Bibliotecarul era din Riccio, de lângă lacul Trasimeno, mai aproape de Roma decât de Milano, ceea ce justifica într-un fel izolarea sa de restul călugărilor și-l făcea să mă vadă ca pe un consătean care avea nevoie de protecție. Cu toate că niciodată nu l-am văzut punând nimic în gură, în fiecare zi îmi aducea apă, niște prăjiturele de grâu tari ca niște galeți (specialități ale fratelui Guglielmo, pe care le fura pe ascuns pentru mine), și mă aproviziona până și cu ulei curat pentru lampă, ori de câte ori aceasta amenința să se stingă. Totul – am înțeles mai târziu – cu scopul de a nu se clinti de lângă mine, așteptând

ca neprevăzutul său oaspete să simtă nevoia de a se descărca de încordare, destăinuind cuiva noi amănunte despre „secretul" său. Cu fiecare ceas care trecea, cred că Alessandro îl presupunea din ce în ce mai mare. Eu îi reproșam că imaginația nu era un bun aliat pentru cineva care pretindea să descifreze mistere, dar el se mulțumea să zâmbească, având certitudinea că talentele lui îi vor fi de folos cândva.

N-aș fi putut să-i reproșez niciodată extraordinara lui omenie. Curând, fra Alessandro îmi deveni bun prieten. Se afla mereu prin preajmă când aveam nevoie de el. Mă îmbuna când aruncam pana jos, disperat de lipsa de rezultate, și mă îndemna să perseverez în privința ghicitorii aceleia diabolice. Dar *Oculos ejus dinumera* nu se lăsa descifrată. Chiar aplicând valori numerice literelor sale, nu-mi oferea altceva decât confuzie. În cea de-a treia zi de decepții și nesomn, fra Alessandro văzuse deja versurile, le știa pe dinafară și se juca cu ele, nerăbdător, căutând încruntat pe unde să le spargă cifrul. Ori de câte ori lămurea ceva din acel galimatias, chipul i se lumina de satisfacție. Era ca și cum, dintr-o dată, trăsăturile sale ascuțite reușeau să se îndulcească, înlocuind chipul lui dur cu altul, de copil încântat. Într-unul din acele momente am aflat, de exemplu, că enigmele de cifre și litere erau preferatele lui. De când îl citise pe Raimundus Lullus, autorul cărții de căpătâi a codurilor secrete, trăia cu gândul la ele. Acel *gufo** era un izvor nesecat de surprize. Părea să cunoască totul. Fiecare operă importantă a artei criptografice, fiecare tratat cabalistic, fiecare eseu biblic. Și totuși, atâta pregătire teoretică nu părea să ne fie de prea mare folos...

— Atunci, murmură Alessandro într-una din acele după-amieze în care obștea fierbea, pregătind funeraliile pentru donna Beatrice, credeți într-adevăr că trebuie să numărăm

* „Bufniță". Așa erau numiți călugării care vegheau nopțile sau care se trezeau ușor pentru utrenii.

ochii vreunei imagini din mănăstire ca să rezolvăm problema voastră...? Chiar credeți că ne va fi așa de ușor?

I-am strâns mâinile cu afecțiune, în timp ce ridicam din umeri. Ce puteam să-i răspund? Că era ultimul lucrul care ne mai rămăsese de încercat? Bibliotecarul mă observa cu ochii săi de cucuvea, în timp ce își mângâia barba ascuțită. Se îndoia, ca și mine, de această opțiune. Aveam motivele noastre. Dacă cifra numelui trebuia căutată în numărul de ochi ai unei imagini – nu conta dacă era Fecioara, Sfântul Dominic sau Sfânta Ana –, rezultatul ne-ar fi condus la un impas. La urma-urmei, nu exista nici un nume propriu de o literă sau două – rezultatul evident pe care ni l-ar fi dat numărul de ochi ai oricărei statui din „Santa Maria". Mai mult, nici unul dintre călugări nu răspundea la nume sau porecle atât de scurte. Nici un Io, Eo, Au sau ceva asemănător nu locuia acolo. Nici măcar un nume de trei litere, precum Iov, n-ar fi folosit la nimic. În „Santa Maria" nu se afla nici unul, după cum nu erau nici un Noe, nici un Lot; și chiar dacă ar fi fost, pe ce chip am fi găsit trei ochi, ca să-i atribuim originea scrisorilor?

Pe neașteptate, mi-am dat seama de ceva. Și dacă ghicitoarea nu se referea la ochii unui chip de om? Și dacă era vorba de un dragon, o hidră cu șapte capete și paisprezece ochi, sau de orice altfel de monstru pictat „în coasta" vreunei săli?

— Dar nu sunt monștri pe nicăieri în „Santa Maria", protestă fra Alessandro.

— În acest caz, poate am greșit. Poate că figura ai cărei ochi trebuie numărați nu se află în mănăstire, ci în altă clădire. Într-un turn, un palat, altă biserică apropiată...

— Asta este, părinte Augustin! Am rezolvat-o! fulgerară de emoție luceferii bibliotecarului. Nu vă dați seama? Textul nu vorbește despre o persoană sau un animal, ci de un edificiu!

— Un edificiu?

— Sigur! Dumnezeule, ce eroare! E limpede ca apa! *Oculos*, în afară de ochi, înseamnă și ferestre. Ferestre rotunde. Iar Biserica „Santa Maria" e plină de ele!

Bibliotecarul mâzgăli ceva pe o bucată de hârtie. Era o traducere alternativă, rapidă, pe care mi-o întinse nervos, cu speranța că o voi autoriza. Dacă avea dreptate, tot timpul avusesem dezlegarea sub nas. După cum credea acel *gufo*, fraza noastră „numără-i ochii, dar nu-i privi chipul" s-ar putea interpreta, de asemenea, și ca „numără-i ferestrele, dar nu-i privi fațada".

Trebuia să recunosc: chiar forțat, textul avea un înțeles zdrobitor.

Partea exterioară a Bisericii „Santa Maria" era, într-adevăr, plină de *oculos*, de ferestre rotunde, proiectate de Guiniforte Solari, în stilul celui mai pur gust lombard, protejat de Maur. Se aflau peste tot, chiar încastrate în perimetrul noii bolți bramantine, dedesubtul căreia mă rugam de o săptămână. Putea fi atât de ușor? Fra Alessandro nu avea nici o îndoială:

— Vedeți? Este fațada laterală, părinte Augustin! insistă el din nou. Fraza a doua o confirmă: *In latere nominis mei notam rinvenies*. Trebuie căutată cifra numelui în partea laterală! Să numărăm ferestrele singurei fațade laterale, fără a ține seama de frontispiciu! Acolo se află cifra *sa*!

Au fost cele mai frumoase clipe ale șederii mele la Milano.

15

Nimeni nu și-a dat seama.

Nici unul dintre vânzătorii, zarafii sau călugării care colindau la asfințit prin împrejurimile Bisericii „San Francesco il Grande" nu și-a oprit privirea asupra personajului deșirat și zdrențăros care a intrat în grabă în locașul franciscanilor. Era în ajun de sărbătoare, zi de piață, iar milanezii aveau destul de furcă cu aprovizionarea pentru zilele de doliu oficial care se apropiau. În plus, vestea morții maicii Veronica da Binasco se răspândise prin oraș cu iuțeala fulgerului, ocupând o bună parte din conversațiile lor și provocând aprinse dezbateri asupra puterilor vizionarei.

În asemenea împrejurări, era normal ca un vagabond în plus sau în minus să nu-i intereseze chiar deloc.

Dar acei nesăbuiți se înșelaseră încă o dată. Cerșetorul care intrase în „San Francesco" nu era unul oarecare. Avea genunchii învinețiți de penitență și capul tuns cu grijă, ca semn al cuviosșeniei. Era, într-adevăr, vorba despre un om cu frica lui Dumnezeu, un bărbat cu inimă curată, care trecu pragul porții celei mari a bisericii franciscanilor tremurând, convins că vreunul dintre localnicii aceia superstițioși, impresionați, poate, de prezicerile maicii Veronica, îl va descoperi, mai devreme sau mai târziu.

Nu i-a trebuit mult să-și imagineze ce era gata să se întâmple: cineva ar fi fugit de îndată să-l informeze pe paracliser despre prezența altui cerșetor în templu. Acesta i-ar fi

spus diaconului, care l-ar fi anunțat fără întârziere pe călău. De câteva săptămâni, lucrurile se întâmplau astfel și nimănui nu părea să-i pese. Falșii cerșetori care ajunseseră la locaș înaintea lui dispăruseră fără urmă. De aceea, era sigur că nu va ieși viu de acolo. Și totuși, ar fi plătit bucuros prețul acela...

Fără să pregete, bărbatul cu haine ponosite lăsă în urmă rândul dublu de bănci ce flancau naosul mare și se grăbi către altar. În biserică nu se vedea nici țipenie de om. Mai bine. Era gata să simtă prezența Sfântului. Niciodată nu se aflase atât de aproape de Dumnezeu. El era aproape. Cum altfel s-ar fi putut explica faptul că, la acea oră, lumina filtrată de vitralii era cea potrivită pentru aprecierea tuturor detaliilor „minunii"? Călătorul așteptase atât ca să ajungă la iconostas și să se închine la acea *Opus Magna*, încât îi dădeau lacrimile de emoție. Și nu în zadar. Îi fusese sortit, până la urmă, să vadă un tablou al cărui nume adevărat îl cunoșteau foarte puțini la Milano: *Maestà**.

Era acesta sfârșitul drumului?

Falsul vagabond așa simțea.

Se apropie cu grijă. Auzise de atâtea ori vorbindu-se despre Operă, încât vocile celor care-l învățaseră despre detaliile ei ascunse, despre adevărata ei cheie de lectură se îngrămădeau în mintea lui, tulburându-i judecata. Tabloul, de 189 × 120 centimetri**, potrivit ca o mănușă în spațiul din altar prevăzut pentru el, era grăitor: din interiorul său, doi copii mici se priveau cu atenție. O femeie cu chipul senin îi proteja pe amândoi cu brațele, în timp ce un înger solemn, Uriel, îl arăta pe alesul Tatălui, cu degetul țeapăn și acuzator. „Când vei contempla acest gest, vei cunoaște adevărul care

---

* „Majestate". Era titlul original al compoziției lui Leonardo da Vinci *La Vergine delle Rocce*.

** Toate măsurile din textul părintelui Leyre au fost traduse în sistemul metric zecimal, pentru facilitarea lecturii *(n. ed.)*.

ți-a fost revelat, parcă auzea încă. Privirea îngerului îți va da dreptate".

Inima îi bătea cu putere. Aici, în singurătatea deplină din templu, peregrinul întinse mâna cu oarecare teamă, ca și cum ar fi încercat să se contopească pentru totdeauna cu scena divină. Era adevărat. Adevărat ca binefacerile credinței sale. Cei care veniseră în pelerinaj până aici, pe ascuns, înaintea lui nu mințeau. Nici unul n-o făcuse. Opera maestrului Leonardo deținea cheile care împlineau căutarea milenară a adevăratei religii.

Peregrinul aruncă o nouă privire asupra remarcabilului tablou, când, pe neașteptate, ceva îi atrase atenția. Ce ciudat! Cine pictase o aură deasupra capetelor celor trei personaje evanghelice? Nu-i spuseseră, oare, frații săi că acea podoabă inutilă, rod al minților retrograde și însetate de miracole, fusese omisă în mod deliberat de către maestrul pictor? Ce căutau acolo, atunci? Falsul cerșetor se sperie. Nimburile nu reprezentau singura schimbare din *Opus Magna*. Unde era degetul lui Uriel, arătându-l pe adevăratul Mesia? De ce mâna i se odihnea pe pântece, în loc să-l indice pe adevăratul Fiu Dumnezeiesc? Și ce motiv îl obliga pe înger să nu mai privească spre spectator?

Vertiginoasa senzație de oroare îl cuprinse pe de-a-ntregul. Cineva manipulase opera *Maestà*.

— Vă îndoiți, nu-i așa?

Vagabondului nu i se clinti nici un mușchi. Vocea cavernoasă și seacă din spatele său îl făcuse să încremenească. Nu auzise scârțâind balamalele porții bisericești, deci intrusul îl observa de mai multă vreme.

— Știu că sunteți ca ceilalți. Dintr-un motiv ascuns, voi, ereticii, veniți în turmă la Casa Domnului. Vă atrage lumina, dar nu sunteți în stare să o recunoașteți.

— Eretici? șopti paralizat.

— Haideți! Credeați că nu ne vom da seama?

Limba peregrinului nu mai reuși să articuleze nici un cuvânt.

— Cel puțin de data aceasta nu veți afla consolarea de a plânge în fața imaginii voastre de nimic.

Pulsul i-o luase razna. Îi venise ceasul. Se simțea tulburat, furios, înșelat pentru că își riscase viața ca să se închine dinaintea unui fals. Tabloul pe care îl avea în fața ochilor nu era *Opus Magna*. Nu era acea *Maestà* promisă.

— Nu se poate... – murmură. Necunoscutul râse.

— E foarte ușor de priceput. Vă voi acorda grația cunoașterii înainte de a vă trimite în iad. Leonardo a pictat *Maestà* în 1483, acum paisprezece ani. Cum bănuiți, franciscanii n-au fost foarte mulțumiți de ea. Așteptau un tablou care să le întărească credința în zămislirea fără de păcat a Fecioarei și să le ilumineze altarul. În schimb, el le-a prezentat o scenă ce nu apărea în nici o evanghelie și care-i reunea pe Sfântul Ioan și pe Christos în perioada fugii Acestuia în Egipt.

— Maica Domnului, Ioan, Isus și arhanghelul Uriel. Același care l-a anunțat pe Noe despre Diluviu. Ce rău vedeți în asta?

— Toți sunteți la fel, i se replică pe un ton amar. Leonardo a acceptat să modifice tabloul și ni l-a predat pe acesta, cu anumite modificări față de primul. Eliminase amănuntele insolente.

— Insolente?

— Cum altfel numiți o operă în care nu se poate face distincție între Sfântul Ioan și Christos, în care nici Fecioara și nici Pruncul nu sunt încoronați cu nimbul de sfințenie care li se cuvine? Cum se înțelege faptul că cei doi copii sfinți seamănă perfect unul cu celălalt? Ce fel de blasfemie e aceasta, care încearcă să-i zăpăcească pe credincioși?

O senzație de ușurare i-a permis să respire adânc pentru prima oară. Călăul – căci era sigur că era el – nu înțelesese nimic. Frații care îl precedaseră și nu se mai întorseseră

niciodată muriseră în mâinile lui fără să-i dezvăluie cauza acelui cult discret, iar el era gata să mențină legământul tăcerii chiar cu prețul sângelui său.

— Nu voi fi eu cel ce vă va lămuri nedumeririle spuse fără să îndrăznească să se întoarcă cu fața la voce.

— Păcat. Păcat, într-adevăr. Nu vă dați seama că Leonardo v-a trădat, pictând această nouă versiune din *Maestà*? Dacă vă uitați bine la tablou, cei doi copii se pot acum deosebi perfect unul de celălalt. Cel care se află lângă Fecioară este Ioan. Are crucea sa cu picior lung și se roagă, în timp ce primește binecuvântarea celuilalt copil: Christos. Uriel nu mai arată cu degetul pe nimeni și-i foarte clar cine este Mesia cel așteptat.

Trădat?

Era posibil ca maestrul Leonardo să fi întors spatele fraților săi?

Peregrinul întinse din nou mâna către pânză. Ajunsese acolo protejat de mulțimea care sosea la Milano ca să asiste la funeraliile pentru donna Beatrice d'Este, ocrotitoarea sa. Și ea îi vânduse? Era cu putință să se năruie acum tot ce obținuseră după atâta luptă?

— De fapt, n-am nevoie să-mi lămuriți nimic, urmă vocea îndrăzneață. Știm deja cine l-a inspirat pe Leonardo în răul acesta. Mulțumim Tatălui Ceresc, mizerabilul zace îngropat de mai multă vreme. Nu vă îndoiți: Domnul îl va pedepsi cum se cuvine pe fra Amadeo de Portugal cu a sa *Apocalipsis Nova*. Și cu el, idealul său de Fecioară, văzută nu ca mamă a lui Christos, ci ca simbol al înțelepciunii.

— Și totuși este un simbol frumos, protestă vagabondul. Un ideal împărtășit de mulți. Sau vă gândiți să-i pedepsiți pe toți cei care o pictează pe Fecioară cu pruncul Isus și cu pruncul Ioan?

— Dacă induc în eroare sufletele credincioșilor, da.

— Și chiar credeți că veți fi lăsat să vă apropiați măcar, de maestru, de discipolii săi sau de pictorul Luino?

— De Bernardino de Luino? Cel căruia i se mai spune și Lovinus sau Luini?

— Îl cunoașteți?

— Îi cunosc operele. Este un tânăr imitator al lui Leonardo care, după cât se pare, comite aceleași greșeli. Nu vă îndoiți: și el va cădea.

— Ce vreți să faceți? Să-l omorâți?

Peregrinul simți că se întâmplă ceva rău. Un zgomot metalic, asemănător celui pe care-l face o sabie scoasă din teacă, sună în spatele lui. Legămintele sale îi interziceau să poarte arme, așa că se rugă la falsa *Maestà*, cerându-i ajutor.

— Și pe mine mă veți ucide?

— Prevestitorul isprăvește cu imprudenții.

— Prevestitorul...?

Nu terminase întrebarea când o ciudată convulsie îi frământă măruntaiele. Tăișul ascuțit al unei săbii enorme de oțel îi perforă spatele. Peregrinul lăsă să-i scape o horcăială îngrozitoare. O lamă de metal cât palma îi tăie inima pe din două. A fost o senzație ascuțită, rapidă ca fulgerul, care îl împinse să-și deschidă ochii cu adevărată groază. Falsul vagabond nu simți durere, ci frig. O îmbrățișare înghețată, care îl făcu să se clatine peste altar și să cadă în genunchii învinețiți.

A fost singura oară când și-a văzut agresorul.

Prevestitorul era o umbră corpolentă, de cărbune, fără vreo expresie pe chip. Începea să se înnopteze în biserică. Totul se întuneca. Chiar și timpul începea să încetinească într-un fel ciudat. Atingând pardoseala altarului, bocceluța pe care peregrinul o purtase legată peste umăr se desfăcu, lăsând să cadă două mere și un teanc de cartoane pecetluite cu efigii ciudate. Prima reprezenta o femeie îmbrăcată în sutana Sfântului Francisc, cu o coroană triplă pe cap, o cruce ca aceea a lui Ioan în mâna dreaptă și o carte închisă în mâna stângă.

— Eretic blestemat! bolborosi Prevestitorul, văzând toate acestea.

Peregrinul îi întoarse un zâmbet cinic, în timp ce vedea cum Prevestitorul înmuia o pană în sângele lui ca să noteze ceva pe dos.

— Niciodată... nu veți deschide... cartea preotesei.

Din acea poziție nefirească, cu sângele năvălindu-i din inimă pe dalele de piatră, reuși să zărească ceva ce nu băgase de seamă până atunci: cu toate că Uriel nu-l mai arăta pe Ioan Botezătorul ca în adevărata *Opus Magna*, privirea lui mijită lămurea totul. „Flacăra lui Dumnezeu", cu ochii întorși, continua să-l arate pe înțeleptul din Iordan ca pe unicul salvator al lumii.

Până la urmă, se consolă înainte de a se cufunda în întunericul etern, Leonardo nu îi trădase. Prevestitorul mințise.

16

Am așteptat primii zori ai zilei de sâmbătă, 14 ianuarie, ca să părăsim interiorul mănăstirii și să observăm în liniște fațada de cărămidă a Bisericii „Santa Maria delle Grazie". Fratele Alessandro, care demonstrase o oarecare istețime la dezlegarea ghicitorilor, exulta din nou, ca și cum înghețurile ce încremeniseră cu câteva ore mai înainte partea aceea a orașului nu l-ar fi afectat și pe el. La șase și jumătate, chiar după slujbă, eram pregătiți să ieșim. Trebuia să fie o operațiune ușoară, care nu ne-ar fi luat mai mult de două minute și care totuși mă tulbura profund.

Fratele Alessandro observase, dar și se hotărî să tacă.

Nu-i scăpa din vedere că, oricare ar fi fost „cifra numelui" obținută numărând ochii fațadei, tot nu aveam să aflăm rezultatul problemei. Vom fi avut un număr; poate valoarea numerică a numelui informatorului nostru anonim, cu toate că nu puteam fi siguri de aceasta. Și dacă era vorba de cifra totală a literelor numelui său de familie? Sau de numărul chiliei sale? Sau...?

— Am uitat să vă spun ceva, m-a întrerupt el până la urmă.

— Despre ce-i vorba, frate?

— E ceva ce, poate, vă va mângâia: când vom găsi numărul acesta binecuvântat, vom mai avea de lucru dacă vom vrea să mergem până la capătul enigmei.

— E adevărat.

— Ei bine, trebuie să știți că „Santa Maria" adăpostește obștea cea mai pricepută în rezolvarea ghicitorilor, din toată Italia. Am zâmbit. Bibliotecarul, ca atâția alți slujitori ai Domnului, nu auzise niciodată vorbindu-se de Betania. Era mai bine așa. Însă fratele Alessandro insistă să-mi explice motivele sentinței sale orgolioase: mă asigură că distracția preferată a acelor treizeci de dominicani de elită o constituia chiar dezlegarea de hieroglife. Erau câțiva destul de pricepuți în această artă, iar nu puțini dintre ei se amuzau inventându-le pentru ceilalți.

— Pădurile nasc fii care mai târziu le omoară. Ce-i? Spuse pe un ton cântător, văzând lipsa mea de chef în a adăuga jocuri noi misiunii noastre. Mânerele securilor!

Fratele Alessandro nu s-a arătat zgârcit în amănunte. Din tot ce mi-a spus, faptul că se foloseau de enigme nu numai în scopuri distractive mi-a atras cel mai mult atenția. Deseori, călugării le foloseau în predici, transformându-le în instrumente ale îndoctrinării. Dacă monahul nu exagera, zidurile acelea adăposteau cel mai mare locaș de pregătire a creatorilor de enigme ai creștinătății, în afara Betaniei. Din această pricină, acela era locul perfect de unde putea să apară Prevestitorul.

— Credeți-mă, părinte Leyre, o luă bibliotecarul înaintea socotelilor mele, când veți avea numărul și nu veți ști ce să faceți cu el, consultați-i pe oricare dintre frații noștri. Răspunsul poate veni de la cel la care vă așteptați cel mai puțin.

— Oricăruia, spuneți?

Bibliotecarul gesticulă nerăbdător.

— Sigur! Oricăruia! Cu siguranță că cel care-i la rând la grajduri știe mai multe despre ghicitori decât un roman ca domnia voastră. Întrebați-l fără teamă pe stareț, pe părintele bucătar, pe chelari, pe copiști, pe toți! Bineînțeles, aveți grijă să nu fiți auzit de prea mulți și să vă admonesteze pentru ruperea legământului tăcerii, pe care trebuie să-l respecte fiecare călugăr.

Și zicând acestea, retrase drugul care bloca drumul principal către mănăstire.

O mică avalanșă de zăpadă căzu de pe acoperiș, prăbușindu-se cu un zgomot surd la picioarele noastre. Ca să fiu sincer, nu mă așteptam ca ceva atât de banal precum vizitarea fațadei unei biserici în zori să se dovedească un exercițiu atât de complicat. Frigul intens al dimineții transformase zăpada într-o periculoasă pârtie de gheață. Totul era alb, pustiu și înfășurat într-o tăcere amenințătoare. Numai gândul de a se apropia de zidul de cărămizi al maestrului Solari și de a urma gardul care înconjura cea de-a treia clădire a mănăstirii l-ar fi speriat și pe cel mai curajos: o alunecare neprevăzută ar fi putut să ne frângă beregata sau să ne lase șchiopi pentru tot restul zilelor. Și asta ca să nu mai vorbim de cât de greu ar fi fost să le explicăm călugărilor ce făceam la ora aceea, departe de rugăciunile noastre, punându-ne viața în pericol în afara zidurilor mănăstirii.

N-am mai stat pe gânduri. Cu grijă, încercând să nu ne udăm sandalele mai mult decât era nevoie, am înaintat ușurel între plăcile de gheață, spre centrul fațadei, paralel cu drumul. Am trecut aproape în patru labe, iar când am crezut că ne aflam la o distanță prudentă, obținând o perspectivă asupra ansamblului edificiului, am privit ferestrele. O lumină slabă, provenind din interior, le făcea să strălucească precum ochii unui dragon. Acolo, într-adevăr, se desfășura un mic șirag de ferestre rotunde, de oculuși care împodobeau biserica pe toată lungimea ei. Fațada rămăsese după colț, la câțiva pași mai încolo, cu „fața" întoarsă în partea cealaltă.

— Dar nu-i privi chipul..., am clănțănit din dinți.

Cuprins de frig, ascunzându-mi palmele în mânecile rasei de lână, am numărat: unu, doi, trei... șapte.

Acel șapte mă nedumeri. Șapte versuri, șapte oculuși... Cifra numelui expeditorului anonim era, fără îndoială, acel blestemat și repetat șapte.

— Dar șapte ce? întrebă bibliotecarul.

Am ridicat din umeri.

17

Ceea ce avea să se întâmple urma să-mi lumineze calea.

— Deci domnia voastră sunteți părintele roman care tocmai s-a instalat în casa noastră?

Starețul Mănăstirii „Santa Maria delle Grazie", Vicenzo Bandello, mă scrută cu chip sever, înainte de a mă invita să trec în sacristie. Îl cunoșteam, în sfârșit, pe cel care redactase raportul trimis Betaniei despre moartea Beatricei d'Este.

— Fratele Alessandro mi-a vorbit mult despre domnia voastră, urmă el. După cât se pare, sunteți om cultivat. Un intelectual atent, cu putere a voinței, care ne va îmbogăți obștea atâta timp cât va rămâne printre noi. Cum spuneați că vă numiți?

— Augustin Leyre, părinte stareț.

Bandello tocmai terminase slujba de ora trei, cu soarele acela slab plutind deasupra văii Padana. Când l-am abordat, tocmai se retrăgea să-și pregătească predica pentru funeralii. Era doar în parte un impuls irațional. Nu insistase fra Alessandro să întreb orice călugăr din obște despre ghicitoare? Nu mă asigurase el că cel la care mă așteptam mai puțin ar putea avea un răspuns potrivit? Ce alegere mai surprinzătoare decât starețul?

Mă hotărâsem, imediat după ce mă întorsesem înghețat de afară, căutând puțină căldură înăuntrul mănăstirii.

Întâmplarea făcuse să-mi vâr nasul în sacristie, iar părintele Bandello să se afle acolo. Bibliotecarul mă lăsase singur. Tocmai plecase, pretextând că avea să coboare la bucătărie pentru proviziile necesare următoarei noastre întâlniri, astfel că atunci am găsit ocazia potrivită.

Fratele Vicenzo Bandello trebuia să aibă mai mult de șaizeci de ani, chipul ridat și încrețit ca pânzele strânse la catarg, o bărbie puternică și capacitatea surprinzătoare de a permite ca gesturile să-i trădeze simțămintele. Era chiar mai scund decât crezusem în noaptea în care-l văzusem la biserică. Se mișca nervos printre dulapurile cu uși pictate din sacristie, neștiind pe care să-l închidă mai întâi...

— Și spuneți-mi, părinte Augustin, interveni el în timp ce strângea potirul și patena de la ultima slujbă, sunt curios: care este slujba domniei voastre la Roma?

— Fac parte din Sfântul Oficiu.

— Da, da... Și sigur că, după câte am înțeles, în răgazul pe care vi-l permit obligațiile domniei voastre, vă place să dezlegați ghicitori. Asta-i bine, surâse, sigur că ne vom înțelege.

— Chiar despre asta mi-ar plăcea să vă vorbesc.

— Adevărat?

M-am înclinat ușor. Dacă starețul era eminența pe care mi-o descrisese bibliotecarul, poate că nu-i scăpase prezența Prevestitorului la Milano. Cu toate acestea, trebuia să fiu prevăzător. Era posibil ca el să fi fost autorul anonimelor, însă să se teamă să-și dezvăluie adevărata identitate până ce nu va fi fost sigur de intențiile mele. Sau, încă și mai rău: chiar neștiind nimic, ce l-ar fi putut împiedica să-l înștiințeze pe Maur despre operațiunea noastră atunci când eu i-aș fi destăinuit secretul?

— Mai spuneți-mi ceva, părinte Leyre. Ca iubitor al dezlegării enigmelor, nu ați auzit vorbindu-se despre arta memoriei, nu-i așa?

Bandello mi-a pus acea întrebare aproape fără voie, în timp ce eu încercam în zadar să aflu cât era de implicat în

chestiunea scrisorilor.Poate că păcătuiam având prea multe bănuieli. De fapt, fiecare nou călugăr pe care-l cunoșteam în „Santa Maria" îngroșa lista suspecților. Iar fra Vicenzo nu avea de ce să facă excepție. Ca să fiu sincer, dintre toate variantele posibile, starețul era omul care se potrivea cel mai bine cu Prevestitorul. Nu știu cum nu ne dădusem seama mai înainte, în Betania. Chiar numele lui, Vicenzo, avea șapte litere. Nici una în plus. Ca cele șapte litere ale împielițatului *Oculos ejus dinumera* sau cele șapte ferestre ale fațadei de sud a bisericii. Mi-am dat seama de amănuntul acesta când am observat cu ce îndemânare închidea și deschidea ușile dulapurilor acelei încăperi, păstrându-și mănunchiul cel gros de chei sub sutană. Starețul se număra printre puținii care aveau acces la socotelile și proiectele ducelui în privința Mănăstirii „Santa Maria" și era, poate, singurul care ar fi folosit poșta oficială ca să se asigure de sosirea scrisorilor sale la Roma.

— Ei bine? insistă el, din ce în ce mai amuzat de atitudinea mea gânditoare. Ați auzit sau nu vorbindu-se de această artă?

Am negat cu un gest al capului, în timp ce încercam să aflu la el vreo trăsătură care să-mi confirme ipoteza.

— Păcat! urmă. Puțini știu că din ordinul nostru au ieșit mari învățați în această demnă disciplină.

— N-am auzit de ea niciodată.

— Și, desigur, nu cunoașteți nici că însuși Cicero a inclus această artă în *De Oratore* sau că un tratat și mai vechi, *Ad Herennium*, dă detalii despre ea și ne oferă formula exactă cu care să ne amintim succesiv de tot ce dorim...

— Ne oferă? Dominicanilor?

— Sigur că da! De treizeci sau patruzeci de ani, părinte Leyre, mulți frați ne-am ocupat de acest studiu. Însăși domnia voastră, care lucrați zilnic cu rapoarte și documente complexe, n-ați visat niciodată la a putea să vă depozitați în memorie un text, o imagine, un nume, fără grija de a le

repeta vreodată, pentru că știți deja că le veți purta mereu cu domnia voastră?

— Desigur. Însă doar cei mai privilegiați pot...

— Și având nevoie de ea pentru slujba domniei voastre, mă întrerupse el, nu v-ați îngrijit să aflați formula cea mai potrivită pentru atingerea unui asemenea miracol? Anticii, care nu dispuneau de aceeași capacitate ca a noastră de a crea copii ale cărților, au inventat un truc magistral: au imaginat „palate ale memoriei", în care-și depozitau cunoștințele. Nici despre ele nu ați auzit vorbindu-se, nu-i așa?

Am tăgăduit, mut de uimire.

— Grecii, de exemplu, își imaginau un edificiu mare, plin de încăperi și galerii somptuoase, iar fiecărei ferestre, arcade, coloane, scări sau săli îi dădeau o semnificație diferită. În vestibul „păstrau" cunoștințele de gramatică, în salon, pe cele de retorică, în bucătărie, oratoria... Iar ca să-și amintească de fiecare lucru păstrat acolo, nu făceau decât să meargă cu imaginația până la acel colț al palatului și să-l extragă în ordinea inversă înmagazinării. Ingenios, nu-i așa?

L-am privit pe stareț fără să știu ce să spun. Îmi sugera să-i vorbesc despre scrisorile primite la Roma? Trebuia să urmez sfatul lui fra Alessandro și să-l consult cu franchețe în legătură cu ghicitoarea? Temându-mă să nu-i pierd încrederea timpurie, am strecurat o insinuare:

— Spuneți-mi un lucru, părinte Vicenzo: și dacă în loc de un „palat al memoriei" am folosi „o biserică a memoriei"? Am putea, spre exemplu, să ascundem numele unei persoane într-o biserică de piatră și cărămidă?

— Văd că sunteți ager, frate Augustin, îmi făcu el cu ochiul, oarecum ironic. Și practic. Ceea ce au creat grecii, construind palate imaginare, romanii, chiar și egiptenii, au încercat cu edificii reale. Dacă cei care intrau în ele cunoșteau corect „codul memoriei", puteau să colinde prin încăperile lor primind, în același timp, o informație de valoare.

— Și într-o biserică? am insistat.

— Da, și într-o biserică ar fi posibil, încuviință el. Dar lăsați-mă să vă arăt ceva înainte de a vă explica cum funcționează un asemenea mecanism. Cum vă spuneam, în ultimii ani, călugării dominicani din Ravena, Florența, Basel, Milano sau Freiburg au lucrat la un sistem de memorizare care se bazează pe imagini sau structuri arhitectonice pregătite special pentru el.

— Pregătite?

— Da. Adaptate, corectate, înfrumusețate cu detalii decorative ce par inutile profanilor, dar esențiale pentru cunoscătorii alfabetului secret pe care îl ascund. Veți înțelege cu un exemplu, părinte Augustin.

Starețul scoase de sub sutană un pergament și-l întinse pe masa darurilor. Nu era mai mare decât palma mâinii lui, alb și cu pete de ceară de sigiliu într-un colț. Cineva desenase acolo o siluetă feminină, sprijinită cu piciorul drept de o scară. Apărea înconjurată de păsări și obiecte ciudate ce-i atârnau la piept. Dedesubt se vedea o inscripție cu caractere latine care o identifica în întregime. „Doamna Gramatică", fiindcă de ea era vorba, privea în gol, cu o expresie absentă:

— Tocmai terminam una dintre aceste imagini care, de acum înainte, va fi folosită ca să reamintească părțile componente ale artei gramaticale. Aceasta, spuse arătându-mi acel desen ciudat. Vreți să vedeți cum funcționează?

Am spus că da.

— Uitați-vă bine, mă încurajă starețul. Dacă cineva ne-ar întreba acum despre termenii de bază ai gramaticii și am avea această gravură în fața ochilor, am ști să-i răspundem fără ezitare.

— Într-adevăr?

Lui Bandello i-a plăcut neîncrederea mea.

— Soluția noastră ar fi precisă: *praedicatio*, *applicatio* și *continentia*. Și știți de ce? Foarte simplu: pentru că „am citit-o" în această imagine.

Starețul se aplecă deasupra pergamentului și începu să traseze cercuri imaginare în jurul ei, indicându-mi diferite părți ale desenului:

— Priviți-o bine: *praedicatio* este arătată de pasărea de pe brațul drept, care începe cu litera „P", și de ciocul cu forma acestei litere. Ea constituie atributul cel mai important al figurii, de aceea este semnalată prin două imagini. În plus, reprezintă semnul distinctiv al ordinului nostru. Până la urmă, suntem cu toții predicatori, nu-i așa?

Am privit stegulețul caraghios despre care vorbea Bandello, ținut de „doamna Gramatică", și înfășurat în formă de „P".

— Următorul atribut, urmă starețul, *applicatio*, este reprezentat de *Aquila*, acvila ținută de Gramatică în mâna dreaptă. *Aquila* și *applicatio* încep cu litera „A", deci mintea celui inițiat în *ars memoriae* va face imediat legătura. Cât despre *continentia*, o vedeți aproape scrisă pe pieptul femeii. Dacă sunteți în stare să priviți aceste obiecte, un arc, o roată, un plug și un ciocan, ca pe niște litere, veți citi de îndată c-o-n-t... *Continentia*!

Era uimitor. Într-o imagine aparent nevinovată, cineva reușise să închidă o teorie completă a gramaticii. Dintr-o dată, mi-a trecut prin cap că manuscrisele tipărite în atelierele de la Veneția, Roma sau Torino includeau pe prima pagină gravuri care puteau ascunde mesaje secrete, nebănuite de noi. La Secretariatul de Cifruri nu ne învățaseră niciodată asemenea lucruri.

— Și obiectele care atârnă sau sunt ținute de păsări? Ascund și ele vreo semnificație? am întrebat, încă surprins de acea neașteptată revelație.

— Dragul meu frate, totul, absolut totul are o semnificație. În vremurile acestea, când fiecare nobil, prinț sau cardinal are atâtea lucruri de ascuns celorlalți, actele sale, operele de artă plătite sau scrierile protejate ascund lucruri despre el.

Starețul termină fraza cu un surâs enigmatic. Am prins ocazia.

— Și domnia voastră? am șoptit. Ascundeți, de asemenea, ceva?

Bandello mă privi, fără să-și piardă gestul ironic. Își mângâie creștetul perfect ras și-și aranjă, distrat, părul.

— Și un stareț are secretele lui, desigur.

— Și le-ar ascunde într-o biserică deja construită? mi-am urmat ideea.

— Oh! sări el. Ar fi foarte simplu. Întâi aș număra totul: ziduri, ferestre, turnuri, clopote... Cifra este cea mai importantă! Apoi, cu biserica redusă la numere, aș cerceta care din ele s-ar putea înfrăți cu literele sau cuvintele potrivite. Și le-aș compara atât cu numărul de litere care formează un cuvânt, cât și cu valoarea cuvântului, redus, la rândul său, la numere.

— Aceasta este *gematria*, părinte! Știința secretă a iudeilor!

— Este *gematria*, într-adevăr. Dar nu-i o știință de disprețuit, cum lăsați să se înțeleagă cu atâta vehemență. Isus a fost evreu și a învățat *gematria* în templu. Cum altfel am ști că *Avraam* și *Mizericordie* sunt cuvinte gemene din punct de vedere numeric? Sau că scara lui Iacov și muntele Sinai fac, împreună, în ebraică, o sută treizeci, ceea ce ne indică faptul că sunt două locuri de ascensiune la ceruri desemnate de Dumnezeu?

— Adică, l-am întrerupt, dacă ar trebui să vă ascundeți numele, Vicenzo, în Biserica „Santa Maria", ați alege vreo particularitate a templului care să facă șapte, la fel ca cele șapte litere ale numelui domniei voastre.

— Exact.

— Ca de exemplu... șapte ferestre? Șapte oculuși?

— Ar fi o opțiune potrivită. Chiar dacă eu aș înclina către vreuna dintre frescele care împodobesc biserica. Permit adăugarea mai multor nuanțe decât un simplu șir de ferestre. Cu cât adaugi mai multe elemente unui spațiu, cu atât dai mai multă libertate artei memoriei. Ce-i drept, fațada bisericii e puțin cam simplă pentru aceasta.

— Chiar vi se pare?

— Este. În plus, numărul șapte se pretează la multe interpretări. Este, prin excelență, cifra sacră. Biblia recurge la ea în mod constant. Nu mi-ar trece prin cap să aleg o cifră atât de ambiguă pentru a-mi ascunde numele.

Bandello părea sincer.

— Să facem un schimb, adăugă el pe neașteptate. Eu vă ofer ghicitoarea la care lucrează acum obștea noastră, iar domnia voastră mi-o încredințați pe cea la care lucrați. Sunt sigur că ne putem ajuta reciproc.

Firește că am acceptat.

18

Starețul, țanțoș, îmi ceru să-l însoțesc până la celălalt capăt al mănăstirii. Dorea să-mi arate ceva. Și repede.

Cu pas ușor, am traversat altarul principal, lăsând în spate corul și tribuna pe care tocmai le terminau de împodobit pentru funeralii, apucând-o pe lungul coridor care dădea în Galeria Morților. Mănăstirea era un edificiu sobru, cu ziduri de cărămidă aparentă și coloane de granit impecabil ordonate de-a lungul coridoarelor pardosite cu grijă. În drum spre misteriosul nostru obiectiv, fra Vicenzo îi făcu un semn părintelui Benedetto. Ca de obicei, copistul chior se plimba fără scop pe sub arcade, cu privirea pierdută într-un breviarium pe care n-am putut să-l recunosc.

— Ei bine? mormăi el auzindu-se chemat de superiorul său. Din nou în vizită la *Opus Diaboli*? Ar fi mai bine să o îngropați sub un strat de var!

— Vă rog, frate! Trebuie să ne însoțiți, îi ordonă starețul. Oaspetele nostru are nevoie de cineva care să-i povestească legendele acestui loc și nu e nimeni mai potrivit ca domnia voastră pentru aceasta. Sunteți călugărul cu cea mai mare vechime din obște. Mai mare decât chiar zidurile acestui locaș.

— Legende, eh...

Singurul ochi al bătrânului strălucі de emoție văzându-mi interesul. Eram vrăjit de omul acela, căruia părea să-i

placă să-și arate lumii diformitatea, expunând cu mândrie cicatricea pe care i-o lăsase pe chip pierderea ochiului.

— Aici se povestesc multe, ce-i drept. Știți de ce numim această curte interioară Galeria Morților? întrebă în timp ce venea în pas cu noi. E simplu: pentru că aici îi îngropăm pe frații noștri, ca să se reîntoarcă pe pământ la fel cum au venit. Înțelegeți, fără onoruri și plăci comemorative. Fără vanități. Doar cu sutana ordinului nostru. Va veni o zi când toată această curte va fi semănată cu oase.

— Este cimitirul vostru?

— E mult mai mult decât atât: este anticamera noastră către Cer.

Bandello se oprise deja în fața unei porți mari și duble, de lemn. Era o ușă groasă, cu o încuietoare țeapănă, de fier, în care starețul vârî de îndată cheia potrivită din mănunchiul ținut la brâu. Eu și Benedetto ne-am privit. Pulsul îmi crescuse: intuiam ce dorea să-mi arate abatele. Fra Alessandro mă prevenise deja; m-am pregătit deci pentru marele moment. În spate, într-o sală mare, așezată chiar dedesubtul bibliotecii, trebuia să se afle faimosul refectoriu din „Santa Maria delle Grazie"; Leonardo limitase accesul călugărilor acolo. Dacă nu greșeam, acela era motivul ultim al prezenței mele la Milano și cauza scrisorilor amenințătoare ale Prevestitorului către Casa Adevărului.

O nouă bănuială îmi încolți în minte: oare eu și Bandello împărtășeam, fără să știm, aceeași enigmă?

— Dacă locul acesta ar fi sfințit – chipul starețului se lumină în timp ce împingea poarta –, ne-am spăla înainte pe mâini, iar voi domnia voastră aștepta aici afară până când eu v-aș da încuviințarea de a intra...

— Dar nu este! țipă chiorul.

— Nu, încă nu. Dar aceasta nu împiedică umplerea sufletului de un simțământ sacru.

— Simțământ sacru... Prostii!

După ce pronunță aceste cuvinte, am intrat toți trei.

Așa cum bănuisem, tocmai păşisem în viitorul refectoriu al mănăstirii. Era un loc întunecat şi friguros, în dezordine, plin de cartoane care se odihneau sprijinite de pereți. Frânghii şi cărămizi, paravane, găleți şi – lucru curios – o masă pregătită pentru ospăț, acoperită cu pânză albă, completau o încăpere ce părea cufundată de multă vreme în uitare. Mi-a atras atenția masa, pentru că era singurul lucru ordonat în mijlocul acelei neorânduieli. Nimic nu părea să arate că fusese folosită, iar vesela era acoperită cu un strat subțire de praf, rod al săptămânilor de când fusese părăsită.

— Vă rog să nu vă speriați de starea lamentabilă a salonului nostru, frate Augustin, spuse Bandello în timp ce-şi sufleca mânecile şi se strecura prin marea de scânduri. Acesta va fi refectoriul nostru. Stăm cam de trei ani aşa, puteți crede? Călugării abia pot intra în încăpere, din ordinul special al maestrului Leonardo, care-o ține închisă până la terminarea lucrului. Iar între timp, mobilele noastre se strică în colțul acela, în mijlocul murdăriei şi al acestui detestabil miros de vopsea.

— E un infern, nu v-am spus eu? Un infern cu diavol cu tot...

— Benedetto, pentru Dumnezeu! îl certă starețul.

— Nu vă neliniştiți, am intervenit. La Roma suntem întotdeauna în construcții: această atmosferă mi se pare familiară.

Despărțită de restul camerei prin niște paravane de lemn, într-una din laturile imensului salon se ghicea o tăblie în formă de „U", peste care fuseseră aşezate bănci mari, lăcuite cu negru. Resturi ale unui fin baldachin de lemn zăceau în gaura aceea întunecată, putrezind din cauza mucegaiului. Pe măsură ce dădeam la o parte obiecte, Bandello spunea:

— Nu există nici o lucrare decorativă în această mănăstire care să nu sufere vreo întârziere. Dar cele mai rele sunt cele din sala aceasta. Par fără sfârşit.

— E vina lui Leonardo, mormăi din nou Benedetto. Se joacă cu noi de atâtea luni... Să terminăm cu el!

— Tăceți, vă rog. Lăsați-mă să-i explic fratelui Augustin problema noastră.

Bandello se uită în dreapta și în stânga, ca și cum ar fi vrut să se asigure că nu ne asculta nimeni. Era o precauție absurdă: de când părăsisem biserica, nu ne întâlnisem cu nici un călugăr, cu excepția ciclopului, și era puțin probabil ca vreunul dintre ei să se afle pitit acolo, când ar fi trebuit să se pregătească pentru slujba funebră sau să-și vadă de treburile zilnice. Totuși, starețul părea nesigur, înspăimântat. Poate de aceea coborî într-atât vocea când se înclină spre urechea mea.

— Îmi veți înțelege imediat precauția.

— Adevărat?

Fratele Vicenzo aprobă, nervos.

— Meser Leonardo, pictorul, are faima unui bărbat influent și m-ar putea înlătura dacă ar ști că v-am permis să intrați fără voia lui...

— Vă referiți la maestrul Leonardo da Vinci?

— Nu-i strigați numele! șopti. Vă miră chiar într-atât? Ducele în persoană l-a chemat acum patru ani ca să ajute la decorarea acestei mănăstiri. Maurul vrea ca panteonul familiei Sforza să fie așezat sub absida acestei biserici și are nevoie de un decor magnific, de necontestat, cu care să-și justifice hotărârea în fața familiei sale. De aceea l-a angajat. Și credeți-mă dacă vă spun că, de când ducele s-a înhămat la acest proiect, n-am avut nici o zi de liniște în locașul nostru.

— Nici măcar una, întări Benedetto. Și știți de ce? Pentru că acest maestru îmbrăcat mereu în alb, pe care nu-l veți vedea niciodată mâncând carne, nici sacrificând vreun animal este în realitate un suflet pervers. A introdus o erezie sinistră în lucrările hărăzite nouă și ne-a provocat să o găsim înainte de a le termina. Iar Maurul îl sprijină!

— Dar Leonardo nu este...

— Un eretic? mă întrerupse. Nu, desigur. La prima vedere nu pare. E incapabil să facă rău unei muște, își petrece zilele meditând sau luând notițe în carnețelul său și dă impresia că e un bărbat înțelept. Dar sunt sigur că maestrul nu este un bun creștin.

— Pot să vă întreb ceva?

Starețul aprobă.

— E adevărat că ați ordonat să se strângă toate datele posibile despre trecutul lui Leonardo? De ce n-ați avut niciodată încredere în el? Fratele-bibliotecar m-a pus la curent cu toate acestea.

— Să vedeți, s-a întâmplat exact după ce ne provocase. După cum veți înțelege, ne-am văzut obligați să căutăm în trecutul său, ca să știm cu ce fel de om avem de-a face. Și domnia voastră ați fi făcut la fel dacă ar fi sfidat Sfântul Oficiu.

— Presupun că da.

— Adevărul e că i-am încredințat lui fra Alessandro misiunea de a trasa un profil al operei sale, care să ne ajute să i-o luăm înainte. Astfel am aflat că franciscanii din Milano avuseseră mari probleme cu maestrul Leonardo. După cât se pare, se folosise de izvoare păgâne ca să-și documenteze tablourile, înșelându-i grav pe credincioși.

— Fratele Alessandro mi-a vorbit despre asta și, de asemenea, despre o anumită carte eretică a unui oarecare fra Amadeo.

— *Apocalipsis Nova*.

— Exact.

— Dar cartea aceasta este doar o mică dovadă din tot ce a aflat. Nu v-a spus nimic despre scrupulele lui Leonardo în ceea ce privește anumite scene biblice?

— Scrupule?

— E un lucru plin de însemnătate. Până acum, n-am fost în stare să aflăm nici măcar o singură operă a lui Leonardo în care să apară vreun crucifix. Nici una. De

asemenea, nici una care să reflecte vreo scenă din Patimile Domnului.

— Poate că nu i-a fost comandat așa ceva.

— Nu, părinte Leyre. Toscanul a evitat, dintr-o cauză necunoscută, să picteze felul acesta de episoade biblice. La început, am crezut că putea fi iudeu, dar mai târziu am descoperit că nu. Nu ținea *sabatul*, nici nu respecta alte obiceiuri evreiești.

— Și atunci?

— Păi... cred că această anomalie trebuie să fie legată de problema noastră.

— Vorbiți-mi despre el. Fra Alessandro nu mi-a pomenit nimic, niciodată, despre sfidarea lui Leonardo.

— Bibliotecarul nu fusese de față. Iar în obște, faptele nu sunt cunoscute de mai mult de jumătate de duzină de călugări.

— Vă ascult.

— S-a întâmplat în timpul unei vizite de curtoazie pe care i-a făcut-o donna Beatrice lui Leonardo, acum vreo doi ani. Maestrul tocmai îl terminase de pictat pe Sfântul Toma, în Cina sa. Îl reprezentase lângă Isus, ca pe un bărbat bărbos, care își ridică degetul arătător către cer.

— Presupun că este degetul pe care îl va fi vârât mai apoi în rana lui Christos după Înviere, nu?

— Așa am crezut și eu și asta i-am spus Alteței sale, prințesa d'Este. Dar Leonardo a râs de interpretarea mea. A zis că noi, călugării, habar n-aveam de simbolism și că dacă ar fi vrut, ar fi putut să picteze o scenă cu însuși Mahomed, chiar acolo, fără ca noi să ne dăm seama.

— Asta a spus?

— Donna Beatrice și maestrul au râs, dar nouă ni s-a părut o jignire. Însă ce puteam face? Să răcim relațiile cu soția Maurului și cu pictorul său favorit? Dacă am fi făcut-o, cu siguranță că Leonardo ne-ar fi învinuit pentru întârzierea lucrului la *Cina cea de taină*.

Starețul urmă:

— În realitate, eu l-am provocat pe el. Am vrut să-i arăt că nu eram chiar atât de nepriceput la interpretarea simbolurilor precum credea, dar am intrat într-un teren unde n-ar fi trebuit să calc niciodată.

— La ce vă referiți, părinte?

— Cam pe atunci, obișnuiam să vizitez palatul Rochetta. Trebuia să-l informez pe duce despre avansarea lucrărilor din „Santa Maria". Nu de puține ori, o surprindeam pe donna Beatrice în sala tronului, pierzându-și timpul cu un joc de cărți. Aveau desenate pe ele figuri ciudate, atrăgătoare, pictate în culori vii. Erau spânzurați, femei susținând stele, fauni, papi, îngeri cu ochii legați, diavoli... Curând am aflat că reprezentau o veche moștenire de familie. Le concepuse, în trecut, ducele Filippo Maria Visconti, cu ajutorul condotierului Francesco Sforza, cam prin 1441. Mai târziu, când acesta a pus stăpânire pe ducat, le-a dăruit pachetul de cărți fiilor săi, iar o copie a ajuns în mâinile lui Ludovic Maurul.

— Și ce s-a întâmplat?

— Să vedeți, una din acele cărți reprezenta o femeie îmbrăcată în sutana franciscană, ținând în mâini o carte. Mi-a atras mult atenția, pentru că era o sutană bărbătească. În plus, părea însărcinată. V-o imaginați? O femeie gravidă, în haine franciscane? Părea o batjocură. Ei bine, nu știu de ce mi-am amintit de această carte de joc în timpul acelei discuții cu Leonardo și le-am servit o cacealma. „Știu ce reprezintă cartea franciscanei", am spus. Îmi amintesc că donna Beatrice a devenit foarte serioasă. „Ce știți domnia voastră?", a spus ea. „Este un simbol care vorbește despre domnia voastră, prințesă", am spus. A părut interesată. „Franciscana este o tânără încoronată, ceea ce înseamnă că are aceeași demnitate cu a domniei voastre. Și este însărcinată. Ceea ce vă prezice domniei voastre aceeași stare. Această carte este un anunț pentru ce vă rezervă destinul".

— Iar cartea? am întrebat.

— Asta a jignit-o cel mai tare. I-am spus că franciscana închidea cartea ca să ascundă faptul că e o operă interzisă. „Și ce operă credeți că e", m-a întrebat maestrul Leonardo. „Probabil *Apocalipsis Nova*, foarte cunoscută de domnia voastră". Leonardo s-a mâniat și abia atunci a aruncat provocarea. „Habar nu aveți", a zis. „Sigur că este o carte importantă. La fel sau chiar mai mult decât Biblia, dar orgoliul domniei voastre de teolog vă va face să n-o cunoașteți niciodată". Și a adăugat: „Când se va naște viitorul fiu al ducesei, eu voi fi terminat de introdus toate secretele în *Cenacolo*. Și vă asigur, chiar dacă le veți avea sub nas, niciodată nu veți fi în stare să le descifrați. Aceasta va fi grandoarea enigmei mele. Și dovada nesăbuinței domniei voastre".

19

— Când voi putea vedea *Cina cea de taină*? l-am întrerupt pe stareț.

Benedetto surâse.

— Chiar acum, dacă doriți, spuse. O aveți în fața domniei voastre. Nu trebuie decât să deschideți ochii.

La început, n-am știut încotro să privesc. Singura pictură pe care eram în stare s-o disting în acel refectoriu care mirosea a umezeală și praf era o Maria Magdalena aruncată la picioarele crucii lui Christos. Strălucea pe peretele de sud al salonului și plângea în hohote, sub privirea extatică a Sfântului Dominic. Acea Magdalenă se sprijinea cu genunchii de o piatră dreptunghiulară ce purta o inscripție necunoscută mie: *„Io Donatvs Montorfanv P."*

— Este o lucrare a maestrului Montorfano, îmi risipi Bandello îndoielile. O operă respectuoasă, panegirică, terminată acum doi ani. Dar nu-i ce doriți să vedeți.

Starețul arătă atunci către peretele opus. Povestea cărții de joc și a volumului secret mă zăpăcise într-atât, încât aproape nu mai puteam distinge ce-mi vedeau ochii. Un munte de scânduri acoperea aproape toată partea de nord a refectoriului. Totuși, puțina lumină care scălda acel colț mi-a permis să întrezăresc ceva ce m-a făcut să încremenesc. Într-adevăr: dincolo de bariera de cutii și cartoane, între spațiile lăsate de marea schelă de lemn care traversa peretele de la un capăt la altul, se înfățișa... o altă încăpere! Mi-a trebuit ceva

timp până să-mi dau seama că era vorba de o iluzie. Dar ce iluzie! Așezate de-a lungul unei mese dreptunghiulare, asemănătoare celei care îmi atrăsese atât atenția la intrare, treisprezece siluete, cu gesturi și atitudini vii, proaspete, păreau să joace o piesă de teatru, numai pentru noi. Nu erau actori, să mă ierte Dumnezeu; erau cele mai reale și mai cutremurătoare portrete ale Domnului Isus Christos și ale ucenicilor Săi pe care le văzusem vreodată. E adevărat că mai rămâneau de finalizat câteva chipuri, între ele al Nazarineanului însuși, dar ansamblul era aproape terminat și... respira.

— Ei? Puteți s-o vedeți acum? Distingeți ce-i în spate?

Mi-am înghițit saliva înainte de a-i răspunde.

Părintele Benedetto, în mod misterios satisfăcut, îmi dădu o palmă ușoară pe spate, invitându-mă să mă apropii de acel perete fermecat.

— Apropiați-vă, nu vă va mușca. Este *Opus Diaboli* despre care încercam să vă previn. Seducătoare ca șarpele Paradisului și la fel de veninoasă ca el...

Era imposibil de exprimat în cuvinte ce am simțit în acel moment. Mi se părea că privesc o scenă interzisă, imaginea oprită a ceva întâmplat cu cincisprezece secole în urmă și imortalizat de Leonardo cu un incredibil realism. Nu știam pe atunci de ce chiorul îi spunea „opera Diavolului", când părea un testament îngeresc. Ca beat, am călcat dus, fără să știu unde puneam piciorul. Pe măsură ce mă apropiam, peretele prindea din ce în ce mai multă viață. Sfinte Cristoase! Dintr-o dată, înțelesei ce rost avea masa aceea pregătită sub schele: acoperământ, tacâmuri, căni și pahare mari de cristal, până și tipsiile de majolică apăreau așezate la fel, doi metri mai sus, pe perete, cu nimic mai prejos decât cele reale. Dar discipolii? De unde le copiase gesturile? De unde le luase hainele?

— Dacă vreți, frate Augustin, putem urca pe platformă, ca să vedem opera mai de aproape. Nu cred că maestrul Leonardo va veni astăzi să-și vadă de lucru...

„Sigur că vreau", am gândit.

— Veți descoperi imediat că, oricât v-ați apropia, nu veți putea aprecia nimic în plus, surâse starețul malițios. Aici se întâmplă invers decât în orice tablou: dacă cineva se apropie prea mult de operă, amețește, pierde senzația ansamblului și-i este cu neputință să afle măcar o singură urmă de pensulă semnificativă pentru interpretarea operei.

— Încă o dovadă a ereziei sale! mugi chiorul. Acest om este un mag!

N-am știut ce să spun. Timp de câteva clipe, minute chiar, nu știu, n-am putut să-mi dezlipesc privirea de la cele mai minunate figuri pe care le contemplasem în viața mea. Acolo, într-adevăr, nu existau semne, profiluri, nici coji de spatulă sau ștersături ale liniilor în cărbune. Și ce conta? Chiar fără a fi terminat, cu doi dintre apostoli numai schițați pe perete, cu chipul Domnului Isus încă fără expresie și trei figuri abia în contur, pătrunderea în interiorul acelui banchet sacru era posibilă. Bandello, văzând că timpul se scurge, încercă să mă aducă la realitate:

— Și spuneți-mi, frate Augustin: cu pătrunderea care l-a impresionat pe fratele Alessandro, încă n-ați băgat de seamă nimic ciudat la această operă?

— Nu... Nu știu la ce vă referiți, părinte stareț.

— Haideți, părinte! Nu ne decepționați! Ați fost de acord să ne ajutați la ghicitoarea noastră. Dacă reușim să stabilim o legătură între anomaliile sale și conținutul vreunei cărți interzise, vom putea să-l oprim pe Leonardo și să-l acuzăm că s-a inspirat din surse apocrife. Ar fi sfârșitul său.

Starețul așteptă o clipă înainte de a urma:

— Vă voi oferi o sugestie. Nu v-ați dat seama că nici unul dintre apostoli, nici măcar Christos însuși, nu este încoronat cu nimbul de sfințenie? Nu-mi veți spune că e un lucru firesc într-o operă creștină!

Dumnezeule sfânt! Vicenzo Bandello avea dreptate. Stângăcia mea era fără margini. Eram atât de surprins de

extraordinarul realism al personajelor, încât nu băgasem de seamă acea absență esențială.

— Și ce-mi spuneți despre euharistie? interveni ciclopul, scăpat din frâu. Dacă aceasta este cu adevărat *Cina cea de taină*, de ce Isus Christos nu are în fața Lui pâinea și vinul ca să le sfințească? Unde este Sfântul Potir care conține scumpul Său sânge izbăvitor? Și de ce strachina Lui e goală? Eretic! Este un eretic!

— Ce insinuați, frații mei? Că maestrul, când a pictat această scenă, nu a urmat textul biblic?

Mi se părea că auzeam încă lămuririle lui fra Alessandro despre portretul Fecioarei pictat de Leonardo pentru călugării din San Francesco il Grande. Atunci, toscanul nu ascultase nici indicațiile biblice și nici instrucțiunile patronilor săi. Următoarea întrebare, deci, cred că li s-a părut puerilă:

— L-ați întrebat de ce a făcut așa?

— Sigur că da! răspunse starețul. Încă ne mai râde în nas, numindu-ne naivi. Spune că nu e treaba lui să ne ajute să-i interpretăm *Cina*. Puteți crede așa ceva? Vulpoiul viclean trece din când în când pe aici, dă două-trei pensule vreunui apostol, stă ore întregi să contemple ce-i terminat deja și abia se învrednicește să ne explice câte ceva din ciudățeniile operei sale...

— Cel puțin are justificare într-un pasaj evanghelic, nu? am spus intuind deja răspunsul.

— Vreo Evanghelie? Răspunsul chiorului sună sarcastic. Le cunoașteți la fel de bine ca și mine, așa că spuneți-mi: cine-l descrie pe Petru, la masa pascală, cu un pumnal în mână sau pe Iuda și pe Christos întinzând brațul către aceeași tipsie?... Nu veți găsi nici o aluzie la scenele acestea. Nu, domnule.

— Atunci cereți-i să dea explicații!

— Ne scapă. Spune că-i va da socoteală doar ducelui, care-i plătește munca.

— Vreți să-mi spuneți că intră și iese din această casă când vrea?

— Și se însoțește cu cine vrea. Câteodată, vine chiar cu femei de la curte, pe care vrea să le impresioneze.

— Iertați-mi îndrăzneala, fra Benedetto, dar oricât de supărător poate fi acest comportament pentru cineva atât de strict ca domnia voastră, acestea nu sunt argumente pentru acuzarea cuiva de erezie.

— Cum să nu? Nu vă e destul? Nu vă ajunge un Christos fără atributul divin, o Cină de Taină fără euharistie și un sfânt Petru ascunzând un pumnal, ca să atace Dumnezeu știe pe cine?

Benedetto își încreți nasul roșu de mânie, protestând împotriva spuselor mele. Starețul încercă să liniștească lucrurile:

— Nu înțelegeți, nu-i așa?

— Nu..., am răspuns.

— Ce încearcă fra Benedetto să vă explice este că, în ciuda înfățișării sale ca o minunată reprezentare a cinei pascale, e posibil să fie cu totul altceva. Am văzut muncind mulți pictori la lucrări similare, mai puțin ambițioase, fără îndoială, dar nu știu ce naiba vrea să reprezinte Leonardo în casa mea – starețul accentuase posesivul ca să-mi arate cât de atins era de caz. Apoi, apucându-mă de mânecile sutanei, continuă pe un ton sumbru. Ne temem, frate, că pictorul Maurului vrea să ducă până la capăt o batjocură împotriva credinței noastre și a Bisericii, iar dacă nu reușim să-i descifrăm opera, aceasta va rămâne aici pentru totdeauna ca o veșnică învățătură de minte pentru nepriceperea noastră. Pentru asta avem nevoie de ajutorul domniei voastre, părinte Leyre.

Ultima frază a starețului Bandello răsună în refectoriul enorm. Ciclopul mă trase în alt loc, sub schele, de unde puteau fi văzuți mai mulți dintre mesenii din *Cenacolo*.

— Mai doriți dovezi? Vă voi da încă una, ca să-l ardeți pe impostorul ăsta!

L-am urmat.

— Îl vedeți? vociferă. Uitați-vă bine.

— Ce trebuie să văd, părinte Benedetto?

— Pe Leonardo! Pe cine altcineva? Nu-l recunoașteți? Bastardul s-a pictat între apostoli. Este al doilea din dreapta. Nu încape îndoială: privirea lui, mâinile lui mari și puternice, până și pletele lui albe. Spune că-i vorba de Iuda Tadeul, dar are toate trăsăturile sale!

— Adevărul este, părinte, că nu văd nimic rău în asta i-am răspuns. Și Ghiberti și-a făcut autoportretul pe porțile de bronz ale Cristelniței din Florența și nu s-a întâmplat nimic. Este un obicei foarte toscan.

— A, da? Și de ce Leonardo este singurul personaj de la masă care, împreună cu Apostolul Matei, apare cu spatele la Domnul nostru Isus? Credeți, într-adevăr, că asta nu înseamnă nimic? Nici chiar Iuda Iscarioteanul nu are o atitudine atât de insolentă! Să știți ceva – vocea lui suna amenințător –, tot ce pictează diavolul acesta de da Vinci face parte dintr-un plan ascuns, are un scop.

— Atunci, dacă Leonardo îl reprezintă pe Iuda Tadeul, cine este adevăratul Matei, care, de asemenea, stă cu spatele la Isus?

— Asta așteptăm de la domnia voastră! Să-i identificați pe ucenici, să ne spuneți ce înseamnă cu adevărat Cina aceasta blestemată!

Am încercat să-l liniștesc pe bătrânul acela energic și plin de temperament.

— Dar, frați ai mei, am spus, adresându-mă starețului și ciudatului său confesor, ca să-mi pun mintea în slujba acestei ghicitori, trebuie să știu pe ce vă bazați acuzația împotriva maestrului Leonardo. Dacă vreți un proces împotriva lui, dacă încercați să-i întrerupeți lucrările cu un argument solid, trebuie să lucrăm cu probe de netăgăduit, nu cu simple bănuieli. Nu-i nevoie să vă reamintesc faptul că Leonardo este un protejat al ducelui de Milano.

— Vă vom lămuri, fiți fără grijă. Dar mai înainte, răspundeți-ne la încă ceva...

Mi-a făcut plăcere să ascult din nou tonul calm al stareţului, care se dădu înapoi doi paşi, ca să cerceteze *Cina cea de taină* în ansamblu.

— Ştiţi, numai uitându-vă la ea, *exact* ce reprezintă?

Emfaza lui mi-a dat de bănuit.

— Spuneţi-mi domnia voastră, părinte.

— E în regulă. După cât se pare, este vorba de momentul descris în Evanghelia după Ioan, în care Isus le spune ucenicilor Săi că unul dintre ei îl va trăda. Maurul şi Leonardo au ales momentul cu cea mai mare grijă.

— *„Amen dico vobis quia unus vestrum me traditus est"**, am citat din memorie.

— „Unul dintre voi mă va trăda." Exact.

— Şi ce vi se pare ciudat?

— Două lucruri precizează el. Primul că, spre deosebire de Cinele clasice, nu a ales momentul instituirii euharistiei, pentru această pictură, iar al doilea... – ezită – aici trădătorul nu pare Iuda...

— A, nu?

— Priviţi pictura, Cerule sfânt! îmi ceru Benedetto. Mi-a rămas doar un ochi, dar văd clar că cel care vrea să-l trădeze pe Christos şi chiar să-l omoare este Sfântul Petru.

— Petru? Sfântul Petru, spuneţi?

— Da, Simon Petru. Acela de acolo, insistă chiorul, arătându-mi-l între duzina de chipuri. Nu vedeţi cum ascunde un pumnal la spate şi se pregăteşte să-l atace pe Christos? Nu vedeţi cum îl ameninţă pe Ioan, punându-i mâna în gât?

Bătrânul îşi şoptea acuzaţiile cu vehemenţă, ca şi cum de mult timp ar fi observat pe ascuns aşezarea acelor figuri şi ar fi ajuns la concluzii care scăpau muritorilor de rând. Stareţul, lângă el, aprobă bănuitor:

— Şi ce-mi spuneţi despre *acest* apostol Ioan? (Accentul lui mă îngrijoră.) Aţi văzut cum l-a pictat? Imberb, cu mâini fine şi îngrijite, cu chip de Madonă. Pare o femeie!

---

* *Ioan*, 13.

Am dat din cap, neîncrezător. Chipul lui Ioan nu era terminat. Se intuia doar schița unor trăsături dulci, rotunde, aproape de adolescent.

— O femeie? Sunteți sigur? În Cina din Evanghelii nu s-a așezat nici una la masă...

— Văd că începeți să înțelegeți, răspunse Bandello mai calm. De aceea e urgentă dezlegarea ghicitorii. Opera lui Leonardo cuprinde prea multe ambiguități. Prea multe aluzii ascunse. Știe Dumnezeu cât îmi plac enigmele, arta de a ascunde informații în locuri reale sau pictate, dar aceasta îmi scapă.

Am băgat de seamă că starețul se stăpânea.

— Desigur, adăugă el, fără să mai aștepte răspuns, este încă devreme pentru a putea cântări toate nuanțele problemei. Întoarceți-vă aici când veți dori. Folosiți-vă pentru aceasta de absențele pictorului. Așezați-vă să-i admirați pictura și încercați s-o descifrați pe bucăți, cum am făcut noi. După câteva zile vă va cuprinde aceeași dezamăgire care ne stăpânește și pe noi. Această operă vă va obseda.

Și spunând acestea, starețul căută în mănunchiul lui de chei până o găsi pe cea potrivită. Una mare și grea, de fier, cu trei buze în formă de cruce latină.

— Păstrați-o. Există doar trei copii. Una o are Leonardo și o împrumută adesea ucenicilor săi. Alta o păstrez eu, iar pe a treia o aveți acum în mâna domniei voastre. Veniți la mine și la Benedetto dacă aveți nevoie de vreo lămurire.

— Desigur, adaugă chiorul, vă vom fi de mai mult ajutor decât bibliotecarul.

— Pot să vă întreb ce așteptați de la acest inchizitor aflat, acum, la dispoziția voastră?

— Să găsiți o interpretare totală și convingătoare a Cinei. Să aflați, în caz că există, cartea despre care spune că

l-a inspirat. Să judecați dacă este sau nu un text eretic, precum acea *Apocalipsis Nova,* iar dacă este, să-l opriți.

— În schimb, surâse starețul, vă vom ajuta la enigma domniei voastre. Chiar, încă nu ne-ați spus care este.

— Îl caut pe cel care a scris aceste versuri.

Și zicând acestea, le-am întins o copie după *„Oculos ejus dinumera"*.

20

Bernardino abia îndrăznea să privească pe deasupra șevaletului. Cu toate că trecuse de ceva vreme pragul a treizeci de ani, acest soi de treburi îl neliniștea. Nu cunoscuse niciodată femeie, poate era singurul din breaslă care n-o făcuse și-i jurase Domnului că nici n-o va face vreodată. Îi promisese tatălui său, îndată ce împlinise paisprezece ani, și mai înainte maestrului său, atunci când intrase ca ucenic la *bottega* cea mai faimoasă din Milano. Totuși, acum se căia. Fiica familiei Crivello îi punea la încercare, de două săptămâni, firea slabă. Goală, cu cârlionții de aur căzându-i peste umeri, stând semeață pe marginea canapelei și cu privirea albastră înfiptă în tavan, contesa cea mică, de șaisprezece ani, era întruchiparea vie a ispitei. Ori de câte ori renunța la masca de înger și-și ațintea ochii asupra lui, Bernardino simțea că moare.

— Maestre Luini, îi vorbi în surdină donna Lucreția, ca și cum și ea i s-ar fi insinuat în suflet, când credeți că va fi gata portretul copilei?

— Curând, doamnă contesă. Foarte curând.

— Amintiți-vă că săptămâna viitoare vă expiră contractul, insistă ea.

— Știu foarte bine, doamnă. Pentru mine nu există dată mai importantă decât aceasta.

Mama Afroditei veghea deseori la întâlnirile dintre ei. Nu pentru că n-ar fi avut încredere în Bernardino, un bărbat cu o reputație nepătată, rareori văzut la lucru în afara unei mănăstiri, dar auzise atâtea despre voracitatea clericilor, până și despre a Papei, încât nu credea că-i rău să supravegheze acele momente. Mai ales că, puțin efeminat, Bernardino era un bărbat foarte atrăgător, singurul gentilom pe care soțul ei îl lăsa să intre în casă fără să se teamă pentru onoarea lui. Contele avea chiar prea multe motive de bănuială: zvonurile despre o aventură între frumoasa lui soție și duce erau de mult pe buzele tuturor. Lucrezia era cea dorită. Femeia liberală, atrasă de orice noutate. Iar Elena, fiica ei, se contura deja ca o demnă succesoare.

— Nu-i așa că-i frumoasă? observă cu mândrie contesa. Sânii ca niște mere, atât de fermi, atât de tari... Nu vă puteți închipui câți bărbați au înnebunit din cauza ei...

„Înnebunit"? Pictorul abia-și stăpâni tremurul pensulei. Pânza cuprindea deja aproape toate detaliile corpului Elenei: cu toate că și-o închipuise cu plete mai întunecate și lungi, o cascadă de cârlionți asemănători îi mângâia pântecele și ascundea minunatul colț al plăcerilor la care artistul renunțase.

— Nu înțeleg, maestre, de ce ați ales chiar acum subiectul Magdalenei pentru portretul fiicei mele. E ca și cum ați dori să atrageți atenția Sfântului Oficiu. În plus, toate Magdalenele sunt femei întristate, posomorâte. Și nu știu ce-mi pare tigva aceea oribilă în mâinile ei...

Bernardino lăsă pensula pe paletă și se întoarse către donna Lucrezia. Înserarea îi lumina divanul, reliefând forme ce i se păreau vag familiare: șuvițele blonde și șerpuitoare erau identice cu ale Elenei; aceiași pometi marcați, aceleași buze umede și cărnoase. Și alți sâni îmbelșugați palpitau sub un corset strâns, de pânză olandeză. Văzând-o acolo, culcată, putea să priceapă pofta nemăsurată a Maurului pentru

frumusețea aceea. Nici măcar nu băgase în seamă pălăvrăgeala ei despre Inchiziție.

— Contesă, spuse el, vă amintesc că i-ați lăsat maestrului Leonardo libertatea de a alege tema și pe discipolul trimis.

— Da. Păcat că maestrul este atât de ocupat cu acest *Cenacolo*...

— Ce-aș putea să vă spun? Meser mi-a cerut să vă pictez o Magdalenă și asta fac. Mai ales că, venind din partea lui, subiectul ales ar trebui să fie un prilej de mândrie pentru familia domniei voastre.

— Mândrie? Maria Magdalena n-a fost o femeie ușoară? exclamă ea. De ce nu v-a încredințat un portret obișnuit, ca cel pictat mie de către maestru? De ce să insiste în a-mi stigmatiza familia cu o umbră ce ne urmărește de secole?

Bernardino Luini tăcu. Familia Crivelli, acum scăpătată, se trăgea din nobilimea venețiană și, punându-și nădejdea în îndemânarea atelierului lui Leonardo, spera să-i găsească o partidă bună fiicei, mulțumită unui tablou care să-i scoată în valoare virtuțile. Dar cu o asemenea Magdalenă, nu le va fi ușor. De fapt, punga subțiată și nu propria alegere îi lăsase mână liberă maestrului la alegerea temei tabloului. Acesta nu scăpase ocazia. Bernardino își ascunse sarcasmul, amintindu-și de viclenia toscanului. Donna Lucrezia îi poza de mai mulți ani, în *bottega* lui de pe strada Magenta, dând viață unora dintre cele mai importante tablouri. Dacă acceptase acum să o picteze pe fiica ei ca pe favorita lui Isus, era pentru că se gândea curând să o inițieze în misterele lui.

Nu întâmplător, Lucrezia era ultima exponentă dintr-o lungă stirpe feminină despre care se credea că erau urmașele adevăratei Maria Magdalena. O saga de femei cu trăsături luminoase și delicate, nu întotdeauna conștiente de moștenirea transmisă, ce-i inspirau, de generații, pe poeți și pe pictori.

Luini mai făcu două retușuri, încercând să evite zâmbetul molipsitor al Elenei. Apoi, gânditor, reluă conversația:

— Cred că vă grăbiți judecând astfel, doamnă. Maria Magdalena... Sfânta Maria Magdalena, se corectă el din mers, a fost una dintre cele mai curajoase femei. Au numit-o *casta meretrix* și, spre deosebire de restul ucenicilor, care, cu excepția lui Ioan, au fugit din Ierusalim când l-au crucificat pe Domnul nostru Isus Christos, ea l-a însoțit chiar până la poalele Golgotei. Aceasta este explicația tigvei din mâna fiicei domniei voastre. Și mai ales, Magdalena a fost cea dintâi căreia i s-a arătat Christos după înviere, arătându-i afecțiunea profundă pe care i-o purta.

— Și de ce credeți că a făcut-o?

Luini surâse mulțumit:

— Ca să o răsplătească pentru curajul ei, desigur. Mulți credem că Isus înviat i-a încredințat atunci Magdalenei un mare secret. Maria se arătase demnă de acea distincție, iar noi, ori de câte ori o pictăm, încercăm, de asemenea, să ne apropiem de revelație.

— Acum, că spuneți lucrul acesta, și eu l-am auzit pe meser Leonardo vorbind despre secret, cu toate că evită să dea prea multe explicații. Într-adevăr, maestrul domniei voastre este un om plin de enigme.

— Doamnă, mulți consideră inteligența un mister. Poate că într-o zi se va hotărî să vi-l povestească. Sau poate o va alege pe fiica voastră pentru a o face...

— Totul e posibil în ceea ce-l privește. Îl cunosc de când a sosit la Milano, în 1482, și niciodată nu au încetat să mă surprindă intrigile sale. Este atât de neprevăzut...

Lucrezia se opri un moment, ca și cum i-ar fi trecut prin minte vechi amintiri. Apoi întrebă cu viu interes:

— Nu cunoașteți, din întâmplare, secretul Magdalenei?

Luini își întoarse privirea spre tablou.

— Gândiți-vă la asta, doamnă: adevărata învățătură a lui Christos a putut ajunge la oameni doar după ce Domnul a trecut prin chinul Calvarului și a înviat cu ajutorul Tatălui Ceresc. Numai atunci a căpătat certitudinea absolută a existenței Împărăției Cerurilor. Iar când s-a întors din morți, pe cine a aflat mai întâi? Pe Maria Magdalena, singura care a avut curajul să-l aștepte, în ciuda poruncilor sanhedrinului și ale romanilor.

— Femeile au fost întotdeauna mai curajoase decât bărbații, maestre Luini.

— Sau mai imprudente...

Elena tăcea în continuare, asistând amuzată la conversație. Dacă n-ar fi avut în spate soba bine încărcată, de mult s-ar fi îmbolnăvit de o răceală zdravănă.

— Admir la fel ca domnia voastră tenacitatea femeilor, contesă, spuse Bernardino, încercându-și din nou pensula. De asta-i bine să știți că Maria Magdalena s-a bucurat, din momentul acelei revelații, de virtuți și mai deosebite.

— A, da?

— Dacă vă vor fi dezvăluite vreodată, veți vedea cu câtă fidelitate sunt reflectate în portretul Elenei voastre. Atunci veți fi mai mult decât satisfăcută de această pânză.

— Meser Leonardo nu mi-a vorbit niciodată despre ele.

— Meser Leonardo este foarte prudent, doamnă. Virtuțile Magdalenei sunt o chestiune delicată. Chiar și pe ucenici i-au speriat, pe timpul Domnului Isus, dacă nici evangheliștii nu au vrut să ne istorisească prea multe despre ele!

Privirea contesei sclipi cu maliție:

— Desigur! Pentru că era o femeie ușoară!

— Maria nu a scris nici un rând niciodată. Nici o femeie de atunci n-a făcut-o, continuă maestrul Luini, nebăgându-i în seamă provocările. După cum v-am spus, discipolul iubit a fost singurul la înălțimea împrejurărilor, atunci când l-au crucificat pe Christos. Cine o admiră pe

Magdalena îl admiră și pe Ioan și consideră Evanghelia sa ca pe cea mai frumoasă dintre toate patru.

— Iertați-mă că insist: cât de importantă a fost Magdalena pentru Christos, maestre Luini?

— Atât de importantă încât a sărutat-o pe gură, de față cu toți ucenicii.

Donna Lucrezia tresări. Pieptarul îi fosni când pieptul i se strânse.

— Cum spuneți?

— Întrebați-l pe Leonardo. El cunoaște cărți în care sunt povestite secretele acestea. Numai el știe care era chipul adevărat al lui Ioan, al lui Petru sau al lui Matei... și chiar al Magdalenei. Nu i-ați văzut încă minunata operă din Mănăstirea „Santa Maria"?

— Ba da, sigur că am văzut-o, răspunse ea fără chef, amintindu-și că, din cauza așa-zisului *Cenacolo*, nu Leonardo se afla acum în casa ei. Am fost acolo acum câteva luni. Ducele a dorit să-mi arate progresele pictorului său preferat și m-a uimit cu magnifica execuție a acelei picturi murale. Îmi aduc aminte că încă nu erau terminate chipurile unor apostoli, iar în mănăstire n-a știut nimeni să-mi spună când vor fi gata.

— Nimeni nu o știe, e adevărat, se arătă de acord Luini. Meser Leonardo nu găsește modele pentru unii apostoli. Dacă-i greu de pictat perversiunea unui Iuda, cu toate chipurile sinistre de la curte, imaginați-vă cât de complicat este să afli un chip pur și carismatic precum cel al lui Ioan. Nici nu bănuiți câte fețe a trebuit să cerceteze maestrul pentru a o găsi pe cea potrivită ucenicului iubit! Leonardo suferă mult, ori de câte ori se împiedică de astfel de obstacole și întârzie negreșit.

— Duceți-o atunci pe fiica mea! râse. Și să o așeze la masă pe Magdalena, în loc de Ioan!

Contesa Crivelli, amuzată, se ridică de pe divan, împrăștiind norul de parfum în care plutea prin palat. Maiestuoasă, se

apropie de spatele pictorului și lăsă să-i cadă mâna delicată pe umărul lui.

— Gata cu sporovăiala pentru azi, maestre. Terminați cât mai repede portretul și veți primi restul de plată. Vă rămân cel puțin două ore de lumină până la apusul soarelui. Folosiți-le!

— Da, doamnă.

Pantofii ei au răsunat pe pardoseală până când zgomotul lor s-a stins. Elena nu clipea. Stătea acolo, minunată, cu pielea roză și curată, cu corpul proaspăt ras de către cameriste. Când a fost sigură că mama sa dispăruse în apartamentele ei, sări peste divan.

— Da, da, maestre! aplaudă, dând drumul „Golgotei", care se duse de-a dura până aproape de foc. Asta este! Prezentați-mă lui Leonardo! Prezentați-mi-l!

Luini o contemplă de după tablou, ca după un parapet.

— Vreți într-adevăr să-l cunoașteți? șopti după două retușuri, fără să se mai poată preface indiferent.

— Bineînțeles că vreau! Chiar domnia voastră ați spus înainte că poate mie mi-ar revela secretul...

— Dar vă previn: s-ar putea să nu vă placă deloc ceea ce veți afla, Elena. Este un bărbat cu temperament. Pare distrat, dar în realitate poate pătrunde totul cu precizia unui bijutier. Distinge numărul de petale ale unei flori numai privind-o cu coada ochiului și se încăpățânează să studieze orice cu minuțiozitate, ducându-și tovarășii la disperare.

Micuța contesă nu se dădea bătută:

— Îmi place, maestre. În sfârșit, un bărbat atent la detalii!

— Da, da, Elena. Numai că lui, drept să vă spun, nu-i plac prea mult femeile...

— Oho! un ton dezamăgit se strecură în vocea ei. Aceasta pare să fie regula printre pictori, nu-i așa, maestre?

Artistul se ascunse și mai mult în spatele tabloului când modelul se ridică în picioare, arătând cât era de

frumoasă. O căldură subită îi cuprinse chipul, înroşindu-i-l şi uscându-i gâtul.

— De... de ce spuneţi asta, Elena?

Ea se îndreptă spre canapea, ca să-l vadă pe deasupra şevaletului. Corpul îi tremură de satisfacţie:

— Pentru că mă pictaţi goală de aproape zece zile, închişi amândoi în această sală, singuri şi n-aţi făcut nici o încercare de a vă apropia. Doamnele mele de companie spun că nu-i un lucru normal şi chiar se întreabă, viclenele, dacă nu sunteţi cumva un *castratus*.

Luini nu ştiu ce să-i răspundă. Ridică privirea ca să o întâlnească pe a ei şi o găsi la două palme de el, mirosind a esenţă de crini şi cu întreaga piele fremătând. Niciodată n-a fost în stare să explice ce s-a petrecut mai departe: încăperea începu să se rotească în jurul lui, în timp ce o forţă puternică, ciudată, ivită din propriile-i măruntaie, îl cuceri pe de-a-ntregul. Aruncă pensula şi paleta la o parte şi o trase pe micuţa contesă spre el. Atingerea acelui corp tânăr îl înţepă sub pântece.

— Sunteţi... fecioară? ezită el.

Ea râse.

— Nu. Nu mai sunt.

Şi aplecându-se, îl sărută cu o pasiune necunoscută lui.

21

După cum prezisese părintele Bandello, *Cina cea de taină* a ajuns repede să mă obsedeze. Numai în după-amiaza acelei zile de sâmbătă, cu cheia în mână, am vizitat-o de patru ori până la apusul soarelui. Am făcut-o după ce mă asigurasem că locul rămăsese în continuare pustiu. De fapt, cred că aceea a fost ziua în care obștea a început să mă numească Părintele Trottola, adică titirez. Avea motivele ei. Ori de câte ori mă întâlnea vreun călugăr, mă găsea ca dus, rătăcind pe lângă refectoriu, cu aceeași insistentă întrebare pe buze: „L-a văzut cineva pe maestrul Leonardo?"

Cred că ajunsesem la mănăstire într-un moment neprielnic. Pregătirile pentru funeralii schimbaseră obiceiurile orașului și mai cu seamă pe cele din „Santa Maria delle Grazie". În timp ce eu și fra Alessandro ne spărgeam creierii ca să descifrăm ghicitoarea Prevestitorului, călugării se pregăteau doar pentru ziua următoare. Trecuseră deja treisprezece zile de la moartea prințesei, iar rămășițele i se odihneau îmbălsămate într-un sicriu de lemn de salcâm, în capela familială a castelului. Soliile invitate la înmormântare se plimbau nerăbdătoare prin fortăreața Maurului și prin mănăstire, așteptând noi amănunte despre ceremonie.

În realitate, fusesem străin de acea mare vânzoleală până în dimineața de duminică, 15 ianuarie, ziua Sfântului Mauro. I-am mulțumit Cerului pentru glasul clopotelor care m-au trezit devreme. Dormisem prost, foarte neliniștit; îi

visasem pe cei doisprezece bărbați din *Cenacolo* mișcându-se și vorbind în jurul lui Mesia. Aproape puteam ghici deja intențiile ascunse ale fiecăruia, dar intuiam că timpul de care dispuneam ca să le smulg secretele se scurgea în defavoarea mea. În duminica aceea, donna Beatrice urma să fie îngropată în noul panteon al familiei Sforza, dedesubtul altarului principal din „Santa Maria"; probabil că misteriosul Prevestitor, care de atâtea ori ne avertizase împotriva ei, se va hotărî să vină la mănăstire.

M-am îndreptat către refectoriu după rugăciunile de dimineață. Cu siguranță, acela avea să fie singurul moment al zilei în care puteam să mă refugiez în confortabila lui singurătate. Urma să-mi pierd din nou privirea în liniile pline de culoare ale maestrului Leonardo și să-mi imaginez că misterioasa muncă a toscanului nu consta în zugrăvirea acelui zid, ci în a extrage din el, puțin câte puțin, cu precizia unui chirurg, o scenă magică, gravată sub stuc de îngerii înșiși.

Eram cuprins de acest delir, când, dând colțul spre vestul Galeriei Morților și îndreptându-mi pașii către poarta cea mare ce proteja refectoriul, am găsit-o larg deschisă. Doi bărbați necunoscuți vorbeau cu însuflețire în prag:

— Ce-ați aflat despre bibliotecar? l-am auzit spunând pe cel care se afla mai aproape. Era îmbrăcat cu pantaloni roșii, până la genunchi, cămașă cu nasturi, în dungi galbene și albe, iar chipul îi era de înger cu cârlionți blonzi. Auzindu-i vorbind despre fra Alessandro, mi-am tras gluga și cu aer distrat, m-am hotărât să fiu atent, de la o distanță prudentă.

— Mi-a spus ceva maestrul, răspunse celălalt, un tânăr brunet, îmbrăcat în veșminte strâmte, cu o înfățișare atletică și atrăgătoare. Se zice că-i foarte nervos și le e frică tuturor să nu facă vreo prostie.

— Normal. Postește de prea mult timp... Cred că-și pierde judecata.

— Judecata?

— Cred că lipsa de hrană îi provoacă halucinații. Este obsedat să nu fie descoperit și luat de lângă cărți. Ar fi

trebuit să-l vedeți cum tremura de frică ieri-noapte. Părea o trestie bătută de vânt.

Cel vânjos privi către locul în care mă oprisem, obligându-mă să grăbesc pasul dacă nu voiam să fiu descoperit. Am reușit să-i mai aud spunând încă ceva:

— Să-l îndepărteze de cărți? Nu e cu putință, zise el. Nu cred să îndrăznească așa ceva. Și-a făcut mult prea bine treaba ca să merite această pedeapsă...

— Atunci, sunteți de aceeași părere?

— Desigur. Postul va sfârși prin a-l omorî.

Discuția lor mi-a dat de bănuit. Nu era normal ca ceva atât de intim, de personal, precum postul părintelui Alessandro să se afle pe buzele unor laici din afara obștii. Mai târziu, am aflat că cel cu pantaloni roșii era Salaino, elevul preferat și protejatul lui Leonardo, iar brunetul, un gentilom ucenic de pictor, pe nume Marco d'Oggiono. Așa cum mă prevenise Bandello, ei foloseau deseori cheia refectoriului. În general, îl deschideau ca să-i pregătească maestrului amestecurile de vopsea sau uneltele. Bine, dar ce căutau acolo într-o duminică, în ajunul funeraliilor pentru donna Beatrice și îmbrăcați de sărbătoare? Cum se făcea că vorbeau despre fra Alessandro cu atâta familiaritate și îi cunoșteau atât de bine obiceiurile? De ce spuneau că era nervos? Nedumerit, am trecut prin fața lor spre scara bibliotecii, încercând să nu le atrag prea mult atenția.

Mintea, de neoprit, continua să pună întrebări: unde fusese bibliotecarul noaptea trecută? Era adevărat că se întâlnise cu maestrul Leonardo? Și de ce? Nu-l criticase pe față în conversațiile noastre? Era oare acum prietenul lui?

Un fior îmi trecu pe șira spinării. Cu o zi înainte, la slujba de seară, vorbisem cu fra Alessandro. Se străduia să-mi arate cărțile consultate de Leonardo la biblioteca mănăstirii, în timp ce eu încercam să găsesc printre ele cartea închisă pe care o văzuse abatele în tarotul prințesei. Adevărul este că nu simțisem nici un moment vreo schimbare. Într-un

fel, mi se făcuse milă. Călugărul cel mai ospitalier, care-mi purtase de grijă încă de când călcasem pentru întâia oară în „Santa Maria", se număra printre puținii care nu știau ce se punea la cale.

În după-amiaza aceea avusesem remușcări și sfârșisem prin a-i mărturisi tot ce știam despre Leonardo și despre provocarea din *Cenacolo*. I-o datoram.

— Ceea ce vă voi povesti, l-am prevenit, nu trebuie să se desprindă niciodată de pe buzele domniei voastre...

Bibliotecarul mă observă mirat.

— Jurați?

— Pe Christos.

Am aprobat mulțumit.

— E în regulă. Starețul crede că maestrul Leonardo a ascuns un mesaj secret în pictura refectoriului.

— Un mesaj secret în *Cina cea de taină*?

— Bănuiește că e ceva ce lezează doctrina Sfintei Biserici. O credință pe care meser Leonardo a putut să o preia dintr-una din cărțile pe care i le puneți la dispoziție.

— Care? se neliniști el.

— Am crezut că o știți.

— Eu? Maestrul a solicitat multe titluri din biblioteca noastră.

— Care?

— Au fost atâtea... ezită el. Nu știu. Poate l-a interesat *De secretis artis et naturae operibus*.*

— *De secretis artis*?

— E un manuscris franciscan rar. Dacă nu mă înșel, Leonardo trebuie să-l fi auzit vorbind despre el pe fra Amadeo de Portugal. Vi-l amintiți?

— Autorul cărții *Apocalipsis Nova*.

---

* În realitate, această operă nu a apărut până în 1542, când parizianul Claudio Celestino a hotărât să fie tipărită. Înainte de această dată, a circulat în medii foarte restrânse, întotdeauna în manuscris. La „Santa Maria delle Grazie" s-a păstrat o copie a sa.

— Chiar el. Acolo, un călugăr englez pe nume fra Roger Bacon, cunoscut inventator și scriitor, acuzat de erezie și întemnițat de Sfântul Oficiu, prezintă cele douăsprezece forme diferite de a ascunde un mesaj într-o operă de artă.

— E un text religios?

— Nu. E mai curând tehnic.

— Și ce altă carte l-ar mai fi putut inspira?

Fra Alessandro își mângâie bărbia gânditor. Nu mi se părea nici nervos și nici mirat de întrebările mele. Era la fel de serviabil ca întotdeauna, ca și cum mărturisirile mele despre Leonardo nu l-ar fi afectat deloc.

— Lăsați-mă să mă gândesc. Poate s-a folosit de viețile sfinților redactate de fra Jacob de la Voragine... Da. Acolo ar fi putut afla ceea ce căutați domnia voastră.

— În operele faimosului episcop al Genovei? am reluat uimit.

— Datează de mai bine de trei sute de ani.

— Și ce are a face de la Vorágine cu mesajul ascuns în *Cenacolo*?

— Dacă mesajul există, aceste cărți ar putea conține cheia descifrării lui. Slăbitul fra Alessandro își închise ochii căutând să se concentreze. Fra Jacob de la Voragine, dominican ca și noi, a strâns din Orient toate datele cu putință despre viețile primilor sfinți, precum și despre discipolii Domnului Isus. Descoperirile sale l-au entuziasmat pe maestrul Leonardo.

Am ridicat din sprâncene, neîncrezător.

— În Orient?

— Nu vă mirați, părinte Leyre, urmă el. Amănuntele conținute în această carte nu sunt chiar canonice.

— Ah, nu?

— Nu. Biserica n-ar accepta niciodată gradele de rudenie despre care fra Jacobo afirmă că au existat între cei doisprezece apostoli. Știați, de exemplu, că Simon și Andrei erau frați? Poate aceasta explică faptul că Leonardo i-a pictat gemeni în refectoriu.

— Adevărat?

— Mai știați că de la Vorágine istorisește că mulți îl confundau pe Iacob, în viață, cu însuși Christos? Și nu ați văzut marea asemănare dintre ei în *Cenacolo*?

— Atunci, am ezitat, Leonardo a citit această operă.

— Trebuie să fi fost mai mult decât atât. A studiat-o în profunzime. Și după câte sugerați, i-a trezit un interes mai mare decât opusculul lui Roger Bacon. Puteți să mă credeți.

Fra Alessandro a întrerupt aici ultima noastră conversație. De aceea, când i-am auzit pe ucenicii toscanului spunând că bibliotecarul și Leonardo se văzuseră chiar în noaptea respectivă, m-am cutremurat. Întâmplătoarea lor indiscreție nu-mi confirma doar faptul că bibliotecarul îmi ascunsese ceva atât de important precum prietenia lui cu Leonardo, ci și că acela pe care-l crezusem singurul meu prieten din „Santa Maria" mă trădase.

De ce?

22

L-am căutat pe bibliotecar peste tot. Pe pupitrul lui se odihneau încă cele două volume ale episcopului de la Vorágine pe care mi le arătase în după-amiaza precedentă. Încrustate cu litere mari, numele autorului și titlul italienesc al cărții săreau în ochi: *Legendi di Sancti Vulgari Storiado*. Nici urmă de cealaltă carte, cu artele secrete ale părintelui Bacon. Dacă fra Alessandro o avea în colecția sa, o ținea probabil la loc sigur.

Era doar o impresie a mea sau bibliotecarul încercase să-mi distragă atenția de la acel tratat? De ce?

Întrebările se adunau. Aveam nevoie ca fra Alessandro să-mi explice unele lucruri. Și totuși, oricât l-am căutat prin biserică, la bucătărie sau în chilii, nimeni n-a știut să-mi spună unde este. Nici n-am putut să insist prea mult. Cu toată mareea crescândă de lume care se strângea în preajma Bisericii „Santa Maria" ca să vadă de aproape slujba, nu era greu să-l pierzi din ochi pe bibliotecar. Știam că mai devreme sau mai târziu voi da nas în nas cu el și-atunci îmi va explica ce se întâmpla acolo.

Cam pe la zece dimineața, o mulțime tăcută ocupase piața din fața bisericii și tot drumul de la castel la „Santa Maria". Toți erau îmbrăcați cu hainele de duminică și veneau cu lumânări și ramuri de palmier uscate, pe care urmau să le fluture la trecerea sicriului prințesei. De-a lungul traseului ceremoniei, nu aveai unde să arunci un ac. În schimb, la biserică, din dorința expresă a ducelui, fusese permisă doar

intrarea invitaților și a soliilor. Sub tribună, se ridicase o platformă îmbrăcată în catifea și petrecută cu șnururi de aur cu ciucuri la capete, unde aveau să se roage Maurul și oamenii săi de încredere. Toată zona era păzită de garda personală a ducelui și doar noi, călugării din „Santa Maria", ne bucuram de o oarecare libertate ca să intrăm și să ieșim din ea.

M-am îndreptat către zona nobilă a bisericii, nu atât cu speranța de a mă întâlni cu fra Alessandro, cât cu gândul de a-l vedea pentru prima oară pe maestrul Leonardo. Dacă ucenicii săi deschiseseră refectoriul de dimineață, era probabil ca mentorul lor să nu fie prea departe.

Instinctul nu m-a înșelat.

Când a bătut de unsprezece, o învălmășeală tulbură liniștea locașului. Poarta principală, așezată dedesubtul celui mai mare oculus, se deschise cu mare zgomot. Trompetele din exterior sunară, anunțând sosirea Maurului și a curții sale. Semnalul a smuls o rugăciune mută credincioșilor cărora li se permisese intrarea. Atunci, o duzină de bărbați cu chip sever și priviri goale, acoperiți de lungi pelerine și podoabe de piele neagră, au intrat cu pas solemn spre tribună. Acolo l-am văzut. Cu toate că era ultimul din grup, maestrul Leonardo ieșea în evidență precum Goliat printre filisteni. Nu numai înălțimea lui mi-a atras atenția. Toscanul, spre deosebire de brocarturile cu pietre prețioase și mantiile de mătase cu care erau îmbrăcați ceilalți cavaleri, venea îmbrăcat în alb din cap până în picioare, etala o barbă lungă, blondă și bine tăiată, care îi cădea netedă pe piept și în timp ce mergea se uita în jur, ca și cum ar fi căutat chipuri cunoscute în mulțime. Privită cu atenție, figura lui părea a unei fantome din altă epocă. Silueta Maurului, care mergea la trei pași înainte, cu pielea întunecată și părul negru ca pana corbului, tuns rotund, era opusul profilului solar al uriașului. Toată lumea îl remarca. Stegarii feluritelor case regale care veniseră la înmormântare îi semnalau prezența înainte de a ducelui însuși. Și totuși, toscanul părea străin la toate acestea.

— Fiți bine veniți în Casa Domnului, îi întâmpină din altar starețul Bandello, înconjurat de călugări îmbrăcați adecvat ocaziei. Lângă el se aflau arhiepiscopul din Milano, superiorul franciscanilor și o duzină de clerici ai curții.

Maurul și curtenii săi s-au închinat și s-au așezat pe podiumul ridicat pentru ei, aproape simultan cu grupul de muzicanți ai casei Sforza care pătrundea în templu, anunțând sosirea sicriului.

Maestrul Leonardo, în picioare în rândul al treilea, privea cu neliniște în toate părțile și nota repede, Dumnezeu știe ce, într-unul din acele *taccuini* pe care le avea mereu la el. În același timp, supraveghea figurile din mulțime, era atent la acordurile de orgă sau la flamurile cortegiilor. Cineva îmi spusese că în ajun rămăsese în extaz admirând zborul a patru sute de porumbei eliberați în Piața Domului și mă asigurase că-și notase cu interes salvele de tun trase în onoarea defunctei, din ordinul nunțiului Sanctității Sale. Lui, totul i se părea că merită să rămână scris. Totul ascundea trăsăturile științei secrete a vieții.

Bineînțeles, n-am fost singurul care i-a observat mișcările în timpul ceremoniei. În jurul meu, lumea murmura despre toscan. Cu cât mă pierdeam mai mult în privirea albastră și în ținuta lui maiestuoasă, cu atât mai tare doream să-l cunosc. Întâi Prevestitorul și mai apoi părintele Bandello alimentaseră această sete care-mi creștea pe dinăuntru.

Chiar invitații m-au ajutat să-mi satisfac dorința. Trăncăneau precum coțofenele despre ultima obsesie a maestrului: să termine un tratat de pictură în care avea de gând să-i insulte pe poeți și pe sculptori, afirmând superioritatea pensulelor sale. Mintea lui privilegiată folosea timpul fie ca să-l distragă pe Maur de la durerea sa, fie ca să conceapă imposibile poduri mișcătoare, turnuri de atac fără cai sau macarale pentru descărcarea vapoarelor cu lână de pe *navigli**.

---

* Canale artificiale care traversează orașul Milano și care, pe timpurile Maurului, erau folosite pentru transportul de mărfuri (*n. ed.*).

Cel din Vinci, distrat, ignora pasiunile pe care le trezea. Acum părea să mâzgălească în caiet o schiță a ciudatului costum purtat de duce în acea ocazie: o mantie de mătase neagră, superbă, înjunghiată peste tot, dând poate de înțeles că o sfâșiase cu propriile mâini.

Nici nu-mi imaginam atunci cât de curând aveam să conversez cu maestrul.

Fratele Giberto, paracliserul din „Santa Maria", mi-a mijlocit acel prim contact cu pictorul în miezul unei situații pe cât de dramatice, pe atât de neașteptate.

S-a întâmplat în timp ce fra Bandello rostea formula binecuvântării. Tânărul voinic venit din nord, cu obraji rumeni și păr de culoarea dovleacului, se apropie pe la spate și mă trase cu putere de sutană.

— Părinte Augustin! Ascultați-mă! imploră fra Giberto disperat. Ochii săi, bulbucați, aproape că nu-i mai încăpeau pe chip. Îi avea injectați de sânge. Tocmai s-a întâmplat ceva îngrozitor în oraș! Trebuie să aflați imediat!

— Ceva îngrozitor?

Mâinile germanicului tremurau.

— E o pedeapsă de la Dumnezeu, șopti el. O pedeapsă pentru cei care îl provoacă pe Înaltul...!

Paracliserul nu putu să termine. Benedetto, chiorul morocănos, confesor al starețului, și fra Andrea de Inveruno, cu mișcările sale molatice, se apropiară cu același gest grăbit.

— Trebuie să mergem imediat! Și repede!

— Ne însoțiți, părinte Augustin? – spuse, aproape fără suflare, paracliserul. Cred că vom avea nevoie de întăriri.

Atâta grabă m-a dezarmat. Nu știam unde trebuia să-i însoțesc și nici pentru ce, dar când am văzut un paj al ducelui apropiindu-se de Leonardo și șoptindu-i ceva la ureche în timp ce-l trăgea, cu o expresie alarmată, am acceptat. Se întâmplase ceva straniu. Grav. Iar eu doream să știu ce.

23

Celor doi alguazili ai ducelui nu le venea să creadă. În fața lor, corpul fără viață al unui călugăr. O funie de grosimea unui pumn, legată de una dintre grinzile din Piața de Mărfuri îi era strâns înfășurată în jurul gâtului.

Andrea Rho, căpitan al gărzilor, nu luase încă micul dejun. De fapt, nici nu terminase să-și încheie uniforma, când vestea îi curmă plictisita sa dimineață de duminică. Cu părul cărunt răvășit, stomacul gol și mirosul inconfundabil de urs abia trezit, Rho se apropie, fără chef, să vadă ce se întâmplă. N-a putut face mare lucru. Nefericitul avea pielea albastră și rece, venele chipului umflate, iar ochii deschiși și uscați. Teroarea din acele pupile sugera o moarte cruntă. Defunctul agonizase o bună bucată de vreme înainte de a se sufoca. Brațele, acum moi, cădeau paralel cu sutana albă a Sfântului Dominic, în timp ce mânecile abia lăsau să se întrevadă două mâini îngrijite, slabe, țepene. O ușoară duhoare de mort ajunse la nasul căpitanului.

— Ei bine? Privirea lui Andrea trecu peste gloata de curioși însetați de spectacol. Mulți se întorceau acasă, dezamăgiți că nu putuseră să vadă somptuosul car funerar al ducesei, iar acea învălmășeală promitea să-i răscumpere. Rho îi bănuia pe toți. Căuta vreo mutră complice, pe cineva care să privească scena cu mândrie. Ce avem aici?

— Este un om al Bisericii, domnule. Un călugăr, răspunse solemn tovarășul său, încercând să țină lumea la distanță, cu brațele în cruce și cu sulița înfiptă în pământ.

— Văd asta, Adriano. M-au trezit anunțându-mă de asta.

— Să vedeți, domnule, ezită soldatul. Omul a apărut spânzurat chiar azi-dimineață. Nici un atelier, nici o magazie din zonă nu au fost deschise astăzi, așa că nimeni nu a văzut nimic...

— L-ai căutat?

— Încă nu.

— Nu? Încă nu știi dacă l-au prădat înainte de a-l spânzura?

Adriano negă, cu un gest temător. Părea că nu atinsese niciodată vreun cadavru. Rho îl privi disprețuitor, înainte de a se adresa mulțimii.

— Nimeni nu știe nimic, ei?, strigă, răstindu-se. Sunteți o adunătură de lași. Șobolani!

Nimeni nu se mișcă. Priveau extaziați ușoara legănare a călugărului, comentând ce se întâmplase. Știe Dumnezeu că oamenii Bisericii nu obișnuiesc să poarte punga plină, iar hoții nu câștigă nimic atacându-i. Dar dacă nu era vorba de hoți, cine îl omorâse pe călugăr? Și de ce îl executaseră, părăsindu-l pe un drum public?

Andrea Rho dădu de două ori ocol cadavrului, înainte de a-i pune tovarășului său o întrebare malițioasă:

— E în regulă, Adriano. Să fim isteți. Tu ce ai spune că s-a întâmplat aici? A fost omorât sau s-a spânzurat el, singurel?

Tânărul, cu spatele încovoiat și privirea fugară, meditâ un moment la întrebare, de parcă l-ar fi costat o înaintare în grad. Își rumegă răspunsul cu grijă și când era gata să deschidă gura ca să spună ceva... nu putu. O voce tunătoare se ridică din mulțime:

— Și-a luat viața! țipă cineva din spate. Și-a pus capăt zilelor! Nu încape nici o îndoială, căpitane!

Era un timbru bărbătesc, sec, care cutremură aproape galeria pieței, impresionând mulțimea.

— Îi știu și numele: fra Alessandro Trivulzio, bibliotecar al Mănăstirii „Santa Maria delle Grazie"! Primească-i Dumnezeu sufletul la sânul Său!

Necunoscutul făcu un pas în față, deschizându-și drum printre curioși. Adriano, cu gura încă deschisă, rămase uitându-se la el. Era un individ ieșit din comun, înalt, îmbrăcat impecabil, cu o tunică de bumbac care îi cădea până la picioare și plete lungi, strânse sub o căciulă de lână. Îl însoțea un băiețandru sperios, ce nu avea mai mult de doisprezece sau treisprezece ani și care părea foarte mișcat de prezența cadavrului.

— Ia te uită! În sfârșit un curajos! Cine sunteți, dacă nu-i cu supărare? întrebă Rho. Cum puteți fi atât de sigur de ce spuneți?

Colosul căută privirea lui Andrea Rho înainte de a răspunde.

— E foarte ușor, căpitane. Dacă priviți cu atenție corpul, veți vedea că nu prezintă alte semne de violență în afara rănii de la gât. Dacă ar fi opus rezistență sau ar fi fost atacat, hainele i-ar fi murdare, poate chiar rupte sau însângerate. Nu e cazul. Acest călugăr și-a acceptat sfârșitul de bunăvoie. Iar dacă vă uitați și mai atent, veți vedea dedesubt butoiașul pe care s-a suit ca să se lege de grindă și să-și înnoade funia la beregată.

— Știți multe despre morți, domnule, spuse Rho ironic.

— Am văzut mai mulți decât vă imaginați, și de aproape! Studiul lor este una dintre pasiunile mele. Chiar i-am despicat pe lung, ca să le transform măruntaiele în știință. Uriașul pronunță acea frază cu emfază, știind că un murmur de oroare se va întinde în întreaga piață. Dacă ați fi avut ocazia să contemplați atâția spânzurați ca mine, căpitane, v-ați mai fi dat seama de alt lucru.

— Alt lucru?

— Corpul acesta este spânzurat de câteva ore.

— Într-adevăr?

— Fără îndoială, afirmă colosul. Uitați-vă numai la armata de muște care îi dau târcoale. Cele de soiul acesta, mici și nervoase, întârzie două trei ore până se apropie de un leș. Priviți-le cum zboară, în căutare de hrană!... Nu-i extraordinar?

— Încă n-ați spus cine sunteți!

— Mă numesc Leonardo, căpitane, și-l slujesc, ca și domnia voastră, pe duce.

— Nu v-am mai văzut niciodată până acum.

— Domeniile Maurului sunt vaste, spuse Leonardo cu un hohot de râs, nepotrivit ocaziei. Sunt artist și lucrez la mai multe din proiectele sale, unul dintre ele chiar în Mănăstirea „Santa Maria delle Grazie"; de aceea îl cunoșteam bine pe nefericitul acesta. Știți? Îmi era bun prieten.

În timp ce se închina, căpitanul se gândi la spusele străinului. Ajunsese la concluzia că se afla dinaintea unui personaj important al orașului. Ca majoritatea locuitorilor din Milano, auzise vorbindu-se de un anumit învățat pe nume Leonardo și de puterile lui extraordinare. Încerca să-și amintească ce se spunea despre el: nu numai că era în stare să prindă sufletul omului pe pânză sau să toarne cea mai mare statuie ecvestră din toate timpurile, în amintirea defunctului Francesco Sforza, dar poseda cunoștințe medicale aproape miraculoase. Bărbatul acela se potrivea destul de bine cu părerea pe care și-o făcuse despre el.

— Spuneți-mi atunci, maestre Leonardo. De ce credeți că un călugăr din Mănăstirea „Santa Maria" ar fi vrut să se spânzure aici?

— Asta nu știu, căpitane, răspunse Leonardo mai amabil. Chiar dacă pot interpreta cu ușurință semnele exterioare, voința oamenilor este de multe ori imposibil de capturat. După cum eu vin deseori aici, ca să-mi cumpăr pânzele și vopselurile, și el ar fi putut să caute vreo marfă.

Apoi, vreun gând funest i-o fi trecut prin minte și a hotărît că era un moment potrivit pentru a muri... Nu credeți?

— Duminica? se îndoi Rho. Și cu funeraliile prințesei Beatrice oficiate în propia sa mănăstire? Nu. Nu cred.

Uriașul strânse din umeri.

— Numai Dumnezeu știe ce poate trece prin mintea unui rob al Său...

— Mda.

— Poate că dacă ați da jos și ați buzunări cu grijă cadavrul ați găsi vreo pistă în legătură cu ceea ce venise să caute la Piața de Mărfuri. Iar dacă veți crede de cuviință, pun în slujba domniei voastre știința medicală și aptitudinile mele pentru stabilirea cauzei și momentului morții sale. N-ar trebui decât să-i trimiteți corpul la atelierul meu din...

Maestrul nu-și termină fraza. Giberto, Andrea, Benedetto și cu mine ajunseserăm în dreptul gloatei de curioși chiar în momentul acela. Chiorul mergea în față, mut, cu privirea pe care o au fiarele înainte să atace. Când singurul său ochi zări tunica albă a lui Leonardo lângă corpul fratelui Alessandro, păli.

— Nici să nu vă treacă prin minte să profanați corpul unui rob al Sfântului Dominic, meser Leonardo! țipă înainte să-l ajungă.

Toscanul întoarse capul către locul unde ne aflam. După o secundă, ne salută cu o reverență și ne prezentă scuzele sale:

— Îmi pare rău, părinte Benedetto. Regret ca și domnia voastră această moarte.

Chiorul aruncă o privire spre chipul fără viață al lui fra Alessandro, recunoscându-l imediat. Părea impresionat. Sigur că nu în aceeași măsură ca mine. I-am pipăit, interzis, mâinile reci și rigide, neputând să realizez că era mort. Și ce să cred despre Leonardo? Ce făcea acolo maestrul pictor, arătându-se atât de grijuliu cu bibliotecarul? Nu era aceasta dovada supremă că el și fra Alessandro întreținuseră o strânsă

relație? M-am închinat, jurându-mi că voi lămuri treaba, în timp ce toscanul își murmura condoleanțele:

— Dumnezeu să-l primească în slava Lui!

— Și ce vă pasă? îl atacă furios fra Benedetto pe uriaș. La urma-urmelor, n-a fost pentru domnia voastră decât un prost folositor, maestre! Recunoașteți-o acum, lângă trupul lui fără viață.

— Mereu l-ați subestimat, părinte.

— Nu până într-atât ca domnia voastră.

O tresărire amenință tăria uriașului.

— În plus, continuă Benedetto, mă surprinde că emiteți o judecată atât de prematură despre moartea sa. Nu se potrivește faimei voastre. Bibliotecarului nostru îi plăcea viața, de ce și-ar fi luat-o?

Așteptam răspunsul toscanului, dar nu el deschise gura. Poate intuise jocul chiorului. Călugării din „Santa Maria" vor încerca să convingă poliția că fratele nostru ar fi căzut într-o capcană. A accepta ipoteza sinuciderii ar fi însemnat dezonoarea și ar fi împiedicat, mai cu seamă, înhumarea lui în pământ sfințit.

Cu grijă, am dat cadavrul jos de pe improvizatul lui eșafod. Bibliotecarul păstra acea curioasă grimasă desenată pe chip; era o strâmbătură batjocoritoare, aproape amuzată, care contrasta cu privirea lui holbată, plină de frică. Toscanul, cu un gest milostiv neașteptat, îi coborî pleoapele și-i murmură ceva la ureche.

— Le și vorbiți morților, meser Leonardo?

Andrea Rho, al cărui cap se afla la o palmă de cel al pictorului, râse de ideea neașteptată.

— Da, căpitane. V-am spus că am fost prieteni buni.

Și zicând acestea, apucă mâna copilandrului cu cârlionți blonzi și privire transparentă care venise cu el și-și îndreptă pașii către străduța Cuțitarilor.

24

Nu-mi explic încă de ce am reacționat în felul acesta.

Văzându-l pe maestrul Leonardo că se îndepărta prin mulțime, mi-am amintit de sfatul lui fra Alessandro: „Cel la care vă așteptați cel mai puțin va da dezlegare enigmei domniei voastre". Și dacă răspunsul descoperirii Prevestitorului ar aparține dușmanului său cel mai înverșunat? mi-am spus. Ce puteam să pierd dacă-l consultam? Oare cercetările mele ar fi avut de suferit dacă aș fi schimbat două cuvinte cu uriașul în tunică albă și cu ochi albaștri?

M-am hotărât să încerc.

I-am lăsat pe fra Benedetto, pe fratele Giberto și pe Andrea suflecându-și sutanele și adunând rămășițele pământești ale lui fra Alessandro. M-am scuzat cum am putut și am grăbit pasul spre străduța pe care tocmai o luase maestrul. Dând colțul fără să-l văd, m-am hotărât să o iau la fugă, în sus.

— Vă trudiți prea mult ca să opriți un biet artist.

Vocea puternică a maestrului tună dintr-o dată în spatele meu. Se opriseră să privească o tarabă de verdețuri, iar eu trecusem pe lângă ei, fără să-i văd.

Leonardo și efebul său zâmbiră la unison, arcuindu-și buzele în același surâs și strângând din pleoape la fel.

— Să văd dacă ghicesc, continuă uriașul, în timp ce cântărea niște căpățâni de usturoi. Vă trimite lacheul starețului, călugărul cu un singur ochi, Benedetto, ca să mă

întrebați dacă mai știu ceva despre moartea fratelui vostru. Mă înșel?

— Greșiți, maestre, i-am spus în timp ce mă întorceam spre el. Nu fratele Benedetto mă trimite, ci propria mea curiozitate.

— Curiozitatea domniei voastre?

Am simțit o ciudată furnicătură în stomac. De aproape, Leonardo era mult mai atrăgător decât îmi păruse la tribuna autorităților. Trăsăturile lui drepte trădau un bărbat cu principii. Avea mâini groase, puternice, în stare să smulgă o măsea din rădăcini dacă ar fi fost nevoie... sau să dea viață, cu picturile sale, unui zid. Când mă străbătu cu privirea, am avut ciudata senzație că nu-l pot minți.

— Dați-mi voie să mă prezint, am răsuflat din nou. În realitate, nu aparțin comunității din „Santa Maria". Sunt doar oaspetele ei. Mă numesc Augustin Leyre. Părintele Leyre.

— Ei bine?

— Mă aflu în trecere prin Milano. Dar n-am vrut să pierd ocazia de a vă arăta cât vă admir lucrul din refectoriu. Aș fi vrut să vă văd într-o împrejurare mai fericită, însă așa a vrut Domnul să fie.

— Refectoriul, da. E păcat că nu toți călugării din „Santa Maria" gândesc ca domnia voastră.

— Și fra Alessandro vă admira.

— Știu, părinte, știu. Fratele bibliotecar m-a ajutat în unele etape grele ale muncii mele.

— La asta s-a referit, oare, părintele Benedetto când a spus că l-ați considerat un prost folositor?

Leonardo mă observă cu răbdare, ca și cum ar fi reflectat la ce cuvinte să aleagă pentru omul pe care-l avea dinainte. Pasămite, nu mă recunoscuse ca pe inchizitorul de care îi vorbiseră, fără îndoială, ucenicii săi. Sau, dacă o făcuse, încerca să nu bag de seamă.

— Poate că n-ați aflat încă, părinte, dar fra Alessandro mi-a fost de mare ajutor la terminarea unuia dintre cele mai importante personaje din *Cenacolo*. Și s-a purtat atât de generos, atât de mărinimos cu mine, încât mi-a pozat fără să-mi ceară nimic în schimb și a acceptat toate greutățile pe care urma să le întâmpine după gestul său.

— Greutăți? Îmi părea rău că nu înțelegeam. Ce greutăți?

Leonardo ridică din sprâncene văzându-mi gestul uimit. Presupun că nu concepea să nu fi remarcat un amănunt atât de important. Și cu tonul acela magnific și calm, se obosi să mă lumineze:

— Munca unui pictor este mai grea decât crede lumea, spuse el foarte serios. Luni de zile rătăcim de colo până colo, în căutarea unui profil, a unui chip care să se potrivească ideilor noastre și care să ne servească drept model. Mie îmi lipsea un Iuda. Un bărbat care să aibă răul zugrăvit pe chip; dar nu un rău oarecare; aveam nevoie de o urâțenie inteligentă și trează, care să ilustreze lupta internă a lui Iuda pentru îndeplinirea misiunii încredințate de Dumnezeu însuși. Veți fi de acord cu mine că, fără trădarea lui, Isus nu și-ar fi dus niciodată destinul până la capăt.

— Și l-ați găsit?

— Cum, tresări uriașul, încă nu pricepeți? Fra Alessandro a fost modelul meu pentru Iuda! Chipul lui avea toate caracteristicile căutate. Era un om deștept, dar tulburat, cu trăsături dure, ascuțite, care aproape te supărau când le priveai.

— Și s-a lăsat pictat ca Iuda? l-am întrebat, interzis.

— De bunăvoie, părinte. Și nu a fost singurul. Alți călugări ai acestei obști au pozat pentru acea lucrare. I-am ales numai pe cei cu trăsături pure.

— Dar Iuda..., am protestat.

— Vă înțeleg stupefacția, părinte. Cu toate acestea, trebuie să știți că fra Alessandro a știut clipă de clipă la ce se

expunea. Era conștient că nimeni din obște nu l-ar mai fi privit la fel după ce ar fi acceptat o treabă ca asta...

— E de înțeles, nu credeți?

Leonardo medită o clipă dacă să continue conversația. Luând din nou mâna băiatului, mai adăugă ceva ce părea venit din adâncurile gândirii sale.

— Ceea ce nu puteam să prevăd și cu atât mai puțin să doresc, șopti el, este că fra Alessandro avea să-și sfârșească zilele la fel ca însuși Iscarioteanul: spânzurat și în singurătate, departe de tovarășii săi și aproape repudiat de toți. Sau nici de această stranie coincidență nu v-ați dat seama, părinte?

— Ce-i drept, nu, până acum.

— În orașul acesta veți învăța curând că nimic nu se petrece întâmplător. Că toate aparențele înșală. Și că adevărul se află acolo unde ne așteptăm mai puțin.

Spunând acestea, fără ca eu să îndrăznesc să-l întreb despre ce vorbise cu fra Alessandro în noaptea din ajunul morții sale și nici dacă auzise vreodată vorbindu-se despre un dușman al său de moarte, pe care câțiva îl cunoșteam drept Prevestitorul, maestrul dispăru în susul străzii.

25

Luini își dorea din tot sufletul să fugă de acolo, dar slaba lui voință îl trădă încă o dată. Cu toate că strigătul conștiinței îi cerea să scape de tânăra aceea, trupul i se bucura deja de zvâcnirile ritmice ale Elenei. „Și ce-i pasă conștiinței?", se gândi, căindu-se îndată după aceea.

Maestrul nu mai trecuse prin așa ceva. Una dintre cele mai dorite femei ale ducatului îl conducea pe cărările pasiunii, fără ca el măcar să fi deschis gura. Fiica familiei Crivelli era frumoasă: era fără îndoială, Magdalena cu cel mai îngeresc chip pe care o contemplase vreodată. Și totuși, Luini nu putea să nu se simtă la fel ca Adam, târât spre pierzanie de mâna unei Eve desfrânate. Aproape putea să simtă cum mușca din mărul otrăvit, iar aromele lui îl făceau să piardă o inocență pe care o păstrase cu atâta grijă până atunci. Oricât de ciudat ar părea, maestrul Bernardino se număra printre puținii care încă mai credeau că adevăratul arbore al științei binelui și răului fusese ascuns de Dumnezeu între picioarele femeii, iar a mânca din el, chiar dacă numai o singură dată, însemna condamnarea din veac.

— *Miserere domine...*, murmură disperat.

Dacă donna Elena i-ar fi dat atunci o clipă de răgaz, pictorul ar fi început să plângă. Dar nu: roșu precum pălăria de cardinal, cedă la fiecare dintre cererile micuței contese, îngrozindu-se când aceasta, sărind deasupra virilității sale, îl întreba fără încetare despre virtuțile Mariei Magdalena.

— Povestiți-mi, spuneți-mi totul! gâfâia și râdea, cu dorința în priviri. Explicați-mi de ce vă interesează atât Magdalena! Dezvăluiți-mi mai înainte secretul lui Leonardo!

Luini, sufocat, cu pantalonii sub genunchi și așezat pe același divan pe care-l ocupase cu câteva minute în urmă donna Lucrezia Crivelli, se străduia din răsputeri să nu se bâlbâie.

— Dar Elena, răspundea el fără curaj, așa nu pot.

— Promiteți-mi că îmi veți povesti!

Luini nu răspunse.

— Făgăduiți-mi-o!

Iar acel maestru păcătos, extenuat, sfârși prin a o face de două ori, în numele lui Cristos. Numai Dumnezeu știe de ce.

Când totul se termină și putu să-și tragă suflarea, pictorul se ridică încet și se îmbrăcă. Se simțea confuz. Tulburat. Titanul Leonardo îl prevenise despre cât de periculoase erau fiicele șarpelui. A li se dărui însemna a încălca datoria supremă a oricărui pictor, violând preceptul sacru al creației solitare. „Doar dacă te vei ține departe de soție sau iubită vei putea să te dăruiești trup și suflet artei creației, scrisese el. Dacă, dimpotrivă, ai nevastă, îți vei împărți harul la doi. La trei, dacă ai un fiu, și-l vei pierde de tot dacă vei aduce două sau mai multe ființe pe lume." Acele reproșuri începură a-i răsări din străfundul minții, făcându-l să se simtă slab și nedemn. Păcătuise. În doar în câteva minute, reputația lui de bărbat perfect se ruinase, făcând loc unei parodii proaste după sine însuși. Iar răul era ireversibil.

Donna Elena, aflată încă pe divan dezbrăcată, îl privea pe pictor fără să înțeleagă de ce înțepenise deodată.

— Vă simțiți bine? întrebă cu dulceață. Poate nu v-a plăcut?

Luigi, cu ochii umezi și o grimasă reținută, încercă să-și sufoce remușcările care îl tulburau. Ce-i putea spune acelei copile? Ar fi înțeles oare sentimentul eșecului, al slăbiciunii în fața ispitei? Și ce era mai grav: nu-i promisese,

luându-l pe Isus drept martor, că îi va dezvălui secretul atât de râvnit? Și cum să o facă? Nu ar fi vrut și el să-l cunoască, la fel ca însăși Elena? Întorcându-i spatele iubitei, își blestemă slăbiciunea. Ce avea să facă? Să păcătuiască de două ori într-o singură după-amiază, încălcându-și mai întâi castitatea și mai apoi cuvântul?

— Sunteți trist, dragostea mea, îi murmură ea mângâindu-i umerii.

Pictorul închise ochii, neputând încă să scoată vreun cuvânt.

— În schimb, domnia voastră m-ați umplut de fericire. Vă simțiți vinovat pentru că mi-ați dat ceea ce vă cerusem fățiș? Vă supără că i-ați făcut pe plac unei femei?

Micuța contesă, citind în tăcerea lui gândurile negre ale acelui bărbat distrus, încercă să-i ușureze conștiința:

— Nu trebuie să vă reproșați nimic, maestre Luini. Alții, precum fra Filippo Lippi, s-au folosit de lucrările din mănăstiri ca să le seducă pe tinerele măicuțe. Iar el era o față bisericească!

— Ce spuneți?

— Oh! râse ea, văzându-și iubitul mișcat. Ar trebui să cunoașteți povestea, maestre. Părintele Lippi a murit acum aproape treizeci de ani; sunt sigură că Leonardo al vostru l-a cunoscut la Florența. A fost foarte celebru.

— Și spuneați că fra Filippo...?

— Desigur, sări ea asupra lui. În Mănăstirea „Santa Margarita", în timp ce termina unele tablouri, a sedus o tânără pe nume Lucrezia Buti și a avut și un fiu cu ea. Nu știați? Haideți! Mulți cred că dezonorata familie Buti a fost cea care l-a trimis pe lumea cealaltă, cu o doză zdravănă de arsenic. Domnia voastră nu sunteți vinovat de nimic! N-ați încălcat nici un jurământ sfânt! I-ați dăruit amorul cui vi-l cerea!

Maestrul se îndoia. Chiar distrus, putea să vadă cum frumoasa Elena încerca să-l ajute. Mișcat, buzele sale reușiră în sfârșit să articuleze o frază inteligibilă:

— Elena... Dacă mai vreți, dacă mai doriți să pătrundeți în acel mister care vă interesează atât, izvorul portretului pe care vi-l pictez, vă voi istorisi ce știu despre secretul Mariei Magdalena.

Micuța contesă îl observă curioasă. Luini părea să-și smulgă cu durere fiecare cuvânt.

— Sunteți un om de onoare. Știu că vă veți ține de promisiune.

— Da. Dar promiteți-mi acum că nu mă veți mai atinge niciodată. Și că nu veți vorbi cu nimeni despre ce vă voi spune.

— Iar acest secret, maestre, mă va face să cunosc motivul tristeții domniei voastre?

Pictorul îi căuta privirea transparentă, cu toate că abia putu să o susțină. Acea insistentă grijă a Elenei Crivelli pentru binele său îl dezarmă. Își aminti atunci tot ce auzise despre stirpea Magdalenelor: că privirea lor era în stare să îmblânzească inima oricărui bărbat, mulțumită tăriei vrăjii lor de dragoste. Trubadurii nu minteau. Cum să nu merite acea ființă să afle adevărul despre propria-i obârșie? Putea să fie atât de lipsit de suflet încât să nu-i spună care era calea pentru a o afla?

Astfel, Bernardino Luini, străduindu-se să zâmbească, cedă în sfârșit dorințelor ei.

26

Secretul Mariei Magdalena, după maestrul Luini

— Ascultați, atunci, spuse el.

Tocmai împlinisem treisprezece ani când maestrul Leonardo m-a primit în *bottega* sa din Florența. Tatăl meu, lefegiu care datora puțina-i avere familiei Visconti din Milano, a crezut de cuviință să mă instruiască în arta picturii, înainte de a mă dărui, dacă nu vieții monahale, cel puțin unei vieți religioase conduse după legile lui Dumnezeu. Pe-atunci, el știa mai bine decât mine ce mi se potrivește: dorea să mă îndepărteze de tumultul războiului și să mă protejeze sub mantia groasă a Bisericii. Și cum la Milano nu exista un bun atelier de arte frumoase, m-a înzestrat cu o dotă anuală și m-a trimis în somptuoasa Florență, guvernată încă de Lorenzo Magnificul.

Acolo a început totul.

Meser Leonardo da Vinci m-a instalat într-o casă veche, mare și neîngrijită. Pe dinafară era neagră. Te speria. În schimb, pe dinăuntru era luminoasă și aproape lipsită de pereți. Încăperile fuseseră dărâmate ca să facă loc unei înșiruiri de spații largi, invadate de cele mai ciudate mașinării pe care și le poate imagina cineva. La parter, lângă vestibul, își dădeau întâlnire colecții întregi de răsadnițe, coșuri și colivii cu ciocârlii, fazani, chiar și șoimi de vânătoare. Alături, erau vrăfuite forme de bronz pentru turnat capete, copite de cal și corpuri de triton. Erau oglinzi împrăștiate peste tot. Și lumânări. Ca să ajungi la bucătărie, trebuia să

treci printr-un coridor păzit de schelete de lemn și elice care ar fi speriat pe oricine; numai gândul la ce ar fi putut maestrul să ascundă la mansardă mă umplea de groază.

În casă mai locuiau și alți discipoli ai maestrului. Toți erau mai mari decât mine, astfel că, după glumele din primele zile, mi-am câștigat o poziție mai mult sau mai puțin confortabilă și am putut să încep să mă obișnuiesc cu noua mea viață. Cred că îi căzusem cu tronc lui Leonardo. M-a învățat să scriu și să citesc în latină și greacă clasică, explicându-mi că fără acea pregătire mi-ar fi arătat degeaba o altă formă de scriitură pe care el o numea „știința imaginilor".

Vă închipuiți, Elena? Materiile mi se întreiseră, includeau lucruri atât de ciudate precum botanica sau astrologia. În acei ani, deviza maestrului era *lege, lege, relege, ora, labora et invenies**, iar lecturile lui preferate (prin urmare și ale noastre) erau viețile sfinților scrise de Jacob de la Voragine.

Tommaso, Andrea și ceilalți ucenici nu puteau să sufere scrierile acelea, dar pentru mine au fost o adevărată descoperire. Am învățat lucruri incredibile din ele. Paginile lor m-au delectat cu o mulțime de fapte curioase, minuni și aventuri ale sfinților, ucenicilor și apostolilor, despre care niciodată nu mi-aș fi imaginat că există. De exemplu, acolo am citit că lui Iacob cel Mic îi spuneau „fratele Domnului", fiindcă semănau ca doi fulgi de nea. Când Iuda a căzut la învoială cu sanhedrinul ca să-l sărute pe Cristos, se temea ca gărzile să nu-l confunde pe adevăratul Isus cu fratele lui aproape geamăn, Iacob.

Desigur, despre asta, Evangheliile n-au suflat nici un cuvânt.

Mi-au plăcut, de asemenea, aventurile Apostolului Bartolomeu. Acel ucenic cu înfățișare de gladiator îi speriase pe Cei Doisprezece cu uimitoarea sa putere de a prezice viitorul.

---

* „Citește, citește, recitește, roagă-te, muncește și vei afla".

Totuși, de prea puțin folos i-a fost toată știința: n-a reușit să prevadă că-l vor jupui de viu, în India.

Acele revelații se sedimentaseră în interiorul meu, de-a lungul timpului, înzestrându-mă cu o deosebită capacitate de a crea chipuri și caractere ale unor personaje atât de importante pentru credința noastră. Era ceea ce urmărea Leonardo: să ne stimuleze viziunea asupra istoriilor sacre și să ne dea darul de a le trece pe pânză. Mi-a înmânat atunci o listă a virtuților apostolice, selectate de Jacob de la Voragine, pe care o mai am încă. Priviți: pe Bartolomeu l-a numit *Mirabilis*, vrednicul de mirare, pentru capacitatea lui de a anticipa viitorul. Pe fratele geamăn al lui Isus, *Venustus*, cel plin de Grație...

Elena, amuzată de veneratia cu care Luini desfăcuse bucățica aceea de hârtie păstrată într-un buzunărel cusut la cămașă, i-o smulse din mâini și o citi fără s-o priceapă prea bine:

Sfântul Bartolomeu	*Mirabilis*	Vrednicul de mirare
Iacob cel Mic	*Venustus*	Cel plin de grație
Andrei	*Temperator*	Cel ce previne
Iuda Iscarioteanul	*Nefandus*	Abominabilul
Petru	*Exosus*	Cel ce urăște
Ioan	*Mysticus*	Cunoscătorul de mister
Toma	*Litator*	Cel ce-i înduplecă pe zei
Iacob cel Mare	*Oboediens*	Cel ce se supune
Filip	*Sapiens*	Iubitorul de lucruri înalte
Matei	*Navus*	Stăruitorul
Iuda Tadeul	*Occultator*	Cel ce ascunde
Simon	*Confector*	Cel ce duce la bun sfârșit

— Și ați păstrat-o timp de atâția ani? spuse ea, în timp ce se juca cu acea hârtie uzată.

— Da. Mi-o amintesc ca pe una dintre cele mai importante lecții ale maestrului Leonardo.

— Păi, n-o s-o mai vedeți, râse ea.

Luini se făcu că nu pricepe. Elena, provocatoare, îi ridică hârtia deasupra capului, sperând ca pictorul să se arunce

asupra ei. El nu căzu în capcană. Văzuse lista aceea de atâtea ori, o studiase cu un devotament atât de intens, încercând să stoarcă din calitățile sale profilurile celor Doisprezece, încât acum nu mai avea nevoie de ea. O știa pe dinafară.

— Și Magdalena? întrebă într-un sfârșit micuța contesă, puțin decepționată. Ea nu se află printre numele acestea. Când îmi veți vorbi despre ea?

Luini, cu privirea pierdută în lemnele care trosneau în cămin, continuă povestea:

— Cum v-am spus, studiul operei lui fra Jacob de la Voragine, m-a marcat. Acum, după atâta timp, recunosc că, dintre toate legendele, cea care mi-a atras cel mai mult atenția a fost a Mariei Magdalena. Dintr-un anume motiv, meser Leonardo a vrut s-o studiez cu mai multă atenție. Și așa am făcut.

Pe timpul acela, revelațiile cu care maestrul completa lecțiile episcopului din Genova nu m-au îngrozit absolut deloc. La treisprezece ani, încă nu făceam diferența între ortodoxie și heterodoxie, între ceea ce accepta Biserica și erezie. Poate de aceea, primul lucru care mi s-a întipărit în minte a fost semnificația numelui său: Maria Magdalena însemna „mare amară", „iluminătoarea" și, de asemenea, „iluminata". Despre primul termen, episcopul spusese că se referea la șuvoiul de lacrimi pe care ea le-a vărsat în timpul vieții. L-a iubit din toată inima pe Fiul lui Dumnezeu, dar Acesta venise pe lume cu o misiune mai importantă decât formarea unei familii, astfel că Magdalena a trebuit să învețe a-l iubi altfel. Leonardo mi-a arătat că cel mai nimerit simbol pentru virtuțile acestei femei era nodul. Încă de pe timpurile egiptenilor, nodul era asociat magiei zeiței Isis. În miturile lor, Isis ajută la învierea lui Osiris, folosindu-se de îndemânarea de a dezlega noduri. Magdalena a fost singura care s-a aflat lângă Cristos când s-a întors la viață; e posibil ca și ea să fi fost inițiată în știința nodurilor. O știință nu lipsită de amărăciune, spunea maestrul, căci cine nu se tulbură în fața unui nod bine făcut pe care trebuie să-l dezlege?

„Când vei vedea un nod pictat intenționat pe o pânză, amintește-ți că această operă i-a fost închinată Magdalenei", m-a învățat el.

Iar în ceea ce privește celelalte două accepții ale numelui său, mai profunde și mai misterioase, aveau de-a face cu un concept scump maestrului Leonardo, despre care ne vorbea întruna: lumina. După el, lumina este singurul loc unde se odihnește Dumnezeu. Tatăl este lumină. Cerul este lumină. Totul e lumină, în fond. De aceea, ne repeta de atâtea ori că, dacă noi, oamenii, am învăța să o stăpânim, am fi în stare să ne adresăm Tatălui și să vorbim cu el ori de câte ori am avea nevoie.

Ceea ce nu știam atunci era că această idee a luminii, ca transmițătoare a dialogurilor noastre cu Dumnezeu, ajunsese în Europa tocmai mulțumită Magdalenei.

Să vă povestesc:

După moartea lui Isus pe Golgota, Maria Magdalena, Iosif din Arimatea, Ioan, ucenicul iubit, și un mic număr de credincioși ai lui Mesia au fugit la Alexandria, ca să se apere de represaliile care s-ar fi abătut asupra lor. Unii au rămas în Egipt și au format primele și cele mai înțelepte comunități creștine din câte se cunosc, dar Magdalena, trezorierul marilor secrete ale celui iubit, nu se simțea în siguranță atât de aproape de Ierusalim. De aceea, a sfârșit prin a se ascunde în Franța, refugiindu-se pe coastă, în căutarea unui adăpost mai sigur.

— Și ce secrete erau acelea?

Întrebarea micuței contese îl trezi pe maestru din visare.

— Mari secrete, Elena. Atât de mari încât, de atunci, puțini și aleși muritori au avut acces la ele.

Tânăra deschise ochii mari.

— Sunt secretele pe care Isus le-a revelat după ce a înviat din morți?

Luini aprobă.

— Acestea sunt. Dar mie nu mi-au fost încă revelate.

Apoi, maestrul reluă istorisirea:

— Maria Magdalena, de asemenea numită „din Betania", a ajuns în sudul Franței, într-un sătuleț care de atunci poartă numele de Les Saintes-Maries de la Mer, fiindcă o dată cu ea au sosit mai multe Marii. Acolo a predicat învierea lui Isus și i-a inițiat pe locuitori în secretul luminii, imediat acceptat de eretici precum catarii sau albigenzii. A sfârșit prin a deveni noua patroană a Franței, Notre-Dame de la Lumière.

Dar epoca revelațiilor pacifice se termină curând. Biserica și-a dat seama că ideile acestea reprezentau un pericol pentru hegemonia Romei și a vrut să pună capăt expansiunii. Logic, din punctul lor de vedere: cum ar fi acceptat un Papă existența unor obști creștine care nu ar fi avut nevoie de curia religioasă pentru a i se adresa lui Dumnezeu? Ar fi putut oare reprezentantul lui Cristos pe pământ să se afle în inferioritate sau chiar la egalitate cu Magdalena? Ce să mai vorbim despre credincioșii ei? Nu însemna idolatrie să venerezi ceva precum lumina? Biserica, deci, o anatemizat-o, a insultat-o și a degradat-o de îndată pe acea femeie care îl iubise pe Isus și cunoscuse mai bine decât orice muritor condiția lui umană.

Lăsați-mă, dragă Elena, să vă mai explic ceva:

Într-o zi de pe la începutul lui 1479, când Florența încă se recupera în urma furibundului atentat împotriva veneratului nostru Lorenzo de Medici*, maestrul Leonardo a primit o vizită ciudată la *bottega* sa. Cu soarele de șapte suliți pe cer, un bărbat în jur la cincizeci de ani a sosit la atelierul nostru. Se lăuda cu un păr blond și cârlionțat, împăunându-se de asemănarea sa cu îngerii pe care îi schițam pe atunci, cu

* Luini se referă la celebrul „complot Pazzi", care a încercat să pună capăt vieții lui Lorenzo Magnificul în catedrala din Florența. Lorenzo a reușit să scape, nu însă și fratele său, Giuliano, asasinat cu douăzeci și șapte de lovituri de pumnal. Represiunea care a urmat acestei crime a fost una dintre cele mai violente ale secolului al XV-lea (*n. ed.*).

nepricepere, pe pânzele noastre. Străinul acela avea purtări afabile și era îmbrăcat în negru din cap până în picioare. A sosit fără să se anunțe și s-a plimbat pe domeniile maestrului, ca și cum ar fi fost ale sale. Și-a luat chiar și libertatea de a corecta pe rând toate lucrările noastre. Din întâmplare, a mea reprezenta portretul unei Magdalene care ținea un vas de alabastru în mâini, ceea ce a părut să-l bucure peste măsură pe vizitator:

„Văd că meser Leonardo vă învață ce trebuie!", aplaudă el. „Schița domniei voastre demonstrează mari posibilități... Țineți-o tot așa."

M-am simțit măgulit.

„Să vedem, mai spuse el. Știți care este semnificația vasului ținut de Magdalena domniei voastre?"

Am negat cu un gest al capului.

„Se află în capitolul al paisprezecelea din Evanghelia după Marcu, micuțule. Această femeie l-a uns pe Isus, vărsând șipul cu uleiuri, așa cum i-ar face o preoteasă unui adevărat rege... Un rege muritor, în carne și oase."

Maestrul a sosit chiar în acel moment. Spre surprinderea tuturor, nu numai că nu s-a supărat văzând un intrus în *bottega* sa, dar i s-a și luminat chipul. Îndată ce s-au recunoscut, s-au îmbrățișat, s-au sărutat pe obraji și au început să vorbească chiar acolo despre câte în lună și în stele. Atunci am auzit pentru întâia oară ceva ce niciodată n-aș fi crezut despre Maria Magdalena:

„Lucrările merg bine, dragul meu Leonardo", a spus amabil heruvimul. „Cu toate că de la moartea lui Cosimo cel Bătrân am impresia că eforturile noastre se pot vedea zădărnicite în orice clipă. Republica Florenței, sunt sigur, va trece în curând prin teribile încercări."

Maestrul a luat mâinile delicate ale musafirului și le-a strâns în ale sale, mari ca de fierar.

„Zadărnicite, spui?", vocea lui tunătoare a zguduit totul. „Academia ta este un templu al cunoașterii la fel de

trainic precum piramidele din Egipt! Nu e oare adevărat că a devenit în scurtă vreme locul de pelerinaj preferat al tinerilor care vor să cunoască mai multe despre strălucitii noștri înaintași? Ai tradus cu succes opere de Plotin, Dionisie, Proclu și chiar Hermes Trismegistul și ai turnat în latinește secretele vechilor faraoni. Cum să fie nimicit acest bagaj de cunoștințe? Ești gânditorul cel mai important al Florenței, bătrâne prieten!"

Bărbatul îmbrăcat în dimie neagră s-a înroșit.

„Vorbele tale sunt foarte amabile, prietene Leonardo. Totuși, lupta noastră pentru recuperarea cunoașterii pierdute de omenire în timpurile mitice ale Vârstei de Aur trece prin momentul ei cel mai precar. De aceea am venit să te văd."

„Tu vorbești de înfrângere?"

„Știi deja ce mă obsedează de când am tradus operele lui Platon pentru bătrânul Cosimo, nu-i așa?"

„Sigur. Vechea ta idee a nemuririi sufletului! Toată lumea îți va rosti numele pentru această descoperire! Pot să-l văd, aproape, sculptat în litere de aur pe arcuri mari de triumf: «Marsilio Ficino, eroul care ne-a înapoiat demnitatea». Până și Papa te va acoperi de binecuvântări!"

Heruvimul râse:

„Mereu exagerezi, Leonardo."

„Așa crezi?"

„În realitate, meritul este al lui Pitagora, Socrate, Platon și chiar al lui Aristotel. Nu al meu. Eu doar i-am tradus în latinește, pentru ca toți să poată avea acces la această cunoaștere."

„Atunci, Marsilio, ce te preocupă?"

„Mă neliniștește Papa, maestre. Multe motive mă fac să cred că el a ordonat asasinarea lui Lorenzo de Medici în catedrală. Sunt sigur că nu numai din ambiții politice, ci și religioase."

Leonardo și-a arcuit sprâncenele groase, fără să îndrăznească să-l întrerupă.

„Suferim deja de multe luni acest blestemat *interdicto*. De la atentatul împotriva familiei de Medici, situația a devenit de nesuportat. Bisericilor li s-au interzis oficierile sacramentale sau ale actelor de cult și, ce-i mai rău, represiunea va continua până când eu mă voi da bătut..."

„Tu? tresări uriașul. Și ce ai tu de-a face cu toate acestea?"

„Papa dorește ca Academia să renunțe la o serie de texte și documente antice în care se afirmă lucruri contrare doctrinei romane. Complotul împotriva lui Lorenzo căuta, printre altele, să pună mâna pe ele cu forța. La Roma, sunt foarte interesați să ne smulgă scrierile apocrife ale Apostolului Ioan, care se află, după cum știi, în mâinile noastre de câtva timp."

„Înțeleg..."

Maestrul meu își mângâia barba, cum făcea mereu când medita la ceva.

„Și ce informații ți-e teamă că vei pierde, Marsilio?", întrebă el.

„În aceste scrieri, copii după copii din rândurile inedite ale apostolului iubit, ni se vorbește despre ce s-a întâmplat cu Cei Doisprezece după moartea lui Isus. După ele, frâiele primei Biserici, cea adevărată, nu s-au aflat niciodată în mâinile lui Petru, ci în ale lui Iacob. Îți imaginezi? Legitimitatea papală ar sări în aer!"

„Și crezi că Roma știe de existența acestor manuscrise și dorește să le înhațe cu orice preț..."

Heruvimul aprobă din cap, mai adăugând:

„Textele din Ioan nu se opresc aici."

„Ah, nu?"

„Spun că, în afara bisericii lui Iacob, în sânul discipolilor se născuse altă sciziune, în frunte cu Maria Magdalena și sprijinită chiar de Ioan."

Maestrul se răsuci, în timp ce omul cu mantie neagră continua:

„După Ioan, Magdalena a stat mereu în preajma lui Isus. Atât de aproape, încât mulți au crezut că ea trebuia să-i ducă mai departe învățăturile și nu adunătura de ucenici lași care s-au lepădat de El în clipele de primejdie..."

„Și de ce-mi povestești acum toate acestea?"

„Pentru că tu, Leonardo, ai fost ales să fii păstrătorul acestei informații."

Heruvimul cu privire nobilă trase aer în piept înainte de a urma:

„Știu cât este de periculos să păstrezi aceste texte. Ar putea să ducă pe oricine la rug. Totuși, înainte de a le distruge, te rog să le studiezi, să înveți cât vei putea despre această biserică a Magdalenei și a lui Ioan despre care-ți vorbesc și, când vei avea ocazia, să lași esența acestor noi Evanghelii în operele tale. Astfel se va săvârși vechea poruncă biblică: cine are ochi de văzut..."

„...să vadă."

Leonardo surâse. N-a stat pe gânduri. Chiar în acea seară i-a promis heruvimului că va lua asupră-i moștenirea. Mai știu că s-au revăzut și că omul cu mantie neagră i-a predat maestrului cărți și manuscrise pe care, după aceea, le-a studiat cu mare atenție. Mai târziu, din cauza întorsăturii luate de împrejurări (ascensiunea călugărului Savonarola la putere și căderea casei de Medici), ne-am mutat la Milano, în serviciul ducelui, și am început să ne îndeletnicim cu diverse treburi. De la pictură, am trecut la conceperea și construirea unor mașinării de asalt sau a unor mecanisme de zbor. Însă acel secret, acea stranie revelație la care am asistat în *bottega* lui Leonardo nu mi-a ieșit niciodată din minte.

Vreți să vă mai surprind cu ceva, Elena?

Cu toate că n-a mai vorbit niciodată despre asta cu nici unul dintre ucenicii săi, cred că meser Leonardo își ține chiar acum promisiunea făcută la Florența acelui Marsilio

Ficino. Vă mărturisesc sincer: nu e zi în care să nu vizitez lucrările din refectoriul dominicanilor și să nu-mi amintesc ultimele cuvinte pe care maestrul i le-a spus heruvimului în acea îndepărtată seară de iarnă...

„Când vei vedea în aceeași pictură chipul tău și pe al lui Ioan, vei ști, prietene Marsilio, că acolo și nu în altă parte am hotărât să ascund secretul pe care mi l-ai încredințat."

Și știți ceva? Am găsit deja chipul heruvimului în *Cina cea de taină*!

27

Pe fratele bibliotecar l-am îngropat în Galeria Morților, în cursul zilei de marți, 17 ianuarie. Nu voiau ca trupul să înceapă să se descompună în capela unde fusese vegheat și hotărâră să fie înmormântat cu repeziciune. Doi novici l-au înfășurat într-un giulgiu alb, legat cu curele, și l-au coborât în fundul unei firide care nu întârzie să se umple de pământ și de zăpadă. Slujba s-a desfășurat pe fugă, fără ceremonie, o despărțire grăbită, abia justificată de obligația noastră de a cina înainte să se înnopteze. Iar în timp ce călugării murmurau deasupra orezului cu legume care îi aștepta sau a prăjiturelelor cu miere, rămase încă de la Crăciun, o stranie descurajare puse stăpânire pe mine. Din ce cauză starețul și curtea lui – trezorierul, bucătarul, Benedetto chiorul și cel care avea în grijă *scriptorium*-ul – asistaseră la cea de-a doua îngropăciune în „Santa Maria", în mai puțin de o săpămână, ca la o nimica toată? De ce părea să le pese atât de puțin de fratele Alessandro? Nimeni n-avea să verse o lacrimă pentru el?

Doar părintele Bandello făcu, la desert, un gest omenesc pentru nenorocitul care zăcea sub picioarele noastre. În scurta lui predică insinuase că avea dovezi care arătau că fusese victima unui complot al vreunui dement care se instalase la Milano zilele acelea. „De aceea, nimeni nu merită mai mult decât el să fie îngropat creștinește în acest loc." Bandello, totuși, ne instruise, serios: „Să nu credeți minciunile

care circulă deja prin oraș – spusese, fără să-și ia privirea de la trupul înfășurat în lințoliu, în timp ce acesta cobora, ușurel. Fratele Trivulzio, Dumnezeu să-l țină la sânul său, a murit ca un martir, de mâna unui criminal îngrozitor, care, mai devreme sau mai târziu, își va primi pedeapsa. Chiar eu voi avea grijă de asta".

Crimă sau sinucidere, oricât ar fi încercat să-mi alunge bănuielile, nu era ușor să accept că două înmormântări la un interval atât de scurt ar fi fost ceva obișnuit în „Santa Maria". Ultimele cuvinte pe care mi le adresase maestrul Leonardo înainte de a se pierde către atelierul său îmi loviră mintea precum tunetul care anunță furtuna: „În acest oraș, îmi spusese el înainte de a ne despărți pe ulița Cuțitarilor, nu se petrece nimic întâmplător. Să nu uitați asta niciodată".

În seara aceea nu am cinat.

Nu am putut.

Restul călugărilor, mai puțin scrupuloși decât acest biet rob al lui Cristos, se grăbiră să-și umple stomacul într-un salon alăturat, convertit în sală de mese, înfruptându-se din resturile parastasului oferit de duce în ziua înmormântării soției sale. Cu refectoriul de nefolosit din cauza schelelor și a vopselelor, obiceiurile călugărilor fuseseră schimbate în ultimii ani și li se părea aproape normal ca bucătăria să se mute la primul cat. Printre atâtea treburi provizorii, nu întârziai să descopăr ceva bun: pe durata lucrărilor, știam că încăperea *Cinei cea de taină* era o ascunzătoare perfectă pentru a medita la ora mesei. Nici un călugăr nu mi-ar fi tulburat acolo gândurile; și nimeni străin de mănăstire nu și-ar fi vârât nasul într-un loc în construcție, rece și prăfuit cum era acela.

Cu gândul la zilele petrecute împreună cu fra Alessandro și la enigma întreruptă de care ne ocupaserăm, mi-am îndreptat pașii într-acolo, ca să mă rog pentru odihna sufletului său.

Sala era goală. Ultimele sclipiri ale serii de-abia luminau partea inferioară a operei toscanului, evidențiind picioarele

Domnului, care apăreau așezate unul peste celălalt. Era oare o profeție a ceea ce Cristos avea să pătimească în curând, pe Golgota? Ori maestrul îi așezase așa picioarele dintr-un alt motiv ascuns? Mă închinai. Lumina fină, filtrată printre coloanele inegale din curtea vecină, dădea scenei o atmosferă fantomatică.

Abia atunci, privind la mesenii Cinei Sfinte, mi-am dat seama.

Era adevărat, Iuda avea chipul fratelui Alessandro.

Cum de nu realizasem mai înainte?

Apostolul cel rău stătea așezat acolo, la stânga Galileului, admirându-i mut frumusețea senină. De fapt, cu excepția mirării lui Iacob cel Mare și a discuției aprinse pe care păreau să o poarte Matei, Iuda Tadeul și Simon, la celălalt capăt al mesei, restul apostolilor aveau buzele pecetluite. Era puțin ironic gândul că, tocmai în acel moment, sufletul lui fra Alessandro ar fi putut contempla *într-adevăr* chipul Tatălui Etern.

Dacă, precum Iuda, bibliotecarul hotărâse să-și ia viața, iar Bandello se înșela proclamându-i nevinovăția, destinul său la ora aceea nu era pacea, ci chinurile veșnice ale Infernului.

Trecând cu privirea peste pictură, un nou amănunt îmi atrase atenția. Iuda și Domnul păreau să se întreacă pentru o bucată de pâine, poate pentru un fruct, la care nici unul nu ajungea. Trădătorul, care ținea în dreapta săculețul cu banii infamiei, întindea mâna stângă în afara mesei, încercând să apuce ceva. Domnul, străin de acel gest, întindea dreapta în aceeași direcție. Ce putea să fie acolo care să-i intereseze atât pe Unul, cât și pe celălalt? Ce i-ar fura Iuda Nazarineanului, în acel moment în care Fiul Lui Dumnezeu știa deja că îl trădase și că soarta Sa fusese pecetluită?

Asta mă preocupa, când o vizită neașteptată îmi întrerupse gândurile:

— Pariez zece la unu că nu înțelegeți nimic, nu-i așa?

Am tresărit. O siluetă, pe care n-am fost în stare s-o recunosc, înfășurată într-o mantie grena, traversă penumbra și se opri la câțiva pași de mine:

— Sunteți părintele Leyre, cumva? întrebă ea.

Mi se măriră pupilele zărind chipul unei femei, dulce și rotunjit, sub o pălărie cu pene violet. Acea fecioară era deghizată în bărbat, ceva nu numai nepermis, dar și periculos, și mă privea cu o nedisimulată curiozitate. Era cam de statura mea, iar silueta-i de femeie era bine ascunsă dedesubtul hainelor largi. În timp ce-mi aștepta răspunsul, una dintre mănușile de piele mângâia mânerul strălucitor al unei spade.

Cred că m-am bâlbâit când i-am răspuns.

— Nu vă faceți griji, părinte, surâse ea. Spada e ca să vă protejeze. Nu vă va răni. Am venit după domnia voastră pentru că toate îndoielile pe care le aveți merită răspuns. Iar ca să puteți primi acest răspuns, stăpânul meu crede că trebuie să rămâneți în viață.

Amuțisem.

— Vreau să mă însoțiți într-un loc mai discret, adăugă ea. O treabă urgentă cere prezența domniei voastre în altă parte a orașului.

Invitația nu sună a amenințare, ci a rugăminte politicoasă. Femeia cu purtări fine strălucea sub mantie, răspândind o forță puțin obișnuită. Avea o privire trează, felină și o atitudine fermă, care n-ar fi acceptat vreun refuz. Și cu toate că cețurile puneau stăpânire pe acel loc, intrusa o luă înapoi, târându-mă pe coridorul care unea refectoriul cu biserica și pe unde, de obicei, treceau doar călugării. Cum putea să cunoască atât de bine locurile? Când ieșirăm în drum, fără a vedea nici măcar umbra vreunui dominican, femeia mascată mă somă să grăbesc pasul.

Am făcut vreo zece minute până la biserica Sfântului Ștefan, aflată la vreo patru sau cinci străzi mai jos; aproape se înnoptase. Am înconjurat templul prin dreapta și am intrat pe o străduță pe care cu greu ai fi nimerit-o fără o

bună călăuză. Fațada de cărămidă a unui palat impunător, cu două etaje, flancată de două torțe aprinse de curând, se zărea tremurătoare la capătul acelui coridor strâmt. Însoțitoarea mea, care nu mai scosese nici un cuvânt de când părăsiserăm „Santa Maria", îmi arătă drumul.

— Am ajuns deja? am întrebat.

Un lacheu cu pieptar de lână, strâns pe talie și acoperit cu o glugă, ne ieși înainte.

— Dacă Preasfinția voastră e de acord, spuse el ceremonios, vă voi conduce la stăpânul meu. E nerăbdător să vă primească.

— Stăpânul vostru?

— Așa este.

Se aplecă într-o exagerată reverență.

Spadasina surâse.

Palatul era împodobit cu piese de o valoare extraordinară. Coloane vechi de marmură, statui smulse pământului nu de multă vreme, pânze și tapiserii se îngrămădeau pe palierele și pe pereții întregii case. Acea clădire superbă se ridica în jurul unei curți centrale ample care avea în mijloc un labirint din gard viu. Ne-am îndreptat spre el. Mă mira liniștea aceea, dar m-a uimit și mai mult faptul că la ieșirea afară, pe cărările labirintului, am întâlnit chipuri grave, care păreau să aștepte vreun deznodământ fatal.

Într-adevăr, traversând curtea, am zărit un grup de servitori urmărindu-i cu atenție pe doi indivizi care se priveau cu ură. Erau în cămașă, țineau două spade cu lama subțire, scoase din teacă, și transpirau copios, cu tot frigul de afară. Amfitrioana mea își scoase pălăria și contemplă scena în extaz.

— Deja a început, spuse ea dezamăgită. Stăpânul meu dorea să vedeți asta.

— Asta? m-am alarmat eu. Un duel?

Înainte să-mi poată răspunde, bărbatul cel mai în vârstă, un om corpolent, înalt, cu păr puțin și lat în spate, se aruncă peste cel mai tânăr cu toată forța armei sale.

— *Domine Jesu Christe!* țipă cel atacat, în timp ce oprea asaltul încrucișându-și arma peste piept și holbându-și ochii de groază.

— *Rex Gloriae!* replică agresorul său.

Acela nu era un antrenament. Furia chelului creștea din ce în ce mai mult, în timp ce metalele se încrucișau cu duritate. Loviturile erau rapide, aspre. Clan, clan, clan. Fiecare ciocnire suna ca nota unei melodii frenetice și mortale.

— Mario Forzetta, îmi șopti din nou spadasina arătându-mi-l pe tânărul, care se dădea înapoi acum, ca să tragă aer, este un ucenic de pictor, din Ferrara. A vrut să-l înșele pe stăpân la un rămășag. Duelul este până la prima vărsare de sânge, ca în Spania.

— Ca în Spania?

— Cel care-și rănește primul adversarul câștigă.

Lupta se înteți. Una, două, trei, patru noi lovituri răsunară în curte ca salvele de tun. Scânteile tăișurilor erau proiectate peste balcoane.

— Nu tinerețea vă va salva viața, țipă chelul, ci clemența mea!

— Spălați-vă cu ea pe cap, Jacaranda!

Semeția acelui Forzetta dură puțin. Trei lovituri violente cu ambele mâini îi slăbiră pe loc rezistența, îngenunchindu-l și obligându-l să se sprijine în mâini. Adversarul său zâmbi triumfător, în timp ce o ovație străbătea curtea. Dușmanul domnului casei își pierduse sabia. Nu mai rămânea decât să fie îndeplinit ritualul: și astfel, cu precizie de chirurg, spada învingătorului sfâșie văzduhul până ce atinse cu vârful obrazul tânărului, din care de îndată începu să curgă un lichid roșu intens.

Primul sânge.

— Vedeți? mugi satisfăcut. Dumnezeu a făcut dreptate minciunilor voastre. Niciodată nu mă veți mai înșela cu false antichități. Niciodată.

Apoi, îndreptându-se către locul unde mă aflam, mulțumit să-mi vadă hainele albe și gluga neagră printre ai săi, făcu o reverență și mai adăugă ceva, ca să-l audă toți:

— Acestui bandit i s-a făcut dreptate..., declară el. Deși unei persoane atât de importante ca domnia voastră se pare că nu i s-a făcut încă. Nu-i așa, părinte Leyre?

Am amuțit. Strălucirea diabolică din ochii lui mă făcu bănuitor. Cine era acel individ care-mi știa numele? La ce nedreptate se referea?

— Propovăduitorii sunt întotdeauna bine veniți în această casă, spuse el. Chiar dacă pe domnia voastră v-am chemat pentru că doresc să reabilităm împreună numele unui prieten comun pe care îl avem.

— Îl avem? m-am bâlbâit eu.

— L-am avut, preciză el. Sau poate domnia voastră nu vă numărați printre cei care cred că se ascunde ceva ciudat în spatele morții fratelui nostru Alessandro?

Învingătorul, despre care am aflat de îndată că se numea Oliverio Jacaranda, părăsi scena duelului și se apropie de mine, lovindu-mă ușurel pe umăr, în semn de prietenie. Apoi se pierdu în palat. Însoțitoarea mea îmi ceru să-l așteptăm. Am putut să văd astfel mica armată de slujitori ai lui Jacaranda intrând în acțiune: în mai puțin de zece minute demontaseră podiumul pe care avusese loc duelul și-l duseră pe acel Forzetta, rănit și legat de mâini, către vreun loc din beciurile palatului. Când a trecut pe lângă mine, am putut să văd că nenorocitul era aproape un copil. Un tânăr cu chip rotund și ochi de smarald care, pentru un moment, s-au înfipt într-ai mei implorând ajutor.

Femeia, care-și desfăcuse părul blond și-și scosese spada de la brâu, îmi vorbi cu amabilitate:

— Spaniolii sunt oameni de onoare. Oliverio este din Valencia, ca și Papa. Și, mai ales, este furnizorul său favorit.

— Furnizorul?

— Este anticar, părinte. O îndeletnicire nouă, foarte rentabilă, care răscumpără din trecut comorile îngropate de înaintașii noștri. Nu vă puteți nici măcar imagina ce se poate găsi la Roma doar zgâriind pământul de pe cele șapte coline!

— Iar domnia voastră, tânără fecioară, cine sunteți?

— Fiica lui, Maria Jacaranda, la dispoziția domniei voastre.

— Și de ce dorea tatăl domniei voastre să-l văd luptându-se cu acest Forzetta? Ce au toate astea de-a face cu memoria părintelui Trivulzio?

— Vă va explica de îndată, răspunse ea. Vina o are negoțul cu cărți vechi. Nu știu dacă aveți idee că pe aceste meleaguri circulă volume mai prețioase decât aurul și nu lipsesc șobolani precum acest Forzetta care să le vândă sau, și mai rău, care să dea drept vechi unele cărți noi, cerând sume exagerate în schimb.

— Și credeți cu adevărat că această treabă mă privește?

— Vă va privi, promise ea misterioasă.

28

Într-adevăr, nu dură mult și stăpânul se întoarse în curte. Servitorii făcuseră să dispară aproape toate urmele duelului și clădirea își reluă, treptat, confortabilul și neglijentul său aspect.

Tatăl Mariei nu-și putea ascunde satisfacția. Spălat și parfumat, se întorcea, înfășurat într-o togă de lână nouă, care-i ajungea până la picioare. Își salută fata cu un compliment și mă pofti să trec în camera sa de lucru. Dorea să vorbim între patru ochi.

— Știu că meseria mea nu e pe placul oamenilor credincioși ca domnia voastră, părinte Leyre.

Prima lui frază mă zăpăci. Acel individ vorbea un amestec de spaniolă cu dialect milanez care îi dădea un aer de-a dreptul ciudat. Într-adevăr, excentricitatea lui era pe măsura salonului; un loc unic, plin de instrumente muzicale, pânze și resturi de capiteluri antice.

— Vă miră ce vedeți? m-a întrerupt din cercetarea locului întrebarea lui. Lăsați-mă să vă explic, părinte: mă străduiesc să scot din uitare lucruri pe care strămoșii noștri le-au lăsat sub pământ. Uneori sunt monede, alteori, simple oase. Deseori, efigii de zei păgâni, care, după cei ca domnia voastră, n-ar fi trebuit niciodată să se întoarcă la lumină. Ador sculpturile Romei imperiale. Sunt frumoase, proporționate... perfecte. Și scumpe. Foarte scumpe. Negoțul meu, de ce să neg, merge mai bine ca niciodată.

Jacaranda turnă vin în cupele de argint și-mi oferi una înainte de a continua cu lăudăroșenie:

— Cred că Maria v-a spus că Sfântul Părinte îmi binecuvântează toate negoțurile. De fapt, de mai multă vreme și-a rezervat privilegiul de a-mi vedea piesele înaintea oricui. Le alege încă de pe timpul când era cardinal și le plătește cu generozitate.

— Mi-a spus, e adevărat. Cu toate că – am întors capul – mă îndoiesc că ați trimis după mine ca să mă puneți la curent cu treburile domniei voastre. Sau mă înșel?

Stăpânul palatului lăsă să-i scape un râs mic și cinic.

— Știu foarte bine cine sunteți, părinte Leyre. Acum câteva zile, v-ați prezentat ca inchizitor înaintea funcționarilor ducelui și ați pretins să-i oferiți omagiile voastre pentru funeraliile doamnei Beatrice. Veniți de la Roma. Sunteți găzduit la Mănăstirea „Santa Maria" și vă petreceți cea mai mare parte a timpului dezlegând enigme în latinește. După cum vedeți, nu-mi puteți ascunde aproape nimic.

Anticarul bău din acea licoare roșie și grea, înainte de a preciza:

— Aproape...

— Nu vă înțeleg.

— Permiteți-mi să intru direct în subiect. Păreți un bărbat inteligent și probabil m-ați putea ajuta să rezolv o problemă care ne privește pe amândoi. E vorba de fra Alessandro Trivulzio, părinte.

Aduse, în sfârșit, în discuție moartea bibliotecarului.

— Cu mult înainte de sosirea voastră la Milano, noi doi eram buni prieteni. Trivulzio acționa ca intermediar între unele familii importante din Milano și negoțul meu. Prin el, le trimiteam ofertele mele de anticar, fără să ridic bănuielile clerului, iar fra Alessandro primea anumite compensații pentru aceasta.

Am făcut un pas îndărăt.

— Vă miră, părinte Leyre? Și alți călugări din Bologhia, Ferrara sau Siena mă ajută în astfel de treburi. Nu omorâm pe nimeni; doar păcălim interdicții și scrupule absurde de care, sunt sigur, ne vom reaminti într-o zi ca de ceva amuzant, propriu unei mentalități învechite. Ce-i rău în a recupera fragmente din trecut și a le oferi celor bogați ca să se bucure de ele? Nu strălucește, oare, un obelisc egiptean în Piața Sfântul Petru din Roma?

— Vă băgați în gura lupului, domnule, am replicat foarte grav. Vă avertizez că fac parte din acel cler pe care-l evitați.

— Bine, bine, dar lăsați-mă să continuu. Din nefericire, nu-i numai clerul vostru sever cel care ne pune bețe în roate. Cum puteți bănui, vând opere de artă și piese antice doamnelor bogate de la curte, chiar pe la spatele soților lor, care nici ei nu aprobă felul acesta de negoț. Fra Alessandro a asigurat succesul unora dintre cele mai importante operațiuni. Avea deosebita pricepere de a se invita în orice casă din Milano, sub pretextul unei confesiuni, iar mai apoi, era capabil să încheie o afacere chiar sub nasul nobililor lombarzi.

— Și ce obținea în schimb? Bani?... Permiteți-mi să mă îndoiesc.

— Cărți, părinte Leyre. Primea cărți scrise de mână, sau tipărituri, în funcție de valoarea vânzării. Opere copiate cu delicatețe sau fabricate cu planșe moderne în Franța sau în Imperiul Germanic. Îl plăteam în natură, dacă preferați să-i spunem așa. Obsesia lui era să strângă cât mai multe volume pentru biblioteca din „Santa Maria". Presupun însă că asta o știați deja.

— Nu reușesc să înțeleg de ce-mi povestiți toate acestea. Dacă fratele Alessandro vă era prieten, de ce-i pătați memoria cu confidențele voastre?

— Nimic mai străin de intenția mea, râse el nervos. Permiteți-mi să vă mai explic ceva, părinte: cu puțin timp înainte să moară, bibliotecarul vostru a intervenit într-o

comandă foarte deosebită. Aparținea uneia dintre cele mai bune cliente, așa că i-am încredințat treaba fără nici cea mai mică ezitare. Ce-i drept, era pentru prima oară când cineva de rang nobil nu-mi solicita statuia vreunui faun ca să împodobească cu ea vreun mic palat. Cererea ne-a entuziasmat pe amândoi prin ciudățenia ei.

L-am privit intrigat pe Jacaranda.

— Clienta mea dorea doar să-i lămurim o mică enigmă, aproape familială. Ca expert în antichități, se gândise că aș fi putut să identific un anumit obiect de valoare, a cărui descriere exterioară destul de precisă era în posesia ei.

— O bijuterie, poate?

— Nu, nici vorbă. Era o carte.

— O carte? Ca cele cu care îl plăteați pe...

— Aceasta nu fusese tipărită niciodată, mă întrerupse el. Se părea că era vorba de un manuscris antic, de o raritate și o valoare excepționale. Un exemplar unic, despre a cărui existență aflase pe diverse căi și pe care clienta mea îl dorea mai mult decât orice pe lume.

— Și ce carte era aceea?

— N-am aflat niciodată! Mi-a dat doar câteva amănunte despre aspectul ei: un tom legat în albastru, cu pagini puține, cu coperta ferecată în patru cuie de aur și cu profilul foilor luminat de același metal prețios. O mică bijuterie, cu aspectul unui breviar, fără îndoială, adusă din Orient.

— Și v-ați pus pe treabă cu ajutorul lui fra Alessandro, am intervenit eu.

— Aveam de urmărit două piste importante. Prima era persoana de la care clienta mea auzise întâia oară despre acel text: maestrul Leonardo da Vinci. Din fericire, bibliotecarul vostru îl cunoștea bine și nu i-ar fi fost greu să ajungă la el și să afle dacă se afla sau nu în posesia lui.

— Și a doua?

— Mi-a predat o schiță precisă a cărții pe care trebuia s-o recuperez.

— Clienta voastră avea o schiță a cărții?

— Da. Făcea parte dintr-un joc de cărți foarte îndrăgit de ea. Într-una dintre ele, cea care înfățișa portretul unei femei solide, apărea descrisă această carte. Nu era mare lucru, e drept, dar de multe ori, înainte, îmi începusem treaba cu mult mai puține informații. Cartea de joc arăta o călugăriță care ținea în mâini acest manuscris. Închis, fără titlu pe copertă și fără vreun alt semn reprezentativ.

„O carte într-un joc de cărți?", mi-am spus alarmat. „Nu mi-a vorbit fra Bandello mai înainte de ceva asemănător?"

— Vă pot întreba cine era clienta voastră? mă interesai.

— Desigur. Tocmai pentru asta v-am chemat la această întâlnire: prințesa Beatrice d'Este.

Am făcut ochii mari.

— Beatrice d'Este? Soția Maurului? Vreți să spuneți că fra Alessandro și donna Beatrice se cunoșteau?

— Și nu puțin. Iar acum, după cum vedeți, sunt morți amândoi.

— Ce vreți să insinuați?

Jacaranda se așeză în spatele biroului, mulțumit că-mi obținuse toată atenția:

— Văd că începeți să-mi înțelegeți grija, părinte Leyre. Spuneți-mi, cât de bine l-ați cunoscut pe meser Leonardo?

— Am vorbit cu el o singură dată. Azi-dimineață.

— Trebuie să știți că-i un om ciudat, cel mai extravagant și mai întunecat care a ajuns vreodată pe pământurile acestea. Folosește fiecare minut al zilei ca să muncească, să citească, să deseneze și să mediteze la lucrurile cele mai absurde. Ba inventează rețete de bucătărie cu care îl distrează pe duce, ba modelează din marțipan mașinării de război cu aspect ciudat, pentru banchetele lui. Este, de asemenea, un om neîncrezător. Își păzește cu mare grijă lucrurile, tot ce posedă. Nu lasă pe nimeni să-și vâre nasul în notițele sale

și cu atât mai puțin în biblioteca lui, pe care nu-i greu să ne-o închipuim mare și valoroasă. Chiar scrie de la dreapta la stânga, ca evreii!

— Adevărat?

— Nu v-aș minți în legătură cu așa ceva. Dacă ați vrea să-i citiți vreunul dintre caiete, ar trebui să recurgeți la o oglindă. Doar reflectând în ea paginile ați reușit să înțelegeți ce-a scris acolo. Nu-i un șiretlic diavolesc? Pe cine știți în stare să scrie invers, fără nici un efort? Credeți-mă, omul acesta ascunde secrete teribile.

— Tot nu înțeleg de ce-mi povestiți toate astea, am insistat.

— Pentru că... – făcu o pauză teatrală – sunt sigur că l-au ucis pe prietenul nostru comun, părintele Alessandro, din ordinul lui Leonardo da Vinci. Și cred că toată vina o are cartea aceea blestemată, pentru care s-a încăpățânat prințesa și care a sfârșit prin a-l costa viața.

Cred că am pălit.

— Aceasta este o acuzație foarte gravă!

— Verificați-o, mă invită el. Numai domniei voastre vă e cu putință. Locuiți în „Santa Maria delle Grazie", dar nu îi sunteți vândut ducelui, ca ceilalți. Starețul dorește ca mănăstirea să se termine cu banii Maurului și mă îndoiesc că va îndrăzni să-l atace pe artistul său preferat și să-i fie puse în pericol subvențiile. Vă invit să rezolvăm această enigmă împreună: obțineți cartea și nu numai că veți limpezi moartea prințesei și a lui fra Alessandro, dar o veți face cu dovezi care să-l acuze pe Leonardo de crimă.

— Nu-mi plac metodele domniei voastre, domnule Jacaranda.

— Metodele mele, râse el. L-ați văzut pe cel pe care l-am înfrânt în duel?

— Forzetta?

— Chiar el. Să vă mai spun ceva despre metodele mele: lucra pentru mine. I-am ordonat să obțină „cartea albastră"

din *bottega* lui Leonardo. Forzetta fusese mai înainte discipolul toscanului și cunoștea locurile unde putea fi ascunsă.

— I-ați ordonat să-l fure pe Leonardo da Vinci?

— Voiam să rezolv treaba aceasta, părinte. Dar îmi recunosc înfrângerea. Neputinciosul acesta i-a luat altă operă: *Divini Platonis Opera Omnia*. O carte tipărită acum câțiva ani la Veneția, de mică valoare. Și pretinse să mă înșele cu ea, vânzându-mi-o ca și cum ar fi incunabulul pe care-l căutam.

— *Divini Platonis*..., am murmurat. Cunosc această operă.

— Într-adevăr?

— Este faimoasa traducere a operelor complete ale lui Platon pe care a făcut-o Marsilio Ficino pentru Cosimo cel Bătrân din Florența.

— Păi, vicleanul mă asigura că Leonardo o aprecia mult. Că de zile întregi o folosea la plăsmuirea unuia dintre apostolii din *Cenacolo*. Și pe mine ce naiba mă interesează asta? Am pierdut un prieten din cauza lui și vreau să știu de ce. Mă veți ajuta?

29

Porta Romana era cartierul distins al orașului. Cutreierat zi și noapte de cele mai splendide echipaje ale Lombardiei, se pretindea a fi singura intrare monumentală în Milano. Porticurile sale erau mereu înțesate de lume bună, iar doamnelor le plăcea să se plimbe pe sub ele, luând pulsul zilnic al orașului. Nunțiuri papale, legații străine sau cavaleri, toți încercau să fie văzuți pe acolo, nădăjduind să fie admirați. Poziția sa, alături de canalul principal al orașului, făcea din Porta Romana un fără de pereche bâlci al deșertăciunilor.

Chiar în mijlocul drumului, se ridica Palazzo Vecchio. Era o construcție publică îndrăgită de milanezi, unde obișnuiau să se întâlnească frățiile, breslele sau chiar judecătorii. Avea trei etaje, șase saloane încăpătoare și un labirint de birouri care-și schimbau frecvent stăpânii.

Ei bine, în noaptea pe care o petrecusem acasă la Oliverio Jacaranda, toate încăperile sale fierbeau în așteptare. Mai mult de trei sute de persoane stăteau la coadă ca să admire ultima operă a maestrului Leonardo: mulți dintre fruntașii breslelor își dăduseră întâlnire cu acest prilej atât de nimerit, ca să comenteze ultimele întâmplări de la curte. Nu era locuitor al orașului care să nu dorească să fie invitat la acea ceremonie.

Toscanul o organizase în grabă, poate chiar la sugestia ducelui, care, la doar patruzeci și opt de ore după înmormântarea soției sale, se și gândea să reînvie viața publică milaneză.

Maestrul Luini veni însoțit de sclipitoarea Elena Crivelli. Insistase atât de mult, încât tânărul maestru se înduplecă să o ia cu el. Încă se rușina la gândul celor petrecute între ei doi, doar cu două zile în urmă, iar sufletul îi era tot tulburat, ca marea în furtună. Ca să-i fie și mai greu, fiica doamnei Lucrezia își alesese un veșmânt deosebit pentru acea ocazie: o rochie albastră împodobită cu blănuri și corset croit cu decolteu pătrat, brodat cu fir de aur. Părul strâns într-o rețea de pietricele și carminul buzelor făceau din ea o zeiță. Luini se străduia să se țină deoparte, nici să n-o atingă măcar.

— Maestre Bernardino! îi opri vocea tunătoare a lui Leonardo îndată ce urcară la etajul al doilea din Palazzo Vecchio. Ce plăcere să vă văd! Și într-o asemenea companie! Spuneți-mi, cine vă însoțește?

Luini înclină ceremonios din cap, surprins de curiozitatea atât de indiscretă a maestrului:

— Este Elena Crivelli, meser, răspunse el fără ezitare. O tânără care vă admiră și care a insistat să mă însoțească la ceremonia domniei voastre.

— Crivelli? Ce surpriză! Sunteți cumva rudă cu pictorul Carlo Crivelli?

— Sunt nepoata lui, domnule.

Ochii limpezi ai Elenei treziră anumite amintiri ale toscanului. Leonardo părea vrăjit.

— Sunteți, deci, fiica...

— Lucreziei Crivelli, pe care o cunoașteți bine.

— Donna Lucrezia! Desigur! spuse, uitându-se din nou la Luini. Și ați venit cu maestrul Bernardino, pe care îl cunoașteți, fără îndoială, de când ați pozat pentru studiu. Sunteți noua Magdalenă!

— Așa este.

— Magnific! Nici nu se putea ocazie mai potrivită pentru sosirea voastră.

Leonardo o cercetă din nou pe tânără, în căutarea trăsăturilor care îl impresionaseră atât de mult la mama ei. O

ocheadă îi fu de ajuns ca să surprindă aceeași construcție a frunții, același nas, chiar bărbie și pometi identici. Minunea geometrică a chipului doamnei Lucrezia reușise o nobilă reîntrupare în cel al fiicei sale.

— Dacă aveți vreme, mi-ar plăcea să mă însoțiți în salonul pe care l-am pregătit pentru prezentarea tabloului. În curând se va umple de invitați și nu vom mai avea ocazia să-l admirăm singuri.

Maestrul le arătă o încăpere mică, alături de uriașul hol de unde se bifurca scara. Locul fusese pregătit cu grijă. Toți pereții erau acoperiți cu enorme pânze negre ce lăsau să se vadă doar o mică planșă din lemn de nuc, de 63 × 45 centimetri, înrămată în lemn neted de pin.

— Știți, urmă Leonardo, m-am gândit că asta-i cea mai bună ocazie ca să v-o arăt. Moartea doamnei Beatrice ne-a întunecat până într-atât, încât avem nevoie de toată frumusețea cu putință ca să ne venim în fire. Poate maestrul Luini v-a spus deja: din jurul meu lipsește veselia. Viața. Și ori de câte ori am expus un tablou din atelier, a fost atât de bine primit...

— V-ați gândit că expunerea unei noi opere de-ale voastre ar putea să scoată din nou lumea pe străzi, aplaudă Bernardino.

— Exact. Și cred că voi reuși, în ciuda gerului. Ei? schimbă toscanul subiectul, arătându-le compoziția. Cum vi se pare?

Toți trei își îndreptară privirea către peretele indicat. Uleiul era extraordinar. O femeie tânără, învești mântată într-o rochie roșie, căreia Leonardo reușise să-i smulgă nu numai nuanțele catifelei, ci chiar cusăturile brocartului de la gât, îi privea senină, de la aceeași înălțime. Avea părul strâns într-o coadă lungă și o diademă fină îi îmbrățișa tâmplele cu gingășie nesfârșită. Era un portret incredibil. Altă operă de vârf a maestrului. Dacă în loc de ramă ar fi încadrat-o o

fereastră, nimeni nu ar fi putut să spună că doamna nu se afla chiar acolo, observându-i.*

Elena și Bernardino se priviră uimiți, fără să știe ce să răspundă.

— Credeam..., se bâlbâi Luini, credeam că veți expune un portret al doamnei Beatrice, maestre.

— Și de ce ar trebui s-o fac? surâse. Prințesa d'Este n-a găsit niciodată răgazul de a-mi poza.

Ochii Elenei se umeziră de emoție.

— Dar ea este... este...

— Este mama dumneavoastră, donna Lucreția. Da, spuse toscanul încrețindu-și nasul enorm. Fără îndoială, una dintre femeile cele mai frumoase pe care le-am cunoscut. De frumusețe, de armonie avem nevoie în aceste clipe de doliu, nu vi se pare?

Tânăra Elena nu putea să-și ia privirea de la tablou.

— Niciodată n-aș fi expus în public această lucrare dacă n-ar fi fost nevoie. Trebuie să mă credeți.

— Este..., ezită din pricina teoriei domniei voastre despre lumină? Bernardino mi-a explicat cât de importantă este pentru domnia voastră.

— Într-adevăr?

O sclipire malițioasă îi lumină ochii toscanului.

— Pentru domnia voastră, lumina este esența divinității. Prezența sau absența sa într-un tablou dezvăluie totul despre intenția finală a artistului, nu-i așa?

— Ei... Mă surprindeți, Elena. Și spuneți-mi: ce fel de intenție ascunsă ghiciți în acest portret?

Micuța contesă examină din nou pânza. Chipul scânteietor al mamei sale stătea să vorbească.

— E ca un semnal, maestre.

— Un semnal?

---

* Tabloul, cunoscut criticilor sub numele de *La belle Ferronière*, se află în prezent la Luvru.

— Oh, da. Trimiteți semnale din mijlocul întunericului. Ca un far, noaptea. Trimiteți semnale către oamenii cu credință. Celor care preferă lumina întunericului.

Maestrul rămase confuz.

Dintr-o dată, surpriza i se transformase în grijă. Iar Elena își dădu seama. Îl văzu pe maestru asigurându-se că nimeni altcineva nu-i asculta și o rugă pe micuța contesă să-i lase singuri pentru un minut. Doamna, binevoitoare, se îndepărtă către o fereastră care dădea spre Porta Romana.

— Se poate ști ce-ați făcut, maestre Luini?

Șoapta lui Leonardo se înfipse ca un țăruș în auzul ucenicului său.

— Maestre, eu...

— I-ați vorbit despre lumină! Unei copile!

— Dar...

— Nici un dar. Știe și că lumina este unul dintre atributele familiei sale? Ce i-ați mai revelat, nesăbuite?

Luini paralizase de spaimă. Dintr-o dată înțelegea îngrozitoarea greșeală de a fi venit însoțit de Elena. Sufocat, plecă privirea fără să știe ce să răspundă.

— Văd, urmă Leonardo. Acum înțeleg totul.

— Ce înțelegeți, maestre?

— V-ați culcat cu ea. Nu-i așa?

— Culcat?

— Răspundeți-mi!

— Eu... Îmi pare rău, maestre.

— Vă pare rău? Nu vă dați seama ce-ați făcut?

Leonardo încercă să-și înăbușe cuvintele, ca să nu-i atragă atenția micuței contese.

— V-ați culcat cu o Magdalenă! Domnia voastră! Un credincios al cauzei lui Ioan!

Maestrul își înghiți saliva. Avea nevoie de timp de gândire. Mintea sa încerca să asimileze situația, la fel cum căuta ca piesele mașinăriilor sale să se potrivească între ele. Ce altceva putea face? Uriașul sfârși prin a primi lovitura ca pe

un alt semn al Providenței. Alt indiciu că timpurile se schimbau cu repeziciune și că în curând secretul îi va scăpa din mâini.

Cum putuse să fie atât de naiv? Cum de nu prevăzuse posibilitatea că tânărul discipol însărcinat să o păzească îndeaproape pe fiica doamnei Lucrezia ar putea să sfârșească în brațele ei?

Leonardo, care respingea amorul carnal, trebuia să se grăbească. Cred că aceea fu ziua în care maestrul hotărî că era mai bine să o inițieze pe Elena în misterele apostolatului său, înainte ca alți iubiți să o abată din drum.

Da. Chiar atunci o chemă pe micuța contesă alături de el și făcu ceea ce nimeni nu-l văzuse făcând vreodată mai înainte: îi vorbi despre preocupările sale.

— Iertați această paranteză, se scuză el. Vreau să vă spun că vizita voastră nu poate fi mai nimerită. Aveam nevoie să vorbesc cu cineva de încredere. Cred că sunt spionat. Că ne păzesc mișcările, atât mie, cât și ajutoarelor mele.

— Domniei voastre, maestre? se cutremură Luini.

— Să vedeți, urmă el. Bănuiesc de ani de zile. Știți, Bernardino, că mereu am fost bănuitor. De ani de zile, îmi cifrez toată corespondența, îmi notez ideile astfel încât foarte puțini să le poată citi și n-am încredere în cei care vin lângă mine doar ca să-mi adulmece prin lucruri. Totuși, duminică, în ziua în care o îngropărăm pe prințesă, vechile temeri mi s-au confirmat într-un mod dramatic. În acea zi, în preajma mea, au murit doi bărbați ai lui Dumnezeu în împrejurări foarte ciudate.

Bernardino și Elena dădură din cap, neîncrezători. Nu știau nimic despre asta.

— Unul a apărut spânzurat în Piața de mărfuri. Avea la el o carte de joc pe care, maestre Luini, o cunoașteți la fel de bine ca și mine. Aparține unui joc desenat pentru familia Visconti la mijlocul secolului și arată o călugăriță franciscană, cu crucea Botezătorului într-o mână și cu Cartea lui Ioan în cealaltă.

— Magdalena...!

— Este una dintre multele-i interpretări, într-adevăr, urmă el. Nodurile frânghiei care-i înconjoară mijlocul îngroșat o demonstrează. Dar sunt puțini, foarte puțini cei care cunosc codul.

— Continuați, vă rog, îl invită Bernardino.

— După cum vă puteți imagina, meser Luini, am interpretat aflarea cărții ca pe un semn. Un avertisment al cuiva care încerca să mă hăituiască. Am dat să-i conving pe soldații ducelui că acel călugăr se sinucisese. Voiam să câștig timp ca să fac cercetări, dar a doua moarte îmi confirmă temerile.

— Ce temeri?

Elena nu clipi.

— Să vedeți, și celălalt era tot un vechi prieten.

Micuța contesă tresări.

— Îi cunoșteați?

— Da. Pe amândoi. Giulio, cea de-a doua victimă, a murit într-un lac de sânge, contemplând *Maestà*. Cineva i-a străpuns inima cu spada. Nu i-au furat nici bani, nici alte lucruri, în afară de...

— În afară de?

— În afară de cartea de joc a franciscanei, pe care mai târziu au găsit-o lângă călugăr. Am neplăcuta senzație că ucigașul a dorit să mă înștiințeze despre crimele sale. La urma urmei, *Maestà* e opera mea, iar călugărul spânzurat venea de la Mănăstirea „Santa Maria".

Sfiindu-se de îndrăzneala ei, Elena vorbi din nou:

— Maestre, au toate acestea legătură cu dorința domniei voastre de a-mi arăta acum portretul mamei mele? Ce are a face cu aceste oribile vești?

— Veți pricepe imediat, Elena, răspunse maestrul. Mama dumneavoastră nu mi-a pozat numai pentru acest tablou. Când era mai tânără, mi-a servit drept model pentru fecioara din *Maestà*. Am apelat din nou la ea când am pictat-o

iar, în urmă cu doar câteva luni. După ce am predat această comandă, franciscanii au substituit-o vechii versiuni. Totul s-a petrecut atât de repede, încât n-am avut timp să-i avertizez pe Frați despre înlocuire.

„Frații?" De data asta, Elena nu-l întrerupse.

— Văd că maestrul Luini nu v-a povestit totul încă, șopti Leonardo. Acest tablou este ca o evanghelie pentru ei. Era alinarea lor spirituală, mai cu seamă de când Inchiziția i-a lipsit de cărțile lor sfinte. Veneau cu zecile s-o venereze. Cu toate acestea, când franciscanii și-au dat seama și au început să mă acuze, m-am văzut obligat să le prezint o nouă versiune, lipsită de simbolurile care o făceau atât de deosebită. Am întârziat zece ani cu onorarea comenzii, dar n-am putut să mai trag de timp. Din păcate, nu i-am anunțat pe Frați să nu mai vină la Sfântul Francisc în căutarea iluminării, iar ultimul dintre ei, dragul meu Giulio, a plătit greșeala cu viața. Cineva îl aștepta.

— Bănuiți cine poate fi?

— Nu, Bernardino. Dar motivul a fost cel dintotdeauna; același care l-a împins pe Sfântul Dominic să creeze Inchiziția: a-i distruge pe ultimii creștini puri. Vor să sufoce cu forța ceea ce nu au putut să distrugă la Montségur, nimicindu-i pe catari.

— Atunci, meser, unde vor merge acum Frații ca să se roage?

— La *Cenacolo*, bineînțeles. Dar asta se va întâmpla când va fi terminat. De ce credeți că-l pictez pe zid și nu pe pânză? Vă gândiți, poate, că-i din cauza mărimii? Nici vorbă. (Ridică degetul arătător, negând). Este pentru ca nimeni să nu-l poată smulge sau să mă oblige să-l refac. Doar astfel Frații vor afla un loc pentru consolarea lor definitivă. Nimănui nu-i va trece prin cap să-i caute chiar sub nasul inchizitorilor.

— E ingenios, maestre... dar foarte riscant.

Leonardo zâmbi din nou:

— Între creștinii Romei și noi e o mare diferență. Ei au nevoie de taine palpabile ca să se simtă binecuvântați de Dumnezeu. Mănâncă pâine, se ung cu uleiuri sau se scufundă în ape binecuvântate. Dimpotrivă, ritualurile noastre nu sunt vizibile. Puterea le stă în abstracție. Cine reușește să le zărească simte o lovitură în piept și o bucurie care inundă totul. Omul se știe salvat, atunci când primește acel șuvoi. Ultima mea Cină le va oferi un privilegiu asemănător. De ce credeți că Isus Cristos nu arată acolo ostia creștină? Pentru că împărtășania Sa e alta...

— Maestre, îl întrerupse Luini. Vorbiți dinaintea Elenei ca și cum ea v-ar cunoaște credința. Iar adevărul este că încă nu știe la ce vă referiți.

— Ei bine?

— Sper să-mi faceți o favoare: dați-mi voie să o duc la *Cenacolo* și s-o inițiez acolo în limbajul vostru. În simbolurile voastre. Poate așa... – Bernardino ezită, ca și cum și-ar fi cântărit cuvintele –, poate am putea să ne purificăm și să meritățm un loc nou alături de domnia voastră. Ea asta dorește.

— E adevărat, Elena?

Tânăra aprobă.

— Atunci, trebuie să aflați că singurul fel de a-mi cunoaște opera este să faceți parte din ea. Iar domnia voastră o știți mai bine ca oricine, Bernardino, se burzului el. Eu sunt singurul Omega către care trebuie, de acum înainte, să vă îndreptați.

— Dacă intenția voastră este s-o conduceți către domnia voastră, maestre, atunci de ce n-o luați drept model? Mama ei v-a folosit pentru evanghelia din *Maestà*. De ce nu v-ar folosi fiica pentru pictura pe care o terminați?

Leonardo ezită.

— Pentru *Cenacolo*?

— Și de ce nu? răspunse Luini. Nu aveți oare nevoie de un model pentru apostolul iubit? Credeți că veți afla vreun chip mai îngeresc decât acesta ca să-l terminați pe Ioan?

Elena coborî privirea, mulțumită. Acel pustnic în haine albe își mângâie gânditor barba deasă, în timp ce o scruta din nou pe tânăra Crivelli. Apoi scoase un hohot de râs care răsună în toată încăperea.

— Da, tună el. Și de ce nu? Și de ce nu? Până la urmă, nu văd pe nimeni mai potrivit pentru acest scop.

30

— Oliverio Jacaranda?

O expresie disprețuitoare apăru pe chipul starețului la auzul acelui nume. Fra Vicenzo mă chemă de îndată ce află că mă întorsesem la mănăstire. După câte se părea, obștea fusese îngrijorată de neașteptata mea absență. Unii călugări, înarmați cu ciomege și făclii, ieșiseră să mă caute îndată ce se înnoptase. De aceea, când Maria Jacaranda mă lăsă întreg la porțile mănăstirii, deși cu mintea puțin tulburată, starețul se grăbi să mă cheme la el.

— Și ziceți, frate Leyre, că v-ați petrecut seara cu Oliverio Jacaranda, în casa lui?

Vocea-i sună a sinceră preocupare.

— Văd că-l cunoașteți, părinte stareț.

— Bineînțeles, răspunse el. Întregul Milano știe cine este lipitoarea aceasta. Face negoț cu obiectele liturgice, cumpără și vinde de-a valma portrete de sfinți sau nuduri venusiene. Are mai mulți bani și posibilități decât mulți nobili de la curtea ducelui. Ceea ce nu înțeleg este, adăugă el lăsându-și pleoapele în jos, cu un gest viclean, ce ar putea să aibă de-a face cu domnia voastră.

— Dorea să-mi vorbească despre fra Alessandro, părinte stareț.

— Despre fratele Trivulzio?

Am aprobat. Bandello părea uimit.

— Se pare că păstrau un fel de relație comercială. Erau, să spunem, asociați.

— Asta-i o prostie! Ce putea să-l intereseze pe părintele Trivulzio, Dumnezeu să-l odihnească, la un bărbat imoral și depravat ca acesta?

— Dacă e adevărat ce mi-a spus domnul Jacaranda, fra Alessandro ducea o existență dublă. Față de domnia voastră era un bărbat cu frica lui Dumnezeu, iubitor de carte și de studiu: dar, departe de privirea voastră ocrotitoare, se transformase într-un samsar de antichități.

Mintea lui Bandello fierbea precum o oală de supă.

— Nu-mi vine să cred, bolborosi el. Cu toate că, dacă mă gândesc mai bine, asta explică anumite lucruri...

— La ce vă referiți, părinte stareț?

— Am vorbit cu garda Maurului despre împrejurările morții lui fra Alessandro. E un lucru nedeslușit, pe care nimeni n-a știut să-l tălmăcească. O supremă contradicție ce mă nedumerește.

— Explicați-vă, rogu-vă.

— Să vedeți. Poliția nu a aflat semne de violență sau de rezistență pe trupul părintelui Trivulzio. Totuși, pare să nu se fi spânzurat singur. A mai fost cineva cu el, în acel moment. Cineva care a lăsat o ciudată carte de vizită, prinsă de unul dintre picioarele desculțe ale bibliotecarului.

Starețul se căută în buzunare, întinzându-mi o bucată de pergament plină de mâzgăluri și linii de neînțeles. Fuseseră scrise pe un fel de carton lat, cu margini fine, foarte uzat.

— Uitați-vă, spuse el, întinzându-mi-l.

Cred că am făcut ochii mari, fiindcă starețul mă observă, mulțumit că îmi stârnise interesul. Cum altfel? O parte din acele linii corespundeau ghicitorii care mă adusese acolo. Într-adevăr: *Oculos ejus dinumera*, ciudata semnătură a Prevestitorului, ocupa centrul cartonașului. Cele șapte versuri fuseseră scrise cu litere tremurătoare și păreau că fuseseră

cercetate în profunzime, ca și cum notițele dimprejur erau rodul eforturilor unui erudit pentru a le descifra sensul.

— Este enigma mea! am admis.

— „Numără-i ochii / dar nu-i privi chipul. / Cifra numelui meu / o vei găsi în coasta sa...". Da. Știu. Mi-ați mărturisit-o înainte de moartea lui fra Alessandro. Vă amintiți? Dar aceste notițe, spuse el, trasând cu degetul un cerc în jurul însemnării, nu sunt ale mele, părinte Leyre.

Maliția îi sclipi în privire.

— Și asta nu e tot. Uitați-vă.

Părintele Bandello întoarse cartonașul. Imaginea bine definită a unei franciscane ținând în mâna dreaptă o cruce și în stânga o carte mă paralizează.

— Sfinte Cristoase! am exclamat. Cartea... Cartea de joc a domniei voastre!

— Nu. Cartea lui Leonardo, mă corectă el. Nimeni nu știe cine a pus-o pe corpul lui fra Alessandro după ce a murit, dar este evident că înseamnă ceva. Vă amintesc că toscanul ne-a provocat chiar cu acest desen. Iar acum, acesta apare lângă enigma voastră, la picioarele bibliotecarului. Ce credeți despre asta?

Respirai adânc.

— E ceva ce nu v-am povestit încă, părinte stareț.

Bandello își încreți fruntea.

— Nu știu cum s-o tălmăcesc acum, după revelațiile domniei voastre, însă eu și domnul Jacaranda am vorbit *chiar* despre această carte de joc. Sau, ca să fiu mai precis, despre cartea pe care o are femeia aceasta.

— Cartea?

— Nu este o carte oarecare, părinte stareț. Jacaranda a vrut să facă rost de ea ca să onoreze o comandă importantă și i-a încredințat treaba lui fra Alessandro. După cât se pare, acest volum de valoare se află în posesia maestrului Leonardo, așa că s-a gândit că bibliotecarului nostru îi va fi mai ușor să ajungă la el și să-i facă o ofertă. O simplă operație comercială care a costat deja viețile a două persoane.

— A două persoane, spuneți?

— Încă nu v-am spus, părinte stareț, dar clienta care dorea să capete această carte era Beatrice d'Este, odihnească-se în pace.

— Cerule!

Starețul mă invită să continuu:

— Jacaranda nu știe din ce cauză a apelat ducesa la serviciile lui ca să capete cartea și nu i s-a adresat direct maestrului Leonardo. Dar este convins că, într-un fel sau altul, Leonardo este implicat în aceste decese.

— Și domnia voastră ce opinie aveți, părinte Leyre?

— Nu-mi vine să cred. Leonardo este un artist, nu un soldat.

Fra Vicenzo coborî privirea, îngrijorat.

— Și eu sunt de aceeași părere, dar, după câte văd, morții se înmulțesc în mod neașteptat în jurul maestrului.

— Ce vreți să spuneți?

— Chiar ieri s-a întâmplat ceva ciudat nu departe de aici. Biserica Sfântului Francisc a fost profanată cu uciderea unui peregrin.

— O crimă? M-am cutremurat. Pe pământ sfințit?

— Așa este. Nenorocitului i-au străpuns inima chiar dinaintea altarului, sub noul tablou al lui Leonardo. Cam cu câteva ore înaintea morții lui fra Alessandro. Și mai vreți să știți ceva?

Starețul trase aer în piept înainte de a urma:

— Gărzile au găsit între lucrurile lui pachetul din care provine cartea de joc. Cine l-a ucis i-a furat cartea, a scris enigma domniei voastrtre pe dos și apoi a lăsat-o lângă trupul bibliotecarului nostru. Trebuie să mă ajutați să-l găsim. Cred că asasinul, oricine ar fi, caută și el acest manuscris al lui Leonardo.

31

— Vreau să-mi predați prizonierul.

Maria Jacaranda mă privi stupefiată. Nu mai avea hainele bărbătești din noaptea anterioară, ci o rochie puțin strânsă pe talie, cu mâneci alb-albastre și corset în dungi. Își purta părul blond strâns într-o cochetă rețea. Avea o înfățișare strălucitoare.

Era clar că tânăra Jacaranda nu spera să mă revadă atât de curând. Cu atât mai puțin se aștepta să mă întorc la palat pentru un motiv atât de... deosebit. Nu știa că, în fond, inchizitorul nu avea încotro. Mario Forzetta, spadasinul pe care tatăl ei îl învinsese la duel, era, după câte știam, ultimul care încercase să pună mâna pe cartea albastră din jocul lui Leonardo. Și singurul care mai era, încă, în viață. Cum să nu vreau să vorbesc cu el?

— Nu cred că tatălui meu îi va plăcea prea mult ideea asta, la drept vorbind, spuse ea, de îndată ce-mi ascultă explicațiile stângace.

— Vă înșelați. Erați de față când don Oliverio mi-a cerut să-l ajut să obțină cartea lui Leonardo. Și chiar pentru asta am venit.

— Și ce vreți să faceți cu Mario?

— Mai întâi să-l iau sub supravegherea mea, adică a Sfântului Oficiu. Iar mai apoi, să-l duc la interogatoriu.

Aluzia la Sfânta Inchiziție spulberă puțina împotrivire a tinerei. Frumoasa Maria, impresionată de seriozitatea mea,

deveni binevoitoare și se învoi să mă însoțească până la beciurile palatului, ca să evite un conflict cu dominicanii în absența tatălui ei. Îmi spuse că acesta plecase chiar după întâlnirea noastră și că nu-l așteptau să se întoarcă până într-o săptămână. Cât era plecat, ea răspundea de bunul mers al casei și de supravegherea averii; bineînțeles, și de tânărul Forzetta.

— E violent? am întrebat.

— Oh, nu. Nici vorbă. Cred că n-ar fi în stare să omoare o muscă. Dar e viclean. Aveți grijă.

— Viclean?

— O însușire pe care și-a dezvoltat-o cu Leonardo, adăugă Maria. Toți ucenicii lui sunt așa.

Băiatul fusese închis într-o aripă a palatului care altădată folosise drept închisoare. Ziduri groase și scări adânci duceau într-o ciudată lume subterană, de neimaginat din grădina de la suprafață. Bunăvoința lui Jacaranda îl aruncase pe îndrăznețul său servitor într-o temniță *murus strictus*, adică într-o celulă ale cărei dimensiuni îi permiteau să se culce, să se ridice în picioare și să facă doi pași de la un perete la altul. Fără ferestre sau altă vedere decât întunericul cel mai de nepătruns, Mario Forzetta se putea considera norocos. La câțiva metri, Maria îmi arătă celulele *murus strictissimus*, în care n-ar fi putut să se ridice în picioare sau să se întindă cât era de lung și din care toți ieșeau ori nebuni, ori morți.

Când mă lăsă dinaintea celulei sale, o senzație de sufocare puse stăpânire pe mine. Nu voiam ca fiica lui Jacaranda să mă vadă ezitând. Detestam să vizitez închisori; spațiile închise mă îmbolnăveau. De fapt, singura treabă de la care nu mă dădeam înapoi era cea administrativă. Preferam greutatea hârțoagelor acelui miros de umezeală și căderii continue a picăturilor de apă pe piatră. Mediul acesta îmi tăie respirația. Când am rămas singur, cu opaițul în mână și un mănunchi de chei grele de fier, am mai întârziat un moment înainte să pot vorbi.

— Mario Forzetta?

Nimeni nu răspunse.

De cealaltă parte a zăvorului mâncat de rugină părea că doar moartea putea aștepta. Am descuiat cu una dintre chei și mi-am croit drum înăuntru. Într-adevăr, Forzetta era acolo, în picioare, sprijinit de un zid, cu privirea pierdută. Bietul de el, își acoperi ochii când simți lumina. Era îmbrăcat tot cu cămașa plină de sânge. Rana de pe obraz se învinețise urât. Pletele-i erau pline de praf și, cu toate că nu trecuse mult timp, înfățișarea lui părea vrednică de plâns.

— Așa-i că ești din Ferrara, ca donna Beatrice? Am spus, în timp ce mă așezam pe lavița lui și îl lăsam să se obișnuiască cu lumina. El aprobă, confuz. Nu-mi auzise vocea niciodată, nici nu știa precis cine eram.

— Câți ani ai, fiule?

— Șaptesprezece ani.

„Șaptesprezece ani! mi-am spus. Nici măcar nu e bărbat." Mario nu înceta să se uite la sutana mea albicioasă și să se mire de vizita aceea ciudată. Ca să fiu sincer, un curent de simpatie se stabili imediat între noi. M-am hotărât să profit:

— Ei bine, Mario Forzetta, îți voi spune de ce am venit. Am permisiunea de a te scoate de aici și de a te elibera, numai să ajungem la o învoială, am mințit eu. Trebuie doar să-mi răspunzi la câteva întrebări. Dacă spui adevărul, te voi lăsa să pleci.

— Eu spun întotdeauna adevărul, părinte.

Tânărul se desprinse de perete și se învoi să se așeze lângă mine. Văzut de aproape, nu-mi părea deloc un băiat de temut. Cam slăbănog și cu umerii aduși, se vedea clar că nu era făcut pentru munci grele. Nu mă miră că Jacaranda îl înfrânsese cu atâta ușurință.

— Știu că ai fost ucenicul maestrului Leonardo, așa-i?

— Da, așa este.

— Ce s-a întâmplat? De ce ai părăsit atelierul?

— N-am fost demn de el. Maestrul este foarte exigent cu ai săi.

— Ce vrei să spui?

— Că nu am trecut probele la care m-a supus. Doar atât.

— Probe? Ce fel de probe?

Mario respira adânc, în timp ce-și contempla mâinile prinse în cătușe. La lumina opaițului meu, am descoperit că avea încheieturile vinete.

— Erau probe de inteligență. Maestrului nu-i ajunge ca ucenicii săi să știe să amestece culorile sau să schițeze un profil pe un carton. Pretinde minți treze...

— Și probele? am insistat.

— Într-o zi m-a dus să-i văd unele opere și mi-a cerut să le interpretez. Am trecut pe lângă *Cenacolo*, când abia începuse să-l picteze, apoi am fost și în castelul ducelui, admirându-i câteva lucrări. Presupun că nu m-am descurcat cum trebuie, pentru că la câteva zile mi-a spus să părăsesc atelierul.

— Înțeleg. Și de aceea te-ai hotărât să te răzbuni și să-l furi, nu-i așa?

— Nu! Nici vorbă, se tulbură Mario. Niciodată nu l-aș prăda pe maestru. Mi-a fost ca un părinte. Ne ducea peste tot, ca să ne învețe să lucrăm și ne dădea chiar și de mâncare. Când nu-i ajungeau banii, ne aduna în refectoriul vostru, al dominicanilor din „Santa Maria"; ne așeza ca pe apostoli, în jurul unei mese mari, și se uita la noi de la oarecare distanță cum înghițeam...

— Așadar ai fost martor la evoluția *Cenacolo*-ului.

— Bineînțeles. Este marea operă a maestrului. De ani de zile citește ca să o poată desăvârși.

— Citește cărți ca cea pe care i-ai furat-o, nu-i așa?

Mario protestă din nou:

— Nu i-am furat nimic, părinte! Don Oliverio mi-a cerut să mă duc la *bottega* sa și să obțin din bibliotecă o carte veche, cu coperți albastre.

— Ăsta-i furt.

— Nu, nu este. Ultima oară când am fost la atelier, i-am cerut-o maestrului. Când i-am explicat pentru ce o voiam și i-am spus că era ca să-l mulțumesc pe noul meu stăpân, mi-a dăruit volumul pe care mai târziu l-am pus în mâinile lui don Oliverio. A fost ca un cadou. Ceva dat în amintirea vremurilor de altădată. Mi-a spus că nu mai are nevoie de ea.

— Iar tu ai vrut să i-o vinzi domnului Jacaranda.

— Maestrul Leonardo m-a învățat că celor care din aur trăiesc, aur să le ceri. De asta i-am pus preț. Atâta tot. Dar don Oliverio nu-mi ascultă rugile. Scos din pepeni, mi-a dat o spadă și m-a obligat să-mi apăr onoarea în duel. Apoi, m-a închis aici.

Băiatul acela mi-a părut sincer. Cu siguranță, mai mult decât Jacaranda, o ființă meschină, în stare să se folosească de călugări și de adolescenți ca să pună mâna pe o antichitate de pe urma căreia să scoată un pumn zdravăn de ducați. Și dacă l-aș lua pe Mario cu mine? Dacă aș profita de cunoștințele acelui fost elev al lui Leonardo, profesorul de enigme, și l-aș încerca cu problemele mele?

Mă hotărâi să-mi încerc norocul.

— Ce știi despre un joc de cărți în care apare o femeie îmbrăcată în franciscan, cu o carte în brațe?

Mario mă privi surprins.

— Știi despre ce-ți vorbesc? am insistat.

— Don Oliverio mi-a arătat cartea aceasta înainte să mă trimită după tomul maestrului.

— Continuă.

— Când m-am dus să i-o cer maestrului Leonardo, i-am înfățișat-o, iar el a râs. Mi-a spus că tăinuia o mare enigmă și că mi-ar vorbi despre ea doar dacă aș fi în stare să o descifrez singur. Întotdeauna face așa. Nu-ți dezvăluie niciodată nimic dacă nu ești capabil să afli înainte despre ce-i vorba.

— Și ți-a spus cum ai putea?

— Maestrul își inițiază toți ucenicii în arta lecturii oculte a lucrurilor. El ne-a învățat despre *Ars Memoriae* a grecilor, despre codurile numerice ale evreilor, despre literele care schițează figuri ale arabilor, despre matematica ascunsă a lui Pitagora... Cu toate că, după cum v-am spus, am fost un elev slab, care n-a tras prea multe învățăminte...

— Ai lucra pentru mine la o enigmă dacă ți-aș cere-o?

Mario ezită o secundă înainte să dea din cap că da.

— Este o ghicitoare demnă de fostul tău maestru, i-am spus, în timp ce căutam o bucată de hârtie, ca să mă fac înțeles. Ascunde numele unei persoane pe care o caut. Uită-te cu grijă la text și învață-l, i-am zis, încercându-l. Fă-o pentru mine. Drept mulțumire pentru darul pe care ți-l voi face astăzi.

Băiatul se apropie de flacăra opaițului ca să vadă mai bine.

— „Oculos ejus dinumera"... E în latinește.

— Așa este.

— Deci mă veți elibera?

— După ce te voi întreba despre un ultim lucru, Mario. Am înțeles că lui don Oliverio i-ai spus că Leonardo folosise cartea pe care i-ai dat-o ca să-l schițeze pe unul dintre ucenicii din *Cenacolo*.

— E adevărat.

— Ce discipol era acela, Mario?

— Apostolul Matei.

— Și știi de ce a folosit tocmai acea operă?

— Cred că da... Matei a fost evanghelistul cel mai popular din Noul Testament, iar el voia ca bărbatul care-i împrumutase chipul pentru apostol să se ridice cel puțin la nivelul demnității sale.

— Și care este acesta? Platon?

— Nu. Nu Platon, surâse Mario. E cineva viu. Poate că ați auzit vorbindu-se despre el: a tradus *Divini Platonis Opera Omnia* și se numește Marsilio Ficino. Odată, l-am auzit pe

maestru spunând că atunci când îl va picta într-una din operele sale, acela va fi semnalul.

— Semnalul? Ce semnal?

Forzetta ezită o clipă înainte de a vorbi.

— Nu vorbesc de mult cu maestrul, părinte. Dar dacă vă țineți promisiunea și mă eliberați, voi cerceta pentru domnia voastră. Vă dau cuvântul de onoare. Ca și ghicitoarea pe care mi-ați încredințat-o. Nu vă voi dezamăgi.

— Trebuie să știi că ai făgăduit dinaintea unui inchizitor.

— Și vă dau din nou cuvântul. Lăsați-mă liber și-l voi respecta.

Ce aveam de pierdut? Chiar în acea seară, înainte de ora 9, eu și Mario părăseam palatul Jacaranda, dinaintea privirii neîncrezătoare a Mariei. Afară, în drum, băiatul cu plete negre și cicatrice pe chip îmi sărută mâna, își masă încheieturile slobode și o luă la goană spre centrul orașului. Curios: nu m-am întrebat nici măcar o dată dacă aveam să-l mai văd. În fond, puțin îmi păsa. Știam deja mai mult despre *Cenacolo* decât majoritatea călugărilor cu care locuiam sub același acoperiș.

32

La prima oră a dimineții de joi, 19 ianuarie, Matteo Bandello, nepotul adolescent al starețului, dădu buzna în refectoriul din Santa Maria. Avea privirea îngrozită și ochii umezi. Ajunse gâfâind, cu sufletul la gură și cu frica oglindită pe chip. Trebuia să-i vorbească unchiului său. Faptul că îl găsi acolo, lângă misterioasa pictură pe zid a lui Leonardo, îl liniști și-l cutremură în același timp. Dacă ce auzise în Piața de Mărfuri era adevărat, a rămâne prea mult acolo, observând progresele acelei lucrări diabolice, ar fi putut să-i ducă pe toți în mormânt.

Matteo se apropie cu grijă, încercând să nu întrerupă conversația pe care abatele o purta cu nedespărțitul său secretar, părintele Benedetto.

— Spuneți-mi ceva, părinte stareț, auzi el. Când meser Leonardo a pictat portretele Sfântului Simon și al lui Iuda Tadeul, în refectoriu, ați băgat de seamă ceva ciudat în purtarea lui?

— Ciudat? Ce înțelegeți prin ciudat, părinte?

— Haideți, părinte stareț! Știți exact ce vreau să spun! N-ați văzut dacă a consultat cumva vreo notiță sau vreo schiță, ca să le dea acestor discipoli unele trăsături particulare? Sau poate vă amintiți dacă l-a vizitat cineva de la care ar fi putut să primească instrucțiuni ca să termine aceste portrete?

— E o întrebare ciudată, părinte Benedetto. Nu știu unde vreți să ajungeți.

— Să vedem..., tuși chiorul. Mi-ați cerut să aflu tot ce-mi stă în putință despre ghicitoarea cu care se ocupau fra Alessandro și părintele Leyre. E adevărat că, în lipsă de vești, m-am amuzat cercetând ce-au făcut amândoi în zilele premergătoare morții bibliotecarului.

Matteo tremură de groază. Starețul și secretarul său vorbeau tocmai despre lucrul care-l adusese acolo.

— Ei bine? insistă unchiul său, străin de spaima lui.

— Părintele Leyre își petrecea aici timpul liber mulțumită cheii pe care i-ați dat-o.

— Și fra Alessandro?

— Acesta-i lucrul ciudat, stareță Bandello. Paracliserul îl surprinsese de mai multe ori vorbind cu Marco d'Oggiono și Andrea Salaino, ucenicii preferați ai lui Leonardo. Se întâlneau în Galeria Morților și trăncăneau acolo mult timp. Spusele celor care s-au întâlnit cu ei coincid în a-i fi auzit vorbind despre marea grijă a toscanului în legătură cu portretul Sfântului Simon.

— Și asta v-a atras atenția? (Matteo îl văzu pe unchiul lui mormăind, apucându-se de nas și încrețindu-și fruntea, cum făcea de atâtea ori.) Maestrul este obsedat de amănunte, de date, de detalii minuscule... Doar o știați. Nu cunosc nici un artist care să-și revizuiască de atâtea ori lucrul.

— Așa-i cum spuneți, părinte stareț. Și totuși, în acele zile, fra Alessandro a stat mai mult după capriciile lui Leonardo. I-a căutat cărți și gravuri. Munci în afara programului său de bibliotecă. A vizitat chiar fortăreața ducelui, ca să supravegheze transportul unui pachet foarte greu, despre care încă n-am putut să aflu nimic.

Starețul ridică din umeri:

— Poate să nu fie atât de ciudat cum vi se pare, părinte. N-a pozat fra Alessandro pentru el? Nu l-a ales dintre mai mulți, ca să-i dea chip lui Iuda? E clar că se poate să se fi

împrietenit și să-i fi cerut ajutorul în zilele de dinaintea morții.

— Credeți că a fost o întâmplare? Mi se pare că părintele Leyre v-a vorbit deja despre bănuielile lui, nu?

— Părintele Leyre, părintele Leyre, bombăni el. Omul ăsta ne ascunde ceva. O citesc pe chipul lui, ori de câte ori stăm de vorbă...

Matteo nu știa dacă să-i întrerupă sau nu. Cu cât îi auzea divagând mai mult despre *Cenacolo* și secretele lui, cu atât se impacienta mai tare. Știa ceva important despre acea pictură!

— Dar vede posibilă implicarea lui Leonardo în asasinatul lui fra Alessandro, nu-i așa?

— Vă înșelați. Asta i-a spus Oliverio Jacaranda, un vechi dușman al maestrului. Leonardo este un om original, cu gusturi ciudate, pe care nu-l vedem prea des la slujbe și care se laudă cu secretul său încifrat în această pictură. Dar toate acestea nu fac din el un criminal.

— Hm..., ezită chiorul. Asta așa-i. Fac din el un eretic. Cui, dacă nu unui vanitos ca el i-ar fi trecut prin minte să se picteze în *Cina cea de taină*? Nici mai mult, nici mai puțin decât ca Iuda Tadeul!

— O ambiguitate interesantă. El se pictează ca Iuda „cel bun", iar pe fra Alessandro îl folosește drept Iuda „cel rău".

— Cu tot respectul, părinte stareț: ați băgat de seamă unde s-a așezat Leonardo în *Cina cea de taină*?

— Desigur, răspunse el, în timp ce-l căuta pe perete. Este cu spatele la Domnul Isus.

— Exact! Leonardo sau Tadeul, cum vă place, conversează cu Simon, în loc să fie atent la anunțul trădării, tocmai pronunțat de Cristos. De ce? De ce e mai important pentru maestru Sfântul Simon decât Domnul? Și să ducem bănuiala mai departe: dacă știm că fiecare ucenic este reprezentat de

câte o persoană semnificativă pentru maestru, atunci cine este acest apostol?

— Nu văd unde vreți să ajungeți.

— Foarte ușor, replică Benedetto. Dacă personajele din *Cina cea de taină* nu sunt cine par și chiar meser Leonardo îl preferă pe Sfântul Simon lui Cristos, atunci acest Sfânt Simon trebuie să fie neapărat cineva de mare importanță pentru el. Iar fra Alessandro știa asta.

— Sfântul Simon... Sfântul Simon Cananeanul...

Starețul își mângâie tâmplele, ca și cum ar fi încercat să introducă în pictură piesa pe care tocmai i-o dăruise fra Benedetto. Matteo, în tăcere, nu mai avea răbdare. Mesajul său era urgent!

— Acum că insistați, frate, îmi aduc aminte că ceva ciudat s-a întâmplat când Leonardo a completat partea aceasta din *Cenacolo*, spuse, până la urmă, unchiul lui, care nu știa că el se află în refectoriu.

— Într-adevăr?

— A fost ceva deosebit. De trei ani, Leonardo tot vedea candidați pentru apostoli. Ne-a făcut să pozăm pe toți, vă amintiți? Apoi a cerut garda ducelui, grădinarii, bijutierii, pajii... De la toți scotea câte ceva folositor: un gest, un profil, conturul unei mâini, un braț. Dar când veni vremea să picteze colțul drept, Leonardo și-a întrerupt căutările și a renunțat la modelele umane...

Chiorul ridică din umeri.

— Ce încerc să vă spun, părinte Benedetto, este că pentru sfântul Simon meser Leonardo n-a folosit nici unul dintre acei subiecți.

— Așadar l-a inventat?

— Nu. A folosit un bust. O sculptură adusă de la castelul Maurului.

— Asta este! Lada lui fra Alessandro!

— Îmi aduc bine aminte de ziua când au adus acea piesă de marmură la mănăstire, urmă el fără să bage de

seamă întreruperea. Era un soare nemilos, iar căruța cu doi cai abia putu să urce până aici lada care proteja piesa. Adevărul e că nu știu de ce a ținut așa mult la manevra aceea, dar tocmai când o coborau, a sosit și donna Beatrice.

— Donna Beatrice?

— Oh, da! Era încântătoare, cu unul dintre acele costume brodate care-i plăceau atât de mult, și cu obrajii îmbujorați de căldură. A venit cu escortă, ca întotdeauna, dar a încălcat protocolul ca să se apropie de cei care descărcau bustul. Și știți ceva? A țipat la ei.

— A țipat la ei? Prințesa a dat ordin direct unor cărăuși?

— Mai mult decât atât, frate. Își pierduse purtarea regească. I-a insultat. I-a umilit cu un limbaj vulgar și i-a amenințat cu spânzurătoarea dacă-i aduceau vreo stricăciune filosofului său.

— Filosofului... său? Dar nu era un bust al Sfântului Simon?

— M-ați întrebat dacă-mi amintesc ceva ciudat, nu? Ăsta-i lucrul cel mai ciudat pe care mi-l amintesc.

— Iertați-mă, părinte stareț. Continuați, vă rog.

— Leonardo a instalat bustul lângă intrarea în refectoriu, peste o grămadă de saci de pământ. Îl mișca din când în când ca să studieze cum îl influențau gradele diferite de lumină ale zilei și, când îl învăță pe dinafară, se grăbi să-i deseneze trăsăturile pe perete. Tehnica lui era uimitoare.

— Și de unde scosese bustul?

— Asta-i cel mai ciudat; după cum am aflat mai târziu, donna Beatrice poruncise să fie adus de la Florența doar ca să-i facă pe plac maestrului.

Matteo nu mai putea. Trebuia să-i întrerupă, dar tot nu îndrăznea.

— Întotdeauna s-a arătat atât de îndatoritoare donna Beatrice cu maestrul? întrebă chiorul.

— Desigur. Leonardo era artistul ei preferat.

— Și puteți să mă lămuriți de ce acest interes al lui Leonardo pentru un Sfânt Simon din Florența?

— Și pe mine m-a mirat. Să se ducă la Florența ca să aducă un Botezător care, la urma urmei, este patronul orașului ar fi destul de logic. Dar un Simon...

— Acela nu este Simon, unchiule! Nu este!

Roșu de disperare, Matteo îi surprinse pe călugări. Știa că nu trebuia să întrerupă conversațiile celor mai în vârstă, dar nu putu să-și țină gura pentru mai mult timp.

— Matteo! încremenise starețul. Nepotul lui de doisprezece ani stătea înfipt acolo, legănându-se dintr-o parte în cealaltă, cu chipul brăzdat de lacrimi și cu privirea îngrozită. Ce ți s-a întâmplat?

— Eu știu cine este acel apostol, unchiule, murmură Matteo în timp ce încerca să-și ascundă tremuratul. Apoi leșină.

33

Stareţului Bandello şi lui fra Benedetto le trebui ceva timp ca să-l aducă în fire pe Matteo. Se trezi agitat. Abia putea să scoată un cuvânt, iar când reuşea, trupul i se scutura de frig şi de frică. Tot ce voia era să iasă cât mai repede din refectoriu. „Este opera Diavolului", bolborosea, printre hohote de plâns, spre uimirea chiorului şi a unchiului său. Cum nu puteau să-l liniştească, îi făcură pe plac şi se retraseră în bibliotecă. Acolo, la căldură, copilul îşi reveni, încetul cu încetul.

La început nu voi să vorbească. Se agăţa de braţul stareţului din toate puterile şi nega din cap, ori de câte ori îi vorbeau. Băiatul nu era rănit, nici nu avea vânătăi vizibile; deşi murdar şi cu sutana pătată de noroi, nu părea să fi fost atacat. Şi atunci?

Benedetto coborî la bucătărie după puţin lapte cald şi vreo bucăţică de marţipan de Siena, păstrat pentu ocazii speciale. Cu stomacul fortificat şi trupul încălzit, lui Matteo începu să i se dezlege limba.

Cele istorisite i-au lăsat muţi de uimire.

Ca de obicei, novicele se dusese până în Piaţa de mărfuri ca să cumpere ceva alimente pentru cămările mănăstirii. Joia era ziua cea mai bună pentru cereale şi verdeţuri, aşa că luase câteva monede din punga lui fra Guglielmo şi se pregătea să-şi ducă la capăt misiunea cât mai repede cu putinţă. Trecând prin faţa Palatului Dreptăţii, clădirea solemnă de

piatră și cărămidă, cu trei etaje, care stăpânește Piața, întâlnise o grămadă mare de oameni. Păreau extaziați. Ascultau fără să clipească discursul unui orator care improvizase o tribună chiar sub porticurile palatului. La început nu dădu prea multă importanță evenimentului. Totuși, când era pe punctul să întoarcă spatele mulțimii, ceva îl atrase. Matteo îl cunoștea pe predicator.

— Chiar aici, în aceste galerii, ș-a dat viața pentru Cristos un adevărat creștin! îl auzi vociferând. Un *bonhomme* care s-a sacrificat pentru credință și pentru voi! Ca și Cristos! Și pentru ce? Pentru nimic! Nici nu vă clintiți când vi-l amintesc! Nu vă dați seama că ne asemănăm din ce în ce mai mult cu animalele? Nu vedeți că prin atitudinea voastră pasivă îi întoarceți spatele lui Dumnezeu?

Starețul și chiorul își stăpâneau cu greu uimirea. Sub balconul pe care-l descria Matteo fusese găsit spânzurat fra Alessandro. Printre înghițituri, novicele își continuă istorisirea. Când le dezvălui identitatea acelui orator, rămaseră și mai uimiți. Matteo ezită. Bărbatul care îi acuza pe trecători că își pierduseră sufletul, nerecunoscându-i pe adevărații trimiși ai Preaînaltului, era fra Giberto. Paracliserul neamț, cu părul roșu, portarul din „Santa Maria", își părăsise slujba în dimineața aceea, ca să predice chiar acolo unde își pusese capăt zilelor bibliotecarul. De ce?

Dar ciudățenia cea mai mare tocmai avea să vină:

— Vă veți osândi cu toții dacă nu renunțați la Biserica lui Satana și nu vă întoarceți la adevărata religie! striga paracliserul, scos din minți. Nu mâncați nimic provenit din împerechere! Refuzați carnea! Lăsați-vă de ouă și lapte! Feriți-vă de falsele ritualuri! Nu vă împărtășiți și nu vă botezați întru minciună! Răzvrătiți-vă împotriva Romei și schimbați-vă credința dacă vreți să mai aveți scăpare!

Chiorul dădu din cap. „Fra Giberto spusese asta?" Starețul îl îndemnă să continue. Matteo, mai liniștit, le povesti cum, atunci când sacristanul îl descoperi în mulțime,

coborî ca o săgeată de pe improvizatul său altar și-l prinse de gât, arătându-l tuturor:

— Îl vedeți bine? spuse, scuturându-l ca pe un sac. Este nepotul stareţului de la „Santa Maria delle Grazie". Dacă acum, cât este copil, nimeni nu-l educă în credința cea adevărată, ce se va alege de el? Vă voi spune eu! răbufni. Se va transforma într-un slujitor al Diavolului, ca și unchiul său! Într-un renegat blestemat de Dumnezeu! Și va târî sute de oi ca voi la osânda de apoi!

Chipul stareţului se încreți, sever.

— Asta a spus? Ești sigur, fiule?

Novicele aprobă.

— Apoi m-a dezbrăcat.

— Te-a dezbrăcat?

— Și m-a ridicat sus, ca să mă vadă toată lumea.

— De ce, Matteo? De ce?

Amintindu-și de toate acestea, ochii copilului se umeziră.

— Nu știu, unchiule. Eu... eu doar l-am auzit țipând la lume să nu creadă că un copil este curat pentru că nu și-a pierdut nevinovăția. Că toți venim pe lume ca să ne ispășim păcatele și că dacă n-o facem în viața aceasta, ne vom întoarce din nou în valea plângerii a materiei netrebnice, la o viață mai rea decât cea anterioară.

— Reîncarnarea nu este o doctrină creștină! protestă chiorul.

— Însă catară, da, i-o tăie stareţul. Lăsați-l să continue, frate.

Matteo se șterse la ochi și continuă:

— Apoi... apoi a spus că deși călugării acestei mănăstiri slujesc în biserica lui Satana și urmează un Papă care adoră zei antici, el promite că nu va trece mult și această casă se va converti în farul ce va purta omenirea spre izbăvire.

— Asta a zis? se strâmbă chiorul. Și a explicat de ce?

— Nu-l presați, frate.

Novicele se agăță din nou de unchiul său.

— Nu-i adevărat, nu-i așa? se smiorcăi. Nu-i adevărat că suntem biserica lui Satana.

— Sigur că nu, Matteo, îl mângâie Bandello pe cap. De ce spui asta?

— Păi... fra Giberto s-a supărat rău când i-am spus că nu era adevărat. M-a pălmuit și a strigat că doar când vă vor da afară din *Cenacolo*, iar acesta va fi contemplat de toată lumea, abia atunci va putea străluci adevărata Biserică.

Starețul simțea cum îl cuprinde mânia.

— Te-a atins! sfârși, indignat.

Matteo nu băgă de seamă.

— Fra Giberto spunea că, privind mai mult la *Cenacolo*, ne vom apropia mai tare de Biserica lui. Că zidul maestrului Leonardo ascundea secretul izbăvirii eterne. De aceea, atât el, cât și fra Alessandro acceptaseră să-i picteze lângă Cristos.

— Asta a spus?

— Da..., își înăbuși Matteo un suspin. Zugrăviți acolo, își câștigaseră, în sfârșit, împărăția cerurilor.

Copilul privi fețele serioase ale superiorilor săi. Chiorul îl lămuri: nu numai bibliotecarul pozase pentru Iuda. Alți călugări, ca Giberto, se lăsară pictați de el, slujindu-i drept apostoli. Neamțul îl reprezenta pe Filip, dar și Bartolomeu, cei doi Iacobi sau Andrei aveau chipuri împrumutate de la călugări. Chiar Benedetto însuși se prezentase pentru Toma. „Sunt așezat în profil, ca să nu mi se vadă ochiul stins", explică.

Chiorul îl mângâie pe tulburatul Matteo.

— Ești un tânăr cutezător, spuse el. Ai făcut bine, vrând să ne scoți de acolo. Răul ne poate face să ne pierdem capul, precum șarpele pe Eva.

Bănuind probabil ceva în legătură cu adevărata identitate a apostolilor, din senin, Benedetto îi puse lui Matteo o întrebare care îl surprinse chiar și pe stareț:

— Adineauri spuneai că știi cine era cu adevărat Apostolul Simon. Ai auzit din gura paracliserului?

Novicele întoarse capul către pupitrele goale din *scriptorium* și aprobă.

— În timp ce mă ținea acolo dezbrăcat, atârnat, ca să mă vadă toți, a istorisit povestea unui bărbat care a trăit înaintea lui Cristos, predicând nemurirea sufletului.

— Așa?

— Spunea că acesta a predicat despre post, rugăciune și viață aspră.

— Ce-a zis exact? insistă Benedetto.

— Că aceste trei lucruri ne vor ajuta să părăsim corpul, în care sălășluiesc toate păcatele și relele, și să devenim una cu sufletul... Mai zicea și că în *Cenacolo* acest bărbat continuă să-și predice învățăturile îmbrăcat în alb imaculat.

— Doar unul dintre cei treisprezece este înveșmântat astfel, observă Bandello. Și acela este Simon.

— Și a dat numele acestui mare înțelept? insistă chiorul.

— Da. L-a numit Platon.

— Platon! sări Benedetto. Sigur! Filosoful doamnei Beatrice. Bustul după care trimisese la Florența era al lui...!*

Starețul își scărpina tâmplele, perplex:

— Și de ce s-ar fi pictat Leonardo ascultându-l pe Platon, în loc de Cristos?

— Cum? Încă nu înțelegeți, părinte? Dar e foarte limpede! Leonardo ne indică în pictură de unde-i provin cunoștințele. Leonardo, stareță, ca fra Giberto și fra Alessandro, este

---

* La Galeriile Uffizi din Florența se află un bust al lui Platon, atribuit sculptorului grec Silanion. Din câte se știe, acesta a fost singurul artist care a surprins trăsăturile filosofului, în viață, din ordinul regelui Mitridate, în anul 325 î. Hr. E posibil să fie chiar bustul florentin la care se face aluzie (sau o copie de-a lui), deoarece prezintă o uimitoare asemănare cu Apostolul Simon din *Cina cea de taină*.

catar. Chiar domnia voastră ați spus-o mai devreme. Și aveți dreptate. Platon, ca și catarii mai târziu, susținea că adevărata cunoaștere umană se obține direct din lumea spirituală, fără intermediari; fără Biserici și slujbe. Numea acest lucru *gnosis*, părinte stareț, cea mai rea dintre toate ereziile posibile.

— Cum puteți fi atât de sigur? O asemenea mărturisire nu-i de ajuns ca să fie acuzat de erezie.

— Ah, nu? Nu vedeți că Leonardo se îmbracă mereu în alb, ca și Simon, în *Cenacolo*? Nu știți că refuză carnea și practică celibatul? I-ați cunoscut vreo femeie, vreodată?

— Și noi ne îmbrăcăm cu sutane deschise la culoare și postim, părinte Benedetto. Iar despre Leonardo se spune că-i plac bărbații, că nu-i atât de celibatar după cum spuneți, observă fra Vicenzo, dinaintea privirii nedumerite a tânărului Matteo.

— Se spune! Și cine o spune, părinte stareț? Nu sunt decât vorbe goale. Leonardo este un om singuratic. Fuge de ideea împerecherii ca de ciumă. Pariez că e celibatar, la fel ca *desăvârșiții* catari... Totul se leagă!

Starețul nu-și ascunse nemulțumirea.

— Să zicem că aveți dreptate. Ce-ar trebui să facem, în acest caz?

— Mai întâi, urmă Benedetto, să-l convingem de erezia lui pe părintele Leyre. Este inchizitor, se află aici aproape printr-un miracol al lui Dumnezeu și, cu siguranță, știe mai multe despre catari decât noi.

— Și apoi?

— Să-l prindem pe fra Giberto și să-l interogăm, bineînțeles, răspunse el.

— Asta nu se va putea...

Matteo șopti acea frază cu teama de a nu-i stânjeni. Cu toate că-și mai venise în fire, nu terminase de povestit despre tot ce văzuse în Piața de Mărfuri.

— Ce zici?

— Că nu-l mai puteți prinde.

— Și de ce nu, Matteo?

— Pentru că..., ezită copilul după ce și-a terminat predica, fratele Giberto și-a dat foc la sutană și a ars în văzul tuturor.

— Dumnezeule! își acoperi chiorul gura, îngrozit. Vedeți, părinte stareț? Nu mai încape îndoială. Paracliserul a preferat *endura* judecății noastre...

— *Endura*?

Întrebarea tânărului Matteo rămase fără răspuns, plutind în strania atmosferă a bibliotecii. Benedetto ceru voie să se retragă ca să mediteze la cele întâmplate și părăsi încăperea în grabă. În acea dimineață, mișcat de povestirea lui Matteo, veni de îndată să-mi spună că în „Santa Maria delle Grazie" trăiseră pe puțin doi *bonhommes*, după cum își spuneau catarii cei vechi. Un inchizitor trebuia s-o știe. Dar chiorul sublinie altă descoperire, care credea că mă privește mai mult: în sfârșit, reușise să afle cine era partenerul maestrului Leonardo la masa pascală din *Cenacolo*. Știa deja numele adevărat al bărbatului cu mantie albă și mâini întinse care distrăgea atenția a cel puțin doi discipoli ai lui Cristos: Platon. Oportună, confidența lui ștergea o lacună căreia nu reușisem să-i dau de capăt de când mă întâlnisem cu Oliverio Jacaranda. Prezența filosofului în refectoriu explica de ce maestrul da Vinci avea în bibliotecă operele complete ale atenianului. Niște cărți care se aflau, pesemne, în vreun colț al palatului lui Jacaranda, fără ca nimeni să le acorde atenția meritată.

Cercul, deci, se închidea.

34

Roma, trei zile mai târziu

Soldatul din garda papală arătă spre înainte, încordat ca un arc, indicându-i drumul maestrului suprem al dominicanilor. Măsurile de securitate i se părură extreme chiar și părintelui Torriani, cunoscut îndeaproape de toți oamenii Papei. Dar ordinele erau stricte: tocmai murise de indigestie al treilea cardinal, în doar șase luni, iar Pontiful, învinuit de mulți pentru acele crime, ordonase un simulacru de anchetă care includea controlul strict al intrărilor în palatul pontifical.

Atmosfera era încărcată. Roma avea destule motive să tremure atunci când Alexandru al VI-lea îl numea cardinal pe vreun credincios al urbei. Se știa că dacă Sfântul Părinte râvnea la bunurile lui, tot ce avea de făcut era să-l numească întâi cardinal și apoi să-l ucidă. Legile îl sprijineau: Papa era singurul moștenitor legitim al bunurilor clerului său. În privința Eminenței sale cardinalul Michieli, patriarhul putred de bogat al Veneției, al cărui corp se răcea deja în camera mortuară pontifă, legea se aplicase încă o dată, cu absolută precizie.

Torriani se supuse fără să crâcnească noilor reguli de acces în reședința Borgia. La câteva minute, chiar după ce trecu de poarta de aur a capelei Sfântului Botez, îi zări pe de-a-întregul: se aflau în cea de-a treia sală, cu ochii înfipți în tavan și cu un gest ciudat de triumf oglindit pe chipuri.

Acolo, lângă ferestrele dinspre răsărit, la adăpost de frigul iernii romane, maestrul Annio de Viterbo și Sanctitatea sa discutau aprins sub frescele ce păreau abia zugrăvite. De fapt, încă mai miroseau a lac și rășină.

Pontiful, ras și cu părul pe jumătate castaniu, pe jumătate cărunt, își ascundea pântecele sub o sutană de culoarea vinului care îl învelea din cap până-n picioare. Dimpotrivă, Annio avea înfățișarea unei nevăstuici, nas ascuțit de care atârna un lăstăriș de negri peri zburliți și mâini lungi, osoase, de sperietoare de ciori, cu care gesticula înspre picturi.

Discursul înflăcărat al lui Nanni, cum îi spuneau toți acelui înțelept, tuna ca o furtună de vară:

— Arta este arma cea mai necesară a domniei voastre, sfinte Părinte. Țineți-o întotdeauna în slujba domniei voastre și veți domina creștinătatea. Pierdeți-o și veți da greș în misiunea pastorală.

Torriani îl văzu pe Alexandru al VI-lea aprobând mut, în timp ce simțea cum i se strânge stomacul. Ascultase de multe ori discursul acela. Această idee ratăcitoare invadase Roma și adusese o dată cu ea, culmile artei florentine. Papa în persoană îi smulsese o adevărată armată de artiști lui Lorenzo de Medici, Magnificul, doar ca să satisfacă dorințele ascunse ale lui Annio. Ca să nu mai vorbim de suferințele lui Torriani la vederea ascensiunii imparabile a privilegiilor pictorilor și sculptorilor, mereu în defavoarea călugărilor și cardinalilor. Supărat, gelos pe influența exercitată de acel călugăr slăbănog din Viterbo asupra Sfântului Părinte, generalul dominicanilor făcu pe distratul și se adresă comandantului gărzilor ca să-și anunțe vizita. Înaltul prelat al Ordinului Sfântului Dominic se afla acolo la cererea lui Alexandru al VI-lea.

Papa surâse:

— Ne bucurăm să vă vedem, în sfârșit, dragă Gioacchino! exclamă, întinzându-i inelul oaspetelui, care-l sărută cu respect. Sosiți chiar la momentul potrivit. Tocmai vorbeam cu Nanni despre treaba aceea care vă îngrijorează...

Dominicanul ridică privirea din inelul papal.

— Ce... ce știți despre asta?

— Haideți, maestre Torriani! Nu e nevoie să fiți atât de discret. Știu totul, inclusiv faptul că ați trimis un spion, în numele meu, la Milano, ca să verifice anumite zvonuri. E vorba de o erezie care se încheagă la curtea Maurului.

— Eu..., ezită bătrânul predicator. Veneam tocmai ca să vă informez despre cele descoperite de omul nostru.

— Mă bucur, râse el. Sunt numai urechi.

Annio de Viterbo și Sfântul Părinte lăsară contemplarea frescelor și se așezară pe două scaune mari, pliate cu curele de piele, pe care mai mulți servitori le aduseseră pentru ei. Nervos, Torriani preferă să rămână în picioare. Printre notițele sale, purta sub braț o amănunțită scrisoare trimisă de mine, despre mugurele catar din inima orașului Milano.

— De câteva luni, începu să explice Torriani, încă mișcat de descoperirile mele, primim rapoarte care sugerează că ducele de Milano se folosește de un cunoscut maestru florentin, Leonardo da Vinci, ca să răspândească influențe eretice într-o maiestuoasă operă despre Cina cea de taină a lui Cristos.

— Leonardo, spuneți?

Papa se uită la Nanni, care își lua înțelept notițe:

— Leonardo, Sanctitate, repetă acesta. Nu vi-l amintiți?

— Vag.

— E firesc, îl scuză nevăstuica. Numele lui nu se afla pe lista recomandată de casa Medici pentru înfrumusețarea Romei, de pe vremea când încă erați cardinal. Din câte știm, e un bărbat semeț, irascibil și într-adevăr neprietenos cu Sfânta Biserică. Familia Medici îl cunoștea și a făcut bine nerecomandându-l.

Papa suspină:

— Alt bărbat dificil, nu?

— Fără îndoială, Sactitate. Leonardo s-a simțit jignit pentru că nu fusese recomandat Romei, așa că, în 1482, a părăsit Florența, întorcând spatele familiei Medici, și s-a instalat la Milano, ca inventator, bucătar și, dacă s-ar fi putut, ca pictor.

— La Milano? Și cum au primit un asemenea om? (Gesturile Papei deveniră ironice.) Aha. Înțeleg... De asta spuneți că ducele nu-mi e credincios, nu-i așa, Nanni?

— Despre asta să-l întrebați pe maestrul dominican, Sanctitate, răspunse el sec. Se pare că vă aduce dovezile lămuritoare.

Torriani, încă în picioare, protestă:

— Încă nu sunt dovezi; doar indicii, Sanctitate. Leonardo, dirijat și protejat de Maur, s-a angajat într-o operă de dimensiuni colosale cu subiect creștin, dar plină de nereguli, care-l îngrijorează pe starețul mănăstirii noastre „Santa Maria delle Grazie".

— Nereguli?

— Da, Sanctitate. E vorba despre o Cină de taină.

— Și ce-i ciudat într-o asemenea operă?

— Să vedeți, Sfinția voastră: știm că cei doisprezece apostoli ai săi sunt portrete de persoane păgâne sau de credință îndoielnică, a căror așezare secretă pare să vrea a transmite un mesaj necreștinesc.

Papa și Nanni se priviră. Când înțeleptul din Viterbo ceru mai multe amănunte, dominicanul își desfăcu documentele:

— Tocmai am primit întâiul raport al omului nostru din oraș, spuse Torriani vânturându-mi scrisoarea. Este un erudit din Betania, un expert în limbaje cifrate și coduri secrete, care în aceste momente cercetează atât opera, cât și pe maestrul Leonardo. A examinat portret cu portret acea Cină de taină și a căutat argumente. Expertul nostru a demonstrat aproape tot: de la compararea fiecărui apostol cu un semn zodiacal, până la echivalențe între pozițiile mâinilor

și notele muzicale. Concluziile nu vor întârzia să sosească și ceea ce astăzi sunt indicii, mâine pot fi probe.

Nanni se enervă.

— Dar a descoperit sau nu ceva concret?

— Desigur, părinte Annio. Adevărata identitate a trei dintre apostoli a fost în întregime dezvăluită. Știm că figura lui Iuda Iscarioteanul, de exemplu, corespunde unui oarecare fra Alessandro Trivulzio, un dominican care a murit la puțină vreme după Bobotează, spânzurat în centrul orașului...

— Aha! Ca și adevăratul Iuda, șopti Pontiful.

— Așa este, Sanctitate. Încă n-am putut să aflăm dacă a fost sinucidere sau crimă, dar informatorul nostru crede că aparținea unei comunități catare infiltrate în mănăstirea noastră.

— Catari?

Sfântul Părinte deschise ochii mari.

— Catari, Sfinția voastră. Se cred adevărata Biserică a lui Dumnezeu. Acceptă doar „Tatăl nostru" ca rugăciune și resping preoția sau figura de vicar al lui Cristos, ca singur reprezentant al lui Dumnezeu pe pământ...

— Îi știu pe catari, părinte Torriani! spuse Papa mânios. Credeam însă că ultimii au ars la Carcassonne și la Toulouse, în 1325. Nu i-a terminat episcopul de Pamiers?

Torriani cunoștea povestea. Nu pieriseră toți. După victoria împotriva catarilor din sudul Franței și înfrângerea de la Montségur, în 1244, avusese loc un exod al familiilor eretice către Aragon, Lombardia și Germania. Cei care trecuseră Alpii s-au așezat în apropiere de Milano, unde puterile conducătoare, mai tolerante, ca cea a familiei Visconti, îi lăsară să trăiască în pace. Totuși, ideile lor extremiste s-au învechit pe parcurs și mulți au dispărut fără să-și perpetueze riturile și ideile lor heterodoxe.

— Situația poate fi gravă, Sanctitate, urmă Torriani foarte serios. Fra Alessandro Trivulzio nu era singurul

suspect de practicarea ritului catar la mănăstirea noastră milaneză. Acum trei zile, alt călugăr și-a declarat în public erezia și apoi și-a luat viața.

— *Endura*?

Ochii nevăstuicii scoaseră scântei.

— Așa este.

— Pe toți sfinții! mugi. *Endura* a fost una dintre cele mai extreme practici ale catarilor. De două sute de ani, nimeni n-a mai recurs la ea.

Secretarul Papei privi către Pontif, care părea a nu pricepe ce e cu *endura*. Annio îi explică imediat:

— În versiunea pasivă, spuse el, consta în jurământul de a nu înghiți nici alimente, nici nimic ce-ar fi putut întina corpul catarului care aspira la perfecțiune. Dacă murea pur, acel nenorocit credea că sufletul său se va salva și va deveni una cu Dumnezeu. A existat și o versiune activă, a sinuciderii prin foc, pusă în practică doar la Montségur. Locuitorii acelui ultim bastion militar catar au preferat să ardă pe rug decât să se predea trupelor pontificale.

— Călugărul de care vă vorbesc și-a dat foc, părinte.

Lui Nanni nu-i venea să creadă.

— Mi-e greu să-mi imaginez că cineva a reînviat această veche formulă, maestre Torriani. Presupun că aveți și alte vești cu care să vă argumentați alarma.

— Din nefericire, așa-i. De fapt, avem motive să credem că dovezile existenței unei comunități catare active la Milano se ascund în zidul *Cinei de taină*, finisat zilele acestea de Leonardo da Vinci. Chiar el și-a făcut autoportretul, în operă, conversând cu un apostol care, în realitate, îl ascunde pe Platon. Știți, referentul antic al ereticilor acestora blestemați.

Nevăstuica sări în scaun.

— Platon? Sunteți sigur de ceea ce spuneți?

— Absolut. Cel mai grav, părinte Annio, este că această legătură nu-i lipsită de o logică perversă. După cum știți,

Leonardo s-a format la Roma, la ordinele lui Andrea del Verocchio, un artist puternic, bine văzut de familia Medici și foarte apropiat de Academia pe care Cosimo cel Bătrân a creat-o sub conducerea unui anumit Marsilio Ficino. De asemenea, după cum știți, această Academie a prins viață întru imitarea celei a lui Platon de la Atena.

— Ei bine? se impacientă, deranjat de atâta erudiție secretarul lui Alexandru al VI-lea.

— Concluzia este mai mult decât evidentă, părinte: dacă acești catari au în comun cu Platon multe dintre doctrinele lor cele mai îndoielnice (la Academia lui Ficino încă se practică obiceiuri catare precum interzicerea consumului de carne), ce ne împiedică să credem că Leonardo nu se folosește de opera sa pentru a transmite doctrine contrare Romei?

— Și ce ne cereți? Să-l excomunicăm?

— Încă nu. Trebuie să demonstrăm clar că Leonardo a introdus în pictură ideile proprii. Omul nostru de la Milano lucrează la strângerea acestor dovezi. Apoi vom acționa.

— Dar, maestre Torriani, îl întrerupse cel din Viterbo înainte de a se aprinde, mulți dintre artiști, precum Botticelli sau Pinturicchio, s-au format la Academie și totuși sunt buni creștini.

— Doar par, maestre Annio. Nu trebuie să aveți încredere în ei.

— Dominicanii, mereu atât de suspicioși! Uitați-vă în jur. Pinturicchio a pictat aceste fresce minunate pentru Sfinția sa, replică el, arătând tavanul. Vedeți oare în ele vreo urmă de erezie? Haideți! Vedeți?

Dominicanul cunoștea bine acea ornamentație. Betania deschisese în secret un raport despre ea, care nu fusese niciodată dus la bun sfârșit.

— Nu e cazul să vă exaltați, maestre Annio. Mai ales pentru că, fără să vreți, îmi dați dreptate. Uitați-vă la opera aceasta de Pinturicchio: zei păgâni, nimfe, animale exotice și

scene pe care niciodată nu le veți găsi în Biblie. Doar unui adept al lui Platon, inspirat de vechi doctrine păgâne, i-ar fi trecut prin cap să picteze ceva asemănător.

— Este povestea lui Isis și a lui Osiris! protestă nevăstuica, aproape scos din sărite. Osiris, dacă nu știați, învie din morți ca Domnul Isus. Iar amintirea lui, păgână în formă, ne împrospătează speranța în salvarea cărnii. Osiris apare aici ca un taur, ca un taur este Sfântul Părinte. Sau n-ați văzut niciodată blazonul familiei Borgia? Nu este evidentă legătura între acea figură mitologică, simbol al forței și al valorii, și taurul etalat în stema sa? Simbolurile nu sunt erezii, maestre!

Când fra Gioacchino Torriani urma să-i răspundă, vocea catifelată și molcomă a Pontifului scurtă discuția:

— Ce nu pricep foarte bine, spuse el, tărăgănând cuvintele, ca și cum acea discuție l-ar fi plictisit, este unde vedeți păcatul Maurului în toate acestea...

— Pentru că nu ați cercetat opera lui Leonardo, Sanctitate! sări Torriani. Ducele de Milano o plătește în întregime și-l protejează pe artist de recomandările călugărilor noștri. Starețul din „Santa Maria" încearcă de luni de zile să aducă schița picturii pe un făgaș mai credincios, dar e cu neputință. Maurul este cel care i-a permis lui Leonardo să se picteze cu spatele la Cristos, prins în conversație cu Platon.

— Da, da..., căscă Pontiful. L-ați numit și pe Ficino, nu?

Torriani aprobă din cap.

— Și nu este omul de care mi-ați vorbit de atâtea ori, dragă Nanni?

— Așa este, Sanctitate, aprobă acesta cu un zâmbet prefăcut. E vorba de un personaj extraordinar. Unic. Nu cred să fie vreun eretic, cum pretinde a ni-l înfățișa maestrul Torriani. Este canonic la catedrala din Florența și trebuie să aibă acum cam șaizeci și patru sau șaizeci și cinci de ani. I-ați admira spiritul iluminat.

— Spirit iluminat? tuși pontiful. N-o fi vreunul ca Savonarola? Nu sunt amândoi canonici la aceeași catedrală?

Papa îi făcu cu ochiul lui Torriani, care tremură auzind numele exaltatului dominican ce predica sfârșitul „Bisericii bogate".

— E adevărat că-și împart templul, Sanctitate, se scuză nevăstuica, tulburat, dar sunt bărbați cu personalități opuse. Ficino este un erudit, vrednic de tot respectul nostru. Un înțelept care a tradus în latină numeroase texte antice, precum tratatele egiptene ce i-au folosit lui Pinturicchio ca să picteze aceste fresce.

— Adevărat?

— Înainte de a lucra la frescele domniei voastre, Pinturicchio a citit operele lui Hermes, pe care Ficino tocmai le tradusese din grecește. În ele sunt povestite aceste frumoase scene de amor între Isis și Osiris...

— Și Leonardo? mormăi Pontiful către Nanni. Și el l-a citit pe Ficino?

— L-a și cunoscut, Sanctitate. Pinturicchio îl cunoaște. Amândoi i-au fost discipoli în atelierul lui Verocchio și amândoi îi urmară lecțiile despre Platon și credința sa în nemurirea sufletului. Poate fi o idee mai profund creștină decât aceasta?

Nanni pronunță acea ultimă frază sfidând criticile maestrului Torriani. Știa foarte bine că majoritatea dominicanilor erau tomiști, apărători ai teologiei lui Toma din Aquino, inspirată de Aristotel, și dușmani ai oricărui lucru care ar fi însemnat scoaterea lui Platon din uitare. Maestrul meu înțelese că nu avea decât de pierdut cu acel adversar, astfel că îndată coborî privirea și-și anunță, supus, plecarea:

— Sanctitate. Venerabile Annio, îi salută Torriani politicos. Nu are rost să continuăm speculând despre izvoarele de inspirație ale acestei Cine de taină din Milano înainte de a trage concluziile. Dacă vă dați binecuvântarea, cercetarea va

continua ca și până acum și va determina felul păcatului comis de Leonardo împotriva doctrinei noastre.

— Dacă există, precizează cel din Viterbo.

Papa îi întoarse salutul lui Torriani și, schițând semnul crucii în aer, adăugă:

— Vă voi da un sfat, înainte de a vă retrage, părinte Torriani: de acum înainte, fiți atent pe unde călcați!

35

Nu mai văzusem niciodată mutre atât de lungi ca cele ale călugărilor din „Santa Maria", în dimineața acelei zile de duminică. Înainte de utrenie, starețul în persoană cutreierase mănăstirea, chilie cu chilie, trezindu-ne pe toți. Ne ordonase, vociferând, să ne îmbrăcăm cât mai repede și să ne pregătim conștiințele pentru un eveniment grav care ne lovise obștea.

Desigur, nimeni nu crâcni. Fiecare călugăr știa că moartea paracliserului trebuia plătită, mai devreme sau mai târziu. Așa se explică, probabil, de ce începuseră toți să se bănuiască între ei, chiar de pe o zi pe alta. Pentru un străin ca mine, situația devenise de nesuportat. Călugării se adunau în grupuri mici, după locul de baștină. Cei din sud nu vorbeau cu cei din nord, care, la rândul lor, îi evitau pe cei de la lacuri, ca și cum aceștia ar fi avut ceva de-a face cu sfârșitul nefericit al lui fra Giberto. „Santa Maria" era dezbinată... iar eu nu știam de ce.

În acea dimineață, după ce m-am spălat și m-am îmbrăcat în penumbră, am priceput cât de profundă era scindarea. Chiar dacă nu exista călugăr care să nu-și bârfească semenul, toți erau de acord că trebuia să fiu ținut cât mai departe de necazurile lor. Îi îngrozea gândul că, în virtutea puterilor mele de inchizitor, pot deschide proces împotriva comunității lor. Zvonul că fra Giberto murise predicând ca un catar îi speria. Desigur, nici unul nu îndrăzni să o spună deschis. Mă priveau de parcă eu îl obligasem pe fra

Alessandro să se spânzure, iar paracliserul își pierduse mințile din cauza mea. Așa de mare era puterea diabolică pe care mi-o atribuiau.

Dar mai mult decât toate acestea, m-a uimit felul în care Vicenzo Bandello s-a folosit de împrejurări.

După ce ne trezi, starețul ne conduse la o masă mare și goală, adusă chiar de el, într-o încăpere de lângă grajduri. Era frig și camera se dovedea și mai puțin luminată decât chiliile noastre. Așa, pe bâjbâite, Bandello ne împărtăși programul intens pe care ni-l pregătise. De la utrenii și până la vecernii, ne vom consacra reculegerii, cercetării păcatelor, pocăinței și spovedaniei publice. Iar la sfârșitul zilei, un grup de călugări numiți chiar de el vor veni la Galeria Morților și-i vor dezgropa resturile lui fra Alessandro Trivulzio. Nu numai că vor fi smulse din pământ bietele sale oseminte, dar vor fi duse dincolo de zidurile orașului, ca să fie curățate de păcate, arse și împrăștiate în cele patru vânturi. La fel și oasele fratelui Giberto.

Bandello voia ca mănăstirea să fie absolvită de erezie înainte de căderea nopții. El, care crezuse în nevinovăția fratelui-bibliotecar, susținând chiar existența unui complot împotriva lui, știa acum că fra Alessandro trăise întors de la fața Domnului, punând în mare pericol integritatea morală a stăreției.

L-am văzut pe Mauro Sforza, groparul, închinându-se, nervos, la un colț al mesei.

L-am găsit pe părintele Vicenzo mai serios și mai tăcut ca niciodată. Nu dormise bine. Pungile de sub ochi îi cădeau grele ca plumbul peste obraji, dându-i o înfățișare vrednică de milă. Într-un fel, eu eram vinovat de starea sa deplorabilă. Cu o seară în urmă, în timp ce maestrul Torriani și papa Alexandru discutau la Roma pe la spatele meu, Bandello și acest umil slujitor al Domnului vorbeau despre implicațiile infiltrării în obște a doi catari. Milano – i-am explicat – era atacat de forțele răului, cum niciodată nu mai fusese în

ultimii o sută de ani. Toate sursele mele o confirmau. La început, starețul mă privi neîncrezător, ca și cum s-ar fi îndoit că un nou venit ar putea să înțeleagă problemele diecezei sale, dar pe măsură ce-i expuneam argumentele, își schimbă atitudinea.

I-am dovedit de ce credeam că lanțul ciudatelor morți suferite nu se datora unor simple coincidențe. I-am explicat chiar și felul în care se legau de cele ale peregrinilor uciși în Biserica „San Francesco". Chiar garda Maurului îmi dădea dreptate. Ofițerii lui ajunseseră și ei la concluzia că acei nefericiți muriseră fără să opună rezistență, la fel ca și fra Alessandro. Mai mult: locul exact al crimelor din „San Francesco" fusese altarul principal, chiar dedesubtul unui tablou al maestrului Leonardo, intitulat *Maestà*. Amănuntele acestea, plus faptul că printre lucrurile lor se găsiră doar o pâine și un pachet de cartonașe ilustrate, îmi dăduseră de bănuit. Toți morții aveau asupra lor același fel de bagaj. Ca și cum ar fi făcut parte dintr-un ritual misterios. Poate, am admis, dintr-un ritual catar necunoscut până atunci.

Era ciudat. Leonardo, după cum i-am sugerat starețului, reprezenta o sursă aparte a problemelor noastre. Fra Alessandro murise după ce îi pozase pentru Iuda Iscarioteanul și auzisem că și paracliserul se afla printre călugării cei mai simpatizați de toscan. Ca să nu mai vorbim de donna Beatrice: lipsită de viață, după ce îi oferise toată protecția. Cum să nu vezi firul subtil care unea toate întâmplările acelea? Nu era evident că Leonardo era înconjurat de dușmani puternici, poate la fel de credincioși ca noi, dar în stare să pună mâna pe arme ca să termine cu el și ai lui?

Victimele, precum și teama că ar fi putut să li se mai adauge vreuna, m-au obligat să-i vorbesc lui Bandello despre Prevestitor. Cred că n-am greșit.

La început mă privi cu neîncredere când i-am explicat că Roma fusese deja avertizată despre șirul acesta de nenorociri.

Înalte instanțe pontificale primeau de ceva timp știri de la un informator misterios, care prezisese toate câte se vor întâmpla dacă nu se oprea lucrul la *Cenacolo*. Profilul acelui emisar – i-am spus – era al unui individ viclean, inteligent, probabil dominican, care se ascundea de teama represaliilor ducelui. Un bărbat ce acționa, fără îndoială, din dispreț față de maestru, obsedat de ruinarea și defăimarea lui. Un bărbat, deci, care trebuia găsit imediat dacă voiam să astupăm izvorul crimelor și să ajungem la evidentele dovezi acuzatoare împotriva lui Leonardo pe care afirma că le are.

— Dacă nu mă înșel, părinte, pasivitatea Romei ca răspuns la amenințările sale l-a obligat să-și facă dreptate singur.

— Și de ce, părinte Leyre? Ce poate avea omul acesta cu pictorul nostru? întrebă starețul, interzis.

— M-am gândit mult la asta și, credeți-mă, nu găsesc decât o singură explicație. Bandello mă privi intrigat, invitându-mă să continuu. Ipoteza mea este că, nu demult, Prevestitorul i-a fost complice lui Leonardo da Vinci, fiind chiar profund convins de credințele sale neortodoxe. S-ar fi putut întâmpla ca, dintr-un motiv necunoscut, dar important de aflat, omul nostru să se fi simțit dezamăgit de pictor și să se fi hotărât să-l denunțe. Mai întâi a trimis scrisori îndârjite la Roma, informându-ne despre faptele lui împotriva legii și despre răutățile ascunse în *Cenacolo.* Văzându-ne apoi scepticismul, și-a pierdut cumpătul și s-a hotărît să treacă la acțiune.

— La acțiune? Nu vă înțeleg.

— Nu vă învinovățesc pentru asta, părinte stareț. Nici eu nu dețin toate răspunsurile. Totuși, ipoteza mea capătă sens dacă ajungem la concluzia că Prevestitorul a fost catar, precum Alessandro și Giberto. Pentru un timp, se va fi crezut și el urmaș al adevăraților apostoli ai lui Cristos și, ca și ei, va fi așteptat cu răbdare ziua Celei de-a Doua Sosiri a lui Cristos. Este visul oricărui *bonhomme*. Ei cred că atunci se va confirma „adevărata lor religie", în ochii creștinătății.

Am profitat de atenția părintelui Vicenzo ca să-mi închei ideea pe un ton solemn.

— Cred că după o lungă și deșartă așteptare, tulburat de un obstacol neprevăzut, Prevestitorul și-a pierdut cumpătul, s-a lepădat de jurămintele sale împotriva violenței și a fost gata să-și răscumpere cu sânge timpul pierdut cu „oamenii puri".

— E o acuzație îngrozitoare, părinte.

— Să studiem faptele, părinte stareț, l-am invitat. Catarii cunosc foarte bine Noul Testament, așa că atunci când Prevestitorul l-a ucis pe fra Alessandro, a aranjat totul ca să pară o sinucidere. Leonardo, în schimb, și-a dat seama imediat și chiar dacă a încercat să abată atenția gărzilor, în ziua aceea, fără să vrea, mi-a oferit o pistă esențială: Alessandro murise la fel ca Iuda Iscarioteanul după ce-l vânduse pe Cristos.

— Și ce importanță poate avea aceasta?

— Mare, părinte stareț. Universul catar este pus în mișcare de puterea simbolurilor. Dacă Prevestitorul reușea să-i facă să creadă pe *desăvârșiți* că se întâmplau din nou evenimentele care au precedat moartea lui Isus, ar fi putut să-i convingă că A Doua Sosire este aproape. Înțelegeți? „Sinuciderea" bibliotecarului îi anunța că erau gata să se împlinească timpurile profetice: Cristos s-ar fi întors în curând pe Pământ și credința lor ar fi reînviat, triumfătoare.

— *Parousia...*

— Exact. De aceea Giberto, impresionat de revelație, și-a învins temerile și a ieșit să predice precum un catar, dându-și viața fără teamă, cu certitudinea că la întoarcerea Domnului va învia izbăvit dintre morți. Prevestitorul își duce la capăt răzbunarea cu o inteligență diabolică.

— Păreți foarte sigur de ipoteza domniei voastre.

— Și sunt, a admis el. V-am mai spus că informatorul nostru are o personalitate complexă: este sclipitor de inteligent și nu a lăsat nimic la întâmplare, nici măcar locul unde l-a spânzurat pe Alessandro.

— A, nu?

— Am crezut că v-ați dat seama, am surâs cu cinism. Când am vizitat galeriile Palatului Dreptății și-am cercetat bârna de care l-a atârnat pe bibliotecarul nostru, am văzut un basorelief curios. Îi aparține unui oarecare Orlando da Tressano, bătrân ucigaș de eretici, pe care inscripția îl prezintă ca pe *„Spada e Tutore della fede per aver fatto bruciare come si doveva i Catari"**. Curioasă batjocură, nu credeți?

Vicenzo Bandello era surprins. Ciuma ereziei îi molipsise mănăstirea, dincolo de orice închipuire.

— Spuneți-mi, părinte Leyre, întrebă el consternat, cât credeți că-i minte Prevestitorul pe ai lui?

— Îndeajuns ca să-i oblige pe acești peregrini ai lui San Francesco să-și părăsească ascunzătorile din munți și să vină la oraș în căutarea salvării. Și-au dat, docili, viața, crezând în apropierea *Parousiei*. Prevestitorul a reușit, în felul acesta, ca obștea catară să se dea singură de gol. Crede, probabil, că un pas greșit al maestrului Leonardo e doar o chestiune de timp.

— Atunci..., ezită starețul, credeți că Prevestitorul trăiește încă printre noi.

— Sunt convins, am spus surâzând. Și se ascunde, fiindcă știe că-i deja prea târziu pentru a vă cere iertare. Nu a păcătuit doar împotriva doctrinei Bisericii, ci a și încălcat a cincea poruncă: să nu ucizi.

— Cum îl vom găsi?

— Din fericire, a comis o mică eroare.

— O eroare?

— În primele scrisori, când încă trăgea speranțe la intervenția Romei, ne-a trimis un indiciu, ca să-l putem găsi.

Fruntea încrețită a starețului se netezi pe neașteptate. Mintea lui, bine antrenată în asociațiile de idei și rezolvarea de enigme, îi dădu răspunsul cu viteza fulgerului:

---

* „Sabie și domn al credinței, pentru a-i fi ars pe catari, după cum meritau."

— Desigur! exclamă, ducându-și mâinile la cap. Aceasta este ghicitoarea voastră! Semnătura Prevestitorului! De aceea era scrisă pe cartea de joc găsită lângă bibliotecar!

— Fra Alessandro a vrut să dezlege singur misterul. Am fost imprudent, chiar eu i-am dat textul. Poate tocmai curiozitatea lui i-a grăbit moartea.

— În acest caz, părinte Leyre, îl prindem. N-avem decât să-i dezlegăm hieroglifa ca să dăm de el.

— Ar fi bine să fie atât de ușor.

36

Bunul stareț n-o fi închis un ochi toată noaptea. De cum l-am văzut dinaintea călugărilor săi, în picioare, cu ochii roșii și încercănați, am bănuit că-și petrecuse noaptea gândindu-se la acel blestemat *Oculos ejus dinumera*. Aproape îmi păru rău că-i încredințasem acea nouă povară. La obligația de a-i demàsca pe care ce propovăduiau credințe eretice sau de a afla ce fel de mesaj se ascundea în pictura propriului refectoriu, se adăugase acum și aceea de a-l găsi pe călugărul ce semăna moartea în numele unei cauze pe care el o considera dreaptă.

Frații săi îl priveau nedumeriți. Adunarea începea.

— Fraților, începu starețul solemn, cu duritate în voce și pumnii apăsați pe masă. Locuim între aceste ziduri de aproape treizeci de ani și niciodată nu ne-am confruntat cu o asemenea împrejurare. Domnul Dumnezeul nostru ne-a pus la încercare tăria, încuviințând să fim martori la moartea a doi dintre frații noștri cei mai iubiți și arătându-ne că sufletele lor erau înnegrite de miasma ereziei. Cum credeți că se simte Tatăl Ceresc văzându-ne slăbiciunea? Cum să ne rugăm Lui dacă noi, cu faptele noastre, n-am fost în stare să le vedem greșelile și i-am lăsat să moară în păcat? Adormiții pe care astăzi îi repudiem mâncau din pâinea noastră și beau din vinul nostru. Nu ne face asta complici la greșelile lor?

Bandello trase aer în piept:

— Dar Dumnezeu, dragii mei frați, nu ne-a părăsit în această cumpănă grea. În nesfârșita lui milă, a dorit să trimită printre noi pe unul dintre cei mai înțelepți maeștri.

Se auzi un murmur printre cei prezenți, în timp ce starețul mă arătă cu degetul.

— De aceea se află el aici, spuse el. I-am cerut ilustrului nostru frate Augustin Leyre, de la Sfântul Oficiu Roman, să ne ajute să înțelegem cărările încâlcite pe care rătăcim în aceste clipe de durere.

M-am ridicat ca să mă poată vedea și am salutat cu o ușoară reverență. Pe un ton pașnic, starețul își continuă predica, străduindu-se din răsputeri să nu-și intimideze călugării:

— Toți ați conviețuit cu fra Giberto și fra Alessandro, spuse el. Îi cunoșteați bine. Și totuși, nimeni n-a mărturisit abaterile purtărilor lor, nimeni n-a văzut nefasta lor afiliere la erezia catară. Dormeam liniștiți, crezând că această doctrină se stinsese de mai bine de cincizeci de ani și păcătuiam de semeție gândind că niciodată nu ne vom mai confrunta cu ea. N-a fost așa. Răul, dragii mei frați, se încăpățânează să nu dispară. Se folosește de propria noastră ignoranță. Se hrănește cu stângăcia noastră. De aceea, ca să prevenim noi atacuri, l-am rugat pe părintele Leyre să ne lumineze asupra celei mai perfide devieri creștine. Poate veți afla în cuvintele lui obiceiuri și deprinderi pe care, probabil, le-ați practicat fără să le cunoașteți originea. Nu vă temeți: mulți proveniți din familii lombarde care au avut vreun contact cu ereticii. Scopul meu hotărât este ca până la apusul soarelui, înainte să părăsiți această sală, să vă lepădați de toate acestea și să vă reconciliați cu Sfânta Biserică Romană. Ascultați-l pe fratele nostru, meditați la cuvintele lui, pocăiți-vă și cereți spovedania. Vreau să aflu dacă numai frații noștri defuncți au fost molipsiți de ciuma catară sau nu și să iau măsurile necesare.

Starețul îmi dădu cuvântul, făcându-mi semn să mă apropii de capul mesei. Nimeni nu clipea. Călugării cei mai

bătrâni, Luca, Jorge și Esteban, prea în vârstă ca să mai aibă vreo îndatorire fizică, își întinseseră gâturile ca să mă asculte. Ceilalți, o știu, îmi urmăriră pașii cu adevărată groază. N-a trebuit decât să-i privesc în ochi.

— Dragii mei frați, laudetur Jesus Christus.

— Amin, răspunseră ei în cor.

— Nu știu, frații mei, cât de prezentă vă e în minte viața Sfântului Dominic de Guzman. (Un murmur trecu prin adunare.) Nu contează. Astăzi e o zi excelentă pentru a reînvia împreună amintirea lui și a operei sale.

Un suspin de ușurare se auzi de-a lungul mesei.

— Lăsați-mă să vă povestesc ceva. La începutul anului 1200, primii catari se răspândiseră în aproape toată partea occidentală a Mediteranei. Predicau sărăcia, întoarcerea la obiceiurile primilor creștini și propovăduiau o religie simplă, care nu avea nevoie nici de biserici, nici de dări, nici de privilegii pentru trimișii Domnului. Adepții lor respingeau cultul sfinților și pe Fecioară, ca sălbaticii, sau, mai rău, ca musulmanii. Negau botezul. Iar aceste fiare nu ezitau să afirme că cel care crease lumea nu fusese Dumnezeu, ci Satana. Ce perversiune a doctrinei! Vă puteți imagina? Pentru ei, Iahve, Dumnezeu-Tatăl din Vechiul Testament, fusese în realitate un spirit diabolic și i-a gonit pe Adam și pe Eva din Paradis și distrugea oști la trecerea lui Moise. În mâinile lui, oamenii erau marionete, incapabile să discearnă între bine și rău. Poporul a primit acele calomnii cu entuziasm. Vedea în ele o credință care îl scutea de păcat și îl făcea să înțeleagă cu ușurință de ce exista atâta suferință într-o lume creată de Rău. Ce anatemă! Îi punea pe Dumnezeu și pe Diavol, binele și răul, la aceeași înălțime, cu valori și puteri egale!

— Biserica, am urmat, a vrut să-i corecteze pe bastarzi din strană, dar leacul n-a dat rezultate. Simpatizanții lor, din ce în ce mai numeroși, și-au dat seama de cât de inegală era lupta și au sfârșit prin a se îndura de eretici, pe care mulți îi considerau vecini exemplari. Îi justificau afirmând că

predicau cu exemplul, dând dovadă de umilință și de sărăcie, în timp ce clericii se acopereau cu casule fine și zorzoane strălucitoare, ca să-i condamne din altare scump împodobite. Astfel, departe de a dezrădăcina erezia, Biserica a reușit s-o întindă ca pe ciumă. Sfântul Dominic a fost singurul care a înțeles greșeala și s-a hotărât să coboare în lumea celor „curați", căci asta înseamnă *katharos* în greacă, spre a le predica din aceeași sărăcie apostolică pe care o admirau. Duhul Sfânt l-a întărit. I-a dat curajul să înainteze către bastioanele eretice din Franța, acolo unde catarii erau foarte mulți, și le-a răspuns fiecăruia în parte. Dominic le-a respins tezele absurde și l-a proclamat pe Dumnezeu drept singurul Domn al creației. Chiar și un efort ca acesta s-a dovedit inutil. Răul se răspândise mult prea mult.

Bandello mă întrerupse: și el studiase faptele acestea pe vremea uceniciei sale teologice și știa că, de fapt, doctrina catară nu câștigase adepți doar între țărani și meșteșugari, ci și între regi și nobili, care o considerau formula perfectă pentru evitarea impozitelor și a cesiunilor de privilegii în favoarea clerului.

— E adevărat, am admis. Neplata impozitelor stabilite de Biblie* pentru preoți echivala cu disprețul față de legile lui Dumnezeu. Roma nu putea rămâne cu brațele încrucișate. Pe iubitul nostru Dominic l-a îngrijoat până într-atât acea abatere, încât s-a hotărât să treacă la treabă. De aceea, a format un grup de predicatori cu care și-a propus să evanghelizeze din nou teritorii întinse, ca Languedoc-ul francez. Azi suntem moștenitorii acestui ordin și ai misiunii sale divine. Totuși, la moartea lui, văzând că era imposibil să lupte împotriva răului doar folosind cuvântul, Papa și regatele credincioase Romei s-au hotărât să pună în mișcare o represiune militară de amploare care să sfârșească cu blestemații. Sânge, moarte, orașe întregi trecute prin foc și sabie, prigoană și

* *Geneza* 14, 20; *Amos* 4, 4; *I Macabei* 3, 49.

durere au zguduit timp de mulți ani temeliile neamului creștin. Când trupele Papei intrau într-un oraș în care se instalase erezia, îi omorau pe toți, fără să-i deosebească pe catari de creștini. Dumnezeu, spuneau, îi va alege pe ai Săi când vor ajunge la cer.

Am ridicat privirea către ei, înainte să continuu. Tăcerea mea i-a mișcat.

— Fraților, am urmat, aceea a fost prima noastră cruciadă. Pare greu de crezut că s-a întâmplat acum mai puțin de două sute de ani și atât de aproape de aici. Atunci nu am șovăit să ridicăm săbiile împotriva propriilor noastre familii. Oștile au împărțit dreptatea armelor, i-au dezbinat pe „curați", au sfârșit cu multe dintre căpeteniile lor și au alungat în pribegie sute de eretici, departe de pământurile pe care le stăpâniseră odinioară.

— Astfel, fugind de trupele Sfântului Părinte, ultimii catari au ajuns în Lombardia, adăugă Bandello.

—Au sosit pe meleagurile acestea, foarte slăbiți. Și cu toate că erau gata să dispară, au avut noroc: situația politică a permis reorganizarea ereticilor. Vă amintesc că aceasta a fost epoca luptelor între guelfi și ghibelini. Primii susțineau că Papa era învestit cu o autoritate superioară oricărei regalități. Pentru ei, Sfântul Părinte era reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ și deci avea dreptul la armată proprie și la mari averi. Ghibelinii, în schimb, cu căpitanul Matteo Visconti în frunte, respingeau ideea aceasta și susțineau despărțirea puterii umane de cea divină. Roma, spuneau, trebuia să se ocupe doar de spirit. Restul era treaba regilor. De aceea, nu miră pe nimeni că ghibelinii i-au adăpostit pe ultimii catari în Lombardia. Era o altă formă de a provoca Papalitatea. Familia Visconti i-a sprijinit în secret, iar mai târziu, familia Sforza a dus o politică asemănătoare. E aproape sigur că Ludovic Maurul le calcă pe urme. De aceea, această casă aflată sub oblăduirea sa a devenit refugiul blestemaților acelora.

Nicola di Piadena se ridică în picioare ca să ceară cuvântul.

— Atunci, părinte Leyre, îl acuzați pe ducele nostru că este ghibelin?

— Nu pot s-o fac în mod formal, frate, am replicat, ocolind întrebarea lui veninoasă. Nu fără probe. Cu toate că bănuiesc că unii dintre voi le ascund, nu voi ezita să apelez la un tribunal bisericesc sau chiar la cazne, dacă va fi nevoie, ca să le obțin. Sunt hotărât să merg până la capăt.

— Și cum vreți să demonstrați că există „oameni curați" în această obște? sări fra Jorge, cel însărcinat cu cerșitul, de la adăpostul de invidiat al celor optzeci de ani ai săi. Vă gândiți să-i torturați chiar domnia voastră pe toți acești frați, părinte Leyre?

— Vă voi arăta cum voi face.

L-am îndemnat cu un gest pe Matteo, nepotul starețului, să apropie de masă o colivie de răchită în care închisesem un pui de găină. I-l cerusem cu câteva minute înainte de începerea adunării. Pasărea, nedumerită, se uita în toate părțile.

— După cum știți, catarii nu mănâncă deloc carne și nici nu omoară vreo ființă vie. Dacă domnia voastră ați fi un *bonhomme*, iar eu v-aș da un pui ca acesta și v-aș cere să-l sacrificați în fața mea, ați refuza să o faceți.

Jorge se înroși, văzându-mă că iau cuțitul și-l ridic deasupra păsării.

— Dacă vreunul dintre voi se va opune, va ști că îl voi fi recunoscut. Catarii cred că în animale trăiesc sufletele oamenilor care au murit în păcat și care se întorc astfel la viață ca să-l ispășească. Se tem că, sacrificându-l, ar lua viața unuia ca ei.

Am apucat puiul cu putere, i-am întins gâtul astfel ca toți să-l poată vedea și i-am dat cuțitul lui Giuseppe Boltraffio, călugărul de lângă mine. La un semn al meu, tăișul secționă gâtul animalului, stropindu-ne pe toți.

— După cum vedeți, fra Giuseppe, am surâs eu cu ironie, e în afara oricărei bănuieli.

— Și nu cunoașteți o metodă mai subtilă de a identifica un catar, părinte Leyre? protestă Jorge, îngrozit de spectacol.

— Sigur că da, frate. Există multe feluri de a-i da de gol, dar toate sunt mai puțin edificatoare. De exemplu, dacă le-ai arăta o cruce, n-ar săruta-o. Ei cred că doar o biserică satanică, precum a noastră, este în stare să adore instrumentul de tortură pe care a pierit Domnul nostru. Nu-i veți vedea venerând relicve, nici mințind, nici nu le e frică de moarte. Însă acesta este doar cazul *desăvârșiților*.

— *Desăvârșiții*? repetară unii călugări termenul cu mirare.

— Perfecții, i-am lămurit. Sunt cei care conduc viața spirituală a catarilor. Ei cred că înțeleg viața apostolilor mai bine ca oricare dintre noi: resping orice fel de proprietate, pentru că nici Cristos și nici ucenicii Săi nu au avut vreuna. Sunt cei însărcinați să-i inițieze pe aspiranți în *melioramentum*, un fel genuflexiune pe care vor trebui să o execute ori de câte ori vor vedea un *desăvârșit*. Numai ei conduc acele *apparellamentum*, confesiunile generale în care păcatele fiecărui eretic sunt expuse, dezbătute și iertate în public. În plus, doar ei pot să oficieze singurul ritual recunoscut de catari: *consolamentum*.

— *Consolamentum*? au murmurat ei din nou.

— Folosea în același timp drept botez, împărtășanie și maslu, am explicat. Se realiza prin așezarea unei cărți sfinte deasupra capului neofitului. Niciodată a Bibliei. Considerau acest act drept un botez al spiritului și cine merita să-l primească devenea, după spusele lor, un „adevărat" creștin. Un consolat.

— Și ce v-a făcut să credeți că paracliserul și bibliotecarul au fost consolați? întrebă fra Stefano Petri, trezorierul mereu zâmbitor al obștii, mulțumit întotdeauna de rezolvarea cu succes a problemelor materiale din „Santa Maria". Dacă-mi

permiteți observația, niciodată nu i-am văzut negând crucea, nici nu cred că fuseseră botezați cu o carte deasupra capului.

Unii călugări din jurul lui l-au aprobart.

— În schimb, frate Stefano, i-ați văzut supunându-se la posturi extreme, nu-i așa?

— Toți i-am văzut. Postul înalță spiritul.

— Nu în cazul lor. Pentru un catar, postul extrem este o cale de a ajunge la *consolamentum*. Cât despre cruce, e bine să nu ne înșelăm. Catarii se mulțumesc să pilească extremitățile oricărui crucifix latin, tocindu-l, ca să-l poată purta la gât fără probleme. Dacă e o cruce e grecească sau chiar dacă are capetele puțin lățite, o tolerează. Cu siguranță că i-ați văzut, de asemenea, spunând *Pater Noster* cu voi. Ei bine, este singura rugăciune pe care o admit.

— Dați numai argumente de circumstanță, părinte Leyre, replică Stefano, înainte de a se așeza.

— Se poate. Sunt gata să admit că fra Alessandro și fra Giberto erau doar simpatizanți, în așteptarea botezului. Și totuși, asta nu-i scutește de păcat. Nu uit nici că fratele-bibliotecar s-a oferit să colaboreze cu maestrul Leonardo la *Cina cea de taină*. A vrut să fie pictat ca Iuda, în mijlocul unei opere suspecte, și cred că știu de ce.

— Spuneți-o, au murmurat ei.

— Deoarece, pentru catari, Iuda Iscarioteanul a fost un slujitor al planului dumnezeiesc. Ei cred că el a procedat corect. Că îl trădează pe Isus pentru ca astfel să se împlinească profețiile și el să-și poată da viața pentru noi.

— Atunci sugerați, poate, că și Leonardo este un eretic?

— Judecați și singur, frate: Leonardo se îmbracă în alb, nu se hrănește cu carne, e clar că niciodată n-ar omorî un animal, nu i se cunoaște nici o legătura trupească și, în plus, în *Cenacolo* a omis azima împărtășaniei și a așezat un pumnal, o armă, în mâna Sfântului Petru, indicând unde crede el că se află biserica lui Satana. Pentru un catar, doar un slujitor al Răului ar ridica fierul la masa pascală.

— Și totuși, maestrul da Vinci a respectat vinul, observă starețul.

— Pentru că și catarii beau vin! Dar uitați-vă bine, părinte Bandello: în loc de mielul pascal, care, după cum spun Evangheliile, era alimentul consumat la acea masă, maestrul a pictat pește. Și știți de ce?

Starețul neagă din cap. Lui m-am adresat.

— Amintiți-vă ce a auzit nepotul domniei voastre din gura paracliserului înainte de a muri: catarii nu acceptă nici un aliment care să provină din împerechere. După ei, peștii nu se împreunează, așa că pot să-i mănânce.

Un murmur de admirație împânzi sala. Călugării îmi urmăreau explicațiile cu gurile căscate, mirați de a nu fi observat mai înainte erezii ca acelea de pe zidul noului lor refectoriu.

— Acum, frați ai mei, am nevoie să-mi răspundeți, unul câte unul, la o întrebare, am zis, trecând de la tonul descriptiv la unul mai sever. Scrutați-vă conștiințele și răspundeți în fața comunității voastre: cineva dintre voi a urmat, din voința sa ori a altuia, vreuna dintre purtările pe care vi le-am descris?

Am văzut cum călugării își țineau respirația.

— Sfânta Biserică va avea milă de cei care se vor lepăda de obiceiurile lor înainte de a părăsi această adunare. După aceea, povara justiției va cădea asupra lor.

37

Prevestitorul acționă cu o uimitoare precizie.

Dacă cineva ar fi avut nenorocul să-l întâlnească, ar fi băgat de seamă că se mișca de parcă ar fi cunoscut până și ultimul colțișor al mănăstirii. Îmbrăcat într-o mantie neagră care-l acoperea din cap până-n picioare, trecu printre rândurile goale de bănci ale bisericii, o luă la stânga spre capela „Madonna delle Grazie" și intră în sacristie. Nu-i ieși nimeni în cale. La ora aceea, călugării se aflau la întrunirea lor, neștiind de sosirea intrusului.

Umbra-i părăsi mulțumită paraclisul, traversând bolta care dădea în micul culoar al starețului; îl ocoli cu pas ușor și, o dată în Galeria Morților, lăsă în urmă refectoriul, ca să urce, din trei în trei, treptele către bibliotecă.

Prevestitorul – om sau spirit, înger sau demon, era totuna – se mișca hotărât. Și astfel, după ce aruncă o privire de cunoscător în *scriptorium*, își îndreptă pașii către pupitrul lui fra Alessandro. Nu era timp de pierdut. Aflase că Marco d'Oggiono și un pictor complice cu toscanul, pe nume Bernardino Luini, tocmai ieșiseră din casa lui Leonardo chiar în fața Mănăstirii „Santa Maria delle Grazie" și că nu vor întârzia să ajungă la refectoriu. Nu știa ce căutau acolo și nici că îi însoțea o tânără, din porunca toscanului.

Cu grijă, Prevestitorul își lăsă mantia pe masa bibliotecarului și, străduindu-se să nu facă prea mult zgomot, încercă pardoseala cu piciorul. Îmbinate una de alta, doar

două lespezi s-au mișcat când le-a lovit. Chiar asta căuta. Umbra se aplecă să le cerceteze și văzu că nu erau lipite cu mortar, aveau marginile rotunjite și dosul curat, semn neîndoios de îndelungată folosință. Ridicându-le, recunoscu țeava de abur. O privi satisfăcut. Prevestitorul știa că această minusculă albie de piatră traversa de la un capăt la celălalt plafonul refectoriului și că de acolo un auz ascuțit n-ar fi pierdut nici un cuvânt din tot ce se vorbea jos.

Precaut, se lungi ca să-și poată lipi urechea de lespede și închise ochii, încercând să se concentreze.

Un minut mai târziu, auzi un scârțâit puternic. Era zăvorul refectoriului. Invitații lui Leonardo tocmai intrau în încăperea *Cinei de taină*.

— Ce-o fi vrut să zică maestrul atunci când ne-a spus că el este litera Omega?

Întrebarea frumoasei Elena străbătu diafană culoarul, până la etajul de deasupra. Vocea femeii îl surprinse pe Prevestitor.

— Prima oară când l-am auzit vorbind despre asta ne aflam lângă maica Veronica, în ziua morții sale, răspunse Marco d'Oggiono, a cărui voce o recunoscu numaidecât.

— Erați lângă maica Veronica da Binasco în ziua în care i s-a împlinit profeția?

Elena nu mai putea de admirație.

Nu dormise toată noaptea, uimită de explicațiile lui Leonardo și de glumele ucenicilor lui, pregătindu-se să pozeze. Leonardo se învoise s-o picteze ca pe Apostolul Ioan dacă demonstra mai înainte, cu ajutorul tovarășilor săi, că era în stare să înțeleagă importanța acelei picturi.

Maestrul, cucerit de frumusețea vlăstarului familiei Crivelli, nu reușea să și-o scoată din minte de când o cunoscuse în Palazzo Vecchio. Era un „Ioan" perfect. Dar nu voia să se grăbească. O invitase de vreo două ori, întotdeauna cu maestrul Luini alături, la cunoscutele sale serate de muzică,

poezie și trubaduri cu care îșiplesea oaspeții. Dorea să vegheze îndeaproape evoluția acelei perechi neașteptate. Tânăra era vrăjită. Să se vadă în mijlocul unei societăți cunoscute doar de la mama sa, era ca și cum ar fi intrat în lumea visurilor. Și nu dorea să se trezească. De când Lucrezia Crivelli îi luminase nopțile de copil cu povești despre prinți și trubaduri, cu ceremonii cavalerești și adunări de magi, Elena își dorise să se afle acolo.

— Maica Veronica? Ah! Călugărița aceea se supăra tare ușor, își aminti Marco, încălzindu-și mâinile cu suflarea. Era frig în refectoriu. Sosise momentul să-și pună mintea la contribuție.

— Adevărat?

— O, da. Mereu îi reproșa maestrului gusturile sale excentrice și-l certa pentru că știa mai bine operele filosofilor greci decât Sfintele Scripturi. Adevărul este că nu obișnuia să vorbească despre artă și cu atât mai puțin despre lucrările maestrului, dar în ziua în care a murit, sora Veronica l-a întrebat despre acest refectoriu.

— Și ce are asta de-a face cu Omega? protestă Elena.

— Lăsați-mă să vă povestesc. În ziua aceea, Leonardo s-a simțit jignit. Maica Veronica l-a acuzat că ar fi bagatelizat importanța lui Cristos în *Cenacolo*. Iar maestrul s-a supărat. I-a răspunse că Isus era singurul Alfa din această operă.

—A spus asta? Că Isus este Alfa în tablou?

— Isus, a zis, este începutul. Este centrul. Este axul acestei lucrări.

— Într-adevăr, observă Luini, străduindu-se să ghicească silueta lui Cristos în penumbră, Cristos ocupă locul principal. Mai mult, știm că punctul de fugă din perspectiva întregii compoziții se află chiar sub urechea lui stângă, sub plete. Acolo și-a înfipt Leonardo compasul în prima zi. Chiar eu l-am văzut. Și din acel punct sacru a schițat restul.

Prevestitorul nu cunoștea nici vocea lui Luini. Era pentru prima oară când îl auzea. Știa că împărtășește temele eretice din operele lui Leonardo. Și el picta întruna scene din viața Botezătorului. Întâlnirea de copil cu Isus, în drum spre Egipt, botezul în Iordan sau capul său servit Salomeei pe o tipsie de argint se repetau mereu în pânzele sale. Toți peregrinii care adorau *Maestà*, opera lui Leonardo, îl cunoșteau bine. „Lupii, deduse el neliniștit de prezența lui în sanctuarul toscanului, umblă întotdeauna în haită."

— Observația domniei voastre e justă, meser Bernardino, spuse Marco fără să o scape din ochi pe frumoasa lui însoțitoare, care începea deja să deslușească în lumina dimineții siluetele apostolilor. Dacă sunteți atent la corpul Lui, așa, cu brațele întinse înainte, veți vedea că are forma unui „A" enorm. Este vorba de o foarte mare literă alfa, care începe chiar la mijlocul celor Doisprezece. O vedeți?

— Sigur că o văd, dar litera omega? insistă Elena.

— Bine. Cred că maestrul a spus asta pentru că se consideră ultimul dintre discipolii săi.

— Cine? Leonardo?

— Da, Elena. Alfa și omega, început și sfârșit. Are sens, nu?

Luini și micuța contesă au ridicat din umeri. Elevul său eminent intuia, ca și Marco, faptul că acel zid ascundea un mesaj inițiatic de mare anvergură. Evident, maestrul îi lăsase să ajungă până acolo fără să le dea cheia lecturii, ca să-i pună într-un fel la încercare. Se aflau singuri dinaintea celei mai mari enigme închipuite vreodată de toscan. De cât de pricepuți vor fi în smulgerea semnificației va depinde trecerea către secrete mai mari. Și, mai ales, salvarea sufletelor lor.

— S-ar putea ca Marco să aibă dreptate și în *Cenacolo* să se ascundă un fel de alfabet vizual.

Replica îl făcu să tresară pe Prevestitor.

— Un alfabet vizual?

— Știu că Leonardo a studiat cu dominicanii de la Florența „arta memoriei". Maestrul său, Verocchio, a practicat-o,

la rândul său, și i-a arătat-o lui Leonardo pe când era doar un copil.

— Nu ne-a vorbit niciodată despre asta, rosti Marco puțin dezamăgit.

— Poate n-a crezut că e important pentru instruirea voastră. Până la urmă, e vorba doar despre artificii mentale pentru rememorarea unei mari cantități de informații sau închiderea ei în anumite caracteristici ale edificiilor sau operelor de artă. Acestă informație rămâne în văzul tuturor, dar este ascunsă privirilor celor neinițiați în lectura ei.

— Și unde vedeți aici acest alfabet? insistă intrigat d'Oggiono.

— Spuneați că trupul lui Isus are forma unui „A" și că pentru Leonardo este alfa compoziției. Dacă a zis despre el însuși că este omega, veți conveni că nu e absurd a căuta în portretul lui Iuda Tadeul ceva care să ne amintească de „O".

Cei trei s-au privit cu complicitate și, fără cuvinte, s-au apropiat de picioarele mesei pascale. Figura Tadeului era imposibil de confundat. Se uita în partea opusă locului unde se desfășura acțiunea. Aplecat înainte, ținea brațele încrucișate, cu amândouă palmele ridicate către cer. Era îmbrăcat cu o tunică roșiatică, fără broșă, și nimic din silueta sa nu sugera un omega.

— Alfa și omega pot să aibă legătură și cu Sfântul Ioan și Magdalena, murmură Bernardino, ascunzându-și decepția.

— Ce vrei să spui?

— E simplu, Marco. Noi doi știm că pictura este dedicată în secret Mariei Magdalena.

— Nodul, își aminti el. E adevărat! Nodul lejer de la capătul feței de masă!

— Cred că Leonardo a vrut să ne deruteze. De câtva timp, maestrul a împrăștiat zvonul că nodul reprezintă felul său de a-și semna opera. În romanică, Vinci vine din cuvântul latin *vincoli*, care înseamnă lanț sau lat. Totuși, semnificația sa ascunsă nu poate fi atât de grosolană. Neapărat trebuie să fie legată de protejata lui Isus.

Prevestitorul se foi în incomodul său ascunziș.

— O clipă! protestă Elena. Și ce legătură are cu alfa și cu omega?

— E scris în Scripturi. Dacă citești Evangheliile, vezi că Ioan Botezătorul a jucat un rol hotărâtor pentru începutul vieții publice a lui Mesia. Ioan l-a botezat pe Isus în Iordan. De fapt, într-un anume fel, acesta a fost punctul lui de plecare, litera alfa a menirii lui pe Pământ. Magdalena, în schimb, a fost importantă la apusul vieții. S-a aflat acolo când a înviat din mormânt. În felul său, și ea l-a botezat, ungându-l, cu câteva zile înainte de această Cină, în prezența discipolilor. Sau nu vă amintiți de Maria din Betania atunci când îl spală pe picioare?* S-a comportat atunci ca o adevărată omega.

— Magdalena, omega...

Explicația nu o convinsese pe fată. În principiu, Ioan și Tadeul nu puteau fi legați decât de faptul că nici unul dintre ei nu se uita la Cristos. Elena se tot gândea de câtva timp la o altă soluție pentru acel „O" ce nu-și avea locul. Se uita într-o parte și într-alta a peretelui în stuc, încercând să găsească explicația acelei enigme. Curând avea să se lumineze și trebuiau să se grăbească dacă voiau să-și treacă examenul înainte de venirea călugărilor. Dacă exista ceva de „citit" în *Cenacolo*, trebuia găsit repede.

— Cred că propuneți explicații forțate, spuse ea în sfârșit. Iar maestrul, așa puțin pe cât îl cunosc eu, este un mare iubitor al simplității.

Marco și Bernardino se întoarseră către micuța contesă.

— Dacă a înnodat atât de clar unul dintre capetele feței de masă, lăsându-l pe celălalt desfăcut, asta înseamnă că vrea să atragă atenția privitorului către acel colț al mesei. E

---

* *Marcu; 14, 3 - 9.* Până în secolul al XIX-lea, Biserica a acceptat versiunea care o identifica pe Maria din Betania cu Magdalena, înrudind-o astfel cu Marta și cu Lazăr, personajele învierii narate de Ioan în *Evanghelie.*

ceva, acolo unde și-a schițat autoportretul, ceva ce vrea să vedem.

Luini ridică brațul spre nod, mângâindu-l cu buricele degetelor. Era desenat cu mare măiestrie. Fiecare cută a țesăturii transmitea o minunată senzație de real.

— Cred că Elena are dreptate, admise el.

— Dreptate? Ce dreptate?

— Uitați-vă bine, Marco: zona nodului este cea în care lumina compoziției este mai intensă. Observați aici umbrele de pe chipurile apostolilor. Le vedeți? Sunt mai dure. Mai tari decât ale celorlalți.

Profilul grecesc al lui d'Oggiono exploră zidul în lung, comparând marea varietate de umbre de pe hainele și de pe chipurile celor Doisprezece.

— S-ar putea să aibă un sens, continuă Luini, ca și cum ar fi gândit cu voce tare. Zona aceasta apare mai luminată decât celelalte deoarece, pentru Leonardo, cunoașterea pleacă de la Platon. El este precum soarele care luminează rațiunea. Iar discipolul cel mai strălucitor din tot ansamblul e Sfântul Simon, cel cu chip de grec și cu singura mantie albă...

Acel amănunt îi aminti lui Luini de ceva important:

— Iar Matei, discipolul care stă lângă maestru, nu e altul decât Marsilio Ficino... Sigur! exclamă deodată cu voce tare. Ficino i-a încredințat maestrului textele lui Ioan înainte ca noi să părăsim Florența. Aici e cheia cifrului!

Elena îl privi perplexă.

— Cheia? Ce cheie?

— Acum înțeleg. Primii creștini își inițiau adepții așezându-le o evanghelie necunoscută, a lui Ioan, deasupra capului. Credeau că, prin contact, esența spirituală a operei trecea în mintea și în inima celui care se pregătea să devină un adevărat creștin. Cartea aceasta a lui Ioan conținea mari revelații despre misiunea lui Cristos pe Pământ și arăta drumul pe care ar trebui să-l urmăm ca să obținem un loc în

împărăția cerurilor. Leonardo... – Luini trase aer în piept – ... Leonardo a înlocuit textul acesta cu o pictură care să conțină simbolurile lui fundamentale. De aceea ne-a trimis aici ca să te inițiem, Elena! Crede că opera lui te va învesti cu secretul mistic al lui Ioan!

— Și mă puteți iniția fără să știți *cu exactitate* ce a înscris maestrul aici?

Tonul fetei suna neîncrezător.

— În lipsa altor indicii, da. Înainte, novicii nici măcar nu apucau să deschidă cartea pierdută a lui Ioan. E sigur că mulți dintre ei nici nu știau să citească. De ce pictura aceasta n-ar face același lucru cu noi? Uitați-vă mai ales la Cristos. Se află la suficientă înălțime ca să vă puteți așeza dedesubt și să primiți poziția mistică a mâinilor, cu o palmă protejându-vă capul și cu cealaltă invocând cerul.

Contesa aruncă din nou o privire spre alfa. Bernardino avea dreptate. Scena ospățului era așezată la o înălțime suficientă pentru ca o persoană nu prea înaltă să încapă dedesubtul mesei. Era un loc potrivit pentru primirea spiritului operei, dar, cu toate acestea, mintea pragmatică a Elenei o obliga să caute o explicație mai rațională. Leonardo era un om practic, dedat în mică măsură la vechi elucubrații mistice.

— Cred că știu cum putem citi mesajul din *Cenacolo*...

Elena ezită. O intuiție subită o ilumină la puțin timp după ce se așează sub protecția lui Alfa.

— Vă amintiți atributele pe care maestrul v-a pus să le învățați, pregătindu-vă pentru momentul portretelor celor Doisprezece?

Bernardino aprobă intrigat. Imaginea zilei în care micuța contesă îi smulsese lista îi era încă vie în memorie. Surâse.

— Și ați ști să-mi spuneți care era virtutea atribuită lui Iuda Tadeul? insistă.

— A Tadeului?

— Da. A Tadeului, se înflăcără Elena, în timp ce Luini încerca să-și amintească.

— Este *Occultator*. Cel care tăinuiește.

— Exact, surâse ea. Un „O". Vedeți? Avem din nou de-a face cu litera noastră, omega. Și nu mai poate fi o întâmplare.

38

— Pe toți dracii!

Entuziasmul lui Bernardino Luini răsună între cei patru pereți ai refectoriului.

— Nu poate fi atât de simplu!

Pus pe gânduri de descoperirea micuței contese, maestrul începu să cerceteze așezarea apostolilor. Trebui să se dea cu trei pași înapoi ca să-și formeze o privire de ansamblu. Numai așezându-te la câțiva metri de peretele de nord era posibil să-i cuprinzi pe toți, de la Bartolomeu la Ioan și de la Toma la Simon. Erau grupați din trei în trei, toți întorși cu fața spre Isus, mai puțin discipolul iubit, Matei și Tadeul, care închideau ochii sau se uitau în altă parte.

Luini tăie unul dintre cartoanele pe care Leonardo le avea împrăștiate prin refectoriu și, cu un cărbune, începu să schițeze pe dosul lui profilurile scenei. Marco și Elena îi urmăreau, curioși, mișcările. În timpul ăsta, Prevestitorul, cu un etaj mai sus, se neliniștea, neauzindu-i pronunțând nici un cuvânt.

— Știu cum trebuie citit mesajul din *Cenacolo,* anunță el la urmă. L-am avut tot timpul sub nas și n-am știut să-l vedem.

Pictorul se așeză atunci la unul dintre capetele picturii. Bartolomeu, le reaminti, sub efigia lui gârbovită și îngândurată, era *Mirabilis*, vrednicul de mirare. Leonardo îl pictase cu părul creț și roșu, confirmând ceea ce Jacob de la Voragine

scrisese despre el în *Leyenda dorada*: că era sirian și aprins la fire, cum sunt roșcovanii. Luini scrise un „M" pe carton lângă silueta lui. Apoi făcu la fel cu Iacob cel Mic, cel plin de grație, sau *Venustus*, pe care deseori îl confundau chiar cu Cristos și care, pentru faptele sale, merita acest apelativ. Un „V" se adăugă pe hârtie. Andrei, *Temperator*, cel ce previne, pictat cu mâinile înainte, după cum îi era atributul, fu repede redus la un simplu „T".

— Vedeți?

Marco, Elena și tânărul maestru zâmbiră. Ideea începea să capete sens. „M-V-T" părea începutul unui cuvânt. Entuziasmul izbucni când verificară că următorul grup de apostoli făcea posibilă altă silabă. Iuda Iscarioteanul se transformă în „N" de la *Nefandus*, abominabilul trădător al lui Cristos. Totuși, poziția lui era cam ambiguă: dacă Iuda era al patrulea cap ce apărea de la stânga, strania poziție a Sfântului Petru – cu brațul înarmat la spatele tradătorului – putea să permită o greșeală la numărătoare. În orice caz, Luini spuse că „N" ar fi în continuare valabil, deoarece Simon Petru a fost singurul care l-a negat de trei ori pe Cristos. „N", deci, de la *Negatio*.

Elena protestă. Cel mai logic era să se orienteze după ordinea capetelor personajelor și după atributele lecției lui Leonardo. Nimic mai mult.

Urmând această ordine, următorul era Petru. Aplecat către centrul scenei, merita litera „E", de la *Ecclesia*, ca și de la *Exosus*, hărăzită de toscan. Prima ar fi mulțumit Roma; a doua, care înseamnă „cel ce urăște", reflecta caracterul acelui personaj cu păr cărunt și privire amenințătoare, dispus să-și ducă răzbunarea la capăt, înarmat cu un cuțit cu lamă groasă. Iar Ioan, adormit, cu capul înclinat și mâinile împreunate, ca femeile pe care le picta Leonardo, își onora „M"-ul de la *Mysticus*. N-E-M era rezultatul deconcertant al trio-ului.

— Iisus este „A", aminti Elena când ajunseră în centrul picturii. Să continuăm.

Toma, cu degetul ridicat, ca și cum ar fi arătat care dintre cei prezenți ar fi fost primul care să merite privilegiul vieții eterne, trecu în schița lui Luini ca „L" de la *Litator,* cel ce-i împacă pe zei. Atributul său provocă o mică discuție. În Evanghelia lui Ioan, Toma este cel care vâră degetul în rana lui Cristos. Și cel care a căzut în genunchi, țipând „Domnul Dumnezeul meu"*, împăcând astfel posibila mânie a celui înviat de a nu fi fost recunoscut imediat.

— În plus, insistă Bernardino expunându-și cu emfază teoria, ne aflăm în fața singurului portret care confirmă litera prin profilul apostolului.

— Uiți litera alfa al lui Iisus, remarcă micuța contesă.

— Doar că, de data aceasta, litera nu se ascunde în corpul lui Toma, ci în degetul acesta pe care-l înalță către cer. Îl vedeți? Degetul arătător ridicat, formează, împreună cu baza pumnului și degetul mare desfăcut, un „L" cu majusculă foarte clar.

Tovarășii lui Luini au aprobat uimiți. L-au privit cu grijă pe Iacob cel Mare, dar au fost incapabili să găsească în el vreo trăsătură care să reproducă litera „O" care îl reprezenta.

— Și totuși, îi lămuri Bernardino, cine a studiat viața acestui apostol va conveni că „O" de la *Oboediens*, supusul, i se potrivește ca o mănușă.

Într-adevăr. Despre Zevedeu, Jacob de la Voragine scrisese că fusese frate bun cu Ioan și că „amândoi au pretins locurile cele mai apropiate de Cristos în împărăția cerurilor, unul la dreapta și unul la stânga Lui". Leonardo, prin urmare, recrease în *Cenacolo* o masă divină, extrasă din lumea perfecțiunii, unde se aflau sufletele pure. Iar Ioan și Iacob ocupau la ea locurile promise de Cristos.

Astfel, împreună cu Filip, *Sapiens*, între cei Doisprezece, singurul care se arăta pe sine însuși, indicându-ne unde trebuie căutată salvarea, Luini reuși să formeze o a treia silabă tulburătoare: „L-O-S".

---

* *Ioan*, 20, 28.

Grupul de apostoli rămas se rezolvă cu aceeași repeziciune. Matei, discipolul al cărui nume, după episcopul de la Vorágine, însemna „darul promptitudinii", prevestea un deznodământ rapid. Luini zâmbi când își aminti că Leonardo îl boteza *Navus*, vrednicul. Litera sa secretă, adăugată la omega Tadeului, ducea la o silabă citeață „N-O". Adăugându-i-se litera „C" a lui Simon, de la *Confector* (cel ce duce la capăt), peisajul întreg li se păru semnificativ; patru grupuri de trei litere, întotdeauna cu o vocală în centru și un „A" enorm dominând scena, se lăsau citite ca și cum ar fi fost o stranie și uitată formulă magică.

MUT NEM A LOS NOC

Bartolomeu	*Mirabilis*	Minunatul
Iacob cel Mic	*Venustus*	Cel plin de grație
Andrei	*Temperator*	Cel ce previne
Iuda Iscarioteanul	*Nefandus*	Abominabilul
Petru	*Exosus*	Cel ce urăște
Ioan	*Mysticus*	Cel ce cunoaște misterul
Toma	*Litator*	Cel ce împacă zeii
Iacob cel Mare	*Oboediens*	Cel ce se supune
Filip	*Sapiens*	Iubitorul de lucruri înalte
Matei	*Navus*	Vrednicul
Iuda Tadeul	*Occultator*	Cel ce ascunde
Simon	*Confector*	Cel ce duce la capăt

— Și acum? ridică Elena din umeri. Înseamnă ceva?

Cei doi bărbați recapitulară fraza din nou, fără să-i găsească alt sens decât cel al unei succesiuni monosilabice,

cu aspectul unei vechi litanii. Asta nu-i mira. Era în firea maestrului ca o enigmă să conducă la o alta mai mare. Leonardo se distra imaginând jocuri ca acestea.

— Mut, Nem, A, Los, Noc...

La câțiva metri deasupra capetelor lor, sunetele acelea trecură prin gâtlejul Prevestitorului. Le șopti de câteva ori, înainte să părăsească încântat ascunzătoarea clandestină. „Ce zeflemea vicleană", se gândi.

Și, satisfăcut, puse la cale cum să trimită la Roma cele descoperite.

39

Roma, după câteva zile

— Trebuie să ne grăbim. În curând va bate de douăsprezece.

Giovanni Annio de Viterbo nu-și părăsea niciodată micul palat de pe malul de vest al Tibrului fără trăsură și fără secretarul său credincios, Guglielmo Ponte. Era încă unul dintre privilegiile pe care nevăstuica le căpătase de la Sanctitatea sa Alexandru al VI-lea. Și totuși, atâta măreție îi întuneca judecata. Lui Annio de Viterbo nici nu i-ar fi trecut prin cap că tânărul Guglielmo nu era numai cult și rafinat, ci și nepotul părintelui Torriani. Și în nici un caz n-ar fi bănuit că tocmai ochii lui vor ilumina Betania asupra faptelor unuia dintre cele mai ambigue și mai înșelătoare personaje din câte își amintesc veacurile.

— Douăsprezece! repetă. M-ai auzit? Douăsprezece!

— N-aveți de ce să vă îngrijorați, răspunse Guglielmo politicos. Vom ajunge la timp. Vizitiul domniei voastre este foarte rapid.

Niciodată nu o văzuse pe nevăstuică atât de nervoasă. Graba era rar întâlnită la cineva ca el. De când se stabilise aproape de reședința Borgia, din dorința explicită a Sanctității sale, Annio își făcea de cap la Roma ca și cum orașul ar fi fost al său. Orele sale de intrare și de ieșire nu încălcau nici un protocol; nimic din ce făcea nu era pus sub semnul

întrebării. Gurile rele spuneau că își câștigase prerogativele mulțumită dorinței arzătoare a Pontifului de a-și ilustra vechea, nobila și divina stirpe familială cu povești care să-i justifice grandoarea. Era adevărat că Annio știuse, ca nimeni altul, să le plăsmuiască. Ajunsese să predice lucruri incredibile despre Pontiful valencian. Inventase că era descendent al zeului Osiris, care vizitase Italia în negura timpurilor ca să-i învețe pe locuitori să-și desțelenească pământurile, să facă bere și chiar să-și curețe pomii fructiferi. Își sprijinea întotdeauna minciunile pe texte clasice și deseori recita pasaje întregi din Diodoro de Sicilia ca să justifice strania obsesie pentru mitologia faraonilor.

Nici Betania și nici Sfânta Inchiziție n-au putut vreodată să oprească fantezii ca acestea. Papa îl adora pe șarlatan. Împărtășeau chiar, împreună, ura viscerală împotriva splendorii curților florentine sau milaneze, în ale căror biblioteci nevăstuica vedea o serioasă amenințare pentru ideile sale descreierate. Știa că traducerile lui Marsilio Ficino, după texte atribuite marelui zeu egiptean Hermes Trismegistul, cunoscut și sub numele de Toth, zeul înțelepciunii, îi năruiau cea mai mare parte din invenții. Nu vorbeau despre vizita lui Osiris în Italia, nici nu legau munții Apenini de Apis, nici orașul Osiricella de un străvechi popas al acestui zeu lângă Treviso.

Până în acea zi, Guglielmo credea că numai amintirea lui Ficino era în stare să-l scoată din sărite pe maestrul Annio. Dar era clar că se înșela.

— Ai văzut cum au fost împodobite apartamentele Papei?

Guglielmo dădu din cap că nu. De o bună bucată de vreme era absorbit de zgomotul potcoavelor pe pavaj, încercând să-și imagineze unde se ducea atât de repede nevăstuica.

— Am să-ți arăt, îi spuse el entuziast. Azi, Guglielmo, îl vei cunoaște pe marele artist al acestor picturi.

— Într-adevăr?

— Te-am mințit eu vreodată? Dacă ai fi văzut scenele de care-ți vorbesc, ai fi înțeles cât sunt de importante. Îl arată pe zeul Apis, boul sacru al egiptenilor, ca pe un simbol profetic al timpurilor noastre. Sau nu ai observat că și pe scutul Papei se află un bou?

— Un taur... vreți să spuneți.

— Și ce contează? Important este simbolul, Guglielmo! Pe lângă Apis, mai este reprezentată zeița Isis. Stă solemnă, precum regina catolică a Spaniei, și apare așezată pe tronul ceresc cu o carte deschisă în poală, învățându-i pe Hermes și pe Moise legile și științele. Poți să-ți imaginezi?

Guglielmo închise ochii, ca și cum s-ar concentra la spusele maestrului său.

— Frescele acestea, dragul meu, vor să spună că Moise și-a primit din Egipt toată cunoașterea și că de la el am moștenit-o noi, creștinii. Înțelegi genialitatea artei? Înțelegi acum morala sublimă a ceea ce-ți dezvălui? Credința noastră, dragă Guglielmo, provine de acolo, din Egiptul îndepărtat. La fel ca familia Papei. Chiar și Evangheliile spun că Isus a fugit în acea țară ca să scape de Irod. Nu înțelegi? Totul vine de la Nil.

— Și persoana cu care aveți întâlnire, maestre?

— Nu. Ea nu. Dar știe multe despre locul acela. Mi-a făcut rost de o grămadă de lucruri din acel paradis al înțelepciunii.

Annio amuți. Tema originilor egiptene ale creștinismului îi provoca senzații contradictorii. Pe de o parte, îl liniștea să știe că din ce în ce mai mulți înțelepți, precum acel Leonardo din Milano, cunoșteau secretul și-l plăsmuiau în opere ca *Maestà*, care nara o posibilă întâlnire între Ioan și Isus în timpul fugii sale în țara faraonilor; pe de altă parte, o divulgare imprudentă a acestor adevăruri ar fi putut pune în pericol stabilitatea morală a Bisericii și s-o facă să piardă unele dintre privilegii. Cum avea să reacționeze plebea când

va ști că Isus n-a fost singurul om-zeu care s-a întors dintre morți? N-ar fi pus, oare, întrebări incomode, cunoscând marile asemănări dintre viața sa și a lui Osiris?

Nanni se foi pe locul său.

— Știi, Guglielmo? Toată înțelepciunea ascunsă în frescele palatului nu e nimic în comparație cu cea pe care sper să o primesc astăzi.

Secretarul coborî privirea, temându-se ca maestrul să nu descopere curiozitatea iscată de cuvintele lui.

— Dacă îmi va da ce aștept, voi poseda cheia a tot ce v-am povestit. Voi ști totul...

Annio tăcu, văzând că trăsura încetinea. Aruncă o privire prin perdele și văzu că se aflau în afara Romei, foarte aproape de destinație.

— Cred că ajungem, părinte Annio, anunță secretarul.

— Minunat. Distingi pe cineva care ne așteaptă?

Guglielmo scoase capul din trăsură ca să cerceteze marea fațadă văruită de la Uriașul Verde, un han din afara orașului, cunoscut ca punct de întâlnire, atât pentru peregrini, cât și pentru fugari. Într-adevăr. Un cavaler singur purtând o mantie maronie, îi saluta din poarta hanului.

— E un om ce pare că ne-a recunoscut, spuse Guglielmo.

— Atunci trebuie că-i el. Oliverio Jacaranda. A trecut mult timp de când ne-am văzut ultima oară.

— Jacaranda? ezită tânărul asistent. Îl cunoașteți, maestre?

— O, da. Este un vechi prieten. N-aveți de ce să vă faceți griji.

— Cu tot respectul, maestre, acesta nu e un loc prea sigur pentru cineva ca domnia voastră. Dacă ați fi recunoscut, am putea fi atacați sau, cine știe, răpiți...

Annio surâse amuzat. Guglielmo nu știa câte târguri încheiase el chiar în locul acela. Cu mult înainte de a fi ocupat funcția sa protocolară alături de Alexandru al VI-lea,

Uriașul Verde fusese unul dintre „birourile" sale preferate. Stăpânii lui îl cunoșteau și-l respectau. Nu avea de ce să se teamă. La mesele lor se schimbaseră statui, picturi, stele funerare, scrieri, veșminte, parfumuri, până și lințolii, pentru pungi doldora de aur din vistieriile papale. Jacaranda era unul dintre cei mai buni furnizori ai săi. Piesele cumpărate de la el îl făcuseră să urce mai mult de o treaptă în carieră. De aceea, dacă spaniolul se întorsese la Roma și ceruse să-l vadă urgent, avea ceva important să-i ofere.

Dându-se jos, Annio tremura de emoție: făcuse, în sfârșit, rost de vechea comoară? Aducea piesa finală la care tânjise atât?

Imaginația bogată a maestrului o luase razna. În timp ce Guglielmo închidea după el ușa trăsurii, nevăstuica se bucura, gândindu-se cât de aproape era de cel mai mare succes al său. De ce, dacă nu pentru asta, îl făcuse să vină până acolo credinciosul său „samsar"?

Jacaranda sosea într-un moment mai mult decât potrivit. În seara anterioară, Nanni se întâlnise din nou cu generalul dominicanilor, arțăgosul de Gioacchino Torriani, ca să asculte din gura lui ultimele noutăți despre povestea aceea cu *Cina cea de taină*. La audiența privată cu Sanctitatea sa, Alexandru al VI-lea, el mărturisise că găsise mesajul ascuns în acea impresionantă pictură murală. „Leonardo, spusese el, a introdus printre personajele sale o frază, o invocație scrisă într-o limbă ciudată, pe care ne propunem să o descifrăm. Scrisoarea primită de la Milano ne-a rezolvat misterul".

Torriani intonă fraza dinaintea Papei și a nevăstuicii. Nimeni nu înțelese nici un cuvânt. Totuși, lui Nanni, propoziția ascunsă în *Cenacolo* îi suna negreșit a egipteană.

— Mut-nem-a-los-noc, șopti el.

Nu era oare clară originea ei? N-o cita, din întâmplare, pe zeița Mut, soția lui Amon, regina Tebei? Nu era providențială sosirea lui Oliverio Jacaranda, un adevărat expert în hieroglife, aproape în același timp cu mesajul acela? Oare

nu-l trimisese chiar Dumnezeu, ca să-l ajute să rezolve ghicitoarea și să-și câștige astfel, pentru totdeauna, respectul Papei? Da. Providența, se gândi, era de partea lui.

În fața grajdurilor Uriașului Verde, Jacaranda sărută inelul lui Annio și-l invită să treacă în han. Aveau de vorbit despre vechea comoară și despre enigmă.

Condusă în interiorul hanului, nevăstuica luă loc într-unul dintre micile lui separeuri. Faptul că Guglielmo a avut acces la ce s-a vorbit acolo, a fost un noroc neașteptat pentru Betania.

— Dragul meu Nanni, spuse spaniolul, tolănit deja în jilțul său, în timp ce se servea dintr-o generoasă cană cu bere, sper că nu v-am speriat cu vizita aceasta neașteptată.

— Dimpotrivă. Știți că o aștept mereu cu nerăbdare. Păcat că nu veniți mai des la această curte, unde sunteți atât de apreciat.

— E mai bine așa.

— Mai bine?

Oliverio se hotărî să treacă direct la subiect:

— De data asta aduc vești care n-or să vă placă, spuse el.

— Simpla voastră vizită îmi face plăcere. Ce mai pot să cer?

— Vechea comoară, bineînțeles.

— Ei bine?

— Nu vrea să cadă în mâinile mele.

Annio se strâmbă. Știa că acea piesă nu va fi ușor de obținut. La urma urmelor, comoara lui ajunsese în Italia acum mai bine de o sută de ani și trecea de prea mult timp din mână în mână, dispărând în momentele cele mai neașteptate. Nu era o bijuterie, nici vreo relicvă venerată, nimic din ceea ce ar fi putut satisface gusturile scumpe ale unui rege. Comoara lui era o carte. Un vechi tratat oriental, legat în marochin, prins în curele de piele, în care spera să găsească

adevărul despre învierea lui Mesia și legătura Sa cu puternica și ancestrala magie egipteană.* Din câte știau amândoi, Leonardo era ultimul său posesor. Cea mai bună dovadă era fraza misterioasă găsită de părintele Torriani în *Cenacolo*. O incantație egipteană ce nu putea veni din altă parte.

— Mă decepționați, Oliverio, răsuflă nevăstuica. Dacă nu o aveți, atunci de ce m-ați chemat?

— Vă voi explica: nu sunteți singurul care dorește această comoară, maestre Annio. Chiar prințesa d'Este a dorit-o înainte să-și piardă viața.

— Asta a fost odată! protestă. Știu că nevinovata a apelat la domnia voastră, dar acum e moartă. Ce vă oprește, atunci?

— Mai e cineva, maestre.

— Alt concurent? luă foc nevăstuica. Negustorul părea intimidat. Ce doriți, Jacaranda? Mai mulți bani? Asta este? V-a oferit mai mulți bani și veniți la mine să vă măresc onorariile?

Spaniolul scutură din cap. Chipul său rotund și ochii vineți emanau o gravitate neobișnuită pentru el.

— Nu. Nu e vorba de bani.

— Atunci de ce?

— Trebuie să știu cu ce mă confrunt. Cine caută comoara domniei voastre este gata să omoare pentru ea.

— Să omoare, spuneți?

— Acum aproape zece zile, i-a luat viața unuia dintre intermediarii mei: bibliotecarul de la Mănăstirea „Santa Maria delle Grazie". Și știți ceva? Ticălosul a continuat să-i elimine pe toți cei care s-au arătat interesați de opera domniei voastre. De asta am venit să vă văd: ca să mă lămuriți cu ce am de-a face.

— Un asasin..., tresări nevăstuica.

---

* Javier Sierra cercetează de mai mulți ani strania legătură dintre învierile lui Isus și Osiris. O parte dintre descoperirile sale au apărut în romanul său anterior, *Secretul egiptean al lui Napoleon* (*n. ed.*).

— Nu este un criminal oarecare. Este un bărbat care își semnează crimele; își râde de noi. În Biserica „San Francesco" a omorât mai mulți peregrini și de fiecare dată a lăsat lângă cadavre un tarot Visconti-Sforza căruia îi lipsea o singură carte.

— O carte?

— Preoteasa. Înțelegeți acum?

Annio amuți.

— Așa este, Nanni. Aceeași carte pe care atât domnia voastră cât și donna Beatrice mi-ați dat-o ca să ajung la comoară.

Oliverio luă o nouă înghițitură de bere, care îi alunecă repede pe gât, umezindu-i-l. Apoi continuă:

— Știți ce cred? Că asasinul cunoaște interesul nostru pentru cartea preotesei. Alegerea acestei cărți nu este întâmplătoare. Ne cunoaște și ne va elimina și pe noi dacă îi stăm în cale.

— Bine, bine. Nevăstuica părea tulburată. Spuneți-mi, Oliverio, acești peregrini asasinați în „San Francesco" căutau și ei comoara mea?

— Am întrebat gărzile Maurului și vă pot asigura că nu erau niște peregrini oarecare...

— A, nu?

— Ultimul a fost identificat ca fiind fratele Giulio, un bătrân catar *desăvârșit*. Am aflat asta cu puțin înainte de a veni să vă văd. Garda nu știe ce să creadă. După cât se pare, Giulio fusese reabilitat cu câțiva ani în urmă de către Sfânta Inchiziție, după ce condusese o importantă obște de catari în Concorezzo.

— Concorezzo? Sunteți sigur?

Jacaranda aprobă.

Anticarul nu băgă de seamă fiorul care-i scutură bătrânului maestru șira spinării. Negustorul nu știa că satul acela din împrejurimile orașului Milano, așezat la nord-vest de Capitală, fusese una dintre principalele redute catare din

Lombardia și locul unde, după toate zvonurile, se păstrase timp de mai bine de două sute de ani cartea mult dorită de Annio. Totul se potrivea: bănuielile lui Torriani despre înclinația catară a lui Leonardo, *desăvârșiții* asasinați la Milano, fraza egipteană din *Cenacolo*. Dacă nu se înșela, punctul de plecare trebuia căutat chiar în acea comoară: un text de o imensă valoare teologică și magică, presărat cu trimiteri oculte la învățăturile transmise de Cristos către Magdalena, după înviere. O moștenire ce sublinia paralelismul impresionant între Isus și Osiris, înviat prin magia consoartei sale, Isis, singura care îl veghease în clipa întoarcerii la viață.

Inchiziția se străduise zeci de ani să pună mâna pe tratatul acesta. Tot ce putuseră afla era că o copie, poate singura, ieșise din Concorezzo și sfârșise în mâinile lui Cosimo cel Bătrân, pe timpul Conciliului de la Florența, în 1439. Nu se mai întorsese niciodată. Doar o oportună indiscreție a Isabellei d'Este, sora doamnei Beatrice, în timpul fastuoasei încoronări a papei Alexandru, în 1492, îl făcuse să afle că tratatul se aflase la Florența, în posesia lui Marsilio Ficino, traducătorul oficial al familiei Medici și că acesta i-o dăruise lui Leonardo da Vinci cu puțin înainte de plecarea la Milano. Nu era imposibil ca cei din Concorezzo să știe și să dorească recuperarea operei.

— Spuneți-mi atunci, părinte Annio, întrebă Jacaranda, trezindu-l pe prelat din gânduri, de ce nu-mi explicați ce face ca această carte să fie atât de periculoasă?

Annio văzu disperarea întipărită în ridurile bătrânului său prieten și înțelese că nu avea încotro.

— Este o operă extraordinară, spuse el într-un sfârșit. Dezvăluie dialogul dintre Ioan și Cristos, în ceruri, despre începuturile lumii, căderea îngerilor, crearea omului și căile prin care noi, muritorii, reușim să ne salvăm sufletele. A fost scrisă la scurt timp după ultima viziune avută de discipolul iubit, înainte de a muri. Se spune că e o narațiune lucidă, intensă, cu detalii din viața de dincolo și despre ordinea creației, la care nici un muritor nu a avrut vreodată.

— Și de ce credeți că o asemenea operă l-a interesat pe Leonardo? Omul ăsta nu-i prea prieten cu teologia...

Nevăstuica ridică un deget ca să-l întrerupă pe Jacaranda:

— Adevăratul titlu al „cărții albastre", dragă Oliverio, vă va spune totul. Trebuie doar să mă ascultați. Acum două sute de ani, Anselmo din Alexandria l-a revelat în scrierile sale: a numit-o *Interrogatio Johannis* sau *Cina secretă*. Din câte știu, Leonardo s-a folosit de misterele din primele pagini ca să ilustreze peretele dominicanilor. Nici mai mult, nici mai puțin.

— Deci acesta este tratatul care apare în cartea de joc a preotesei?

Nanni aprobă.

— Iar secretul său a fost redus de Leonardo la o singură frază pe care vreau să mi-o traduceți.

— O frază?

— În egipteană veche. Zice: *Mut-nem-a-los-noc*. O cunoașteți?

Oliverio scutură din cap.

— Nu. Dar o voi traduce. N-aveți nici o grijă.

40

De la răsăritul și până la apusul soarelui. Atât au ținut interogatoriile din a douăzeci și doua zi de ianuarie.

Țin minte cum, împreună cu starețul Bandello și fra Benedetto, am vorbit pe rând cu toți călugării din „Santa Maria delle Grazie", străduindu-ne să găsim în spusele lor indicii pentru rezolvarea enigmelor noastre. Am trăit momente surprinzătoare. Toți aveau ceva de mărturisit. Tremurând, implorau iertarea greșelilor și se jurau că niciodată nu se vor mai îndoi de natura divină a lui Isus. Bieții de ei! Aproape toate confesiunile lor erau fructul slabei educații teologice: confundau fapte fără importanță cu păcate foarte grave și invers. Totuși, puțin câte puțin, prin cercetări pline de răbdare, *frates* Alessandro și Giberto se conturară ca fiind vârful de lance al unei deosebite încercări de a controla din interior locul pregătit pentru *Cenacolo*. Cei patru credincioși implicați ne-au mărturisit, fiecare în parte, puternica motivație care-i însuflețea: imensa operă a toscanului încifra ceva ce ei defineau ca „imagine talismanică". Asta este: o plăsmuire geometrică subtilă, gândită cu scopul de a seduce mințile nepregătite și de a păstra în ele o informație pe care, din nefericire, nici unul dintre ei nu putu să o precizeze în cuvinte. „Este a treia revelație a lui Dumnezeu", îndrăzni să spună unul dintre ei.

Faptul mi-a atras atenția.

Cei patru eretici ai noștri veneau din niște sătuce nordice, din regiunea lacurilor și chiar mai de sus, și li se alăturaseră dominicanilor la puțin timp după ce se construise noua mănăstire, atunci când aflaseră despre intenția Maurului de a o transforma în mausoleu familial. Spre deosebire de ceilalți, aceștia erau oameni învățați, admiratori ai cunoscutei maxime a Sfântului Bernard care spune: „Dumnezeu este longitudine, lățime, înălțime și adâncime". Îl cunoșteau pe Pitagora, îl citiseră pe Platon și îl apreciau mai mult decât pe Aristotel, cel care a inspirat sistemul nostru teologic. Curând, dintre ei ieși în evidență fra Guglielmo Arno, bucătarul. Nu numai că a fost singurul care a refuzat să-și mărturisească păcatele dinaintea tribunalului nostru, ci ne-a și disprețuit fățiș pentru că luptam în „Biserica neadevărată".

Puținul pe care-l știam atunci despre el se rezuma la marea prietenie care-l lega de Leonardo. Fra Alessandro fusese primul care îmi vorbise despre asta. Pe ambii îi tentau aceleași plăceri: disprețuiau, râzând, ospețele exagerate ale Maurului, preferând cărnurilor fripte varza fragedă, prunele, feliile de morcov crud sau aluaturile dospite. Am aflat că și-au avut momentul de glorie de Crăciunul anului 1495, când au inventat o prăjitură în forma cupolei renascentiste a Bisericii „Santa Maria" și au prezentat-o la banchetul ducelui, în ziua de 25 decembrie.* A fost un eveniment atât de spectaculos, încât până și donna Beatrice i-a implorat să-i dezvăluie secretul aplicat aluatului ca să-l facă să crească în asemenea măsură. Fra Guglielmo n-a băgat-o în seamă. Ducesa a insistat. Mulți își mai amintesc încă răspunsul obraznic al bucătarului, care i-a adus cinci săptămâni de arest printre propriile-i oale și o admonestare severă din partea casei Sforza.

Fra Guglielmo nu se schimbase cu nimic de atunci. Pornirea sa ranchiunoasă față de noi demonstra că prefera

---

* Unii cred că *il panettone*, cunoscut astăzi în toată lumea, a fost inventat de Leonardo da Vinci, la data citată (*n. ed.*).

mai degrabă să moară decât să abjure. Bandello ordonă să fie închis, în timp ce murmura printre dinți ce gândea despre bucătarul său:

— Nu poate să se controleze, spuse el. Nu are leac. Când a pozat pentru Iacob cel Mare, pentru *Cenacolo*, nici Leonardo nu putea să-l liniștească.

Am dat din cap neîncrezător.

— Oh! exclamă. Nici asta nu v-au spus-o? Poate că pletele apostolului v-au distras atenția, părinte Leyre, dar dacă vă uitați cu atenție la trăsăturile bucătarului, îl veți recunoaște. Eu i-am dat voie. Leonardo mi-a cerut să-i fac rost de un bărbat iute la mânie, care să gesticuleze la fel ca Iacob la masă, iar eu m-am gândit la el.

— Și de ce ar fi vrut maestrul să includă pe cineva de felul ăsta între cei Doisprezece?

— L-am întrebat același lucru și știți ce mi-a răspuns? „Geometrie. Totul este geometrie!" Mi-a explicat că la un nud, frumusețea se măsoară egalând distanța dintre sfârcuri cu cea dintre piept și ombilic, apoi cu cea dintre acesta și picioare. Cât despre mânie, m-a asigurat că e în stare să o plăsmuiască doar schițând o privire. Când vă veți întoarce la *Cenacolo*, uitați-vă la privirea lui Iacob. Îi ocolește chipul lui Cristos, coborând-o îngrozit către masă, ca și cum acolo ar fi descoperit ceva teribil.

— Că unul dintre tovarășii săi îl va trăda pe Mesia, am spus.

— Nu! se trezi răspunzându-mi chiorul, de parcă aș fi spus ceva nepotrivit. Asta a vrut să ne facă să credem. Nu ne-au spus oare frații noștri că ne aflăm dinaintea unui talisman? Într-o asemenea piesă, simbolurile sau absența lor sunt fundamentale pentru semnificația ei. Iar în cazul acesta, ceea ce Iacob privește îngrozit este gestul lui Iuda și al lui Isus, întrecându-se spre a obține aceeași bucată de pâine... Sau poate absența Potirului lui Cristos. Graalul.

Era o observație ingenioasă.

— Mai gândiți-vă la ceva: Iacob, mâniosul, se află în parea cea mai luminoasă din *Cenacolo*. Stă alături de cei drepți.

Fra Benedetto ne-a explicat că avusese ocazia să asiste la unele lecții despre plăsmuirea spațiului și a luminii, predate de maestru în galeria spitalului. Discursurile sale erau stranii și amețitoare totodată. Arăta cum materia inertă, distribuită într-un fel armonic, putea să prindă viață proprie. Deseori compara acest miracol cu notele unei partituri: scrise pe hârtie, nu erau decât o succesiune de semne statice, doar cu valoare de ideograme. Totuși, trecute prin mintea unui muzician și transmise degetelor sau plămânilor, semnele vibrau, umpleau aerul de noi senzații și ajungeau chiar să ne influențeze starea de spirit. Putea exista ceva mai viu decât muzica? Pentru Leonardo, nu.

Acel *magister pictorum* își vedea operele într-un mod similar. Erau, în aparență, naturi moarte, stucaturi sau scânduri acoperite de pigmenți și clei. Totuși, interpretate de un privitor inițiat, căpătau putere nemăsurată.

— Și cum credeți că ar putea da viață Leonardo unui lucru ce n-o are? am întrebat.

— Prin magie astrală. Cred că știți deja că ereticul de Leonardo a citit textele lui Ficino, nu?

Întrebarea lui fra Benedetto suna a capcană. Chiorul știa de bănuielile mele, datorită părintelui Bandello, așa că, prudent, am dat doar din cap, aprobând.

— Ei bine, continuă el, Ficino a tradus din greaca veche *Asclepios*, o operă atribuită lui Hermes Trismegistul, în care se arăta cum preoții faraonilor înviau statuile din temple.

— Adevărat?

— Stăpâneau acel *spiritus*, o știință obscură ce suprapunea semne cosmice peste imagini, legându-le de stele. Semne astrologice, ca să ne înțelegem. Iar maestrul a aplicat tehnicile acestea în *Cenacolo*. *

---

* Nicola Sementovsky-Kurilo este autorul celui mai recent și mai complex studiu despre corespondența dintre semnele zodiacale și figurile celor

Starețul și cu mine ne priveam uluiți.

— Chiar nu vedeți, fraților? Doisprezece apostoli, douăsprezece zodii. Fiecăruia îi corespunde o constelație, iar Isus, în centru, întrupează idealul soarelui. Este o operă talismanică!

— Liniștiți-vă, părinte Benedetto. Astea nu sunt decât presupuneri...

— Nici vorbă! Fiți atent la *Cenacolo*, fiindcă nu faptul că e viu, ci altceva e mai rău. Văzut prin prisma cunoștințelor noastre despre catari, această operă concentrează perfect cea mai profundă dintre tezele ereticilor. E un fel de „Biblie neagră". Și chiar în refectoriul nostru!

— La ce idee vă referiți, Benedetto? l-am întrerupt.

— La dualism, părinte. Dacă v-am înțeles bine în dimineața aceasta, pentru *bonhommes*, întreaga credință se bazează pe existența unei confruntări permanente între un Dumnezeu bun și unul rău.

— Așa este.

— Atunci, când vă întoarceți în refectoriu, priviți cu atenție dacă lupta dintre bine și rău este sau nu reflectată în *Cenacolo*. Cristos se află în centru, credincios cumpenei de la jumătatea drumului între lumea cărnii și lumea spiritului. La dreapta – la stânga noastră, deci – se află zona umbrelor, a răului. Mergeți și priviți peretele din stânga noastră: este întunecat, fără lumină. Nu e o întâmplare că de partea

---

doisprezece apostoli. El afirmă că discipolii din *Cenacolo* sunt împărțiți în patru grupuri de câte trei, spre a reprezenta cele patru elemente ale Naturii, și îi atribuie fiecăruia câte un semn zodiacal. Astfel, lui Simon – care se află la capătul din dreapta al mesei – îi corespunde prima zodie, Berbecul. Tadeului, Taurul. Lui Matei, Gemenii. Zodia Cancerului este a lui Filip. Leul pentru Iacob cel Mare, Fecioara pentru Toma. Cântarul Balanței este al lui Ioan, fapt ce are o conotație simbolică importantă, după Sementovsky, care-l consideră pe tânărul Ioan elementul de echilibru al viitoarei Biserici. Restul semnelor sunt: Scorpion pentru Iuda, Săgetător pentru Petru, Capricorn pentru Andrei, Vărsător pentru Iacob cel Mic și Pești pentru Bartolomeu.

aceasta se află Iuda Iscarioteanul, dar și Petru, cu pumnalul. Cu arma care, după domnia voastră, îi conferă un caracter satanic.

Bătrânul morocănos trase aer în piept înainte de a-și completa discursul:

— Dimpotrivă, adăugă el, în partea opusă sunt așezați cei pe care Leonardo îi consideră a fi însăși lumina. Este zona clară a mesei, în care apare nu numai portretul lui, ci și al lui Platon, izvorul antic al multor doctrine eretice catare.

Dintr-o dată mi-am amintit ceva:

— Și de asemenea frații Guglielmo și Giberto, cei doi catari recunoscuți, am adăugat. Domnia voastră mi-ați spus că Giberto a pozat pentru profilul Apostolului Filip, nu-i așa?

Chiorul aprobă.

— Chiar, am zis, amintindu-mi de așezarea geometrică a apostolilor, și domnia voastră vă aflați acolo. Dându-i viață Sfântului Toma, nu-i așa?

Benedetto mormăi ceva, stingherit, și protestă energic după aceea.

— Să lăsăm deoparte poveștile. E bine că ne străduim să-i interpretăm pictura lui Leonardo, dar ceea ce ar trebui cu adevărat să ne preocupe este să hotărâm ce vom face cu ea. Voi vorbi doar o singură dată, fraților: ori tăiem din rădăcină răul și zidim pictura, ori conținutul ei va fi un far călăuzitor pentru eretici și nu ne va aduce decât necazuri.

41

— Nu înțeleg. Veți sta acolo liniștit, așteptând să-l condamne?

Uimirea lui Bernardino Luini nu-l mișcă deloc pe maestrul Leonardo. Stătea de mult afară, în grădina lui, pe frig, lucrând la următoarea mașinărie. Abia dăduse atenție întoarcerii învățăceilor săi. La ce bun? În fond, nu prea se aștepta ca Elena, Marco și Luini să se întoarcă de la *Cenacolo* iluminați de înțelepciunea impregnată de el, acolo, cu atâta grijă. Maestrul obosise să aștepte. Se plictisea, contemplând tot acel du-te-vino de adepți incapabili să-i înțeleagă scriitura artistică deosebită.

Mai ales că ucenicii săi aduceau, ca de obicei, numai vești triste de la mănăstire. Spuneau că „Santa Maria" se afla pe picior de război. Că părintele Bandello se hotărâse să-și cerceteze călugării în căutare de eretici și că ordonase izolarea dragului său frate Guglielmo, bucătarul, acuzându-l de conspirație împotriva Bisericii.

Maestrul ascultă supărat toate acestea, fără să știe ce să spună.

— Nici eu nu vă înțeleg, maestre, interveni d'Oggiono. Vă convine oare ce s-a întâmplat? Nu vă e teamă pentru soarta prietenului domniei voastre? Atât de insensibil ați devenit, maestre?

Leonardo își ridică privirea albastră din lada cu unelte, ațintind-o asupra dragului său Marco:

— Fra Guglielmo va rezista, spuse el într-un sfârșit. Nimeni nu va putea sparge cercul pe care-l reprezintă.

— Lăsați alegoriile! Nu vedeți pericolul? Nu vă dați seama că nu vor întârzia să vă caute?

— Singurul lucru de care-mi dau seama, Marco, este că nu mă ascultați..., replică el cu asprime. Nimeni n-o face.

O clipă!

Tânăra Elena, care tăcuse până atunci, în spatele lui Luini și al lui d'Oggiono, făcu un pas înainte, înfigându-se între cei trei bărbați.

— Știu deja ce vreți să ne arătați, maestre! Acum înțeleg! Totul se află în *Cenacolo*!

Sprâncenele dese ale lui Leonardo se arcuiră, uimite de acea neașteptată reacție. Micuța contesă urmă:

— L-ați folosit pe fra Guglielmo pentru Iacob cel Mare. Nu încape îndoială. Iar în *Cenacolo* el reprezintă litera „O". Omega. La fel ca domnia voastră.

Luini ridică din umeri, uitându-se rușinat la maestru. La urma urmelor, el îi arătase toate acestea tinerei Crivelli.

— Faptul poate însemna un singur lucru, adăugă el. Că domnia voastră și fra Guglielmo sunteți singurii care vă aflați în posesia secretului pe care doriți să-l găsim. Și aveți încredere în el ca în însăși domnia voastră. Până la urmă, ilustrați același plan.

— Admirabil, aplaudă Leonardo. Văd că sunteți la fel de ageră la minte ca și mama domniei voastre. Știți și de ce am ales litera „O"?

— Da... Așa cred, ezită ea.

Toscanul o privi uimit. Celorlalți nu le veni să-și creadă urechilor.

— Pentru că omega este sfârșitul, opusul lui alfa, care-i începutul, spuse Elena. În acest fel, vă situați la capătul unui proiect care a început cu Cristos, singurul „A" din pictură.

— Admirabil, repetă maestrul. Admirabil.

— Desigur! Alături de fra Guglielmo, aveți a ne aduce Biserica lui Ioan! sări Luini. Acesta este secretul!

Înțeleptul se înclină din nou deasupra ciudatei mașinării pe care tocmai o proiectase pentru bucata lui de pământ, negând.

— Mai e ceva, Bernardino. Mai e ceva.

Leonardo avea dinaintea sa un mecanism teribil. Se concentrase asupra lui la puțin timp după ce-i eșuase încercarea de automatizare a bucătăriei din fortăreața Sforza. Grătarele sale automate, tocătoarea de vite, foalele enorme care alimentau o oală gigantică, plină cu apă fiartă, și tăietorul de pâine avuseseră drept rezultat mai mulți răniți și se dovediseră în întregime nepotrivite pentru satisfacerea barbarelor gusturi gastronomice ale Maurului. Însă noua lui mașină va fi altfel. Dacă totul mergea bine, ducele nu va mai râde de gigantica lui culegătoare de ridichi pe care o propusese ca viitoare armă de război împotriva francezilor. Era adevărat că prima încercare, la domeniile din Porta Vercellina, se soldase cu trei victime, dar, după câteva reparații oportune, mașinăria nu va mai fi letală.

— Maestre..., protestă Luini dinaintea neatenției toscanului. Am făcut un mare pas în descifrarea operei domniei voastre și uitați-vă: nu păreți deloc interesat. Nu vedeți că a sosit ceasul împărtășirii secretului? Inchiziția vă înconjoară. Poate chiar mâine vă închid și vă interoghează. Dacă va fi așa, întregul proiect al domniei voastre se va pierde.

— V-am ascultat, Bernardino. Și cu atenție, spuse el fără să-și ia ochii de la invenția lui. Cu toate că apreciez că ați găsit literele ascunse în *Cenacolo*, văd, de asemenea, că nu sunteți în stare să le interpretați. Iar dacă voi, care știți unde să căutați, păreți copii care nu știu să citească, cât de rătăciți vor fi călugării care spuneți că mă urmăresc!

— O carte. Cheia se află în ea, nu-i așa, maestre? Într-o carte din care ați aflat totul.

Noul comentariu al lui Luini suna a provocare.

— Ce vreți să spuneți cu asta?

— Haideți, meser. Timpul ghicitorilor a trecut. Și o știți. Am văzut în *Cenacolo* chipul prietenului domniei voastre de pe timpuri, Ficino, traducătorul. Nu cu el ați convenit că un tablou ca acesta va însemna sosirea Bisericii lui Ioan? Nu v-a încredințat o carte, menită să fie noua Biblie a acestei Biserici?

Leonardo își lăsă să cadă lada cu unelte, alături de mașina de colectat ridichi, ridicând praful în grădină.

— Ce știi tu despre asta? protestă.

— Ce mi-ați arătat: că de pe timpul lui Isus, două Biserici luptau pentru stăpânirea sufletelor noastre. Una, cea a lui Petru, a fost gândită ca Biserică trecătoare. Bună să-i învețe pe oameni drumul conștiinței, însă numai ca precursoare a altei construcții, mai glorioase, care ne va hrăni spiritul atunci când vom fi pregătiți s-o primim. Petru este Biserica trecutului, care a netezit calea celei care va să vină: Biserica lui Ioan. A voastră.

Toscanul vru să intervină, dar fostul său discipol nu terminase încă de vorbit:

— Omul acesta pe care l-ați pictat ca Matei în *Cenacolo*, pe nume Ficino, v-a încredințat spre studiu o carte cu texte de Ioan. Îmi amintesc bine. Am fost prezent în ziua în care v-a dat-o. Atunci eram doar un copil. Iar dacă acum faceți efortul de a-l picta, inclusiv de a oferi altora ca noi calea spre opera domniei voastre, este pentru că a sosit momentul schimbării, nu-i așa? Aceasta este semnificația ascunsă în *Cenacolo*. Recunoașteți. Vestea noii Biserici.

Marco și Elena nu îndrăzniră nici măcar să clipească. Leonardo îi ceru lui Luini să tacă, cu un gest deseori folosit: îi plăcea să arate către cer cu degetul ridicat, ca și cum i-ar cere voie lui Dumnezeu să vorbească.

— Dragul meu Bernardino, spuse el încercând să-și liniștească tulburarea. E adevărat că Ficino mi-a încredințat niște texte foarte valoroase, chiar înainte de a mă muta la Milano. De asemenea, sunt exacte aprecierile tale în legătură

cu cele două Biserici. N-am să neg nimic din toate astea. De ani de zile îl pictez pe Ioan Botezătorul în operele mele, așteptând să sosească un moment ca acesta. Și cred că, într-adevăr, a sosit deja.

— De ce, maestre?

— De ce? îi răspunse Elenei, mai liniștit. Nu vede toată lumea? Papa a dus Biserica temporară la un grad de depravare greu de egalat. Până și preoții lui, ca acel Savonarola din Florența, s-au ridicat împotriva lui. A venit clipa ca Biserica spiritului, a Botezătorului, să o înlocuiască pe cea a lui Petru și să ne conducă către adevărata salvare.

— Dar Botezătorul nu se află în *Cenacolo*, maestre.

— Botezătorul, nu, spuse Leonardo surâzându-i lui Marco d'Oggiono, mereu atent la micile amănunte. Dar Ioan, da.

— Nu vă înțeleg...

— Aproape totul stă scris în Scripturi. La o lectură atentă a Evangheliilor, veți vedea că Isus nu și-a început viața publică până când Ioan nu l-a botezat în Iordan. Cei patru evangheliști trebuiau să justifice misiunea lui Iisus, referindu-se la el ca parte din inițierea Lui ca Mesia. De aceea îl pictez întotdeauna cu degetul ridicat spre cer: este felul meu de a spune că el, Botezătorul, a ajuns întâiul.

— Atunci, de ce îl adorăm pe Isus și nu pe Ioan?

— Totul a făcut parte dintr-un plan bine gândit. Ioan n-a putut să transmită grămezii aceleia de oameni necioplți și inculți învățăturile sale spirituale. Cum să-i faci pe niște pescari să înțeleagă că Dumnezeu se află în noi și nu într-un templu? Isus avea să-l ajute. Au conceput o Biserică temporară, după modelul iudaic, și alta spirituală, secretă, cum nu se mai văzuse pe pământ. Iar învățăturile acestea le-au încredințat unei femei deștepte, Maria Magdalena, și unui ucenic isteț, pe nume tot Ioan... Iar acest Ioan se află în *Cenacolo*, dragul meu.

— Și Magdalena la fel!

Toscanul nu-și putu ascunde admirația pentru tânăra aceea înfocată. Luini, roșu la față, se văzu obligat să-i explice reacția: el îi arătase că acolo unde va găsi pictat la vedere un nod mare se va afla în fața unei opere legate de Magdalena. *Cina cea de taină* îl avea.

— Lăsați-mă să vă mai spun ceva, adăugă maestrul, puțin obosit. Ioan este mai mult decât un nume. Sub acest nume au fost cunoscuți atât Botezătorul, cât și Evanghelistul. Și totuși, Ioan este un titlu. Este vorba de acel *nomen mysticum* pe care-l poartă toți cei cărora le-a fost încredințată Biserica spirituală. Ca și femeia-papă Ioana din tarotul Visconti.

— Femeia-papă Ioana? Nu era un mit? O fabulă pentru imprudenți?

— Dar ce fabulă nu ascunde fapte adevărate, Bernardino?

— Atunci...

— Trebuie să știți că omul care a pictat aceste cărți de joc a fost Bonifacio Bembo, din Cremona. Un *desăvârșit*. Văzând că soarta fraților noștri era pusă în pericol, s-a hotărât să ascundă în acest pachet de cărți de joc pentru familia Visconti câteva dintre simbolurile fundamentale ale religiei noastre. Cum ar fi credința că suntem urmașii mistici ai lui Isus. Și ce simbol este mai potrivit decât o femeie-papă însărcinată, ținând în mână crucea Botezătorului, indicând celor pregătiți că din vechea Biserică se va naște curând cea nouă? Această carte de joc, adăugă maestrul pe un ton politicos, este profeția exactă a ceea ce va să vină...

42

Nu știu din ce ciudat motiv a hotărât părintele Bandello să mă trimită într-o asemenea misiune. Dacă ar fi avut darul profeției și-ar fi văzut ce era pe punctul să mi se întâmple, sigur m-ar fi ținut lângă el. Dar soarta e imprevizibilă, iar Dumnezeu, în acea zi de ianuarie, a aruncat zarurile viitorului meu, pe cărările Sale de nepătruns.

Recunosc, la început mi se făcuse greață.

Să dezgrop, împreună cu Benedetto, chiorul, Mauro, groparul, și fra Jorge, lințoliul cu cadavrul părintelui Trivulzio mi-a întors stomacul pe dos. De mai bine de cincizeci de ani Sfânta Inchiziție nu dezgropase cadavrul unui învinuit ca să-l ardă și, cu toate că l-am rugat pe stareț să lase morții în pace, n-am putut să-l împiedic pe fra Alessandro să vadă din nou lumina zilei. Cadavrul său, săpunit și palid, emana o duhoare insuportabilă. Cu toată precauția noastră de a-l înfășura într-un lințoliu nou și de a-l lega ca pe un cârnat, mirosul pestilențial nu ne-a părăsit pe tot parcursul călătoriei. Din fericire, nu ne-a mers chiar atât de rău. Mi-a atras atenția faptul că, dacă era imposibil să respiri lângă corpul lui fra Alessandro, nu se întâmpla același lucru cu cel al paracliserului. Fra Giberto nu mirosea a nimic. Chiar a nimic. Groparul atribuia fenomenul focului care îl arsese în Piața de Mărfuri și care-i mistuise părțile coruptibile, conferindu-i acest dar ciudat. Totuși, chiorul susținu cu vehemență altă teorie. Pentru el, faptul de a fi stat în frig, în

curtea unui spital al ordinului, suportând temperaturi sub cele ale înghețului, evaporase cele mai grele efluvii ale paracliserului. N-am știut niciodată pe care dintre cei doi să-l cred.

— Dacă vă gândiți bine, și cu animalele se întâmplă la fel, încercă să mă convingă chiorul. Miroase a ceva corpul unui cal părăsit pe un drum nins?

Am ajuns în poiana Sfântului Ștefan fără să ne fi terminat discuția, când mai era abia o oră și jumătate până la slujba de seară. Trecurerăm de controlul militar din Porta della Corte all'Arcivescovado și lăsaserăm în urmă clădirea Căpităniei de Justiție, fără să fi trebuit să dăm prea multe explicații gărzii. Știau despre necazul nostru și erau de acord cu hotărârea de a-i duce pe eretici departe de oraș. Carul nostru, plin cu unelte și sfori, trecu de toate cercetările. Și așa am sosit la Sfântul Ștefan, o poieniță în mijlocul pădurii, singuratică și liniștită, cu teren pietros, în care credeam că nu ne va fi greu să rânduim grămezile de lemne cărate și să le dăm foc răposaților noștri.

Jorge, săritor, a condus treburile.

El a însemnat ordinea grămezii de butuci care urma să îi transforme în cenușă și ne-a arătat felul cel mai potrivit de a ridica un rug zdravăn și călduros. Pentru cineva ca mine, care asistasem la atâtea execuții fără să ridic nici măcar un lemn, aceea a fost o senzație nouă. Jorge ne arată cum să le așezăm, în ordinea inversă mărimii lor. Văzusem de prea multe ori cum se făcea. Ne-a arătat că lemnele mai subțiri trebuiau așezate la bază, pentru ca, arzând, să dea foc mai bine bucăților mai groase. O dată terminată treaba, ne-a obligat să întindem o sfoară lungă în jurul grămezii, s-o fixăm și să ridicăm, cu unul dintre capete, corpurile fraților noștri până în vârf. Am fi îndeplinit în felul acesta ordinele starețului nostru și ne-am fi întors înainte să se înnopteze de tot și să fie închise porțile orașului de către gărzile Maurului.

— Știți care-i partea bună? gâfâi fra Benedetto, terminând de așezat corpul lui Giberto pe grămada de butuci. Chiorul se urcase cu groparul până în vârf, ca să poată să tragă de cadavrul lui fra Alessandro și să-l lase la locul lui.

— Ah, dar există și o parte bună?

— Partea bună, frate Mauro, l-am auzit mormăind pe Benedetto, este că, dacă avem puțin noroc, cenușa nenorociților ăstora va cădea peste catarii care se ascund în munții aceștia.

— Catari, aici? protestă. Îi vedeți peste tot, frate.

— Și mai ales îi înzestrați cu multă perspicacitate, am adăugat, de jos, în timp ce potriveam sfoara în jurul lui fra Alessandro. Chiar îi credeți în stare să deosebească cenușa aceasta de cea a propriilor ruguri? Dați-mi voie să mă îndoiesc.

De data aceasta chiorul nu răspunse. Am așteptat o clipă ca sfoara să se întindă și să-l ridice pe bibliotecar, dar degeaba. Mauro Sforza nu s-a folosit de ocazie ca să completeze comentariile supărate ale secretarului starețului. O liniște incomodă și prelungă se instală deodată în poiană.

Mirat, m-am dat un pas îndărăt ca să văd ce se întâmplă acolo sus. Fra Benedetto stătea nemișcat ca o statuie de sare, cu chipul întors și privirea pierdută în marginea pădurii; dăduse drumul sforii. Pe Mauro nu-l puteam vedea; tot ce am zărit a fost un ușor tremurat al bărbiei sale cărunte. Respira greu, precum misticii dinaintea viziunilor lor extatice. Nu clipea, nici nu părea în stare să facă vreo mișcare. Am priceput pe dată: chiorul, paralizat de-o anumită vedenie, părea că voia să-mi arate ceva cu bărbia, ridicând-o în tresăriri neregulate și lovind aerul cu nasul.

Nu exagerez.

Chiar la poalele pădurii, la vreo douăzeci de metri de locul unde ne găseam, un grup de cincisprezece bărbați cu glugile trase ne observau în liniște mișcările. Nimeni nu-i văzuse mai devreme. Erau îmbrăcați în negru din cap până-n

picioare, își țineau mâinile ascunse în mâneci și păreau să se afle de câtva timp acolo, păzind poienița Sfântului Ștefan. Nu aveau un aer ostil – nici arme, nici bâte, nici nimic cu care să ne atace –, însă trebuie să recunosc că atitudinea lor nu ne liniști prea tare. Ne priveau prin tăietura glugii, fără să scoată un cuvânt și fără să schițeze vreun gest de apropiere. De unde ieșiseră? După câte știam, nu exista nici o mănăstire sau vreun schit primprejur, nici nu era vreo zi liturgică care să îndreptățească prezența unor călugări pe câmp.

Și atunci? Ce voiau? Veniseră, oare, să asiste la execuția post mortem a ereticilor noștri?

Mauro Sforza a fost primul care a coborât de pe rug și s-a îndreptat către mascați cu brațele deschise, dar gestul său a fost primit cu indiferență. Nici unul dintre vizitatori nu s-a clintit.

— Sfinte Dumnezeule! reuși, într-un târziu, să strige chiorul. Dar sunt acoperiții!

— Acoperiții?

— Nu vedeți, părinte Leyre? bolborosi uimit și supărat. Tocmai vă vorbeam despre ei. Merg îmbrăcați în haine negre, fără sfori sau zorzoane, precum catarii care aspiră la perfecțiune.

— Catari?

— Nu sunt înarmați, adăugă el. Credința lor nu le-o permite.

Mauro, care îl auzise, mai făcu un pas către necunoscuți.

— Haide, frate, îl încurajă chiorul. N-aveți nimic de pierdut dacă îi veți atinge. Dacă nu sunt în stare să omoare un pui, cum au de gând să ne atace?

— *Laudetur Iesus Christus*. Se află aici din pricina morților! sări Jorge, care mi se lipise de sutană, tremurând de frică, de îndată ce-și dăduse seama ce se întâmpla. Vor să-i înapoiem lor!

— Și asta vă sperie? Nu l-ați auzit pe fra Benedetto? i-am șoptit, rugându-l să se liniștească. Oamenii aceștia nu sunt în stare să ne facă vreun rău.

Niciodată n-am aflat dacă fratele Jorge a reușit să-mi răspundă, deoarece chiar în clipa aceea intrușii au intonat un emoționant *Pater Noster* care a zguduit poiana. Vocile lor bărbătești făceau să răsune Sfântul Ștefan, lăsându-ne fără cuvinte. Jorge, deci, se înșelase. Acei *bonhommes* nu veniseră să recupereze corpurile tovarășilor săi. Nicicând nu ar fi făcut așa ceva. Ei urau trupurile. Le considerau închisoarea sufletului, un obstacol drăcesc, care îi îndepărta de curățenia spirituală. Se deplasaseră până aici, riscând să fie prinși și duși la închisoare, pentru că se hotărâseră să se roage pentru sufletele celor de aceeași credință cu ei.

— Blestemați să fiți cu toții! îi împroșcă fra Benedetto, ridicându-și pumnii din vârful rugului. Blestemați de o mie și una de ori!

Reacția chiorului ne-a surprins pe toți. Fratele Jorge și fratele Mauro rămăseseră înmărmuriți, văzându-l sărind la pământ și luând-o la fugă către acoperiți, ca scos din minți. Era roșu de mânie, cu chipul gata să-i plesnească și venele gâtului umflate. Benedetto îl atacă cu violență pe primul mascat care-i ieși în cale. Bărbatul căzu pe brânci. Iar chiorul, înnebunit, se aruncă în genunchi, deasupră-i, ridicând un cuțit, ascuns numai Dumnezeu știe unde.

— Ar trebui să fiți morți! Cu toții! N-aveți dreptul să vă aflați aici! țipă.

Înainte de a putea fi oprit, fratele nostru își înfipsese arma până la prăsele în spatele acoperitului. Un urlet de durere cutremură locul.

— Duce-ți-vă în iad! strigă.

Încă nu mi-e clar tot ce s-a întâmplat după aceea. Mascații s-au privit între ei, înainte de a se arunca asupra lui Benedetto. L-au îndepărtat de lângă spatele rănit al fratelui lor, din care gâlgâia sângele, și l-au priponit cu spatele de un

pin. Chiorul, care continua să-i blesteme pe cei care-l capturaseră, avea ochiul injectat de furie.

Cât despre ceilalți, îmi amintesc și mai puțin. Jorge, octogenarul, fugi către oraș. Niciodată n-aș fi crezut că o putea face cu atâta sprinteneală. Pe Mauro, în schimb, l-am pierdut din vedere când unul dintre oamenii aceia mi-a aruncat o traistă în cap, legându-mi-o la gât cu o curea. Pesemne că sacul acela avea ceva special, fiindcă, la scurtă vreme, am simțit că îmi pierdeam treptat cunoștința. După câteva secunde, n-am mai auzit strigătele rănitului. O extraordinară și implacabilă senzație de plutire pusese stăpânire pe membrele mele.

Înainte de a leșina, am avut totuși vreme să aud o voce care-mi murmura ceva greu de deslușit :

— Acum, părinte, voi putea, în sfârșit, să răspund întrebărilor voastre.

Apoi, buimăcit și nedumerit, am leșinat.

43

M-am deșteptat cu grețuri și cu o puternică durere de cap, fără să știu câtă vreme fusesem inconștient. În jurul meu totul se învârtea, iar mintea îmi era mai încețoșată ca niciodată din cauza presiunii constante asupra tâmplelor. Durerea ciclică, circulară, îmi traversa periodic craniul de la stânga la dreapta, tulburându-mi simțurile. Înțepăturile ei erau atât de puternice, încât, o vreme, nici măcar n-am încercat să deschid ochii. Îmi amintesc chiar că mi-am pipăit capul, în căutarea vreunei răni, dar n-am reușit să găsesc nimic. Răul era intern.

— Nu vă faceți griji, părinte! Sunteți întreg. Odihniți-vă! Vă veți reveni curând.

O voce amabilă, aceeași care îmi vorbise înainte să leșin, mă făcu să tresar înainte de a putea să mă ridic. Mi se adresă din nou pe un ton calm, familiar, de parcă m-ar fi cunoscut de mult timp.

— Efectul uleiului nostru va mai dura doar câteva ore. Apoi vă veți simți din nou bine.

— Uleiul... vostru?

Dezorientat, slăbit, cu brațele și picioarele înțepenite, întins pe un teren denivelat, abia îmi adunasem puterile ca să pot vorbi. Am înțeles că mă duseseră la un adăpost, pentru că îmi simțeam hainele uscate, iar frigul nu era atât de intens ca în poiana Sfântului Ștefan.

— Pânza pe care v-am pus-o pe cap era îmbibată cu un ulei care provoacă somnul, părinte. O veche rețetă. Un secret al vrăjitorilor de pe aceste coline.

— Venin..., am murmurat.

— Nu chiar, răspunse vocea. Este vorba despre un unguent care se extrage din sălbăție, măselariță, cucută și mac. E implacabil. Absorbit prin piele în doze mici, are un efect letargic instantaneu. Dar vă va trece curând. Nu vă îngrijorați.

— Unde mă aflu?

— La adăpost.

— Dați-mi de băut, vă rog.

— Imediat, părinte.

Pe bâjbâite, am apucat cana pe care necunoscutul mi-o apropiase de mâini. Era vin cald. O licoare amară, care-mi ajută trupul chinuit să-și revină. Am apucat cana de lut cu poftă, străduindu-mă să întorc ochii și să arunc o privire în jurul meu.

Instinctul meu nu mă înșelase. Nu mai eram în poiana Sfântului Ștefan. Oricine-ar fi fost răpitorii mei, mă despărțiseră de Jorge, Mauro și Benedetto, izolându-mă într-un loc închis, fără ferestre, care trebuia să fie un fel de hrubă improvizată într-o veche casă de țară. Mi se părea că rămăsesem o veșnicie întins pe acea grămadă de fân. Barba îmi crescuse și cineva îndrăznise să mă dezbrace de sutana Sfântului Dominic; în locul ei, eram îmbrăcat cu o tunică aspră de lână. Dar de când mă aflam acolo? Imposibil de calculat. Și ce se întâmplase cu frații mei? Din ordinul cui fusesem adus acolo? Și de ce?

O senzație de neliniște îmi urcă în gâtlej.

— Unde... mă aflu?

— La adăpost. Locul acesta se numește Concorezzo, părinte Leyre. Și mă bucur că v-ați revenit. Avem multe, multe de vorbit. Vă amintiți de mine?

Am încercat să mă întorc ca să-l caut pe cel care-mi vorbea, dar o nouă înțepătură mă obligă să mă opresc.

— Haideți, părinte! Uleiul nostru v-a adormit, dar nu v-a șters memoria. Sunt omul care spune întotdeauna adevărul, nu mă țineți minte? Cel care-a jurat că vă va ajuta să rezolvați o anumită enigmă ce vă tulbura.

O lovitură de bici îmi atinse creierul. Era adevărat. Dumnezeule binecuvântat! Ascultasem undeva vocea aceea. Cu mare greutate, m-am ridicat și am căutat chipul celui care-mi vorbea. Sfinte Isuse, în sfârșit am reușit să-l văd. Se afla chiar în spatele meu. Rotunjor și îmbujorat, ca întotdeauna. Cu ochii aceia de smarald, limpezi și isteți. Era Mario Forzetta. Nu încăpea îndoială.

— Vă aduceți aminte de mine?

I-am făcut semn că da.

— Regret că v-am adus în felul acesta până aici, părinte. Însă, credeți-mă, era singura soluție pe care-o aveam. De bunăvoie, nu ne-ați fi însoțit, surâse tânărul.

Pluralul mă nedumerise.

— Pe care o *aveați*? Cine, Mario?

Chipul lui Forzetta se lumină când mă auzi pronunțându-i numele.

— Oamenii curați din Concorezzo, părinte. Credința noastră ne interzice să ne folosim de forță, dar nu și de imaginație.

— *Bonhommes*... Tu?

— Probabil că sunteți îngrozit, știu. Ați eliberat un eretic din închisoarea pe care-o merita. Dar înainte de a mă judeca, vă rog să mă ascultați. Am multe să vă povestesc.

— Și frații mei?

— I-am lăsat adormiți în poiana Sfântului Ștefan, ca pe domnia voastră. La vremea asta, dacă n-or fi înghețat, sunt deja la Milano și au aceeași migrenă ca și domnia voastră.

Mario arăta destul de bine. I se mai cunoștea cicatricea care-i brăzdase fața pe din două, dar își lăsase barbă și chipul

îi era bronzat de soare. Nu mai semăna cu fantoma care vorbise cu mine în închisoarea palatului Jacaranda. Se îngrășase și chipul îi radia de fericire. Îi priise să se știe departe de don Oliverio. Nu reușeam să înțeleg de ce se hotărâse să mă ia prizonier. De ce tocmai pe mine, care-l pusesem în libertate?

— Eu și frații mei am ezitat mult înainte de a face acest pas, mărturisi Mario, așezându-se alături de mine, pe jos. Știu că domnia voastră, părinte, sunteți inchizitor, iar ordinul vostru urmărește de mai bine de două sute de ani familii care, ca și noi, au alt fel de a se apropia de Dumnezeu.

— Dar...

— Văzându-vă ieri, la Sfântul Ștefan, am înțeles că sunteți un semn de la Dumnezeu. Ați apărut chiar când aveam deja răspunsurile pe care am jurat să vi le dau. Vă amintiți? Nu e o minune, oare? L-am convins pe *desăvârșitul* nostru să vă aducă aici, ca să-mi pot plăti datoria.

— Nu există o asemenea datorie.

— Ba da, părinte. Dumnezeu ne-a unit drumurile dintr-un motiv cunoscut numai de El. Poate nu pentru a fi ajutat de mine la rezolvarea ghicitorilor domniei voastre, ci ca să-l înfruntăm împreună pe dușmanul nostru comun.

Afirmația mă nedumeri.

— Ce spui?

— Vă amintiți ghicitoarea încredințată în ziua în care m-ați eliberat?

Am aprobat. *Oculos ejus dinumera* continua, sfidându-mi rațiunea. Aproape uitasem că și Forzetta o avea.

— După ce m-am despărțit de domnia voastră, m-am adăpostit în atelierul lui Leonardo. Știam că numai la el acasă aș fi găsit ocrotire și așa a și fost. Am vorbit, desigur cu maestrul. I-am povestit despre întâlnirea cu domnia voastră, i-am descris infinita generozitate pe care mi-ați arătat-o și l-am rugat să mă ajute. Nu voiam doar să mă apere de mânia domnului Jacaranda, ci doream să vă mulțumesc pentru câte ați făcut ca să mă scoateți din hrubele lui.

— Dar nu mai erai învățăcelul maestrului... nu-i așa?

— Nu. Cu toate că, într-un anume fel, îi rămân ucenic pe viață. Leonardo ne tratează ca pe fiii săi și chiar dacă unii nu ne arătăm la înălțimea cerută pentru a picta, el ține mereu la noi. La urma urmelor, învățăturile sale depășesc simpla meserie de artist.

— Înțeleg. Așa că te-ai dus să te adăpostești sub aripa ocrotitoare a lui meser Leonardo. Și ce ți-a spus?

— I-am încredințat ghicitoarea domniei voastre. I-am spus că ascundea numele unei persoane pe care o căutați și maestrul a rezolvat-o pentru mine.

Situația mi se păru ironică. Leonardo descifrase semnătura celui care scrisese Betaniei, ca să-l piardă? Plin de curiozitate, încercând să-mi înving amețeala, am apucat mâinile lui Mario, ca să mă fac mai bine înțeles:

— Și, spune-mi, a reușit?

— Da, părinte. Pot să vă și confirm ce nume ascunde.

Mario lăsă atunci jos cartea preotesei, chiar între picioarele noastre.

— Meser a fost foarte mirat atunci când l-am întrebat despre enigma voastră, continuă el. De fapt, mi-a spus că o cunoștea foarte bine. Că un frate din „Santa Maria" i-o adusese cu câtva timp în urmă și că o rezolvase atunci, pentru el.

— Fra Alessandro!

Am tresărit la amintirea faptului că *Oculos ejus dinumera* era scrisă pe dosul unei cărți de joc, la fel ca aceea găsită lângă cadavrul bibliotecarului. Dintr-o dată, totul căpăta sens: Prevestitorul îl asasinase pe fra Alessandro, știindu-se demascat de acesta, și a fost nevoit să urzească un plan de ponegrire a lui Leonardo. Probabil că i-a fost ușor să omoare un călugăr umil, dar nu i-a mers la fel de ușor cu pictorul favorit al curții. Astfel că s-a hotărât să-l acuze de erezie. De aici, scrisorile sale către Betania.

Înainte ca mintea mea să o ia razna, Mario continuă:

— Da, părinte. Fra Alessandro. Îmi amintesc foarte bine cuvintele maestrului: că amândouă ghicitorile, cartea și

versurile, erau strâns legate. Versurile erau de neînțeles fără cartea de joc a preotesei; cheia numelui pe care-l căutați nu putea fi aflată în afara ei. Sunt ca fața și reversul unei singure monede.

L-am rugat pe Mario să fie mai clar. Tânărul luă atunci fraza latinească scrisă pe aceeași hârtie pe care i-o dădusem la Milano și o așeză alături de tarotul Visconti-Sforza. Din nou îmi cădeau sub ochi acele șapte rânduri blestemate:

Oculos ejus dinumera inumera,
sed noli voltum adspicere.
In latere nominis
mei notam rinvenies.
Contemplari et contemplata
aliis tradere.

Veritas

— De fapt, este o ghicitoare simplă, pe trei niveluri, spuse el. Primul se referă la cartea de joc ce vă va ajuta să rezolvați enigma. „Numără-i ochii, dar nu-i privi chipul." E foarte simplu. Dacă vă uitați bine, pe cartonașul acesta există doar un ochi posibil, în afară de fața femeii.

Detaliul „ochiului" din cingătoare

— Un ochi? Unde?

Mario părea să se distreze.

— În cingătoare, părinte. Nu-l vedeți? Este ochiul nodului prin care trece brâul femeii. O metaforă folosită cu mare pricepere de către omul vostru.

— Dar asta nu e totul, urmă el. La o privire mai atentă, ne dăm seama că nu știm în care parte să căutăm cifra numelui căutat. „Cifra numelui meu o vei găsi în coasta sa" creează o mare dilemă: trebuie să căutăm numărul acesta în partea dreaptă sau în cea stângă? Vă spun eu: trebuie să priviți la dreapta femeii.

— Cum poți fi atât de sigur?

— Maestrul a dat de răspuns datorită unui amănunt steganografic.

— Steganografic?

— Grecii, părinte, erau maeștri în arta tăinuirii mesajelor secrete în scrieri sau opere aflate la vederea întregii lumi. În limba lor, *steganos* înseamnă „scriitură ascunsă"; aici, ea ne sare în ochi. Misterul ni-l dezleagă o erată: *rinvenies* se scrie fără „r". Cineva atât de meticulos ca autorul mesajului, nu putea trece cu vederea un asemenea amănunt, așa că am recitit cu atenție versurile și am descoperit că în afară de „r", mai existau alte cinci litere marcate. De data aceasta, cu un punct. Poate nu le-ați băgat în seamă, dar ele se află acolo: *ejus*, *dinumera*, *sed*, *adspicere* și *tradere*. Mă miră că nu au atras atenția nimănui mai înainte.

M-am aplecat neîncrezător deasupra semnăturii Prevestitorului, ca să văd ce-mi arăta Mario și am descoperit că, într-adevăr, literele „e", „d", „s", „a" și „t" aveau punctul acela neobișnuit.

— Nu v-ați prins încă?, insistă Mario. Cu ele, plus litera „r", care n-are alt sens, se poate forma cuvântul „destra". Dreapta. Este indiciul care ne lipsea.

Admirabil. Leonardo făcuse ceva ce nimănui nu-i trecuse prin cap mai înainte: să lege tarotul preotesei de ghicitoarea scrisorilor romane. Intuiție sau viziune genială, cert

este că, simțindu-mă atât de aproape de dezlegare m-a cuprins amețeala.

— Restul este deja foarte simplu, părinte. După învățăturile din *Ars Memoriae*, mâinile sunt cele care dau întotdeauna cifrele, în orice compoziție. Și în această carte, după cum vedeți, există două mâini care arată un număr diferit de degete. Dacă omul vostru ne spune că trebuie să alegem mâna dreaptă este pentru că cifra numelui său este un cinci.

— *Ars Memoriae*? Și tu o cunoști?

— Este una dintre materiile preferate ale lui Leonardo.

— Așa că, presupun, acum ar trebui să caut un călugăr ale cărui litere să corespundă acestui număr, nu-i așa?

— Nu e nevoie, spuse Mario, mai mândru ca niciodată. Meser Leonardo l-a găsit deja. Îl cheamă Benedetto*. Este singurul din „Santa Maria" cu această valoare numerică.

Benedetto? Cred că revelația mă schimbase la față, căci Mario rămase cu ochii la mine. Benedetto? Omul cu un singur ochi, ca nodul din cingătoarea preotesei?

Ironia mă dezarmă.

Cum de nu fusesem în stare să o văd mai înainte? Cum de nu-mi dădusem seama că acesta, ca om de încredere al starețului, avusese acces la toate secretele mănăstirii și că era singurul suficient de înverșunat încât să-l atace pe Leonardo? Oare această revelație nu se potrivea ca o mănușă

---

* Numerologia acestui nume se obține adunând valorile numerice ale literelor sale din alfabetul latin. Trebuie să se țină seama de faptul că anumite litere, precum J, U, W sau Z, lipsesc din alfabetul latin, motiv pentru care tabla de corespondențe arată în felul următor:

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	X
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

În felul acesta, lui Benedetto îi corespunde 86, cifră care se reduce adunând cele două numere între ele: 8 + 6 = 14. Apoi, 1 + 4 = 5. De parcă n-ar fi fost de ajuns, mai există alt 14 (prin urmare, alt 5) în tarotul Papisei. Sunt 14 împletituri în cele patru noduri din cingătoare. Un număr neobișnuit, căci, în cazul acesta, logic ar fi fost să fie 13, corespunzând celor treisprezece răni avute de Mântuitor pe cruce, conform tradiției.

opiniei mele despre Prevestitor, pe care-l bănuiam a fi un discipol renegat al toscanului? Și oare nu i se afla chipul pictat în *Cenacolo*, încarnându-l pe Apostolul Toma, ca o dovadă de netăgăduit a fostei sale legături cu grupul maestrului?

L-am îmbrățișat pe Mario, fără să știu prea bine pe cine urmăream mai întâi: pe ucigașul lui fra Alessandro sau acea redută de creștini îndepărtați de turmă?

44

Fra Benedetto strănută iar peste lighenaș, scuipând din nou un cheag de sânge.

Arăta rău. Foarte rău.

De când stătuse șase ore în frig, în poiana Sfântului Ștefan, leșinat și desculț în zăpadă, chiorul nu mai respira cum trebuie. Tușea. Plămânii îi erau plini de lichid și se mișca din ce în ce mai greu.

Starețul ordonă să fie trimis la spital. Acolo l-au pus la pat și l-au izolat de restul bolnavilor, i-au dat aburi aromatici, i-au luat sânge zilnic și s-au rugat cu fervoare pentru însănătoșirea lui. Dar Benedetto dormea prost. Febra i se ridica nestăvilită și îi făcea pe toți să se teamă pentru viața lui.

În ultima zi din ianuarie, sfârșit de puteri, cel mai aspru dintre călugării din „Santa Maria", rugă să fie împărtășit. Își petrecuse după-amiaza delirând, proferând fraze de neînțeles în limbi ciudate și somându-i pe frații săi să dea foc mănăstirii dacă mai voiau încă să-și salveze sufletele.

Fra Nicola Zessatti, decan cu cincizeci de ani de slujbă în folosul obștesc, vechi prieten al lui Benedetto, a fost cel care l-a miruit. Îi ceruse să se spovedească înainte, dar chiorul nu fusese de acord. Nu vroia să scoată nici un cuvânt despre ceea ce se întâmplase în poiana Sfântului Ștefan. Toate încercările sale se dovediră inutile. Nici el și nici starețul n-au

reușit să-i smulgă vreo vorbă despre locul unde mă aflam ori despre bărbații care ne atacaseră.

Știu că fuseseră niște zile de descumpănire. Oricât de ciudat ar părea, nici fra Jorge nu le-a fost de mare ajutor. Călugărul milei abia își amintea de monahii aceia ciudați care ne ieșiseră în cale. Era miop, iar vârsta îl trăda. De aceea, când a povestit cum chiorul îl înjunghiase pe unul dintre ei, a fost luat drept nebun. Jorge a fost internat în spitalul din „Santa Maria", în aceeași aripă cu Benedetto, cu mâinile arse de ger și cu o răceală de care, ca prin minune, s-a vindecat repede.

Cât despre cel de-al treilea, fratele Mauro, amuțise de câteva zile, din cauza sperieturii. Tinerețea sa rezistase la atacul frigului, dar, de la întoarcerea sa în „Santa Maria", nimeni nu-l mai văzuse afară din chilie. Cei care l-au vizitat s-au îngrozit de privirea lui pierdută. Călugărul abia de mai înghițea ceva și nu înțelegea ce i se spune. Își pierduse mințile.

Chiar fra Jorge l-a anunțat pe stareț că starea părintelui Benedetto se înrăutățise. Era într-o marți, pe 31 ianuarie. Călugărul cerșetor l-a găsit pe Bandello în refectoriu, cercetând împreună cu Leonardo ultimele progrese la *Cenacolo*.

După înmormântarea doamnei Beatrice și după dispariția mea, toscanul își reluase lucrul cu un avânt neobișnuit. Dintr-o dată, părea că se grăbește să-și termine opera. Chiar în ziua aceea isprăvise ultimele tușe la portretul adolescentin al Sfântului Ioan și i-l arăta mândru starețului, care privea totul cu neîncredere.

Apostolul îi reușise magnific. Pletele lungi și blonde îi cădeau pe umeri, privirea îi era melancolică, ochii întorși, iar capul îi era aplecat spre dreapta, într-o atitudine supusă. Chipul său răspândea lumină. O strălucire supranaturală, magică, o invitație la contemplație și la viață mistică.

— Mi s-a spus că ați folosit o tânără drept model pentru chipul acesta.

Reprosul starețului fu primul lucru pe care-l auzi Jorge, intrând în refectoriu. De unde era, nu-l văzu zâmbind pe maestru.

— Zvonurile zboară, îl zeflemisi Leonardo.

— Și ajung mai departe decât păsările de lemn ale domniei voastre.

— E în regulă, părinte stareț. Nu voi nega. Dar înainte să vă supărați pe mine, trebuie să știți că m-am folosit de fată doar pentru anumite rectificări ale discipolului iubit.

Jorge recunoscu de îndată umorul corosiv al maestrului.

— Deci e adevărat.

— Ioan a fost o ființă dulce, părinte Bandello, urmă el. Știți că era cel mai mic dintre ucenici, iar Isus îl iubea ca pe un frate. Sau și mai mult: ca pe un fiu. Și mai știți că n-am reușit să aflu printre călugării voștri nici unul în stare să-mi inspire candoarea cu care el este descris în Evanghelii. Ce importanță are că o tânără nevinovată m-a ajutat să-i completez portretul? Ce vedeți rău în asta, având în vedere rezultatul pe care vi-l înfățișez?

— Și cine este fecioara, dacă se poate ști?

— Sigur că se poate, se aplecă politicos Leonardo în fața patronului său. Dar mă îndoiesc că o cunoașteți. Numele ei este Elena Crivelli. Provine dintr-o nobilă familie lombardă. A venit nu de mult la atelierul meu, însoțită de maestrul Luini. Când am văzut-o întâia oară, am știut că Dumnezeu mi-a trimis-o ca să mă ajute să termin *Cenacolo*.

Starețul îl privi cu neîncredere.

— Ah, dacă ați vedea-o! urmă. Frumusețea sa e fascinantă, pură, perfectă pentru chipul apostolului. Ea mi-a dăruit aura aceasta de beatitudine, emanată acum de Ioan al nostru.

— Dar la cina pascală n-au asistat fecioare, maestre.

— Și cine poate fi sigur de asta, părinte? În plus, de la Elena am luat doar mâinile, privirea, gestul de dăruire al buzelor și pomeții. Atributele cele mai nevinovate.

— Părinte stareț...

Întreruperea neașteptată a lui fra Jorge, care pândea nerăbdător o pauză în conversație, nu-i permise lui Bandello să răspundă. După o închinare grăbită, călugărul se apropie și-i transmise la ureche veștile proaste despre sănătatea chiorului.

— Trebuie să mă însoțiți, șopti el. Medicii spun că nu mai are mult de trăit.

— Cum se simte?

— Abia poate respira și se albește întruna la față, părinte stareț.

Leonardo observă curios mâinile bandajate ale lui Jorge și deduse că era vorba despre unul dintre călugării atacați cu câteva zile în urmă, lângă Milano.

— Dacă vă interesează părerea mea, interveni el, cred că fratele vostru suferă de tuberculoză. O boală mortală, fără vindecare.

— Ce spuneți?

— Simptomele pe care le-ați descris aparțin tuberculozei. Dacă doriți, fraților, vă pun la dispoziție cunoștințele mele medicale, spre a-i alina suferința. Cunosc îndeajuns corpul omenesc încât să vă propun un tratament eficient.

— Domnia voastră? îl întrerupse Bandello. Credeam că-l urâți pe...

— Haideți, părinte stareț. Cum să doresc răul cuiva căruia îi sunt dator? Amintiți-vă că fra Benedetto a pozat drept Sfântul Toma, în *Cenacolo*. Aș urî-o eu pe Elena, care mi-a luminat mintea în privința lui Ioan? Pe bibliotecarul ce i-a împrumutat chipul său lui Iuda? Nu. Fratelui vostru îi datorez portretul unuia dintre cei mai importanți apostoli din *Cenacolo*.

Starețul îi mulțumi pentru generozitate, înclinând capul, fără să realizeze ironia acelor cuvinte. Era sigur că Sfântul Toma întrunea toate trăsăturile unui fra Benedetto întinerit. Toscanul avusese, inclusiv, grijă să-l picteze din profil, ca să-i ascundă diformitatea gravă. Dar era tot atât de adevărat că, de ceva timp deja, Benedetto și maestrul nu se aveau deloc bine.

Cu binecuvântarea lui Bandello, Leonardo își strânse în grabă pensulele, închise șipurile cu ultimele amestecuri de culori și ieși în pas grăbit către spitalul de alături. În drum, îl luară și pe fra Nicola, care avea deja într-o legăturică vasul cu apă sfințită, ulcica cu mir și un agheasmatar de argint.

L-au găsit pe fra Benedetto lungit pe un pat de scânduri de la etajul al doilea, într-una dintre puținele încăperi separate ale clădirii, singur, izolat printr-un cearșaf de in care atârna din tavan. La ușa lui, maestrul le ceru călugărilor să-l aștepte în grădină. Le-a spus că prima parte a tratamentului presupunea o anumită intimitate și că foarte puțini oameni erau ca el, imuni la efluviile mortale ale tuberculozei.

Când Leonardo rămase singur în fața patului, dădu la o parte pânza care-i despărțea și-l contemplă pe bătrânul bombănitor. „De ce nu inventase încă o mașinărie care să-l scape de dușmani?", se gândi. Călcându-și pe inimă, uriașul din Vinci îl zgâlțâi ca să-l trezească.

— Domnia voastră?

Fra Benedetto se ridică, din cauza surprizei.

— Ce naiba căutați aici?

Leonardo îl observă curios pe muribund. Arăta mai rău decât se așteptase. Umbra albăstrie care se instalase în obrajii lui nu anunța nimic bun.

— Mi-au spus că ați fost atacat pe munte, frate. Regret sincer.

— Nu fiți fariseu, meser Leonardo! tuși, expectorând o nouă flegmă. Știți la fel de bine ca mine ce s-a întâmplat.

— Dacă asta credeți...

— Au fost frații voștri din Concorezzo, nu-i așa? Basarzii aceia, care-l tăgăduiesc pe Dumnezeu și resping natura divină a Fiului Omului... Întindeți-o de aici! Lăsați-mă să mor în pace!

— Am venit să vă vorbesc, de îndată ce am aflat de boala domniei voastre, Benedetto. Cred că vă grăbiți, judecând. Mereu ați făcut-o. Oamenii la care vă referiți nu-l neagă pe Dumnezeu. Sunt creștini puri, care-l venerează pe Mântuitor la fel cum au făcut-o primii apostoli.

— Gata! Nu vreau să vă ascult! Nu-mi vorbiți despre asta! Plecați!

Chiorul se înroșise de mânie.

Dacă vă gândiți o clipă, părinte, cruțându-vă viața, „bastarzii" aceia v-au arătat o imensă milă. Mai ales știind că i-ați omorât cu sânge rece pe câțiva dintre ei.

Furia călugărului se transformă în uimire cât ai clipi.

— Cum îndrăzniți, Leonardo?

— Pentru că știu în ce v-ați transformat. Și mai știu că ați făcut tot posibilul să mă smulgeți din locul acesta și să lăsați în întuneric credința acestor oameni. Mai întâi, l-ați omorât pe fra Alessandro. Apoi i-ați străpuns inima fratelui Giulio. I-ați înfricoșat cu povești pe frații aflați pe drumul purității...

— Al ereziei, mai curând, precizează el cu singurul său ochi deschis ca o lună plină.

— Și ați trimis mesaje apocaliptice Romei, anonime semnate cu *Augur dixit*, doar ca să provocați o cercetare secretă împotriva mea și în care să nu fiți implicat. Nu-i adevărat?

— Fiți blestemat, Leonardo! (Pieptul călugărului scrâșni într-o nouă horcăială.) Blestemat pe veci.

Pictorul, impasibil, își dezlegă de la brâu săculețul său nedespărțit de pânză albă și-l puse pe pat. Părea mai plin decât de obicei. Maestrul îl desfăcu ceremonios și scoase din el un mic volum cu legături albastre, lăsându-l să cadă pe saltea.

— Îl recunoașteți? surâse viclean. Acum că mă blestemați, părinte, am venit să vă iert. Și să vă ofer mântuirea. Toți suntem suflete ale lui Dumnezeu și toți o meritățm.

Pupila chiorului se dilată văzând volumul acela la două palme de el.

— Asta căutați, nu-i așa?

— „Inte... rrogatio Johan... nis", descifră Benedetto titlul gravat pe cotor. Testamentul final al lui Ioan! Cartea cu răspunsurile pe care Domnul le dăduse ucenicului Său iubit la cina secretă, deja în împărăția cerurilor.

— *Cina Secretă*, așa este. Chiar cartea pe care am hotărât s-o deschid lumii. Benedetto întinse un braț descărnat, ca să-i atingă coperta.

— Va fi sfârșitul creștinătății dacă o faceți, spuse el, oprindu-se să respire adânc. Cartea aceasta este blestemată. Nimeni pe lumea asta nu merită s-o citească... Iar în cealaltă, alături de Tatăl Ceresc, nimeni n-are nevoie de ea. Ardeți-o!

— Și totuși, a fost o vreme când v-ați dorit-o.

— Da, a fost, mormăi chiorul. Dar am realizat că păcătuiam de trufie. De-asta am părăsit lucrarea voastră. De-asta n-am mai muncit pentru voi. Îmi împuiaserăți capul cu prostii, la fel ca fraților Alessandro și Giberto, dar mi-am dat seama la timp de tactica voastră... – răsuflă greu, pe moarte – ...și am reușit să mă eliberez.

Chiorul, palid, își duse mâna la piept, înainte de a urma, răgușit:

— Știu ce urmăriți, Leonardo. Ați intrat în catolicul Milano, plin de idei ciudate... Prietenii domniei voastre, Botticelli, Rafael, Ficino, vă învățaseră să luați numele Domnului în deșert. Iar acum, doriți să dați lumii formula comunicării directe cu Dumnezeu, fără intermediari și fără Biserică.

— Cum a făcut Ioan.

— Dacă lumea ar crede în cartea aceasta, dacă ar ști că Ioan a vorbit cu Domnul în Împărăția Cerurilor și s-a întors

de acolo ca s-o scrie, ce nevoie ar mai avea lumea de slujitorii lui Petru?

— Văd că ați înțeles.

— Și înțeleg că Maurul v-a sprijinit tot timpul pentru că... – tuși – pentru că dacă Roma se clatină, el devine mai puternic. Vreți să schimbați credința bunilor creștini cu lucrarea voastră. Sunteți un diavol. Un fiu al lui Lucifer.

Maestrul zâmbi. Acel călugăr muribund abia reușea să-și imagineze meticulozitatea planului său: Leonardo le permitea de câteva luni artiștilor din Franța și Italia să se apropie de *Cenacolo*, ca să-l copieze. Încântați de tehnica lui și de dispunerea neobișnuită a figurilor, maeștri precum Andrea Solario, Giampetrino, Bonsignori, Buganza și atâția alții, îi copiaseră deja schița și o răspândeau în alte părți ale Europei. În plus, nesigura sa tehnică de pictură *a secco*, perisabilă, făcea din proiectul de a o copia ceva urgent. Minunația din *Cenacolo* era sortită pieirii, din dorința maestrului, și doar efortul continuu, meticulos și planificat de a o reproduce peste tot ar reuși să-i salveze adevăratul proiect... Să-i răspândească, în același timp, secretul, dincolo de tot ce-a însemnat vreo operă de artă în întreaga istorie.

Leonardo nu-i răspunse. De ce ar fi făcut-o?

Mâinile îi miroseau încă a lac și a diluant, pentru că tocmai aplicase cu mâna lui ultimele tușe cu care desăvârșise chipul lui Ioan, omul care scrisese Evanghelia deschisă acum pe patul de moarte al chiorului. Visconti-Sforza, duci de Milano, o reprezentaseră închisă în mâinile preotesei din tarotul lor. Apare, de asemenea, în poala Sfintei Maria dei Fiore, chiar deasupra intrării în catedrala din Florența. Într-un cuvânt, o operă ermetică, pe care Leonardo încerca acum s-o dezvăluie lumii.

Fără un cuvânt, pictorul luă volumul și-l deschise la prima pagină. Îi ceru lui Benedetto să-și amintească scena cinei Domnului în refectoriu și să se pregătească să-i înțeleagă planul. Apoi, solemn, își puse volumul sub barbă și citi:

Eu, Ioan, care sunt frate al vostru și împărtășesc durerea intrării în Împărăția Cerurilor, în timp ce mă odihneam la pieptul Domnului nostru Isus Cristos, i-am spus: „Doamne, cine e cel ce te va vinde?" Iar el mi-a răspuns: „Cel ce întinge cu mine din blid. Acum, Satana intră în el, iar el deja caută felul în care mă va trăda".

Benedetto se cutremură:

— Asta ați pictat în *Cenacolo*... Dumnezeule sfânt!

Leonardo aprobă.

— Viperă blestemată! tuși Benedetto.

— Să nu vă înșelați, părinte. Opera mea înseamnă mai mult decât o scenă din această Evanghelie. Ioan i-a pus nouă întrebări Domnului. Două erau despre Satana, trei despre creația materiei și a spiritului, încă trei despre Botezul lui Ioan și cea din urmă despre semnele ce vor anunța întoarcerea lui Cristos. Întrebări despre lumini și umbre, despre bine și rău, despre polii opuși care fac să se miște lumea...

— Și toate acestea ascund un sortilegiu; îl cunosc.

— Îl cunoașteți?

Surpriza străluci pe chipul maestrului. Bătrânul acela ce nu voia să moară, avea încă mintea trează.

— Da..., gâfâi el. *Mut-nem-a-los-noc*... Și Roma l-a aflat. Eu l-am transmis. Curând, Leonardo, vor cădea asupra voastră și vor distruge tot ce ați ridicat cu atâta răbdare. În acea zi voi muri mulțumit, maestre.

45

Douăsprezece zile mai târziu
Milano, 22 februarie 1497

— *Mut-nem-a-los-noc...*

Am auzit pentru prima oară fraza aceea ciudată în ziua Sfântului Scaun. Trecuseră aproape două săptămâni de când fra Benedetto își dăduse sufletul în spitalul din „Santa Maria", în mijlocul unuia dintre acele îngrozitoare atacuri de tuse. Dumnezeu îi pedepsise înfumurarea. Prevestitorul nu avusese timp să vadă cum Roma își vărsa mânia asupra maestrului Leonardo, năruindu-i proiectul. Se dusese repede. Medicii care-l îngrijeau zi și noapte s-au dat bătuți atunci când bătrânul și-a pierdut vocea, iar corpul i s-a umplut de pustule.

Benedetto muri în Miercurea Cenușii, la apus, singur și murmurându-mi, obsedat, numele, într-o încercare disperată de a mă atrage lângă el și de a mă arunca asupra toscanului. Din nefericire pentru el, aveam să mai întârzii multe zile, reținut de „cei curați".

Acum cred că Mario Forzetta a așteptat acel moment, înainte de a mă aduce înapoi la Milano. În săptămânile petrecute la Concorezzo, Mario nu mi-a vorbit niciodată de boala chiorului; nu m-a pornit împotriva lui, nu mi-a sugerat să-l denunț Inchiziției pentru păcatele împotriva celei de-a cincea porunci și n-a pus,în nici un fel, paie pe foc. Purtarea

sa m-a minunat. Inițierea lui în secretele scriiturii oculte dusese la demascarea părintelui Benedetto și a complicatei sale semnături, dar morala lui ciudată îl împiedica să se răzbune pentru uciderea celor de aceeași religie. Cât de stranie era credința aceea!

Am ajuns să cred că cei din Concorezzo mă vor ține închis pentru totdeauna. Înțelegeam că respectul lor pentru viață îi împiedica să mi-o ia pe a mea, dar nu uitam că toți erau conștienți de pericolul în care se aflau dacă mă eliberau. Discuția aceasta s-a prelungit zile întregi, timp de care m-am folosit ca să mă amestec printre ei și să le învăț obiceiurile. M-a surprins să aflu că nu călcaseră niciodată într-o biserică pentru rugăciune. Preferau o peșteră sau câmpul. Mi s-au confirmat multe dintre lucrurile pe care le știam despre ei, ca respingerea crucii sau a relicvelor pe care le considerau rămășițe impure ale corpului material, deci diavolesc, ce adăpostise odată sufletele marilor sfinți. Dar am descoperit lucruri uimitoare. De exemplu, bucuria lor în fața morții. Cu fiecare zi care trecea, sărbătoreau mai mult apropierea de clipa în care se vor desprinde de învelișul carnal și se vor apropia de spiritul luminos al lui Dumnezeu. Ei, care-și spuneau „adevărații creștini", mă priveau cu milă și se străduiau să mă integreze în riturile lor.

Într-o bună zi, Mario a venit la mine foarte agitat și m-am trezit; mi-a cerut să mă îmbrac repede și m-a condus în josul muntelui, către cărarea pietruită care ducea la Porta Vercellina. Eram uimit. Tânărul *desăvârșit* luase o hotărâre compromițătoare pentru întreaga obște: avea să redea lumii un inchizitor ce văzuse din interior o comunitate de catari, asistase la rugăciunile lor și cunoștea bine slăbiciunile ultimilor „oameni curați" ai creștinătății. Cu toate acestea, îndrăznea să mă elibereze. De ce? Și mai cu seamă, de ce cu atâta grabă, tocmai în ziua aceea?

Aveam să aflu curând răspunsul.

Apropiindu-ne de drumeagul care ducea către domeniile ducelui, Mario, pentru prima și ultima oară, îmi vorbi altfel. Se îmbrăcase în alb imaculat, cu o mantie albă care-i ajungea până la genunchi și o panglică îi ținea părul hirsut. Părea să mă conducă spre un ultim și straniu ritual.

— Părinte Leyre, spuse el solemn, i-ați cunoscut acum pe adevărații discipoli ai lui Cristos. Ați văzut cu ochii voștri că nu avem arme și că nu facem rău naturii. Tocmai de aceea, și pentru că cei dintâi ucenici ai lui Isus n-ar fi acceptat în ruptul capului să fiți lipsit de libertate, nu putem să vă mai reținem. Aparțineți unei lumi diferite de aceasta. Un ținut al fierului și al focului în care oamenii trăiesc cu spatele la Dumnezeu...

Am vrut să-i răspund, dar Mario nu m-a lăsat. Mă privea cu tristețe, ca atunci când te desparți de un prieten.

— De acum înainte, urmă el, soarta ne este în mâinile voastre. Cruciații voștri ar fi spus-o mai bine: *Deus lo volt!*, astfel a vrut Tatăl. Ori ne iertați și vă alăturați nouă, convertindu-vă într-un *desăvârșit*, ori ne denunțați, căutându-ne moartea și ruina fiilor noștri. Însă domnia voastră veți fi, în libertate, cel ce va alege drumul. Noi, din nefericire, suntem învățați cu prigoana. E destinul nostru.

— Mă eliberați?

— În realitate, părinte, niciodată n-ați fost prizonier.

L-am privit, fără să știu ce să zic.

— Vă cer doar să meditați la un lucru înainte de a ne preda Sfântului Oficiu: amintiți-vă că și Isus a fost oropsit de lege.

Mario mi se aruncă atunci în brațe și mă strânse la piept. Apoi, urmărind lumina slabă care prevestea zorile, mi-a dat un săculeț cu pâine și ceva fructe și m-a lăsat singur lângă drumul spre Milano.

— Mergeți la refectoriu, mai spuse el înainte de a urca în pădure. La refectoriul vostru. Cât ați lipsit, s-au întâmplat multe lucruri care vă privesc. Reflectați la ele și hotărâți-vă

calea. Să dea Domnul să ne revedem cândva și să ne putem privi în ochi, ca frați întru credință!

Am mers timp de patru ore până să zăresc la orizont conturul fortificațiilor din Milano. Ce ciudată încercare era aceea la care mă supunea Divina Providență? Mă înapoia Mario curții ducelui, ca să-i elimin dușmanul, pe fra Benedetto, sau dintr-un alt motiv ascuns?

Când m-am apropiat de postul de pază, mi-am dat seama cât de mult mă schimbase șederea mea la Concorezzo. La început, garda ducelui nici nu m-a salutat. În ochii lui nu mai eram dominicanul respectabil pe care-l înghițise pădurea de la Sfântul Ștefan cu aproape o lună în urmă. Nu puteam să i-o reproșez. Orașul credea că bărbatul acela pierise într-o ambuscadă. Nimeni nu mă aștepta. Înfățișarea-mi era obișnuită, murdară, arătam ca un țăran. Aveam pantaloni negri și un cojoc aspru de oaie care mă făcea să par un cioban. Până și tunsoarea mi se acoperise, ascunzând de tot caracteristica ordinului meu religios.

Am trecut de postul de gardă fără să privesc pe nimeni și am luat-o pe străduțele ce duceau la Mănăstirea „Santa Maria". Cu toate că era sâmbătă și ziua era mohorâtă, se simțea în aer sărbătoarea. Împrejurimile mănăstirii fuseseră gătite cu steguțe, coșuri cu flori și panglici de pânză, iar lumea sporovăia pe străzi. Părea că ducele tocmai trecuse pe acolo către vreo ceremonie importantă.

Chiar în acel moment am auzit din gura unei femei care era motivul zarvei: Leonardo terminase *Cenacolo*, iar Excelența sa Ludovic Maurul se grăbise să-l viziteze ca să-l admire în toată splendoarea.

— *Il Cenacolo*?

Femeia mă privi amuzată.

— Dar pe ce lume trăiți? râse ea. Tot orașul se va perinda să-l vadă! Tot orașul! Spun că e un miracol. Că pare real. Călugării vor deschide mănăstirea timp de o lună, pentru ca toți să-l poată admira.

O ciudată neliniște mi-a cuprins stomacul. Toscanul pusese capăt unei lucrări la care muncea de mai bine de trei ani, însă terminase oare și îngrozitoarea schemă iconografică pe care Prevestitorul pretindea cu orice preț să o oprească? Și starețul? Căzuse și el pradă vrăjii acelei opere? Nu trebuia să-l avertizez imediat despre adevărata identitate a secretarului său personal? Dar cum să mă prezint în fața lui? Ce să-i spun despre cei ce mă luaseră prizonier?

Când am terminat urcușul până la corso Magenta și am reușit să mă strecor prin coada enormă ce înconjura mănăstirea, am rămas încremenit de uimire. Casa ducală ridicase un podium enorm pe care splendidul duce de Milano, gătit cu vestă de catifea, pălărie cu boruri joase și panglică de aur, vorbea cu gentilomii orașului. Între ei, l-am zărit pe Luca Pacioli, matematicianul, cu gesturi cumpătate. Cineva spunea că doar de câteva zile îi predase Maurului cartea sa *De divina proportione*, în care revela misterele matematice ale Creației. Sau pe Antonio Billi, cronicarul curții, ce părea copleșit de frumusețea pe care tocmai o admirase.

L-am găsit și pe maestrul Leonardo, retras mai în spate, vorbind cu un mic grup de admiratori. Toți erau elegant îmbrăcați, dar păreau puțin nervoși. Se uitau împrejur, ca și cum ar fi așteptat sosirea cuiva sau aflaseră despre ceva ce nu mergea cum trebuie.

Eram atât de concentrat, încercând să le citesc pe buze ca să-mi dau seama ce se întâmplă, încât n-am realizat că cineva își făcea loc prin mulțime și venea drept către mine.

— Cerule! exclamă când ajunse în dreptul meu și reuși să-mi atingă umărul. Toți au crezut că ați murit, părinte Leyre!

Bărbatul acela vânjos, cu creștetul acoperit de o tocă violetă, cu pene de gâscă, încins cu spadă și încălțat cu cizme de călărie, era Oliverio Jacaranda. Accentul străin îl dădea de gol printre atâția lombarzi. Condiția sa de negustor de valori îi asigura un loc de cinste la adunare, chiar în primele rânduri

ale celui mai important act social al orașului de la înmormântarea doamnei Beatrice.

— Părinte..., se bâlbâi el. Îmi spuneți ce vi s-a întâmplat? Arătați foarte slăbit. Ce faceți îmbrăcat astfel?

Am încercat să inventez o scuză plauzibilă, care să nu-mi trădeze situația atât de deosebită. Nu puteam să-i spun că stătusem mai bine de două săptămâni sub acoperișul fostului său prizonier. Ar fi luat-o ca pe o lipsă de lealitate și numai Dumnezeu știe cum ar fi reacționat spaniolul în fața acestui fapt.

— Vă amintiți de pasiunea mea pentru enigme în latină?

Jacaranda aprobă.

— Am venit la Milano ca să rezolv una, însărcinat de superiorul ordinului meu. Ca să reușesc, am fost nevoit să dispar un timp. Acum, m-am întors deghizat, să-mi continuu treaba. De aceea, v-aș cere discreție.

— Ah, călugării! Mereu secretoși! surâse el. Așa că v-ați dat dispărut, ca să investigați crimele din „San Francesco il Grande", nu-i așa?

— Și ce vă face să credeți una ca asta? L-am întrebat uimit.

— Înfățișarea domniei voastre, desigur. V-am spus odată că puține sunt lucrurile care-mi scapă din orașul acesta. Hainele domniei voastre îmi amintesc de nenorociții care au apărut morți sub acea *Maestà* franciscană.

— Dar...

— Nici un dar! mi-o tăie scurt. Vă admir metoda, părinte. Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap să mă dau drept victimă ca să ajung la asasin...

Am tăcut.

Mă gândisem de atâtea ori că, dacă ne vom revedea vreodată, n-aveam să întreținem o conversație agreabilă, încât m-a surprins să-l văd, deodată, îngrijorat din pricina mea. La urma urmei, mă amestecasem în negoțul lui, îi eliberasem un prizonier și nu dădusem prea multă atenție

încercărilor sale de a-l învinui pe Leonardo da Vinci de asasinarea lui fra Alessandro. Era clar că don Oliverio avea griji mai mari. Anticarul îmi părea îngrijorat. Aproape nici n-a amintit de fuga lui Forzetta, pe care s-a grăbit s-o scuze, crezând-o parte din strategia mea de a investiga moartea lui fra Alessandro și a peregrinilor din „San Francesco". Părea că îmbrăcămintea mea de *desăvârșit* îi trezea cel mai mult interesul.

— V-ați întors de mult la Milano? Am zis, încercând să abat discuția.

— De vreo zece zile. Și adevărul este că de atunci v-am tot căutat. Au spus că ați murit într-o ambuscadă...

— Mă bucur că n-a fost așa.

— Și eu, părinte.

— Spuneți-mi atunci, de ce mă căutați?

— Am nevoie de ajutorul domniei voastre, zise el rugător. Țineți minte ce v-am povestit despre maestrul Leonardo în ziua în care ne-am cunoscut?

— Despre Leonardo?

Am aruncat o privire în spate, unde-l văzusem pe toscan pentru ultima oară. Nu mi-ar fi plăcut să audă o falsă acuzație de asasinat, ca aceea pe care Jacaranda era gata să o pronunțe. Apoi am aprobat.

— Bine. Știți deja că am fost la Roma. Acolo un confident al papei mi-a încredințat secretul ultim pe care meser da Vinci a dorit să-l ascundă în *Cenacolo*.

— Secretul ultim?

Fruntea înaltă a spaniolului se încreți în fața suspiciunii mele.

— Acela care l-a băgat în mormânt pe bibliotecarul vostru, părinte Leyre. Trebuie că l-a extras din „cartea albastră" cu care m-a însărcinat donna Beatrice d'Este și de care n-am putut să-i fac rost. Vă amintiți?

— Da.

— Mă aflu în posesia acestui secret. Este o altă ghicitoare afurisită a toscanului. Știindu-vă expert în rezolvarea

enigmelor și cunoscând că datorită poziției domniei voastre nu sunteți suspect de a fi complicele nimănui, m-am gândit că mă veți ajuta să o dezleg.

Oliverio spuse toate acestea cu o mânie abia reținută. Încă puteam să simt în vocea lui dorința de a-l răzbuna pe prietenul său Alessandro. Și chiar dacă se înșela, continua să mă intrige secretul revelat de iscoada sa. N-aveam cum să-mi imaginez că și cei din Betania intraseră în posesia lui și că făcuseră tot posibilul să mă găsească și să mi-l dea.

— Îmi veți arăta ghicitoarea, așadar?

— Doar lângă *Cenacolo*, părinte.

46

Ce senzație ciudată!

Îmbrăcat în vechiturile date de Mario Forzetta înainte de a mă întoarce la Milano, am trecut pragul Bisericii „Santa Maria" fără ca vreunul dintre călugării pe care-i întâlneam să mă recunoască. Mirosul de tămâie mă făcu să ezit. Acea abundență de motive florale și geometrice, de romburi roșii-albastre, îmi păreau un exces impropriu casei Domnului. Niciodată până atunci nu le băgasem în seamă, dar acum, dintr-o dată, mă deranjau.

Oliverio nu-și dădu seama de tulburarea mea și mă târî până la absidă, obligându-mă să mă întorc apoi spre stânga și să trec de rândul de credincioși care se rugau și cântau, așteptând să li să permită intrarea în refectoriu.

Fra Adriano Treviglio, pe care nu-l văzusem decât de două ori în timpul ședерii mele la mănăstire, îl salută pe spaniol și păstră satisfăcut moneda pe care acesta i-o puse în palmă. Cu toate că-mi aruncă o privire semeață, nici el nu mă recunoscu. Mai bine. Refectoriul, pe care-l știam inert și rece, fierbea acum de treabă. Rămăsese tot fără mobile, dar călugării îl ordonaseră, îl aerisiseră și-l curățaseră în profunzime. Nu se mai vedea nici o urmă de vopsea și zidul abia terminat de maestru strălucea în toată splendoarea.

— *Cina Secretă*..., am murmurat.

Oliverio nu mă auzise. M-a împins până în mijlocul sălii și, după ce-și făcu loc prin mulțime spuse, pe jumătate

în spaniolă, pe jumătate în lombardă, ceva ce îmi scapă pe moment:

— Misterul acestui loc e legat de vechii egipteni. Discipolii sunt distribuiți din trei în trei, ca triadele zeilor Nilului. Vedeți? Dar adevăratul său secret constă în faptul că fiecare dintre personajele acestei scene reprezintă o literă.

— O literă? Lecțiile antice din *Ars Memoriae* îmi veniră în minte. Ce fel de literă?

— Doar una dintre ele este deslușită, părinte. Uitați-vă cu atenție la marele „A" format de silueta Domnului Isus. Este cel dintâi indiciu. Împreună cu celelalte, ascunse în atributele celor Doisprezece, menționate de fra Jacob de la Voragine, formează un imn straniu, scris în egipteană veche, pe care sper să știți să-l descifrați...

— Un imn?

Oliverio aprobă, mulțumit de uimirea mea.

— Așa este. Adunând literele pe care Leonardo le-a rezervat fiecărui discipol și care mi-au fost arătate la Roma, se formează o frază: *Mut-nem-a-los-noc*.

Mut.

Nem.

A.

Los.

Noc.

Am repetat silabele, una câte una, încercând să le învăț.

— Și spuneți că e un text egiptean?

— Dacă nu, ce altceva? Mut este o divinitate a acestei civilizații, soția lui Amon „cel Ascuns", marele zeu al Faraonilor. Cu siguranță că Leonardo l-a auzit pe Marsilio Ficino vorbind despre el. Sau nu mai țineți minte că maestrul avea cărțile lui în *bottega* sa?

Cum puteam să uit? Ficino, Platon, fra Alessandro, chiorul, toți se aflau acolo! În fața ochilor mei! Privindu-se între ei, ca și cum ar urzi să apere secretul de cei care n-ar

merita să-l pătrundă. Toți fuseseră reprezentați ca adevărați discipoli ai lui Cristos. *Bonhommes**, cu toții.

— Și dacă fraza nu e în egipteană?

Îndoiala mea îl exasperă pe spaniol. Se apropie de urechea mea și, încercând să se facă înțeles în mulțimea de curioși și în zgomotul rugăciunilor, se strădui să-mi explice cât învățase de la oamenii aceia, reduși la dimensiunea unor litere de mâna lui Annio de Viterbo. I-am privit unul câte unul pe ucenicii aceia, atât de vii. Bartolomeu, cu mâinile sprijinite de masă, privea scena ca o strajă. Iacob cel Mic încerca să-l liniștească pe Petru. Andrei, impresionat de revelația existenței unui trădător ascuns printre ei, își arăta palmele, în semn de nevinovăție. Și Iuda, Ioan. Toma, arătând către cer. Cel mai mare dintre Iacobi, cu brațele în cruce, anunțând viitoarea suferință a lui Mesia. Filip, Matei. Tadeul, cu spatele la Cristos. Și Simon, cu brațele întinse, parcă invitând încă o dată la contemplarea scenei, din colțul mesei.

O nouă contemplare!

Cristoase!

A fost ca un fulger în noapte.

Ca și cum una dintre limbile de foc ce-i iluminase pe discipoli în ziua de Rusalii ar fi căzut deodată deasupra mea.

Sfinte Dumnezeule! Nu era nici o enigmă acolo. Leonardo nu ascunsese nimic în *Cenacolo*. Absolut nimic.

O emoție deosebită, cum de puține ori simțisem în anii mei din Betania, îmi lovi cu putere mărunțaiele.

— Vă amintiți ce mi-ați spus odată despre felul ciudat de a scrie al lui Leonardo?

Oliverio mă privi fără să știe ce legătură avea întrebarea mea cu dezvăluirea lui.

— Vă referiți la mania de a scrie totul invers? O altă ciudățenie de-a lui. Discipolii au nevoie de o oglindă ca să

---

* *Bonhommes* – termen care-i denumea inițial pe catarii francezi și care s-a extins apoi la întreaga sectă (*n. tr.*).

poată citi mesajele maestrului. Procedează așa cu toate: notele, listele, plățile, scrisorile personale, până și listele de cumpărături!... E un nebun.

— Poate.

Ingenuitatea lui Oliverio mă făcu să zâmbesc. Nici el și nici Annio de Viterbo nu-și dăduseră seama de nimic, cu toate că avuseseră răspunsul atât de aproape.

— Spuneți-mi, Oliverio: de unde ați început să vă citiți litania egipteană?

— De la stânga. „M" este Bartolomeu, „U", Iacob cel Mic, „T"...

Dintr-o dată amuți.

Își răsuci capul cât putu spre extremitatea dreaptă a tabloului și se împiedică de Simon, care, cu brațele întinse, părea a-l invita să intre în scenă. De parcă n-ar fi fost de ajuns, tot acolo se afla și nodul feței de masă, arătând din ce parte trebuia începută „lectura".

— Sfinte Dumnezeule! Se citește invers!

— Și ce citiți, Oliverio?

Spaniolul, nevenindu-i să-și creadă ochilor și fără a reuși să înțeleagă, pronunță pentru întâia oară adevăratul secret din *Cenacolo*. A fost de ajuns să silabisească litania, acel misterios *Mut-nem-a-los-noc*, în același fel cum o făcuse timp de trei ani maestrul da Vinci:

Con-sol-a-men-tum.

Post-scriptum:
Ultima însemnare a părintelui Leyre

Dezvăluirea aceea mi-a schimbat viața.

N-a fost ceva brusc, ci o modificare lentă și imparabilă, asemănătoare celei prin care trece o pădure la venirea primăverii. La început nu mi-am dat seama dar când am încercat să reacționez, era deja prea târziu. Presupun că discuțiile pașnice din Concorezzo și incertitudinea primelor momente la Milano, făcuseră minunea.

Am așteptat să treacă zilele în care „Santa Maria delle Grazie" putea fi vizitată de oricine, ca să mă întorc la *Cenacolo* și să mă așez sub mâinile lui Cristos. Doream să primesc binecuvântarea acestei opere vii, care palpita și pe care o văzusem crescând, aproape imperceptibil. Nu știu încă de ce am făcut-o. Nici de ce nu l-am căutat pe stareț să-i povestesc unde fusesem și ce descoperisem în timpul captivității mele. Dar, cum spun, ceva se schimbase în adâncul meu. Ceva care avea să-l îngroape de tot pe acel Augustin Leyre, predicator și călugăr din Secretariatul de Cifruri al Statelor Pontificale, slujbaș al Sfântului Oficiu și teolog.

Iluminare? Chemare divină? Poate nebunie? Voi muri, probabil, pe această stâncă din Yabal al-Tarif, fără să știu ce nume să-i dau acelei atitudini.

Prea puțin mai contează.

Adevărul este că descoperirea ritualului catar, expus contemplației și venerării chiar în mijlocul casei dominicanilor, patroni ai Inchiziției și veghetori ai dreptei credințe, a avut un efect orbitor asupra sufletului meu. Am aflat că adevărul evanghelic își deschisese drum prin cețurile ordinului

nostru, ancorându-se în refectoriu precum un far puternic în noapte. Era un adevăr diferit de cel în care crezusem patruzeci și cinci de ani: Isus nu crease nicicând euharistia ca pe singura cale de comunicare cu El. Dimpotrivă. Învățăturile Sale către Ioan și Maria Magdalena ne arătaseră cum să-l găsim pe Dumnezeu în interiorul nostru, fără nevoia de a recurge la artificii exterioare. El a fost evreu. A simțit pe viu felul în care preoții templului îl controlau pe Dumnezeu, închizându-l în tabernacul. Și a luptat împotriva acestui lucru. Cincisprezece secole mai târziu, Leonardo devenise ocrotitorul secret al acestei revelații și o introdusese în *Cenacolo*.

Se poate să fi înnebunit atunci. Însă toate s-au întâmplat exact așa cum am povestit aici.

Au trecut deja treizeci de ani de la faptele acelea și Abdul, care mi-a urcat cina până la peșteră, ca de obicei, mi-a mai adus și o veste ciudată: un grup de sihaștri, discipoli ai Sfântului Anton, a ajuns în satul său cu gândul de a se stabili în împrejurimi. Am scrutat malurile Nilului, încercând să-i zăresc, dar ochii mei greu încercați nu au reușit să le vadă tabăra. Știu că ei ar putea fi ultima mea speranță. Dacă vreunul mi-ar merita destăinuirile, acum, spre sfârșitul vieții, i-aș pune în mâini aceste suluri și l-aș face să priceapă importanța păstrării lor la loc sigur, până când va sosi timpul să fie cunoscute. Dar puterile-mi sunt slăbite și nu știu dacă voi fi în stare să cobor de pe stâncă și să mă apropii de ei.

În plus, chiar dacă aș face-o, n-ar fi deloc ușor să mă fac înțeles.

Oliverio Jacaranda, de exemplu, n-a priceput niciodată secretul din *Cenacolo*, cu toate că l-a avut dinaintea ochilor. Faptul că cele treisprezece personaje întrupau cele treisprezece litere din *Consolamentum*, singurul ritual admis de oamenii *curați* din Concorezzo – un ritual spiritual, invizibil, intim –, nu-i spunea mare lucru. Nu știa cât de legat era simbolul acela de mult dorita lui „carte albastră", pe care n-a ajuns niciodată să o țină în mâini. Bineînțeles că n-a bănuit

vreodată că servitorul lui, Mario Forzetta, l-a trădat din pricina acelui volum. O carte care se folosise timp de generații în ceremoniile catare, ca să-i introducă pe neofiți în Biserica spiritului, a lui Ioan, și să-i inițieze în căutarea Tatălui, pe cont propriu.

Știu că Oliverio s-a întors în Spania, că s-a instalat în apropiere de ruinele din Tarraco și și-a continuat negoțurile cu papa Alexandru. Tot atunci, Leonardo i-a încredințat *Cina Secretă* discipolului său, Bernardino Luini, care, la rândul său, a dat-o unui artist din Languedoc. Acesta a dus-o la Carcassonne, unde a căzut în mâinile Sfântului Oficiu francez, care nu a știut niciodată să o interpreteze. Luini n-a pictat niciodată o ostie. După cum n-a făcut-o nici Mario d'Oggiono, nici vreunul dintre ucenicii săi dragi.

Alt destin curios a fost cel al Elenei, pe care nu am cunoscut-o personal. După ce a pozat pentru maestru, micuța contesă a înțeles, cu inteligență, că se putea ca Biserica lui Ioan să nu se instaureze niciodată. De aceea, s-a îndepărtat de atelier, nu l-a mai urmărit pe nefericitul Bernardino și a intrat la o mănăstire de călugărițe franciscane, aproape de granița cu Franța. Leonardo, surprins de inteligența ei trează, a sfârșit prin a-i revela marele secret legat de stirpea sa: Maria Magdalena, vechea ei strămoașă, l-a văzut pe Isus înviat, convertit în lumină, afară din mormântul pregătit pentru El de Iosif din Arimatea. Timp de secole, Biserica n-a vrut să-i asculte întreaga istorie, dar Leonardo a făcut-o. Până la urmă, în acea zi îndepărtată de acum cincisprezece secole, Magdalena l-a văzut pe Isus viu, dar nu și trupul Său. Cadavrul Lui – inert și rece – se odihnea încă în mormânt când a dat ea peste „corpul de lumină". Impresionată, s-a hotărât să fure resturile Galileului, le-a ascuns în casa ei, unde le-a îmbălsămat cu grijă și le-a luat cu ea în Franța, când au început persecuțiile sanhedrinului.

Acesta, și nu altul era secretul: Cristos nu înviase cu tot cu trup. Înviase în lumină, arătându-ne drumul către propria noastră transformare, când ne va sosi ziua.

Am aflat că Elena, impresionată de această revelație, a rămas cu franciscanele doar vreo cinci ani, până când, într-o zi, a dispărut din chilie, fără ca să mai fie văzută vreodată. Se spune că l-a însoțit pe Leonardo în exilul său francez, că s-a instalat ca doamnă de companie a reginei și că, din când în când, poza pentru maestru. Se pare că Leonardo a ținut-o lângă el până la moartea lui și i-a cerut împrumut chipul și mâinile pentru retușurile din urmă la portretul neterminat al unei fecioare cunoscută de toți ca *Gioconda*. De fapt, cine a văzut-o spune că asemănările dintre Ioan din *Cenacolo* și femeia de pe mica pânză sunt mai mult decât elocvente. Eu, din nefericire, nu pot să le judec.

Dacă Elena a avut acces la mai multe secrete ale Bisericii lui Ioan și a Magdalenei, pe care Leonardo plănuia să o restaureze, e sigur că le-a luat cu ea în mormânt. Înainte de a mă hotărî să vin în Egipt și să-mi încredințez zilele din urmă acestui loc, Elena a murit de febră.

Mi-a mai rămas deci să explic doar de ce am venit aici, în Egipt, ca să scriu rândurile acestea. Și de ce nu am denunțat niciodată existența unei comunități de *desăvârșiți* în Concorezzo, legată de maestrul Leonardo.

Vina, încă o dată, o are uriașul acela cu ochi albaștri și haine albe.

Nu l-am mai văzut după inaugurare. Mai mult, după ce am descoperit semnificația ascunsă în *Cenacolo*, m-am întors la Roma și am bătut la poarta Casei Adevărului, în Betania, unde m-am întors la munca mea, fără ca să mi se pună prea multe întrebări. Astfel, am aflat că Leonardo a fugit din Milano în anul următor, când trupele franceze au străpuns apărarea Ducelui și au pus stăpânire pe oraș. S-a refugiat la Mantua, apoi la Veneția și în sfârșit la Roma, unde a lucrat pentru Cezar Borgia, fiul papei Alexandru al VI-lea. Pentru Borgia el a fost *architecto e ingegnere generale*, neprofitând de celelalte virtuți ale sale. Nici etapa aceasta n-a durat mult, dar atunci s-a întâlnit, în sfârșit, cu cel care răspundea de Palazzo Sacro, Annio de Viterbo.

Annio a rămas foarte afectat de acea întâlnire. Secretarul său, Guglielmo Ponte, a informat punctual Betania despre reuniunea avută de ei în primăvara anului 1502. Au vorbit despre funcția supremă a artei, despre aplicațiile sale în păstrarea memoriei și despre influența atotputernică exercitată asupra poporului. Două au fost, însă, frazele toscanului ce l-au impresionat mai mult, după spusele lui fra Guglielmo:

— Tot ce am aflat despre adevăratul mesaj al lui Isus nu e nimic în comparație cu ceea ce urmează să fie revelat, răspunsese Leonardo foarte solemn la o întrebare a nevăstuicii. Și cum, pentru arta mea, m-am inspirat din izvoarele egiptene și am avut acces la secretele geometrice traduse de Ficino sau de Pacioli, vă prezic că Biserica mai are mult de băut din Evangheliile care încă se odihnesc pe malurile Nilului.

Giovanni Annio de Viterbo a murit cinci zile mai târziu, otrăvit, probabil, de Cezar Borgia.

O lună mai târziu, zguduit și bănuind că în curând aveam să sufăr represaliile celor care se temeau de întoarcerea acelei Biserici a lui Ioan, am părăsit Betania pentru totdeauna, în căutarea acestor Evanghelii.

Știu că sunt aproape, dar încă nu le-am găsit. Jur că le voi căuta până la sfârșitul zilelor mele.

În 1945, într-o livadă din apropierea satului egiptean Nag Hammadi, pe cursul superior al Nilului, s-au descoperit treisprezece Evanghelii pierdute, legate în piele. Erau scrise în coptă și dezvăluiau predici ale lui Isus necunoscute în Occident. Descoperirea lor, mult mai importantă decât cea de la Qumran a celebrelor Manuscrise de la Marea Moartă, arată existența unui important curent de creștini primitivi. Ei așteptau sosirea unei Biserici înălțate pe comunicarea directă cu Dumnezeu și pe valorile spiritului. Azi sunt cunoscute ca Evangheliile Gnostice. Se știe cu siguranță că au ajuns sub formă de copii în Europa, la sfârșitul Evului Mediu Timpuriu, influențând anumite medii intelectuale.

Peștera de la Yabal al-Tarif, unde a murit părintele Leyre în august 1526, se află la doar treizeci de metri de firida unde aveau să fie găsite aceste cărți.